

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İSLAM HUKUKU AÇISINDAN KADIN
BEDENİNE YAPILAN TIBBÎ ESTETİK
MÜDAHALELER
(Yüksek Lisans Tezi)**

Emine UYSAL

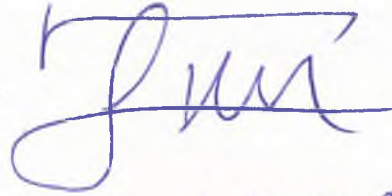
**Prof. Dr. Şevket TOPAL
Danışman**

**RİZE
2019**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında, Emine UYSAL tarafından hazırlanan İslam Hukuku Açısından Kadın Bedenine Yapılan Tıbbî Estetik Müdahaleler başlıklı bu çalışma, 04.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Şevket TOPAL

 (Kabul)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait ARVAS

 (Kabul)

Üye: Doç. Dr. Fetullah YILMAZ

 (Kabul)

04/07/2019

Doç. Dr. Ahmet YANIK
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 23/06/2019

Emine UYSAL

ÖNSÖZ

Güzellik anlayışı ve yöntemlerinin zamana, modaya ve gelişen tekniğe bağlı olarak sürekli değişmesi hasebiyle günümüzde uygulanan estetik müdahalelerin hükümlerinin Kur'ân ve hadislerde geçmemesi olağandır. Bununla birlikte İslamın güzellik anlayışı, güzellik için yapılan müdahalelerin sınırları ve bu husutaki ilkeler ulema tarafından ayet ve hadislerden yola çıkılarak hükme bağlanmıştır.

Bu çalışmada, günümüz İslam dünyasının güncel problemlerinden biri olan bedene uygulanan tıbbî estetik müdahalelerin ahkâmı, İslam'ın estetiğe/güzele bakışı, insan bedeni üzerinde tasarruf hakkının kime ait olduğu problemi fikhî deliller çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmada, kendi içerisinde tutarlı bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. İslam'ın estetiğe bakışı, beden üzerindeki tasarruf yetkisi, Allah'ın yarattığını değiştirme, maslahat-mefsedet dengesi ve Şâri'in makâsıdı kavramları üzerinden konu teorik olarak temellendirilmiş, sonrasında ise günümüzde uygulanan bazı estetik işlemlerin ahkâmı üzerinde durulmuştur. Burada teorik bilgi ile pratik uygulamalar arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu metot sayesinde teoride tespit edilen ilkelerin, günümüzde ve gelecekte ihdas edilecek estetik işlemlerin hükmünün belirlenmesine ışık tutması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın şekillenip bu hale gelmesinde pek çok kişinin katkısı bulunmaktadır. Öncelikle tezin bütün aşamalarında yakın destek ve yönlendirmelerini gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Şevket Topal'a değerli katkılarından dolayı en kalbi teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca çalışma süresince daima bana fikrî katkı sunan, maddî-manevî desteklerini esirgemeyen Reyhan Arslan'a, tezi yazma konusunda beni cesaretlendiren ve okuyarak katkı sunan Elif Atlı'ya, TDV İSAM Kütüphanesi çalışanlarına çok teşekkür ederim. Bunun yanında tezin tıbbî konuları ile ilgili hususlarda benden yardımlarını esirgemeyen kardeşim Uzm. Dt. Ayşe Uysal'a da ayrıca teşekkür ederim. Son olarak yüksek lisans eğitimim boyunca evlerini ve kalplerini bana açan Elif Kabaoğlu Şahin'e ve

ailesine, hassaten ilim yolunda maddî-manevî desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen sevgili anneme ve babama en kalbî şükranlarımı arz ederim.

Emine UYSAL

Rize 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	2
ETİK BEYAN	3
ÖNSÖZ	4
İÇİNDEKİLER	6
ÖZET	9
ABSTRACT	10
KISALTMALAR.....	11
GİRİŞ	12

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.İSLAM’IN ESTETİĞE BAKIŞI VE BAZI TEMEL KAVRAMLAR.....	16
1.1.1. Genel Olarak İslam’ın Estetiğe Bakışı	16
1.1.2. Estetikle İlgili Bazı Temel Kavramlar.....	18
1.1.2.1. Ziynet	19
1.1.2.1.1. Fitrî Ziynet.....	22
1.1.2.1.2. Sun‘î Ziynet	25
1.1.2.2. Cemâl	26
1.1.2.3. Hüsn	28
1.1.2.4. Huly	29
1.1.2.5. Rîş	31
1.1.2.6. Zuhruf	32

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. FIKHÎ AÇIDAN ESTETİK CERRAHİ	34
2.1.1. Bedene Yapılan Estetik Amaçlı Müdahalelerin Yasaklılığı İlkesi.....	34
2.1.1.1. İnsanın Kendi Bedeni Üzerinde Tasarrufu	34
2.1.1.1.1. Medenî Hukuka Göre İnsan Bedeni Üzerinde Tasarruf Hakkı...35	
2.1.1.1.2. İslam Hukukuna Göre İnsan Bedeni Üzerinde Tasarruf Hakkı..37	
2.1.1.2. Yaratılışı Değiştirmenin Yasaklılığı	42
2.1.1.2.1. Hilkate Müdahale İle İlgili Ayet.....	42
2.1.1.2.2. Hilkate Müdahale İle İlgili Hadis	46
a. Dövme.....	47

b. Yüzdeki Tüyleri İzâle Etmek	48
c. Dişlerin Törpülenmesi	50
d. Saç Eklemek	52
2.1.1.3. Bedene Zarar Vermek	61
2.1.1.4. Aldatmak	64
2.1.1.5. Örtülmesi Emredilen Yerlerin Açılması, Teşhir Ve Teberrüc	65
a. Müdâhale Esnasında Örtülmesi Emredilen Bölgelerin Açılması	66
b. Müdahaleden Sonra Ziyneti Teşhir: Teberrüc	67
2.1.1.6. İsrâf Ve Tebzir	70
2.1.1.7. Karşı Cinse Benzemek	74
2.1.2. Estetik Cerrahinin Meşruiyetinin Temellendirilmesi	77
2.1.2.1. Makâsıdü’ş- Şerî’a	77
2.1.2.1.1. Maslahat	78
2.1.2.1.1.1. Şâri’ın Kabul Edip-Etmemesi Açısından Maslahatlar	80
a. Maslahat-ı Muteber	80
b. Maslahat-ı Mülğâ (Merdûd)	84
c. Maslahat-ı Mürsele	86
2.1.2.1.1.2. Önemi Açısından Maslahatlar	87
a. Zarûriyyât	87
b. Hâciyyât	89
c. Tahsiniyyât	90
2.1.2.2. Makâsıd’üş- Şerî’A Neticesinde Doğan Küllî Kâideler	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1.GÜNÜMÜZDE UYGULANAN TIBBÎ ESTETİK MÜDAHALELER VE HÜKÜMLERİ .....

3.1.1. Plastik Rekonstrüktif Ve Estetik Cerrahi	98
3.1.1.1. Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahi Nedir?	98
3.1.1.2. Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahinin Hükümü	100
3.1.2. Estetik Cerrahi Nedir?	101
3.1.2.1. Cerrahi Olmayan Tıbbî (Medikal) Estetik Müdahaleler	103
3.1.2.1.1. Dolgu	103
3.1.2.1.2. Botoks	107
3.1.2.1.3. Lazer	109
3.1.2.1.4. Ameliyatsız Yüz Germe	117
3.1.2.1.5. Kaş Kontürü (Mikroblading)	120
3.1.2.2. Cerrahi Estetik Müdahaleler	121
3.1.2.2.1. Cilt Germe Ameliyatları	121
3.1.2.2.2. Burun Estetiği (Rinoplasti)	125
3.1.2.2.3. Meme Estetiği (Mammoplasti)	128

3.1.2.2.4. Vakumla Yağ Çekme (Liposuction).....	132
3.1.2.2.5. Saç Ekimi (Transplantasyonu)	135
3.1.2.2.6. Diş Estetiği	137
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
KAYNAKLAR	146
ÖZ GEÇMİŞ	164

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Şevket TOPAL

Hazırlayan: Emine UYSAL

Yıl: 2019

Sayfa Sayısı: 163

ÖZET

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN KADIN BEDENİNE YAPILAN TİBBÎ ESTETİK MÜDAHALELER

İnsanoğlunun fitratında olan estetik algısı ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen estetik müdahaleler insanlık tarihi boyunca birey ve toplum nezdinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Fıkıh ilmi de birey ve toplum hayatını dinî bakış açısıyla düzenleyen bir ilim olması bakımından bedene yapılan estetik müdahaleleri konu edinmiş, her dönemin konuyla ilgili teknik uygulamaları fikhî bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Teknolojinin ilerlemesi ve değişen estetik algısına paralel olarak günümüzde daha önce mevcut olmayan çeşitli tıbbî estetik işlemler ortaya çıkmıştır. Tezimizde söz konusu estetik müdahalelerin fikhî olarak temellendirmesine gayret gösterilmiştir.

Bu bağlamda sözkonusu çalışmada öncelikle İslam'ın estetik anlayışı, fıkıhın temel kaynağı olan Kur'an'da güzel ve güzelleşmeyle ilgili kavramlar üzerinden anlatılmıştır. Sonrasında ise esasında bedenin saygınlığı, dokunulmazlığı ve Allah'ın yarattığını değiştirmenin yasaklığı gibi fıkıhın bazı ilkelerini ihlal anlamına gelen kozmetik tıbbî estetik müdahalelerin yasaklığı ve zaruret veya ihtiyaç gibi istisnâî durumlarda meşruiyetinin temelleri makasid teorisi bağlamında ele alınmıştır. Son olarak fikhî temellendirmede tespit edilen illkeler ve illetler ışığında günümüzde uygulanan birtakım tıbbî estetik işlemlerin hükümleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. **Anahtar Kelimeler:** Estetik Cerrahi, Rekonstrüktif/Plastik Cerrahi, İnsan Bedeni, Makasid.

Recep Tayyip Erdogan University Graduate School of Social Sciences

Department: Basic Islamic Sciences

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Şevket TOPAL

Author: Emine UYSAL

Year: 2019

Pages: 163

ABSTRACT

SURGİCAL AESTHETİC INTERVENTİONS TO THE FEMALE

BODY IN TERMS OF İSLAMİC JURİSPRUDENCE

The aesthetic perception of human beings in their nature and their aesthetic interventions has been an important place for the individual and society throughout human history. The science of fiqh/Islamic jurisprudence discusses the subject of interventions to the body in terms of being a science that regulates individual and community life from a religious perspective and the technical applications of each period were evaluated from aspect of fiqh. In parallel with the progress of technology and the changing sense of aesthetics, various surgical aesthetic processes which have not existed before today have developed. In our thesis, an effort has made in the justification of aesthetic interventions in terms of Islamic jurisprudence (fiqh.) In this regard, in this study, the aesthetic understanding of Islam will be explained firstly through the concepts related to beautiful and beautification in the Qur'an which is the main source of fiqh. Then, especially, the dignity and immunity of the body, being prohibited of cosmetic medical aesthetic interventions which mean violating certain principles of fiqh, such as being forbidden of changing the disposition, which is created by Allah, and the basis of legitimacy of the exceptional situations like maslahat, mandatory and necessity are handled in the context of the theory of maqasīd. Finally, in the light of the established principles and reasons in the jurisprudential justification, it has been tried to put forward the judgments of some plastic surgery procedures applied today.

Keywords: Aesthetic Surgery, Reconstructive / Plastic Surgery, Human Body, Scissors.

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geen eser
bk.	: Bakınız
c.c.	: Celle celaluhu
ev.	: eviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
ra.	: Radiyallahu anı
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
thk.	: Tahkik eden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
v.b.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğeri

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Önemi

İnsanoğlunun fitratında var olan estetik algısı ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen estetik müdahaleler insanlık tarihi boyunca birey ve toplum nezdinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Son zamanlarda ise insanın sınır tanımayan güzelleşme arzusuyla birlikte teknoloji ve tıbbın ilerlemesine paralel olarak keşfedilen estetik yöntemler, hukikî açıdan bazı sorunlara yol açmıştır. Zira İslam hukukunda beden dokunulmazlığı, Allah'ın yarattığının değiştirilememesi ve fitratın korunması ilkeleri bulunmaktadır. Buna karşılık günümüzde herşeyi mümkün kılmayı hedefleyen bilim ve kişinin tercihlerinin öncelikli olduğunu empoze eden bir anlayış mevcuttur. İslam'ın ilkelerine göre yaşamak isteyen bir kimse, tasarruflarında -modernitenin aksine- Allah'ın rızasını öncelerken; her mümkün olan şeyin caiz olamayacağını da bilmektedir. Bununla birlikte tüm cüz'îleri içine alan bir hukuk sisteminin imkânsız olması gereği; sonradan ortaya çıkan şeylerin caiz olup olmadığını, caizliğin sınırlarını ortaya çıkarmak fikhî araştırma ve incelemelerle mümkündür. İslam'ın kurallarına riayet ederek yaşamak isteyen Müslümanlar, sonradan ortaya çıkan tıbbî estetik müdahalelerin fikhî hükmü konusunda İslam hukukçularından bir çözüm beklemektedir.

Türkiye'de estetik ve süslenmeyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde konunun hukûkî açıdan ziyade İslam tarihi ve hadis yönüyle incelendiği görülmektedir. Fatma Zehra Kamacı'nın "Hz. Peygamber Devrinde Kadınların Süslenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi bu alanda kaynak gösterilen çalışmalardan biridir. Hadis alanında yapılan bu tezin dövme, diş törpüleme, saç ekleme gibi süslenme çeşitleri hakkında rivayetleri toplaması ve değerlendirmesi alana önemli katkı sağlamıştır.¹ Muhittin Uysal'ın "Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme" isimli doktora tezi ise konuyla ilgili hadislerin isnad yönünden incelenmesi ve süslenme çeşitlerinin açıklanması bakımından önemlidir.² Yine Hadis alanında yapılan Meryem Uzak'ın yazdığı "Kur'an ve Sünnete Göre İnsan

¹ Fatımatü'z-Zehra Kamacı, *Hz. Peygamber Döneminde Kadının Süslenmesi*, (İstanbul: İnkılab Yayınları, 20012).

² Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme*, (Konya: Yediveren, 2004).

Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler”³ ve Emine Muz Tanyıldızı’nın hazırladığı “Kütüb-İ Tis’a Bağlamında Ziynet İle İlgili Hadislerinin Tespiti Ve Değerlendirilmesi”⁴ başlıklı çalışmalar Hz. Peygamber döneminde süslenme çeşitlerini ve İslam’ın estetiğe bakışı açısını göstermesi bakımından önemlidir. Konunun İslam hukuku açısından değerlendirilmesi hususunda Türkiye’deki ilk çalışma İsmail Yalçın’ın “İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme”⁵ isimli kitabıdır. Müellif eserinde fitratın değiştirilmesinin fikhî boyutunu insanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerinden tüm canlılarda inceleyip bu konuda uygulanan işlemlerin hükümlerini tespit ederek alana önemli katkı sağlamıştır.

Estetik müdahalelerin fikhî yönü, Türkiye’ye nispetle Arap dünyasında daha fazla çalışılmıştır. Konuyla ilgili en kapsamlı araştırmayı İ’dad Salih b. Muhammed el-Fevzân, “el-Cirâhatü’t-Tecmîliyye: Arzun Tıbbî ve Dirâse Fıkhiyye Mufasssala”⁶ başlıklı doktora tezinde yapmıştır. Araştırmamızla büyük ölçüde örtüşen çalışmada el-Fevzân öncelikle estetikle ilgili kavramları incelemiş ve estetik müdahalelerin fikhî boyutunu temellendirmiştir. Son bölümde ise estetik işlemleri fizyolojik olarak sınıflandırarak hükümlerini tespit etmiştir. Fevzân’ın çalışması kadar kapsamlı olmamakla birlikte konuyla ilgili önemli diğer çalışmalar ise Osman Şübeyr’in “Ahkâmu Cerâhatü’t-Tecmîl”⁷, Şinkiti’nin “Ahkâmü’l-Cirahati’t-Tıbbiyye ve’l-Asarü’l-Müterettibe Aleyha”⁸ ve Şevki Abduh Sahi’nin “El-Fikrû’l-İslâmî Ve’l-Kazâyâ’t-Tıbbiyyeti’l-Muasıra”⁹ isimli eserleridir.

Araştırmamızla ilgili zikredilen eserlerin her biri alanında önemli katkı sağlamış çalışmalardır. Ancak özellikle Türkiye’de yapılan çalışmaların genelde hadis alanında yapılması konunun fikhî boyutunu eksik bırakmıştır. “İslam

³ Meryem Uzak, *Kur’an Ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler*, (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2010).

⁴ Emine Muz Tanyıldızı, *Kütüb-İ Tis’a Bağlamında Ziynet İle İlgili Hadislerinin Tespiti Ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2009).

⁵ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme-Fitrati Bozma-*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2017).

⁶ İ’dad Salih b. Muhammed el-Fevzân, *el-Cirâhatü’t-Tecmîliyye: Arzun Tıbbî ve Dirâse Fıkhiyye Mufasssala*, (Riyad: Darü’t-Tedmuriyye, 2008)

⁷ Muhammed Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü’t-Tecmîl*, (Kuveyt: Mektebetü’l-Felâh, 1989)

⁸ Muhammed b. Muhammed Muhtâr b. Ahmed Mezid el-Cekeni Şinkiti, *Ahkâmü’l-Cirahati’t-Tıbbiyye Ve’l-Asarü’l-Müterettibe Aleyha*, (Şârika: Mektebetü’s-Sahabe, 1994).

⁹ Şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû’l-İslâmî Ve’l-Kazâyâ’t-Tıbbiyyeti’l-Muasıra*, (Kahire: Mektebetü’n-Nehdati’l-Mısriyye, 1990).

Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme” kitabı büyük ölçüde bu eksikliği gidermekle birlikte; estetik müdahaleler, çalışmanın sadece bir bölümü olması sebebiyle konu yüzeysel işlenmiştir. Biz ise bu araştırmada öncelikle fıkhnın ana kaynağı olan Kur’ân’da geçen estetikle ilgili kavramlar üzerinde İslam’ın estetik felsefesini açıklamaya çalıştık. İkinci ve en önemli adım olarak tıbbî estetik müdahalelerin yasaklığına veya meşruiyetine sebep olan ilkeleri ve illetleri tespit etmeye gayret ettik. Son olarak tespit edilen ilke ve illetler ışığında günümüzde uygulanan estetik işlemlerin ahkâmını inceledik. Dolayısıyla bu çalışma, estetik müdahalelerle ilgili belirlenen genel ilkelerle günümüzdeki veya ileride ihdas edilecek olan estetik işlemlerin hükmünü ortaya çıkarmada ölçüt olmayı hedeflemektedir.

Araştırmada Takip Edilen Yöntem Ve Sınırlılıklar

Tıbbî estetik müdahalelerin fikhî boyutunun merkeze alındığı çalışmamızda disiplinlerarası bir konu olması itibariyle meseleyi araştırırken tıp, hukuk ve psikoloji kaynaklarına da müracaat ettik. Zira konunun mahiyetini belirleyen tıbbî ve psikolojik boyutu anlaşılmadan fikhî boyutunun ortaya konması isabetli değildir. Bu sebeple çalışmamızın esasını fikhî araştırmalar teşkil etse dahi gereken yerlerde tıp, medeni hukuk ve psikoloji ilimlerinden de istifade edilmiştir.

İslam hukuku açısından kadın bedenine yapılan tıbbî estetik müdahaleleri incelediğimiz çalışmamızın başlığında, estetik müdahaleleri ‘tıbbî’ olarak kayıtlamamızın sebebi; makyaj, saça şekil verme, saç boyama, giyinme gibi birçok türü olan estetik işlemleri, hekimler tarafından yapılan işlemler olarak sınırlandırmaktır. Üç bölümden oluşan araştırmamızın ilk bölümünde geniş anlam dünyasına sahip olan ‘estetik’ kelimesinin karşılığı olabilecek kavramları, İslam hukukunun ana kaynağı olan Kur’ân’da belirledik ve anlam bakımından ele aldık. Sonrasında bu kavramlar üzerinden ve ulemanın bu konudaki görüşlerinden hareketle İslam’ın estetiğe bakışını değerlendirdik.

Estetik müdahalelerin fikhî temellendirmesi niteliğinde olan ikinci bölümde öncelikle bedenin saygınlığı, dokunulmazlığı ve Allah’ın yarattığını değiştirmenin yasaklığı gibi fıkhnın bazı ilkelerini ihlal anlamına gelen kozmetik tıbbî estetik müdahalelerin yasaklığı, konuyla ilgili naslar ve mezhep görüş

farklılıklarını da dikkate alarak İslam âlimlerinin bu naslardan çıkardığı bedene zarar verme, aldatma, teberrüc ve israf ilkeleri doğrultusunda temellendirilmiştir. Sonrasında ise zaruret ve ihtiyaç gibi istisnâî durumlarda meşruiyetinin temelleri makasîd teorisi ve buna bağılı olarak ortaya çıkan küllî kaideler bağlamında ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde araştırmanın konusu olan estetik cerrahinin bölümlerini tıpçılar ve fıkıhçılar tarafından yapılan tasnife göre plastik ve rekonstrüktif (zarûrî-hâcî) ile estetik cerrahi (tahsînî) olmak üzere ikiye ayırdık. Sonrasında ise esas konumuz olan estetik işlemleri, cerrahi olup olmamasına göre sınıflandırarak günümüzde uygulanan bazı estetik müdahalelerin mahiyetlerini, yapılış amacını tıbbî veriler doğrultusunda izah ettik. Son olarak fikhî temellendirmede tespit edilen illkeler ve illetler ile tıbbî veriler ışığında günümüzde uygulanan birtakım tıbbî estetik işlemlerin hükümlerini ortaya koymaya çalıştık. Tıbbî estetik müdahalelerinin ahkamını incelediğimiz bu çalışmanın bir diğere hedefi de Şârî'in hükümlerinin insana rağmen değil; yarattığı insana göre olduğunun anlaşılmasıdır. Gayret bizden Tefvik Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. İSLAM’IN ESTETİĞE BAKIŞI VE BAZI TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Genel Olarak İslam’ın Estetiğe Bakışı

Grekçe’deki *aisthesis* (güzellik ilmi, güzel duygu, güzellik duygusu, duygu ilmi) veya *aisthanesthai* (duyu ile algılamak) kelimelerinden alınarak dilimize geçen¹⁰ estetik, Türkçe’de “güzellik ilmi, güzel duygu, güzellik duygusu, duygu ilmi”¹¹ demektir. Estetik, felsefenin de önemli bir konusunu teşkil eder ve güzelliğin mahiyetini, ilkelerini, sanatla ilgili değer yargılarını ve teorilerini araştırır.¹² Bu çalışmada, estetik kelimesinin kavramsal analizi veya felsefi kökeni ile ilgilenmek yerine İslam hukukuna bakan yönü üzerinde durulacaktır.

Kurân’da Allah’ın kendi zâtını, *yaratıcıların en güzeli* (ahsenü’l-hâlikîn)¹³ olarak vasıflandırması yanında Hz. Peygamber’in de (s.a.v): “*Allah güzeldir, güzeli sever*”¹⁴ sözü başta olmak üzere pek çok nاستan mülhem olarak İslam âlimleri *güzelliği* ilâhî bir gerçeklik olarak ele almışlar ve onu bir değer olarak İslam tefekkürüne kazandırmışlardır.¹⁵ Ayrıca İslam âlimleri güzelliğin mahiyeti hakkında derûnî bir bakış açısı geliştirerek, onun en mükemmel halinin Allah’ın zatına mahsus (zatî) olduğunu, diğer varlıkların güzelliğinin ise arızî olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁶ Ancak bu ifadeye şunu da eklemeyi ihmal etmemişlerdir: Bu düşünce sisteminde her ne kadar güzelliğin en mükemmel formu Allah’ın zatına ait olsa da mahlûkâtta tecessüm eden bütün arızî güzellikler esas itibarı ile Allah’ın cemâl sıfatının bir tecellisidir. Nitekim ayette geçen *ahsen-i takvim* (en güzel biçimde) kavramı da buna işaret eder.¹⁷

¹⁰ İsmail Tunalı, *Estetik*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1984), 15.

¹¹ Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981), 2. 81.

¹² Beşir Ayvazoğlu, “İlmü’l-Cemâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 22: 146.

¹³ Mü’minûn 23/14, Yaratıcıların En Güzeli

¹⁴ Müslim, “İman”, 147; İbn-i Mâce, “Dua”, 10.

¹⁵ Beşir Ayvazoğlu, “İlmü’l-Cemâl”, 146.

¹⁶ Ebu Nasr el-Farabi, *İdeal Devlet: el-Medinetü’l-fazıla*, çev. Ahmet Arslan. (Ankara: Vadi Yayınları, 1997), 44.

¹⁷ Tîn 95/4.

İslam'ın estetik anlayışına göre bir varlığın veya eserin güzel sayılabilmesi için bazı özellikler aranmaktadır. Bunlar, ulema tarafından nizam (düzen, tertip), simetri, uygunluk ve belirli bir hudut (sınır/çerçeve) olarak belirlenmiştir.¹⁸ Bu özelliklere ölçü, ahenk, denge ve uyum da denebilir. Zirâ Kur'ân-ı Kerîm'de Ahsenü'l-Hâlikîn olan Allah'ın yaratması, "O'nun yaratmasında bir eksiklik ve uyumsuzluk bulunmaz"¹⁹ şeklinde ifade edilmiştir. Her ne kadar İslam estetik anlayışında güzellik, fizikî olarak bazı niteliklere bağlanmışsa da estetik veya güzelliğin anlamı beş duyu ile sınırlandırılmaz. Zirâ İmam Gazâlî şöyle der:

"Hayallerin ve hislerin darlığında hapsolan bir kimse, çoğu kez zanneder ki güzelliğin mânâsı ancak yaratılmış azaların ve şeklin birbirine uygun olması, rengin güzelliği, beyazlığın kırmızı ile karışması, boyun uzunluğu ve bunlardan başka insan şahsının güzelliğine sıfat olarak verilen niteliklerden ibarettir. Zira yaratılış üzerinde galebe çalan güzellik, bakma güzelliğidir. Onların iltifatlarının çoğu şahısların suretlerinedir. Bu bakımdan zannedilir ki görülmeyen, hayal edilmeyen, şekli olmayan, bir rengi bulunmayanın güzelliği tasavvur olunamaz. Güzelliği tasavvur olunmadığından onu idrâk etmekte lezzet yoktur. Bu çok açık bir yanlışlıktır; zira güzellik sadece gözle idrâk edilenlere bağlı değildir... Her şeyin cemâli, o şey için mümkün olan ve kendisine uygun bulunan kemâlinin hazır bulunmasındandır. Hüsn ve cemâl duyularla bilinmeyen şeylerde de vardır."²⁰

İslam felsefesine göre estetik, sadece cisimlerde de aranmaz. Zirâ Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ve aynı zamanda estetik/güzellik manasında kullanılan terimlerle kimi zaman maddî/şeklî güzellikler kastedilirken; bazen de manevî/ahlakî güzellikler murad edilmiştir. Günümüzde surete, şekle, imaja kısaca dış görünüşe atfedilen değer düşünülduğünde, İslam'ın estetik anlayışı ile modern zaman insanının estetik anlayışı arasındaki mübâyenet fark edilecektir. Modern zamanda müslümanca yaşama gayesi olan insanların zorlanmaları bu iki anlayış arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Modernitenin tek hakikat ve terakki vesilesi olduğunu addeden kimselerin topluma kendi düşüncesini dayatması ve bu amaç için bazı teknikleri devreye sokması, müslümanca yaşama gayesi olan insanları bu akım karşısında aciz, yer yer ikilem içerisinde bırakmaktadır. Arada/ikilemde kalmışlığın günümüzdeki en önemli tezahürlerinden birisi de estetik/güzellik konusudur.

¹⁸ Suut Kemal Yetkin, *Estetik*, (İstanbul: Devlet Basımevi, 1938), 68.

¹⁹ Mülk 67/3.

²⁰ İmam Gazali, *İhyau Ulumi'd-Din*, Çev: Ahmet Serdaroğlu, (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975), 4: 542-543.

1.1.2. Estetikle İlgili Bazı Temel Kavramlar

Estetik, modern dönemde dilimize yerleşen ve sıkça kullanılan bir kelimedir. Bu kelimenin dilimizdeki karşılığı güzelliştir. Güzelliğin en önemli aracı olarak da süslenme kavramı karşımıza çıkmaktadır. Süslenme ise, bir kimsenin bazı süs veya zarafet kazandırıcı maddî-manevî unsurlardan yararlanarak kendini daha güzel ve hoş duruma getirmesidir.²¹ Bu çalışmada yer yer estetik, güzellik ve süslenme kelimeleri birbirinin yerine kullanılacaktır.

Her toplumda ve her dönemde süslenmeyle/estetikle ilgili beklentiler ve toplumsal yönelimler olmuştur. Bunlar yöresel ve kültürel olarak çeşitlilik gösterir. Bir yöreye ya da topluma göre güzel olan, diğerlerine göre çirkin addedilebilmektedir. Bu, tamamen algı ve beklenti ile ilgili bir husustur. Bedene uygulanan estetik amaçlı müdahaleler, insana bir emanet olarak sunulan beden üzerinde bazı tasarruflar demek olduğundan fıkıh da ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu işlemlerin bir kısmı dinen meşru görülmeyle birlikte bazıları meşru görülmemiştir. Dinde bunun bir genel çerçevesi/kuralı bir de özel olarak beyan edilen cüz',î hükümleri vardır. Bu hüküm ya da kavramların bazıları naslarda bazıları ise fukahânın içtihatlarında açıklanmıştır. Bununla birlikte mahiyeti ve sınırları üzerinde fakihler farklı düşünmüşlerdir. Fukahanın istidlalde bulunduğu veya içtihadına dayanak yaptığı pek çok kavramdan söz edilebilir. Ancak çalışmanın mahiyeti ve sınırları gereği bunlardan en çok kullanılanları ele alınmış ve söz konusu kavramların tespitinde Kurân'ın ilgili ayetlerinden yararlanılmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de süslenme hususunda doğrudan veya dolaylı olarak ziynet, cemel, hüsn, huly, rîş, zuhruf kelimelerinin zikredildiği görülür. Bu kavramlar kimi zaman maddî; kimi zaman da manevî güzelliği ifade eder. Çalışmanın bu bölümünde, Kur'ân'da süslenme ve güzelleşmeyi ifade eden kelimeler ele alınacaktır.

---

²¹ Faruk Beşer, "Süslenme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.38 (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 178.

1.1.2.1. Ziyinet

Türkçe’de ‘süs, bezek’²² anlamlarında kullanılan ziyinet, Arapça’da kendisiyle süslenilebilen şeylerin tümünü kapsayan isim²³ veya ‘bir şeyin güzelliğine delalet eden şeydir.’²⁴ İnsanların başkalarına hoş görünmek amacıyla giyindikleri elbiseler, takındıkları takılar, süründükleri boyalar aynı zamanda gündelik hayattaki süs mahiyetindeki eşyalar, savaşlarda ve eğlencelerde kullanılan şeyler ziyinet eşyalarını oluşturmaktadır. Kısaca insanın hayatında güzel olarak kabul ettiği, güzel olarak aldığı ve kullandığı ne varsa hepsi için kullanılmış kapsamlı bir sözcüktür. Ayrıca kadınların sahip oldukları tabii güzellik de ziyinet kelimesinin kapsamına girmektedir.

Râgıb el-İsfehânî ise bu kelimeyi, Kur’ân-ı Kerim’de kullanılan çeşitli manalarını da dikkate alarak şöyle tanımlamıştır: Gerçek süs hem dünyada hem ahirette insanı kusurlu yapmayan şeydir. Ama insanı bir açıdan süsleyip diğer açıdan süslemeyen şey ise kusurdur. Kısaca ziyinet üç kısma ayrılır;

1. Nefsî Ziyinet: İlim ve güzel inançlar gibi. “Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu sizin gönüllerinizde süslemiştir (zeyyenehû).”²⁵ ayeti nefsî ziyinetle alakalıdır.

2. Bedenî Ziyinet: Güç ve uzun boyluluk gibi. Yani bir varlığın herhangi bir süsleme/güzelleştirme olmaksızın doğal haliyle sahip olduğu ziynettir. Eğer söz konusu varlık insansa, burada bedenî ziyinet, “vücut güzelliği” manasına gelmektedir.

3. Hâricî Ziyinet: Mal, makam gibi. De ki: “Allah’ın kulları için çıkardığı süsü (zînet’allâhi) kim haram etmiş?”²⁶ ayeti hâricî ziyinetten kabul edilmiştir.²⁷

²² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2011), 1385.

²³ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, (Kâhire: Dâru’l-Me’ârif, h.1119), 3: 4980.; Muhammed b. Yakub el-Fîrûzâbâdî eş-Şîrâzî, *el-Kâmûsü’l-Muhît*, (Mısır: Hey’etü’l-Misriyyetü’l-Âmmetü li’l-Küttâb, 1980), 4: 228; Komisyon, *Mu‘cemü Elfâzu’l-Ku‘ânî’l-Kerîm*, (Kâhire:1989), 1:540; Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu’l-Ayn Müretteben ‘alâ Hurûfî’l-Mu‘cem*, (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, [t.y.]), 2:204.

²⁴ Ebû Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekerîyyâ, *Mu‘cemu Mekâyîsi’l-Luğâ*, (Kahire:Dâru’l-Fikr, 1972), 3:41.

²⁵ Hucurât 49/7.

²⁶ A’râf 7/32.

²⁷ Râgıb el-İsfehânî, *Müfredât*, çev. Prof. Dr. Abdülbâki Güneş, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yolcu, (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 469.

Kur'ân-ı Kerim'de zikredilen kelimelerin manalarını ele alan el-Mu'cemü'l Müfehres li-Me'âni'l-Kur'âni'l-Azîm'in müellifi Muhammed Bessâm Rüşdî ez-Zeyn ise bu kavramı –yine Kur'ân'daki kullanımlarından hareketle- 4 kısma ayırarak şu şekilde tasnif etmiştir:

1. İnsanın Ziyeti: Kişinin sahip olduğu mal-makam ve vücut güzelliği bu başlık altındadır. İsfehani'ye göre bunlar bedenî ve haricî zinet diye adlandırılmıştı.

2. İmanın Ziyeti: Kalbin iman etmeyi sevmesi ve istemesidir. Bu da nefsi zinetin karşılığıdır.

3. Bâtılın Ziyeti: Şeytanın inkarcılara, müşriklere ve israfçılara yaptıkları işleri süslü ve güzel göstererek onları doğru yoldan saptırması.

4. Dünyanın Ziyeti: Yıldızlar, hayvanlar gibi dünyayı güzel ve çekici kılan her şeydir.²⁸

Zinet kelimesi Kur'ân-ı Ker'im'de bazen maddî bazen de manevî anlamda süsü ve süslenmeyi anlatmak üzere kullanılmıştır. Mesela Allah, imanı mü'minlere sevdiren kalplerine sindirdiğini belirtirken, “Allah size imanı sevdirmiş ve onu sizin gönüllerinizde süslemiştir (zeyyenehû).”²⁹ Şeklinde manevî anlamda kullanmıştır.

Maddî anlamı için de şu ayetler örnek olarak verilebilir: Kârun'un zenginliği sebebiyle ihtişamlı bir şekilde halkın önüne çıkması anlatılırken, “Kârun görkemi ve şatafatı içinde (fî zînetihî) kavminin karşısına çıktı.”³⁰; yine Hz. Musa'nın duası esnasında Firavun'un gücü karşısında halini Allah (c.c.)'a arz ederken, “Ey Rabbimiz! Sen Firavun'a ve kavminin ileri gelenlerine dünyada görkemli bir hayat (zîneten) ve mal verdin...”³¹ ; namaza hazırlık amacıyla veya mescide girmek için güzel giyinilmesi emredilirken “Ey Âdemoğulları her mescitte güzel ve temiz giyinin (zîneteküm).”³² Ayrıca Allah'ın kulları için yarattığı elbise veya her türlü maddî süsten söz ederken “Allah'ın kulları için

²⁸ Muhammed Bessâm Rüşdî ez-Zeyn, *Mu'cemü'l-Müfehres li-Me'âni'l-Kur'âni'l-Azîm*, (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsır 1995), 2: 553-554.

²⁹ Hucurat 49/7

³⁰ Kasas 28/79

³¹ Yunus 10/88

³² A'râf 7/31

yaratmış olduğu giyisileri/ziyneti (zînet'allâhi) temiz ve helal yiyecekleri kim haram kılabilir.”³³

Diğer ayetlerde de ziynet sözcüğü binek hayvanları³⁴, dünya hayatının güzellikleri³⁵, altın-gümüş gibi mücevherât³⁶, kadının süs eşyaları ve süs eşyasını taktığı uzuvları³⁷, yıldızlar³⁸, dünya hayatı³⁹, yeryüzünü süsleyen her şey⁴⁰ anlamlarında karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerîm'de Allah, süslemeyi bazı yerlerde kendi nefesine, bazı yerlerde şeytana nisbet ederken; bazı yerlerde ise kimin yaptığını belirtmeden zikreder. Allah'ın eşyayı süslemesi; onu süslenmiş olarak yaratması ve aynı şekilde onu icat etmesiyle olur. İnsanın eşyayı süslemesi ise; onu dekore etmesiyle olur.⁴¹

Aynı zamanda ziynet kavramı bazen müsbet; bazen de menfi manada kullanılmıştır. İmanın ziyneti/nefsî ziynet her zaman müsbet olarak zikredilirken; bâtıl ziynet daima menfi zikredilmiştir. İnsanın ve dünyanın ziyneti ise; failine göre bazen menfi bazen de müsbet olarak geçmiştir. Eğer süslü gösteren Allah ise müsbet; insanın apaçık düşmanı olan şeytan ise menfi şekilde zikredilmiştir.

Görüldüğü gibi alimler, ziynet kavramının temel anlamından hareketle, kelimenin ayetlerde geçen anlamını dikkate alarak bu tasnifi yapmışlardır. Bununla birlikte yapılan bu sınıflandırmalar mutlak değildir. Bu sebeple hem ayrı ayrı yapılan bu tasnifleri birleştirerek hem de ziynet kavramının geçmişte ve günümüzde kullanıldığı manalarını dikkate alarak burada yeni ve kapsamlı bir sınıflandırma yapılmıştır.

---

³³ A'râf 7/32

³⁴ Nahl 16/8

³⁵ Kehf 18/28, 46; Ahzab 33/28

³⁶ Tâhâ 20/87

³⁷ Nûr 24/31, 60

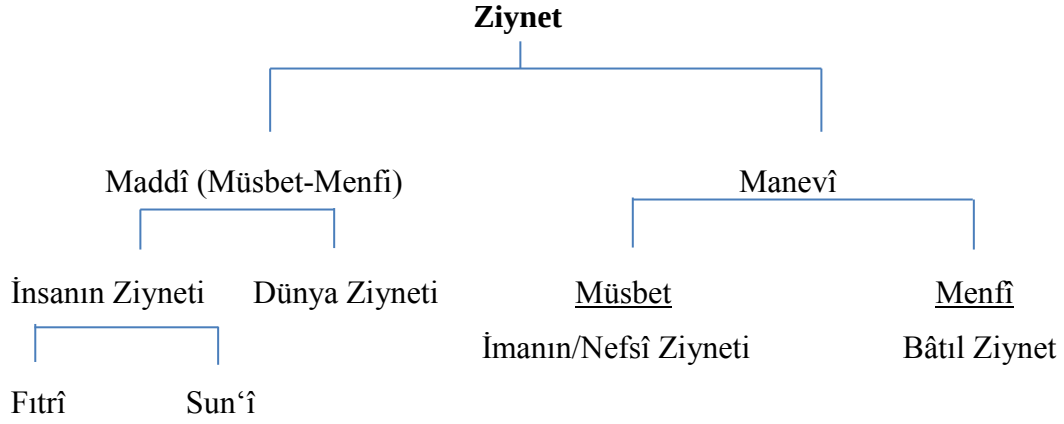
³⁸ Saffât 37/6

³⁹ Hadîd 57/20

⁴⁰ Kehf 18/7

⁴¹ İsfahânî, *Müfredât*, 471.

Tablo 1. Ziyet Kavramının Genel Tasnifi

Tasnifte yer alan maddî, mânevî, müsbet, menfî, nefsî ziyet, bâtl ziyet, dünya ve insanın ziyeti ifadeleri, İslam âlimlerinin, ziyet kavramının Kur'ân'daki kullanımına göre yaptıkları sınıflandırma sonucu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada ise sadece bu ifadeler bir araya getirilerek daha geniş bir tablo yapılmıştır. Fakat yapılan araştırmalarda fitrî ve sun'î ziyet ifadeleriyle müstakil bir kavram olarak karşılaşılmamakla birlikte bazı müellifler eserlerinin bir bölümünde farklı bir taksim yaparak ziyeti ziyetü'l-asliyye (aslî ziyet) ve ziyetü'l-müktesebe (kazanılmış ziyet)⁴² olmak üzere iki kısma ayırmışlardır. Ancak bu sınıflandırma da günümüz manasını tam olarak karşılamamaktadır. Bu sebeple bu çalışmada insanın ziyeti, Kur'ân'da ve zamanımızdaki kullanımı da dikkate alınarak fitrî ve sun'î ziyet isimleriyle yeniden tasnif edilmiştir.

1.1.2.1.1. Fitrî Ziyet

Bu kavramın tarif edilebilmesi için öncelikle 'fitrat' kelimesi incelenmelidir. Fitrat kelimesi "yarmak, uzunlamasına yarmak, ikiye ayırmak; yaratmak, icat etmek" manalarına gelen fe-ta-ra فطر kökünden isim olup "yaratılış, ilk yaratılma, ana rahminde belli bir kabiliyet üzere yaratılma" anlamında kullanılır. Araplar 'su kuyusu yapmak için çukuru ilk defa açma'yı ifade ederken

⁴² Abdülcevad Halef, *ez-Zîne ve't-Tecemmül ve Ahkâmuhâ fî Şeriatî'l-İslamiyye*, (Kâhire: Dâru'd-Devliyyeti'l-İstismrati's-Sekafiyye, 2008), 15.

de ‘f-t-r’ fiilini kullanmışlardır.⁴³ İlk yaratılış, bir bakıma mutlak yokluğun yarılarak içinden varlığın çıkması şeklinde telakki edildiğinden fitrat kelimesiyle ifade edilmiştir. Buna göre fitrat “ilk yaratılış anında varlık türlerinin temel yapısını, karakterini ve henüz dış tesirlerden etkilenmemiş olan ilk durumlarını” belirtir.⁴⁴

Elmalılı Hamdi Yazır, “Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitrat”⁴⁵ ayetini tefsir ederken bu kelimenin genel manasını, yukarıdaki tanımı da kapsayacak şekilde şöyle açıklamıştır:

Fitrat, ilk yaratmak demek olan f-t-r’den "masdar bina-i nevi" olarak yaratılışın ilk tarz ve şeklini ifade eder. Burada "insanları onun üzerine..." kaydından da anlaşıldığına göre, maksat her ferдин kendine mahsus olan cüz’î yaratılışı değil, bütün insanların insan olmaları bakımından yaratılışlarında esas olan ve hepsinde ortak bulunan genel yaratılıştır. Dış etken, kazanma ve âdet gibi ikinci derecede bulunan sebeplerinden sarfı nazarla düşünülmesi gereken ilk yaratılış ve aslî yaratılış da denilen asıl fitrattır. İnsanın "İnsan oluşu yönünden tabiatı" budur. Mesela insanın yaratılışında iki gözü bulunması asıldır. Bununla beraber anadan âmâ doğanlar da bulunabilir. Fakat bu genellikle insanların üzerine yaratıldığı asıl fitrat ve tabiat çeşidi değil, ikinci derecede görünür sebep olarak düşünülecek cüz’î ve şahsî bir yaratılıştır ki, insan gerçeği onsuz da meydana çıkabilir. Ferdin cüz’î yaratılışında herhangi bir sebeple eksiklik bulunabilirse de asıl fitrat, sağlıklı ve sağlam olmaktır.⁴⁶

Fitrat kavramı, farklı manalarda olmak üzere birçok ayet ve hadislerde geçmektedir. Bu çalışmada konuyla doğrudan alakalı olan “Fitrat beştir/ondur (veya beş/on şey fitrattandır)” hadisi ele alınacaktır. “Fitrat beştir (veya beş şey fitrattandır): Sünnet olmak, eteklerin tıraş edilmesi, koltuk altı kıllarının yolunması, tırnakların kesilmesi, bıyıkların kısaltılması.”⁴⁷

Aslî fitratı korumak için yapılması gereken işlemler, Hz. Peygamber (s.a.v.)’den nakledilen bir diğer hadis-i şerifte ise şöyle zikredilmektedir: “On şey fitrattandır: Bıyıkları kısaltmak, sakal bırakmak, misvak kullanmak, burna su çekip temizlemek, tırnakları kesmek, parmak eklemlerini yıkamak, koltuk altını

⁴³ İbni Manzûr, *Lisanü'l- 'Arab*, 3433-3435; Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiru'l-Kâmûs*, (Kuveyt: KFAS Kurum Yayınları, 2001), 325-331; İsfahânî, *Müfredât*, 1147.

⁴⁴ Hayati Hökelekli, “Fitrat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2014), 13: 47.

⁴⁵ Rum 30/30

⁴⁶ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, (İstanbul: Eser Kitabevi, [t.y.]), 6: 87.

⁴⁷ *Buhârî*, “Libâs”, 63; *Müslim*, “Tahâre”, 16; *Sünen-i Ebî Dâvud*, “Teraccül”, 16; *Sünen-i İbn-i Mâce*, “Fitrat”, 8; *Sünen-i Nesâî*, “Tahâret”, 10.

temizlemek, eteği tıraş etmek, küçük veya büyük abdest mahallini su ile yıkamak, hadisi rivayet eden ‘onuncuyu unuttum ancak bu mazmaza olabilir.’ dedi.”⁴⁸

Hadislerde ‘fıtrattan olan şeyler’ sıralanırken bu fiiller bazen toplu halde ifade edilmiş -etekleri tıraş etmek, tırnakları kesmek, bıyığı kısaltmak fıtrattandır.⁴⁹ , ağzı ve burnu temizlemek fıtrattandır.⁵⁰ - bazen de tek olarak zikredilmiştir. -bıyıkları kısaltmak fıtrattandır.⁵¹ -

Ayet ve hadislerde geçtiği üzere fıtrat, ‘hilkat’; fâtır da hâlik anlamında ‘yaratma ve yaratan’ manasına gelmektedir. Bununla birlikte İslam âlimleri, kelimenin cümle içinde bağlamına göre, sözcüğü asıl manasından koparmadan ona farklı anlamlar yüklemişlerdir. Bu çalışmada mevzubahis edilen rivayetlerdeki fıtrata iki şekilde mana verilmiştir. Birincisi, ‘Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fıtrat’⁵² ayetiyle alakalı olarak “Allah katında değişmeyen dini esaslardır.” İkincisi ise; bu rivayetlerin vüruduna daha uygun olduğu için cumhur ulemâ tarafından kabul gören “sünnet”tir. Yani bu kelime ile kastedilen mana, genelde ‘tüm peygamberlerin’; özelde Hz. İbrahim (a.s.)’ın ve onun neslinden gelen Peygamberlerin sünnetleridir.⁵³

Hadis-i şeriflerde fıtratın gereği olarak sayılan bu işlemler, Allah (c.c.)’ın, Peygamberleri nezdinde tüm insanlardan yapmasını istedikleridir. Bu hususlara riayet etmeyen kimsede insanın aslî fıtratına ait bir görüntü kalmaz. Allah’ın en güzel surette yarattığı⁵⁴ insan, bu fiilleri yapmaya riayet ettiği ölçüde kendisine lütfedilen yaratılışının güzelliğini devam ettirip koruyabilir.

Fıtrat kelimesinin manası, rivayetlerde zikredilen fiiller ve bu fiillerle ulaşılmak istenen maksat dikkate alınarak, fıtrî ziynet kavramının kapsamı daha da genişletilebilir. Meselâ fıtrata göre yüzünde sakal-bıyık olmayan kadının yüzünün sakal ve bıyık bölgesindeki tüyleri alması fıtrî bir süslenmedir. Yine

⁴⁸ Müslim, “Tahâre”, 56; Sünen-i Ebî Dâvud, “Tahâre”, 29; Sünen-i İbn-i Mâce, “Tahâre”, 8; Sünen-i Tirmizî, “Edeb”, 14;

⁴⁹ Buhârî, “Libâs”, 64.

⁵⁰ Sünen-i Ebî Dâvud, “Tahâre”, 29.

⁵¹ Buhârî, “Libâs”, 63.

⁵² Rum 30/30

⁵³ Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak el-Azimabadi, ‘Avnu'l-Ma'bûd Şerh-i Sünen-i Ebî Dâvud, (Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968/1388), 1: 79-80; Halil Ahmed es-Seharenfuri, Bezlül'l-mechud fî halli Ebî Davud, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, [t.y.]), 1: 129; Ebü's-Seadat Mecdüddin Mübarek b. Muhammed İbnü'l-Esir, en-Nihaye Fî Garibi'l-Hadis ve'l-Eser, (Kahire: Dârü İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963), 3: 58.

⁵⁴ Mü'min 40/64.

insanın saçsız olması hilkat-i asliyeden değildir. Dolayısıyla herhangi bir sebeple saç çıkmayan veya sonradan dökülen kişinin saç ektirmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Bu bağlamda fitrî ziyneti, “insanın, aslî fitratını koruyup devam ettirmek için gerekli işlemleri yapması, doğumda veya sonrasında ortaya çıkan hilkate aykırı durumların –organların eksik, fazla veya bozuk olması- giderilmesi için müdahalede bulunulması” olarak tanımlayabiliriz.

1.1.2.1.2. Sun‘î Ziynet

Yukarıda aslî fitratı korumak ve devam ettirmek için yapılan müdahalelerin fitrî ziynet kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bir de fitrat üzere olmakla birlikte bedenini daha da güzel görünmesini sağlamak amacıyla yapılan birtakım işlemler vardır ki bu başlık altında bunlara değinilecektir.

‘Sun‘î’ kelimesi Türkçede ve Arapçada ‘yapay, takma’⁵⁵ manasında kullanılmaktadır. Sun‘î ziynet kavramı ise bu bağlamda şöyle tanımlanabilir: ‘Aslî hilkat üzere olan bir insanın, kendini daha güzel göstermek maksadıyla takı, kıyafet, makyaj malzemesi vb. kullanarak bedenine dışarıdan müdahalede bulunmasıdır.’ Arapçada bu manaya yakın olan kavram, ‘sonradan elde edilmiş süs’ manasındaki ‘zînetün müktesebe’dir.⁵⁶

“Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin)”⁵⁷ ayetinde geçen ‘ziynet’ de sun‘î ziynet kapsamına girmektedir. İbni Kesir, “ziynetlerini göstermeksiniz”⁵⁸ ayetinin tefsirinde Hz. Aîşe’den nakledilen şu rivayete yer vermiştir: “Ey mü’minlerin annesi, kına yakmak, etek giyinmek, boyanmak, küpeler, halhal, altın yüzük ve ince elbiseler hakkında ne dersin?” Hz. Âîşe şu cevabı verdi: Hanımlar, hepinizin hükmü aynıdır. Allah sizlere ziynetinizi yabancılara gösterecek şekilde açılmamak şartıyla süslenmeyi (ziyneti) helal

⁵⁵ Şükrü Haluk Akalan vd., *Türkçe Sözlük*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 1819; İbni Manzûr, *Lisânu’l ‘Arab*, 8: 209.

⁵⁶ İzdihar bint Mahmûd b. Sabir Medeni, *Ahkâmü tecmîli’n-Nisa fî’ş-Şeriatî’l-İslâmiyye*, (Riyad: Dârü’l-Fâzile, 2002/1422), 59.; Halef, *ez-Zîne ve’t-Tecemmül*, 15.

⁵⁷ A’râf 7/31

⁵⁸ Nur 24/60

kılmıştır.⁵⁹ Hz. Âişe'nin sahabe hanımlara verdiği bu cevaptan, hakkında sorulan tüm süslenme çeşitlerinin, ziynet kapsamına girdiğini anlıyoruz. Yine hadis kitaplarındaki 'Kitabu'l-Libâs' bölümündeki kıyafet, saç boyama, sürme, kına ile ilgili rivayetlerdeki süslenmeleri de bu kısma dahil edebiliriz.

Günümüzde ise güzel görünmek amacıyla saç, yüze ve vücudun diğer bölgelerine yapılan tıbbî olan veya olmayan her türlü işlem bu başlığın altına girmektedir. Bu şekilde süslenme türleri, bilim ve teknolojinin gelişmesi ve insanların bu yöndeki eğilimleri sebebiyle her geçen gün artarak devam etmektedir. Sırf güzel görünmek amacıyla yapılan estetik ameliyatlar, makyaj, giyim-kuşam, saçta yapılan işlemler bu başlık altındadır.

1.1.2.2. Cemâl

'Çirkinlik'in zıddı olan cemâl kelimesi, güzellik, güzelleşme⁶⁰ anlamlarında kullanılmaktadır.

Bazı alimler bu kelimeyi kullanılışına göre; yaratılıştaki (fizikî) ve fiillerde olmak üzere ikiye ayırırken⁶¹; bazıları da fizikî güzellik manasında kullanıldığını gibi ahlaktaki ve fiillerdeki güzellik için de kullanılabilir, diyerek üçe ayırmıştır.

Fizikî Güzellik: Gözün görmüş olduğu şeyi, kalbin de özümseyeceği şekilde kalbe iletmesi sonucu nefsin o güzelliği bilmeden ve onu herhangi bir insana nisbet etmeden bağlandığı şeydir. Hayvanlar ve yeryüzündeki diğer canlılar da fiziksel güzelliğin kapsamına girmektedir. Zira Allah (c.c.) Kur'ân'da şöyle buyurmaktadır: "Onları (hayvanları) akşamleyin getirirken, sabahleyin salıverirken sizin için bir güzellik (cemâl) vardır."⁶²

Ahlakî Güzellik: İlim, hikmet, adalet, öfkeyi yutma gibi vasıflar ahlakın güzelliğine işaret eder.

⁵⁹ Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- 'Azîm*, (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, [t.y.]), 10: 273.

⁶⁰ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 1: 685.; Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-Ayn*, 4: 142.; Fîrûzâbâdî eş-Şîrâzî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, 1: 979; Ebû Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, 1: 481; İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *Sıhah fi'l-Luğa*, (Beyrut: Dâru'l-İlmî'l-Müslimin, 1990), 4: 1661; Muhammed Revvâs Kal'acî, *Mu'cemü'l-Luğatu'l-Fukahâ*, çev: Ayhan Ak, (İstanbul: Ocak Yayınları, 2012), 113.

⁶¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, 1: 685.

⁶² Nahl 16/6

Fiillerdeki Güzellik: İnsan vücudunun maslahatına uygun, ona fayda sağlayacak ve zararlardan koruyacak olan eylemlerdir.⁶³

Cemal kelimesine, güzelliğinin yüksek düzeyde olması manası veren Isfehânî ise güzeli, bulunduğu konum açısından iki kısma ayırmıştır: Birincisi, insanın kendine mahsus olan, ruhunda, bedeninde yahut fillerinde sergilenen güzellik; ikincisi de kendisinden başkasına (bir varlıktan diğerine) uzanan güzelliştir.⁶⁴

Yaratılmışlar âleminde bütün güzellikler Allah'ın cemâl sıfatının tecellileridir. Zirâ bir hadis-i şerifte “Allah güzeldir (cemîl), güzelliği (cemâl) sever.”⁶⁵ buyrularak bütün güzelliklerin kaynağının Allah olduğuna işaret edilmiştir. Burada cemâl kavramına “davranışların güzel olması ve ahlakî özelliklerin tam olması”⁶⁶ manaları yüklenmiştir. İbn Meserre ise bu hadis-i şerifte geçen ‘cemal’ kelimesini şöyle yorumlamıştır: ‘Cemâl’in hakiki manası “güzelliklerin kendinde toplanmasıdır.” Her türlü güzelliklerin toplamı ve kemali de Allah içindir. Dinen güzel sayılan ise, fitrî temizliği de içine alan ahlaktır. Fitrî güzelliğe, fitraten temiz olmak manasını vermiş ve bıyıkları kısaltmak, misvak kullanmak, tırnakları kesmek gibi şeyleri fitrî güzelliğe örnek olarak vermiştir. Vakar, hilm, tevazu, öfkeyi yenmek, iyi komşuluk gibi şeyleri de ahlakî güzelliklerden saymıştır.⁶⁷

Cemâl kavramı ilk zamanlar daha çok ahlak ve davranışlardaki güzellik için kullanılmıştır. Daha sonraki süreç içerisinde suretteki/ fizikî güzellik için kullanılmaya başlanmıştır. Türkçede ise bir kez daha anlamda daralma yaşanmış ve sadece “yüz güzelliği”⁶⁸ için bu kavram kullanılmıştır.

Modern Arapça’da ise vücutta meydana gelen bozuklukları düzeltmek, hasarları gidermek için yapılan cerrahi/estetik müdahaleye, aynı kökten türeyen

⁶³ Muhammed Abdü'l'aziz ‘Amr, *el-Libâs ve'z-Zîne fî Şeriat'il-İslâmiyye*, (Beyrut: Dâru'l-Furkân, 1985), 368.

⁶⁴ Râğıb el-Isfehânî, *Müfredât*, 338-339.

⁶⁵ Müslim, “İman”, 147; İbn-i Mâce, “Dua”, 10.

⁶⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 1: 685.

⁶⁷ İbn Meserre, *el-Müntekâ (Muttakilerin Yolu)*, çev: M. Necmettin Bardakçı, (İstanbul: İnsan Yayınları, 1999), 241.

⁶⁸ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2006), 1: 468; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, 148.

güzelleştirmek manasında tecmîliyye⁶⁹ ismi verilmiştir. Bununla birlikte yine c-m-l kökünden türeyen ve güzelleştirmek, süs ve güzellik kazanmak⁷⁰ manalarına gelen tecemmül kelimesi kullanılmaktadır.

1.1.2.3. Hüsn

“Güzel olmak” anlamında mastar ve “güzellik, rağbet edilen ve sevilen şey” anlamında isim olarak kullanılmaktadır. Zıddı ise “çirkinlik ve nefret edilen şey” manasında kullanılan kubuh (kubh)’dur.⁷¹

İsfehânî ise hüsn sözcüğünü “Mutluluk, sevinç veren ve istenen, arzulanan ya da beğenilen her şey” şeklinde tanımladıktan sonra; akıl, hevâ ve duyu tarafından güzel görülen, beğenilen olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Ayrıca ‘hasen’ kavramının halkın yaygın kullanımında daha çok “göze güzel gelen, göz tarafından beğenilenlerle” ilgili kullanıldığını, ‘güzel kadın’ için söylenen ‘imraetün hasnâü’ cümlesiyle örneklendirmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’de ise daha çok “basirete (kalp gözüne) güzel gelen, basiret tarafından beğenilenlerle” ilgili zikredildiğini söylemiştir ve “Onlar ki sözü dinlerler ve sözün en güzeline (ahsenehû) uyarlar.”⁷² “Biz insana anne-babasına iyilik etmesini (husn) emrettik.”⁷³ ayetlerini delil getirmiştir.⁷⁴ Buna göre çoğunlukla ‘hüsn’, günlük dilde estetik bir kavram, Kur’ân dilinde ise ahlakî bir kavram olarak kullanılmakla beraber bu kelime bazı ayetlerde de maddî güzellik manasında kullanılmıştır. Mesela Allah Teâlâ’nın Rasûlüne olan “Bundan sonra güzellikleri (hüsnühünne) hoşuna gitse bile başka kadınlarla evlenmek sana helal değildir”⁷⁵ hitabında ve dünya ile ahiret güzellikleri arasındaki farkı mü’minlere bildirdiği “İnsanlara kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar, ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçici faydalarını sağlayan şeylerdir. Oysa asıl varılacak güzel yer

⁶⁹ Emrullah İşler, İbrahim Özay, *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2008), 400.

⁷⁰ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, 1: 685; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü’l-Muhîr*, 1: 979.

⁷¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, 2: 877.; Fîrûzâbâdî, *a.g.e.*, 4: 210.; İbn Fâris, *Mu’cemü’l-Mekayisi’l-Luğa*, 257.; İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *Tâcü’l-Luğa*, (Beyrut: Dâru’l-Fîkr, 1998), 2: 1543.

⁷² Zümer 39/18

⁷³ Ankebut 29/8,

⁷⁴ İsfehânî, *Müfredât*, 398-399.

⁷⁵ Ahzab 33/52

(hüsnü'l-me'âb) Allah katındadır.”⁷⁶ buyruğunda hüsn, estetik manasındadır. Böylelikle kelime hem davranışlar anlamındaki ahlakî ve sosyal alandaki güzelliği, hem de dış görünüş, uyum, ahenk gibi kişisel ve toplumsal güzellikleri ifade etmektedir.

İslamî ilimlere dair terimler sözlüğü niteliğinde olan Ta'rîfât'ın müellifi Seyyid Şerif Cürcânî ise hüsn kelimesini, “bir eylemin veya olgunun insanın tabiatı ve karakteriyle uyuşan sevinç, onun için bir mükemmellik değeri taşıyan ilim ve övgüyle anılan ibadet, dolayısıyla ödüllendirilmesine yardımcı olan şey”⁷⁷ diye tarif etmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de çokça zikredilen ve h-s-n kökünden türeyen ihsan kavramı ise “Başkasına iyilik yapmak veya kişinin işini iyi/güzel yapması”⁷⁸ anlamında kullanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de de Allah Teâlâ kendisi hakkında “O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı (ahsene)”⁷⁹ buyurmuştur.

Hem geçmiş dönem hem de günümüzde kullanılan Arapçaya bakıldığında ise yine aynı kökten türeyen tahsîn ve tehassün kavramalarının “güzelleştirme, süsleme”⁸⁰ anlamlarını ifade ettiklerini görülmektedir.

1.1.2.4. Huly

Kur'ân-ı Kerîm'de süs ve süslenmeyle ilgili kullanılan ifadelerden biri de 'huly-hilye'dir. Huly, “Değerli taş veya madenlerden yapılan ve süslenmek için kullanılan şeylere verilen isimdir.”⁸¹

İbni Kesîr, “Takınacağınız süs eşyası (hilye) çıkarmanız için denizi hizmetinize verdi.”⁸² ayetinin tefsirinde bu kelimeye inciler ve mücevherler manasını vermiştir.⁸³ Hilye kelimesi, “ömrünü süs (hilye) içerisinde geçiren kız

⁷⁶ Al-i İmrân 3/14

⁷⁷ Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcânî, *et-Ta'rîfât*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1983), 87.

⁷⁸ İbrahim Mustafa, Ahmed Hasan ez-Ziyat, Hâmid Abdülkadir, Muhammed ala'n-Neccâr, *Mu'cemü'l-Vesît*, (Kahire: Mektebetü'l-İslamiyye, 1972) 1: 174. ; İsfahânî, *Müfredât*, 399.

⁷⁹ Secde 32/7

⁸⁰ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 2: 877.; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, 4: 210.; İbn Fâris, *Mu'cemü'l-Mekayisi'l-Luğa*, 2: 57.; Cevherî, *Tâcü'l-Luğa*, 1543.; İbrahim Mustafa vd., *Mu'cemü'l-Vesît*, 174.

⁸¹ İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 9: 984.; İsmail b. Hammad el-Cevherî, *Tâcü'l-Luğa*, 6: 2318.; Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiru'l-Kâmûs*, 10: 97.; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, 327.

⁸² Nahl 16/14; Fâtır 35/12.

⁸³ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- 'Azîm*, 8: 299.

çocuğu mu?”⁸⁴ ayetinde ise hanımların süslenmesi için kullandıkları eşyaların tümünü kapsamaktadır. Yine bir başka yerde de isim haliyle “Yaktıkları ateşin üzerine koyup eriterek süs eşyası (hilye) veya alet yapmak istedikleri madenlerden”⁸⁵ şeklinde geçmektedir. Görüldüğü üzere sözcük, isim olarak kullanıldığında, süs eşyasının yapıldığı ana maddenin değerli veya değersiz olduğu ayrımı tam olarak anlaşılmamaktadır. Zira değeri çok yüksek olmayan madenlerden de süs eşyası yapılmaktadır. Lakin aynı kelimenin fiil olarak kullanıldığı ayet ve hadislerde, sözcüğün manası ‘altın veya gümüş gibi değerli madenlerden yapılan süs eşyası’ olarak kayıtlanmıştır: “Orada altın bilezikler ve incilerle süsleneceklerdir (yuhallevene)⁸⁶, “Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir (hullû)⁸⁷. Altının erkeklere yasak olmasıyla ilgili gelen rivâyetlerden “Hz. Peygamber (s.a.v.)’e Necâşî’nin kendisine hediye ettiği süs eşyaları (hilye) getirildi. O ziynetin içerisinde Habeş işi kaşı olan bir de yüzük vardı. "Rasûlullah (s.a) yüzüğü, ondan uzak durarak, bir çubukla veya bir parmağı ile aldı sonra, Ebû'l-As'ın kızı (Hz. Zeyneb'in kızı) Ümame'yi çağırdı ve "Bunu sen takın (tehallî) kızcağızım" buyurdu.”⁸⁸ hadis-i şerifi de, kelimenin fiil olarak kullanıldığında altın, gümüş, inci gibi değerli şeylerden yapılan süs eşyalarını takınmak manasında olduğunu göstermektedir.

Huly sözcüğünün kapsamı düşünüldüğünde, ilk olarak, akla özelde kadınların; genelde ise tüm insanların süslenmek için kullandıkları değerli taş veya madenden yapılmış eşyalar gelmesiyle birlikte bu kelime hadislerde kılıçların süslenmesi manasında da zikredilmiştir: “Yemîn olsun birçok fetihler yapan bir cemâat vardı ki, onların kılıçlarının süsü (hilyetü suyûfihim) altın ve gümüş değildi. Onların kılıçlarının süsü ancak kabzalarına bağlanan sırimla kalay ve demirden ibaret olmuştu.”⁸⁹

Özetle huly/hilye kelimesi, zikredildiği cümledeki kullanımına göre bazen değerli bir madenden; bazen de değerli veya değersiz madenlerden yapılmış süs

---

⁸⁴ Zuhruf 43/18.

⁸⁵ Rad 13/17.

⁸⁶ Hac 22/23; Fâtır 35/33; Kehf 31/18.

⁸⁷ İnsan 76/21

⁸⁸ Ebu Davud, “Hatem”, 4235; Nesâî, “Ziynet”, 5195.

⁸⁹ Buhârî, “Cihâd ve Seyr”, 2909.

eşyalarını ifade etmektedir. Tehalli sözcüğünün manası ise sözlüklerde; ‘süs eşyası ile süslenmek’⁹⁰ şeklinde kayıtlanmadan geçmektedir.

1.1.2.5. Rîş

Lügat anlamı “kuş tüyü”⁹¹ olan rîş kelimesinin, süslenme başlığı altında ele alınması, bu sözcüğün ayet metninde aynı formda mecazen “ziynet elbisesi” manasında kullanılması sebebiyledir. Allah(c.c.), insanlara lütfettiği nimetleri – ibret almaları için- zikrederken “Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise (rîş) verdik. Takva elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah’ın rahmetinin alametlerindendir.”⁹² buyurmuştur.

Rîş, burada istiare yoluyla mecazî olarak kullanılmıştır. Çünkü tüy de kuşun elbisesi ve süsüdür. Bu sebeple müfessirlerin çoğu, bu ayetin tefsirinde rîş kelimesine, “ziynet elbisesi, kişinin zahirini güzelleştiren şeyler”⁹³ manasını vermişlerdir. Yani Allah(c.c.), bu ayette “Size iki elbise verdik, birincisi edep yerlerinizi örter diğeri de örtünmenizi tamamlayan süs olur” demek istemiştir.⁹⁴ Çünkü ziynet, meşru bir maksattır. Zira Allah(c.c.) bir başka ayette de “Hem binesiniz diye hem de süs olarak atları, katırları ve merkepleri de yarattı.”⁹⁵ buyurmuştur.⁹⁶ Ayrıca ayet-i kerimede örtünecek, süs ve takva elbisesi olmak üzere üç tür elbiseden bahsedilmektedir. Öyleyse rîş kelimesine ayetin bağlamını da dikkate alarak, ‘süs elbisesi’ anlamı verilebilir.

Bununla birlikte bazı müfessirler de bu kelimeye, Abdullah b. Abbas, Mücahid, Süddi, Urve b. Zübeyr ve Dehhak’tan nakledilen rivayetlere göre “mal” manasını vermişlerdir. Yine Abdullah b. Abbas’tan gelen başka bir rivâyete göre

⁹⁰ İsmail b. Hammad el-Cevherî, *Tâcü'l-Luğa*, 6. 2318.

⁹¹ İbn-i Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c.3, 17991.

⁹² A'râf 7/26.

⁹³ Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim*, (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, [t.y.]) 6: 266.; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubi, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an*, (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1423.) 9: 185.; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebir/ Mefatihü'l-Gayb*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990/1411), 14: 43.

⁹⁴ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- 'Azîm*, 185.

⁹⁵ Nahl, 16/8

⁹⁶ Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, 43.

mana, “elbiseler ve müreffeh hayat” demektir. İbn Zeyd’e göre ise bu sözcüğün anlamı “güzellik”tir.⁹⁷

1.1.2.6. Zuhruf

Kur’ân-ı Kerîm’de süs ve güzelleşmeyi ifade etmek için kullanılan terimlerden bir tanesi de ‘zuhruf’tur. Asıl manası ‘altın’ olan kelime, sonraları ‘altından yapılan her türlü süs eşyası’ için kullanılırken zamanla ‘altın veya gümüşle işlenmiş ya da kaplanmış eşyaları’⁹⁸ da kapsayacak şekilde anlam genişlemesine uğramıştır.

Allah (c.c.) Kitab’ında, -eğer yeryüzünde tek bir ümmet olma ihtimali bulunmasaydı- kafirlere dünyada vereceği geçici nimetleri sayarken “Altından süs eşyaları (zuhruf) da (verirdik)”⁹⁹ buyurmuştur. Kurtubî, bu ayetin tefsirinde İbn Abbâs’tan nakille zuhrufun, ‘altın’ manasında olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰ Lugavî tefsirlerden Me’âni’l-Kur’ân’ın müellifi Ferrâ ise “Yahut altından (min zuhruf) bir evin olsun.”¹⁰¹ Ayetinde zikredilen zuhruf sözcüğünün manasını altın olarak tefsir etmiştir.¹⁰²

Mekke’nin fethi gününde, Rasûlullah (s.a.v)’in Kâbe’ye girmeden önce Kabe’nin içinde bulunan, altından yapılmış tasvir ve süslemelerin temizlenmesini istemesi¹⁰³ de ‘emera bi’z-zuhruf’ ifadesiyle rivayet edilmiş ve zuhruf, altından yapılmış tasvirler, süslemeler olarak şerhedilmiştir. Mescidlerin süslenmesiyle alakalı olarak nakledilen “Vallahi siz yahudi ve hıristiyanların (kilise ve havralarını) süsledikleri gibi, mescidleri süsleyeceksiniz”¹⁰⁴ hadisinde de aynı kelime fiil haliyle (letüzahrifünne) kullanılmıştır.

⁹⁷ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberi, *Câmiü'l-beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, (Kahire: el-Matbaatü'l-Meymeniyye, 1903), 8: 153-154.

⁹⁸ İbn-i Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 3: 1821.; Halil b. Ahmed el-Ferâhidî, *Kitâbü'l-Ayn*, 2: 178; Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiru'l-Kâmûs*, 16: 378.; İbnü'l-Es'ir, *en-Nihâye*, 299.

⁹⁹ Zuhruf 43/35.

¹⁰⁰ İmam Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an*, 19: 42-43.

¹⁰¹ İsrâ 17/93.

¹⁰² Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyad b. Abdullah ed-Deylemi Ferra, *Meani'l-Kur'ân*, (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1980), 2: 132.

¹⁰³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 3: 1821.; Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs*, 16: 378.; İbnü'l-Es'ir, *en-Nihâye*, 299. (Bu rivâyet, meşhur hadis kaynaklarında geçmemekle birlikte sözlüklerin ‘zuhruf’ maddesinin örneklerinde hadis olarak zikredilmesine binaen yapılan araştırmalarda İbni Mende’nin Emâli’sinde hadis olarak rivayet edildiği görülmüştür.)

¹⁰⁴ Ebû Davud, “Salat”, 12.

Zuhruf, aynı zamanda ‘ziynet ve güzelliğini tamamlama’ manalarında da kullanılmaktadır. Hatta “Yeryüzü (o bitkilerle) bütün ziynet ve güzelliklerini alıp süslendiğinde”¹⁰⁵ ayeti bu bağlamda değerlendirilmiştir.¹⁰⁶ “Bunlar, aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler (zuhufe’l-kavl) söylerler”¹⁰⁷ ayetinde ise dışı altın yaldızla süslenmiş ama içi boş aldatıcı söz manasında mecaz olarak kullanılmıştır.

Kur’ân-ı Kerîm’de geçen güzellik ve süslenmeyle ilgili kelimeler incelendiğinde, ‘zuhruf’ sözcüğünün -diğerlerinden farklı olarak- hakiki manada sadece mabed ve binaların süslenmesinde kullanıldığı görülmektedir. Buna karşılık sair kelimeler daha ziyade kişinin beden ve kıyafeti ile ilgili süslenmeleri kapsamaktadır.

Buraya kadar İslam’ın estetik anlayışı/felsefesi, İslam Hukuku’nun en önemli kaynağı olan Kur’ân’da zikredilen estetik/güzellikle ilgili kavramlar üzerinden ana hatlarıyla ifade edilmiştir. Bundan sonraki bölümlerde anlatılacak olan teoriler bu felsefe üzerine inşa edilecektir

---

¹⁰⁵ Yunus 10/24.

¹⁰⁶ Halil b. Ahmed el-Ferâhidî, *Kitâbü’l-Ayn*, 2: 178.

¹⁰⁷ Enam 6/112.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. FIKHÎ AÇIDAN ESTETİK CERRAHİ

Estetik cerrahi müdahalelerin fikhî boyutu, bedenın dokunulmazlığı ilkesine isnad edilmiştir. İslam hukukunda ve diğerk hukuk sistemlerinde genel bir ilke olarak kabul edilen dokunulmazlık (hürmet) sebebiyle beden her türlü müdahaleye karşı koruma altına alınmıştır. Ancak bazı durumlarda kişinin maslahatına binâen genel kaidenin dışına çıkılarak bazı istisnalara gidilmiştir. Bu bölümde öncelikle genel kurala yani bedene yapılan estetik müdahalenin yasaklığına işaret eden fikhî deliller ve ilkeler serd edilecek olup sonrasında ise istisnaî uygulamaların dayandığı deliller incelenecektir.

2.1.1. Bedene Yapılan Estetik Amaçlı Müdahalelerin Yasaklığı İlkesi

2.1.1.1. İnsanın Kendi Bedeni Üzerinde Tasarrufu

İslam dünyasında estetik cerrahi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde gerek Türk gerekse Arap fıkıhçıların araştırmaları genel itibariyle “Allah’ın yarattığını değıştirme” kaidesi üzerine kurulduğu görülür. Oysa Allah’ın yarattığını değıştirmenin temelinde ‘İnsan bedeni üzerinde tasarruf hakkının kimin olduğu’ esası yatmaktadır. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde öncelikle ‘İnsanın bedeni üzerinde tasarruf hakkı var mıdır?’ ‘Varsa sınırları nelerdir?’ sorularının cevapları ‘hak’ kavramı üzerinden aranacaktır.

Canlı varlıkların maddi bölümü, vücut¹⁰⁸ anlamında isim olarak kullanılacak olan insan bedeni hem İslam hukuk nazariyesine hem de modern hukuk sistemlerine konu olmuştur. Ancak Kara Avrupası hukuk sisteminde hayat hakkı, vücut bütünlüğü ve sağlıkla ilgili sahip olduğu haklar, şahsın bedeniyle ilgili şahıs varlığı/shahsiyet hakları çerçevesinde ele alınırken;¹⁰⁹ klasik fıkıh

¹⁰⁸ Türkçe Sözlük, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005), 232.

¹⁰⁹ Aydın Zevkliler, *Medeni Hukuk: Giriş Ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler- Tüzel Kişiler, Aile Hukuku*, (Ankara: Savaş Yayınları, 1992), 380-383.; Ergun Özsunay, *Medeni Hukuka Giriş*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1970), 254.

kaynaklarında şahsiyet hakları kavramı geçmemektedir. Klasik fıkıh kitaplarında ‘hak’ kavramının analizini yapan Hasan Hacak, klasik metinlerde şahsiyet haklarına en yakın manada ‘mali ve bedenî haklar’ anlamına gelen ‘*el-hukûku’l-mâliyye-hukûku’l-ebdân*’ kavramlarının kullanıldığını belirtmektedir. Bedenî hakları, maliyetle ilgisi olmayan doğrudan şahsiyetle ilgili haklar olarak açıklamış ve kısas, kazif haddi, nikah, talak, ric’at, velâ, rıkk gibi konuları kapsadığını belirtmiştir ¹¹⁰ Dolayısıyla İslam Hukuku’ndaki bedeni haklar kavramı Modern Hukuk’taki şahsiyet hakları kavramından daha geniş bir alana sahiptir. Bununla birlikte günümüzde İslam’da korunması esas olan can, beden bütünlüğü, sağlık hakkı ‘İslam’da Şahsiyet Hakları’ olarak tanımlanmıştır.¹¹¹

İslam Hukuku’nda insan bedeni üzerinde tasarruf hakkının incelenmesine geçilmeden önce hukûkî zemini oluşturmadaki faydasına binaen yürürlükte olan hukukun bedene yapılan müdahalelere yaklaşımı serd edilecektir.

2.1.1.1.1. Medenî Hukuka Göre İnsan Bedeni Üzerinde Tasarruf Hakkı

Anayasa’nın 17. Maddesine göre “Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” Bu madde gereğince insan vücudu dış etkenlerden ve şahsın kendisinden korunarak dokunulmaz kılınmıştır. Yine anayasayla koruma altına alınan kişinin sağlık hakkının ¹¹² konusu, insan vücududur. İnsan vücudu; kişinin maddî, bedeni varlığını ve özel kişilik hakkını oluşturur. Bu haklar kişiye hayatının, sağlığının, vücut bütünlüğünün her türlü saldırıya karşı dokunulmazlığını isteme hakkı verir. Kişiler yaşama hakkından hiçbir surette vazgeçemezler. Beden bütünlüklerini çiğneyecek, cismani

¹¹⁰ Hasan Hacak, “İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), 120-2.

¹¹¹ Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, *İslamda Şahsiyet Hakları*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996) 75.

¹¹² Anayasa, 56. Md. “Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.”

varlıklarını veya onun esaslı unsurlarını tahrip edecek surette hiçbir sözleşme yapamazlar.¹¹³

Bu dokunulmazlığın istisnası yine anayasayla ‘tıbbî müdahaleler’ olarak belirlenmiştir.¹¹⁴ Tıbbî müdahale, “tıp mesleğini icraya yetkili bir kişi (hekim) tarafından, doğrudan ya da dolaylı tedavi amacına yönelik olarak gerçekleştirilen her türlü faaliyeti ifade eder. Kısaca hekimin, tedavi amacına yönelik etkinlikleridir.”¹¹⁵ Estetik amaçlı müdahale ise, “kişinin doğuştan mevcut olan veya sonradan bir etken sonucu ya da kendiliğinden meydana gelmiş görünüm bozukluklarını düzeltmek veya böyle bir şekil bozukluğu olmamasına rağmen kişinin daha güzel görünmesini sağlamak amacına yönelik tıbbi müdahalelerdir.”¹¹⁶

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere bir müdahalenin tıbbî sayılabilmesi için iki unsuru taşıması zorunludur. Birincisi, ‘müdahalenin bir hekim tarafından gerçekleştirilmiş olması’, ikincisi de ‘doğrudan ya da dolaylı olarak tedavi amacına yönelik olması’dır.¹¹⁷ Estetik cerrahinin bir bölümü olan ve Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi diye isimlendirilen ‘*Onarıcı Cerrâhî Müdahaleler*’ tedavi kapsamına girdiği için aynı zamanda tıbbî müdahale sayılmaktadır. Ancak estetik cerrahinin plastik ve rekonstrüktif kısmına dahil olmayan estetik cerrahi müdahalelerin, tedavi amacı gütmeyerek sadece ‘daha güzel görünmek için’ yapılan işlemler olması sebebiyle tıbbî müdahale çerçevesine girip girmediği hukukçular arasında tartışma konusu olmuştur. Doktrinde; bir taraftan estetik operasyonların tedavi amaçlı olmadığı ve dolayısıyla hukuka uygun bulunmadığı yönünde görüşler öne sürülerek tıbbî müdahalelerin tedavi ve hayat kurtarma amacıyla yapılması gereği karşısında “estetik ameliyatların” durumunun düşündürücü olduğu dile getirilirken; diğer taraftan, bu tür ameliyatların bir kısmının kişinin ruh sağlığı için belli ölçüde önemli sayılabileceğinden, tedavi

¹¹³ Jale Akipek/ Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2012) 1: 360.

¹¹⁴ Anayasa, 17. Maddesine göre “Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılan haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz.”

¹¹⁵ Mehmet Ayan, *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk*, (Ankara: Kazancı Hukuk Yayınları, 1991), 5.

¹¹⁶ Mustafa Reşit Belgesay, *Tıbbi Mesuliyet: Esaslar-Tipik Vakıalar Türk Tabibler Birliği Kanunu*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1953), 66.

¹¹⁷ Ayan, *Tıbbî Müdahalelerde Hukuki Sorumluluk*, 5.

amacına yönelik ameliyatlar olarak kabul edilebileceği savunulmuştur. Bununla birlikte, estetik cerrahinin ruh sağlığını iyileştirdiği için ‘dolaylı olarak tedavi’ sayılabileceği söylenerek bu görüş desteklenmiştir.¹¹⁸ Ayrıca estetik ameliyatların tıbbî müdahale kapsamına girdiği görüşünü kabul etmekle birlikte risk sebebiyle hukuka aykırı olabileceğini söyleyen hukukçular da mevcuttur. Onlar ise, bu tür işlemlerin tedavi özelliğinin dolaylı olması ve insan hayatının devamı için zorunlu olmamaları sebebiyle tehlikelilikleri arttığı oranda izin verilmemesi gerektiğini ifade ederek sırf güzellik için uygulanan bazı cerrahi işlemlerin ölüme kadar varan tehlikeli neticeleri doğurduğu gerçeğiyle görüşlerini desteklemişlerdir. Bu sebeple dolaylı şekilde de olsa tedavi amaçlamayan mesela sırf şöhret için yapılan müdahalelerin hukuka aykırı sayılması gerektiğini beyan etmişlerdir.¹¹⁹

Hukukî normlar çerçevesinde oluşan bu görüşlere rağmen günümüzde gerek bilim ve teknolojinin gelişmesiyle istenilen görünüme kavuşmanın kolaylaşması, gerekse dış görünüme atfedilen değerin artmasıyla hukukçuların estetik cerrahi işlemlere bakışı değişmiştir. Dolayısıyla estetik amaçlı uygulanan cerrahi müdahaleler, kişinin ruh sağlığını iyileştirdiği gerekçesiyle diğer tıbbî müdahalelerden farklı olmadığı¹²⁰ görüşü kabul görmüş ve yaygınlaşmıştır. Bu görüş neticesinde estetik cerrahi işlemlerde Hukukî dayanak olarak ‘şahsın rızası’yla iktifa edilerek tedavi maksadı şartı aranmamaktadır.

2.1.1.1.2. İslam Hukukuna Göre İnsan Bedeni Üzerinde Tasarruf

Hakkı

Klasik fıkıh eserlerinde insan bedeni üzerinde tasarruf, müstakil olarak zikredilmemekle birlikte konuyla genelde ‘teklifi hükümlerde Allah hakkı-kul hakkı’ taksiminde karşılaşılmaktadır. Ancak fıkıh âlimlerinin haklara konu olan

¹¹⁸ R. Atilla Arıncı, *Estetik Cerrahide Hekimin Hukukî Sorumlulukları ve Bu Sorumlulukların Eser Sözleşmesi Kapsamında Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Özyeğin Üniversitesi, 2015) 26.; Sulhi Dönmezer- Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1986), 2: 50-54.

¹¹⁹ Ayan, *Tıbbî Müdahalelerde Hukuki Sorumluluk*, 34-35.

¹²⁰ Orhan Bingöl, “Estetik Cerrahi Müdahaleler Ve Modern Beden: Samsun İli Örneği”, (Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015), 118.; Mustafa Aksu, *İSAR Bedene Yapılan Müdahaleler Sempozyumu-Estetik Amaçlı Ameliyatlara Hukuki Açidan Yaklaşım*, Erişim 10.01.2019. https://www.youtube.com/watch?v=qeB_33xTFT8.

fiillerin sınıflandırmasında farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmanın kapsamına dahil olmaması sebebiyle bu farklılıklara değinilmeyip konuya esas teşkil etmesi hasebiyle günümüzde kullanılan ve ekseriyetin kabul ettiği taksimat zikredilecektir.

Fıkıh usulünde makasitçi bakış açısıyla maruf Şâtıbî, fiilleri Allah ve kul haklarına nispetle sadece Allah hakkı olan fiiller, Allah hakkı ile kul hakkının müşterek olup Allah hakkının ağır bastığı fiiller ve Allah hakkı ile kul hakkının müşterek olup kul hakkının ağır bastığı fiiller şeklinde sınıflandırmaktadır. Şâtıbî'ye göre Allah hakkı, taabbüdîdir ve kulun tercih hakkı bulunmadığı fiillerdir. Kul hakkı ise insanın dünyevî maslahatlarının olduğu fiillerdir. Şâtıbî mahza kul hakkının bulunduğu fiillerin olmadığını, her fiilin Allah hakkını barındırdığını belirtir. Bu durumu adam öldüren kişinin affedilse bile yüz değnekle cezalandırılacağı ile örneklendirerek bunun sebebinin her fiilde içkin olan Allah hakkının çiğnenmesi olduğunu ifade eder.¹²¹

Karâfî ise Allah hakkı ve kul hakkını şu şekilde tanımlamıştır. Allah Hakkı, Allah'ın emir ve nehiyleri iken; kul hakkı, insanın maslahatlarıdır. Ona göre insanlar, sadece Allah hakkı, sadece kul hakkı, Allah hakkı ile kul hakkının birlikte olup da kul hakkının veya Allah hakkının baskın olduğu fiillerle yükümlü tutulmuştur. Kul hakkı, şahsın iradesine bağlı olarak düşürülebilir. Ancak her kul hakkının içinde Allah hakkı mevcuttur, o da Allah'ın o işi yapmasını kula emretmesi ve kulun da bu emre uymasındır.¹²²

Muasır fıkıh âlimlerinden olan Umerî ise usul eserlerinde zikredilen görüşlere dayanarak yeni bir sınıflandırma yapmış ve bu hakların ilkelerini belirlemiştir. Umerî'ye göre hakların sahibine göre sınıflandırılışı Allah hakkı, kul hakkı ve müşterek haklar şeklindedir. Allah hakkı: ibadet gibi sadece Allah'a has olan haklardır. Ayrıca toplumun menfaatine olan haklar da bu gruba girer. Allah

¹²¹ Ebû İshak İbrâhim b. Musa b. Muhammed el-Gırnatî eş-Şâtıbî, *El-Muvâfakât Fî Usûli's-Şerîa* (şrh. Abdullah Dirâz), (Mısır: el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, [t.y.]), 2: 318-21.

¹²² Ebû'l-Abbas Şihâbuddin Ahmed b. İdris b. Abdürrahîm el-Karâfî (684/1285), *El-Furûk: Envarü'l-Burûk Fî Envâ'i'l-Furûk*, (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, [t.y.]) 1: 140-1.

haklarının iki özelliği vardır; asla düşürülemezler ve bunlarda tüm toplumun maslahatı vardır. Kul hakkı ise kişinin maslahatı olan haklardır.¹²³

Çalışmaya konu olan insan bedeni üzerindeki hakkın bu sınıflandırmalardan hangisine dahil olduğunun tespit edilmesi beden üzerindeki tasarruf yetkisinin sahibini de belirleyeceği için önemlidir. Beden üzerindeki hakkın Allah'a ait olduğunu söyleyen Şatıbî, bu görüşünü şöyle açıklamıştır: Kendini öldüren, şarap içerek akıl maslahatını (nimetini) kaybedenler hakkında büyük tehdit vardır. Hatta malını saçıp savurana hacr müeyyidesi mevcuttur. Tüm bunlar akıl, can ve malda kulların değil Allah hakkının olduğunu gösterir. Bedenlerimizi ve akıllarımızı korumak Allah'ın kulları üzerindeki hakkıdır. İnsanların bu konuda tercih hakkının olmaması da Allah hakkına delildir. Allah insana kullanmakta olduğu hayatını, bedenini, aklını tam olarak vermiştir. İnsanın bunu eksiltmesi, düşürmesi caiz değildir.¹²⁴

Karâfî de benzer şekilde insanın aklını, bedenini, canını korumasının Allah'ın kulları üzerinde bir hakkı olduğunu söylemiştir. Allah kullarına olan merhametiyle içinde faiz, garar ve cehalet barındıran akitleri, kişinin malını kendisinden ve zayi olmasından koruyarak yasaklamıştır. Bu konuda kişinin kendi hakkını düşürmeye razı olmasına itibar edilmez. Aynı şekilde Allah Te'âlâ, kişinin kendi rızasıyla malını denize atmasını veya faydasına olmayan bir yerde zayi etmesini de yasaklamıştır. Yine kişinin rızası olsa dahi aklını koruma gerekçesiyle sarhoş eden içecekler, malı korumak için hırsızlık, nesebini koruma için zina, namusunu korumak için zina iftirası, bedeni ve uzuvlarını korumak için öldürme ve yaralama yasaklanmıştır. Bu konularda şahsın hakkından vazgeçmesi veya yapılan işe razı olması kabul edilemez. Çünkü bu tür, kulların maslahatları ile birlikte Allah haklarının birlikte bulunduğu haklar, kulun düşürmesiyle düşmez.¹²⁵

Muasır İslam hukukçularından Umerî ise, Allah hakkı ve kul hakkı ayrımını yaparak beden üzerindeki hakların müşterek olduğunu zikretmiştir.

¹²³ İsmail el-Umeri, *el-Hak Ve Nazariyyetü't-Te'assüf Fî İsti'mali'l-Hak Fi'ş-Şeria Ve'l-Kanun*, (Musul: Mektebetu Bessâm, 1984), 31-32.

¹²⁴ Şatıbî, *el-Muvâfakât*, 2: 376.

¹²⁵ el-Karâfî, *Furûk*, 1: 140-1.

İnsanın hayatında, aklında, bedeninde ve malında Allah hakkı vardır. Bu haklar sayesinde yaratılanlar üzerinde bulunan Allah'ın nimeti korunur ve Allah'ın bahşettiği hayat devam eder. Ve yine aklın, bedenin, malın ve hayatın korunmasında insan için maslahat olması sebebiyle kulun da hakkı vardır. Allah ve kul hakkının müşterek olduğu durumlarda, eğer Allah Hakkı baskınsa kişi, o konuda tasarruf ve vazgeçme yetkisine sahip değildir. Dolayısıyla insanın hayatını sonlandırma, bedenini yaralama ve malını itlaf etme hakkı yoktur.¹²⁶

Hanefî fakih Debûsî Allah'ın emaneti taşıma kapasitesiyle yarattığı insana, hak ve sorumluluklarda mükellef olabilmesi için zimmet ve akıl nimetini verdiği dolayısıyla tüm bireylerin dokunulmazlık (ismet), hürriyet ve mülkiyet haklarıyla donatıldığını ifade ederek insanın “emanet” diye adlandırılan sorumluluk sebebiyle Allah haklarının baskın olduğu şekilde yaratıldığını söylemektedir.¹²⁷

Estetik cerrahinin ahkâmıyla ilgili çalışma yapan günümüz İslam hukukçularından Dr. Yasir en-Neccâr ise, Allah hakkı-kul hakkı ayrımı yapmadan insan vücuduna cerrâhi müdahale yapılabilmesi için, o işleme Şari‘ tarafından izin verilmiş olmasının gerektiğini belirterek görüşünü şöyle açıklamıştır: Çünkü İslam hukukuna göre insan bedeninin gerçek sahibi Allah'tır. Allah'ın izin vermediği konularda insanın vücudu üzerinde tasarruf hakkı yoktur. Allah'ın izin vermiş olduğu cerrahi müdahaleler ise insanda bulunan psikolojik ve fizyolojik zararın giderilmesi, zarar görmüş olan organın eski haline döndürülmesi, vücutta bulunan herhangi bir kusurun giderilmesi ya da vücudun fitrata uygun hale getirilmesi maksadıyla yapılan işlemlerdir. Bu işlemlerin tümünde tedavi amacı güdülmektedir.¹²⁸

İnsan bedeni hakkında görüşlerini zikrettiğimiz kadim veya muasır fıkıh âlimleri, ittifakla insan bedeni üzerinde Allah hakkının baskın olduğunu ifade etmişlerdir. Kişinin aklı, canı, vücut bütünlüğü, sağlığı Allah'ın kuluna verdiği büyük bir nimettir. İnsanın bunlardan istifade etmesi, dünyevî maslahatlardan

¹²⁶ el-Umerî, *el-Hak*, 32.

¹²⁷ Ebû Zeyd Ubeydullah b. Ömer b. İsmâ ed-Debûsî (430/1039), *Takvîmü'l-Edille fî Usûli'l-Fıkh*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001), 417.

¹²⁸ Yasir Abdülhamid Muhammed en-Neccar, *Ahkâmü'l-Cirâhati't-Tecmîliyye fî Mizâni'l-Fıkhî'l-İslami: Dirâse Fıkhiyye Mukârene* (İskenderiye: Mektebetü'l-Vefai'l-Kanuniyye, 2016), 54.

sayıldığı için insan bedeninde kul hakkı bulunmaktadır. Mesela bir şahsın başka bir kişinin canına veya bir organına zarar vermesi, kısas gerektiren suçlardandır ve zarar gören kişi istemedikçe bu suç affedilemez. Bu yönüyle insan bedeni üzerinde kul hakkının varlığı söylenebilir. Ancak aynı örnek ele alındığında mağdur, kısas hakkından vazgeçse ve suçluyu affetse dahi; suçlu tazir cezasından kurtulamaz. Öyleyse insan bedeni üzerinde Allah hakkı da mevcuttur. Ayrıca kişinin aklına ve bedenine zarar verecek maddeleri kullanması, bedenine veya organlarına zarar vermesinin İslam hukukunda yasak olması, insan bedeni üzerinde Allah hakkının baskın olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan İslam’a göre ahsen-i takvim üzere yaratılan¹²⁹ insan, kendisine verilen nimetlerin sahibi değil emanetçisidir. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde beden üzerindeki hak, sorumluluğa dönüşmektedir. Dolayısıyla kendisine eksiksiz olarak verilen canını, aklını, vücut bütünlüğünü ve sağlığını korumakla yükümlüdür. Bunlar üzerinde meşru bir amaç olmaksızın tasarrufta bulunamaz. ‘Meşrû amaç’ın ne olduğu da yine Şâri‘ tarafından *tedavi*¹³⁰ olarak açıklanmıştır.

Özetle gerek modern hukuk sistemi gerekse İslam hukuku, insan bedeninin dokunulmazlığını savunarak onu hem dış etkenlerden hem de kendisinden korumuştur. Ancak modern hukukta bedenin dokunulmazlığına ‘şahsiyet/kişilik hakkı’ denilerek birey ön plana çıkarılırken; İslam hukukunda buna ‘Allah hakkı’ denilerek bu hak, bireye sorumluluk yüklemiştir. Bu farklılığın sonucu olarak –her ne kadar beden bütünlüğünün dokunulmazlığı Anayasayla korunmuş olsa da– mer’î hukukta insan bedenine yapılacak müdahalelerde ‘kişinin rızası’ yeterli görülürken; İslam hukukunda ise uygulanacak işlemin Şâri‘ tarafından meşru kabul edilip edilmediğine bakılır.

İslam hukukunun estetik cerrahiye bakışı, insan bedeni üzerinde tasarruf hakkının kime ait olduğunun incelenmesinin yanında, bu konuda vârid olan naslardan çıkarılacak ilkelerle daha iyi anlaşılabacaktır.

---

¹²⁹ Tîn, 95/4

¹³⁰ Ebû Davud, “Tıb”, 11 (Rasûlullah (s.a.v)’e ‘Yâ Rasûlullah, tedavi olalım mı?’ diye sorulduğunda, Rasûlullah (s.a.v); ‘Tedavi olunuz, zira Allah (c.c.) yarattığı her hastalığın devasını da yaratmıştır. Ancak bir derdin devası yoktur ki; o da yaşlılıktır.’ Buyurmuştur.)

2.1.1.2.Yaratılışı Değiştirmenin Yasaklığı

Bedene yapılan estetik amaçlı cerrahi müdahaleler Allah'ın yarattığı bedeni değiştirme kabilinden değerlendirilmiş ve bu konuda vârid olan naslar delil olarak sunulmuştur. Yaratılışı değiştirmekle ilgili temel teşkil eden biri ayet diğeri hadis olmak üzere iki nas mevcuttur. Şimdi bu deliller sırayla incelenecektir.

2.1.1.2.1. HilKate Müdahale İle İlgili Ayet

Şeytan ilahi huzurdan kovulduğunda şöyle demiştir: *"Andolsun onları mutlaka saptıracağım, olmayacak kuruntulara boğacağım. Onlara hayvanların kulaklarını kesmelerini emredeceğim. Ve yine andolsun onlara Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim."* Kim Allah'ı bırakır da şeytanı veli edinirse şüphesiz o, apaçık bir zarara uğramış demektir.¹³¹

Yaratılışı değiştirmekle alakalı nasların en önemlisi bu ayettir. Yüce Yaratıcı'nın 'Allah'ın yarattıklarını değiştirme'deki muradını daha iyi anlamak için ayeti siyakıyla¹³² birlikte ele almak gerekmektedir. Öncelikle Allah şirki affetmeyeceğini ve bunun dışındaki günahları dilediği kimseler için affedeceğini buyuruyor sonra da müşriklerin Uzzâ, Menât gibi dişi ismi verdikleri putlarla Allah'a şirk koşarak aslında şeytana ibadet ettiklerini bildiriyor. Oysa şeytan Allah'ın rahmetinde uzaklaştırılmıştı ve bunun üzerine Allah'ın kullarından bir kısmını kendine arkadaş edineceğine, onları doğru yoldan çıkaracağına dair yemin etmişti. Sonra Allah'ın, şeytanı dost edinenler ve şeytanın yolunda gidenlerin zarar içerisinde olduğunu haber vermesiyle ayet sonlandırılmıştır.

Sahâbi, tâbiin veya sonraki dönem müfessirleri, 'Allah'ın yarattığını değiştirme'yi farklı şekillerde tefsir etmişlerdir. Kimi âlimler bu değiştirmeyi maddî bir değiştirme olarak yorumlarken kimi de manevî bir değiştirme olduğunu ifade etmiştir. Lafzın maksadıyla ilgili yapılan tefsirler maddî ve manevî olmak üzere iki başlık altında toplanabilir: Allah'ın yarattığı şeyleri değiştirmenin

¹³¹ وَلَاضِلَّهِمْ وَلَآمْنِيَهُمْ وَلَآمَرْنَاهُمْ فَلْيَبْتَئِكُنَّ آدَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمَرْنَاهُمْ فَلْيَغْيِرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا Nisa, 4/119.

¹³² Nisa 4/116,117,118. (116. Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a ortak koşan, kuşkusuz, derin bir sapıklığa düşmüştür. 117. Onlar (müşrikler) O'nu bırakıp yalnızca birtakım dişilerden (dişi isimli tanrılardan) istiyorlar, ancak inatçı şeytandan dilekte bulunuyorlar. 118. Allah onu (şeytanı) lânetlemiş; o da: «Yemin ederim ki, kullarından belli bir pay edineceğim» demiştir.)

manevi anlamda olduğu yönündeki yorumlar genelde şeytanın emirlerine uyarak **Allah'ın yarattığı dini değiştirmek**¹³³ şeklindedir. Müfessirlerden İbni Abbas, İbrahim en-Nehâî, Mücahid, Katâde, Süddî, Dahhâk, Hasan Basrî, Atâ' el-Horasânî ve kendisinden gelen bir rivayete göre İkrime bu görüştedirler.¹³⁴ Ancak bu görüş de kendi içerisinde farklılıklara sahiptir. Bazı müfessirler ayeti 'Allah'ın yaratmasında (dininde) hiçbir değişme bulamazsınız'¹³⁵ ifadesine benzeterek Allah'ın insanı İslam fitratı üzere yarattığını ve insandan 'belâ' sözünü aldığını ancak; şeytana uyan insanın verdiği bu sözü değiştirdiğini söylemişlerdir. Ayrıca 'her doğan fitrat üzere doğar'¹³⁶ hadisi şerifi de bu görüşü savunanların delilidir. Müfessirlerden bir kısmı ise 'Allah'ın yarattığını değiştirme'yi, Allah'ın yarattığı şeylerin konumlarını değiştirmek olarak anlamışlardır. Mesela Allah güneşi, ateşi, taşları vb. onlardan istifade edilsin diye yaratmıştır. Ancak bazı insanlar bu varlıkları ilah yerine koyarak onlara tapmışlardır. Böylelikle yine Allah'ın dinini değiştirmişlerdir.¹³⁷ Allah'ın helal saydıklarını haram; haram saydıklarını da helal sayarak Allah'ın dinini değiştirirler¹³⁸ yorumu da lafzın manevi anlamda değişikliğe delalet ettiğini kabul edenlerin görüşleri arasında sayılabilir.

Bazı müfessirler ise bu değişikliğin zahirde görülen bir şey olduğunu söyleyerek **Allah'ın yaratmış olduğu organların görünüşünü değiştirmek** şeklinde yorumlamışlardır. Rebî' b. Enes, Ebî Salih, Sa'îd b. Müseyyib, Şehr b.

¹³³ Ebû'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir el-Ezdî el-Belhî, *Tefsiri Mukatil B. Sülyman*, (Beyrut: Daru İhyâ-i't-Türâs, h.1423) 1: 408.

¹³⁴ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, 310/923, *Tefsirü't-Taberî/Câmiü'l-Beyân Fi Te'vili'l-Kur'an*, thk. Hani el-Hac, İmad Zeki el-Barudî, Hayri Said, (Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikîyye, 2004), 5: 329-331.; Ebû'l-Fedâ' İsmail b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîr-i Kur'âni'l-Azîm/Tefsir-i İbn-i Kesîr* el-Kuraşîyyi, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1419), 2: 367.; Ebû Muhammed Abdurrahman b Muhammed b. İdris b. El-Münzir e't-Temîmî er-Râzî b. Ebî Hâtîm, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm Li'bn-i Ebî Hatim*, (Suud: Mektebetü Nezzâr Mustafa, 1419) 4: 1069.; Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud el-Begavî, *Me'âlimü't-Tenzîl fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (Riyad: Darun Tayyibetün li'n-Neşr ve't-Tevzî' 1993), 2: 289.; Ebû Abdullah Muhammed b. El-Hasan b. El-Hüseyin et-Teymî er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb/Tefsîru'l-Kebîr*, (Beyrut: Dâru İhyâ-i Türâsî'l-Arabî, h.1420), 11: 223.

¹³⁵ Rûm 30/30 فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
“(Resûlüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. **Allah'ın yaratışında değişme yoktur**. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”.

¹³⁶ Buhârî, “Tefsir”, 2.; Müslim, “Kader”, 22.

¹³⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Kurtubî, 671/1273, *El-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2006/1427), 7: 138-148.; Er-Râzî, *a.g.e*, 11: 223.; Beğavî, *a.g.e*, 2: 289.

¹³⁸ Er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 11: 223.

Havşeb, İkrime ve İbn-i Abbas'tan gelen başka bir rivayete göre İkrime ve İbni Abbas hayvanları iğdiş etmek,¹³⁹ kulaklarını kesmek¹⁴⁰ ve gözlerini çıkarmak¹⁴¹ olarak anlamışlardır.¹⁴² Şeytanın insanlar üzerindeki planlarını anlatan bu ayetin ilk tarafında 'onlara hayvanların kulaklarını kesmelerini emredeceğim' ifadesi, değiştirme işleminin hayvanlar üzerinde uygulanacağı görüşünü kuvvetlendirmiştir. Ayette şeytanın işlerinden sayılan bu değişimin fiziki olacağı görüşünde olanlarla aynı düşünen Hasan Basrî, değişiklikten maksadın insan vücuduna yapılan dövme¹⁴³ olduğunu söyleyerek diğerlerinden ayrılmıştır. Bu görüşte olanların delilleri, Abdullah b. Mesud'dan rivayet edilen "Allah sırf güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti."¹⁴⁴ hadisidir. Bazı âlimler yine bu hadise istinaden yüzdeki tüyleri koparmayı ve dişleri törpülemeyi de mezkûr ayetteki Allah'ın yarattıklarını değiştirmeye dahil etmişlerdir.¹⁴⁵ İbni Mesud'dan mervî bu hadis, bir sonraki başlıkta inceleneceği için bu bölümde metnin zikredilmesiyle iktifa edilmiştir.

Allah'ın yarattığını değiştirmenin dış görünüşü değiştirmek olduğunu söyleyenlerin bir bölümü de yine faillerinin hadislerde kınandığı kadınlaşan erkek veya erkekleşen kadınların¹⁴⁶ yaptığı işlemler olduğunu söylemişlerdir.¹⁴⁷

¹³⁹ İğdiş etmek: Erkeklik bezlerini burarak ya da çıkararak dölleyemeyecek duruma getirmek.

¹⁴⁰ Taberî, *Tefsirü't-Taberî*, 327. (Kulakları kesme işlemleri bahira ve saibe diye isimlendirilen hayvanlara uygulanırdı.) Câhiliye Arapları hastalıktan şifa bulmak, uzun bir yolculuktan selâmetle dönmek, savaşta galip gelmek amacıyla veya bir nimete şükretmek niyetiyle adak adadıkları zaman ilâhları ve putları uğruna bir deve salıverir, buna *sâibe* adını verirlerdi. Bu devenin sağılması, tüyünün kırılması, sırtına binilmesi yahut yük yüklenmesi yasaklanır, bu durumdaki hayvanların sütünü yalnızca kendi yavruları veya yolcular içebilirdi. *Bahiranın* ise cahiliye arapları tarafından kulakları yarılarak sütünün içilmesi, sırtına binilmesi ve yük yüklenmesi haram sayılan dişi deve olduğu belirtilmektedir. (Bk. TDV İslam Ansk. "Saibe", "Bahira" Mad.)

¹⁴¹ Cahiliye arapları, yanlarında uzun süre kalan develerin gözlerini oyarlardı. (bk. Beğavî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, 2: 98)

¹⁴² Taberî, *Tefsirü't-Taberî*, 328-9.; Er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 223.; Ebî Hâtim, *Tefsir-i Kur'âni'l-Azîm*, 1069.

¹⁴³ İbn Kesîr, *Tefsir-i Kur'âni'l-Azîm*, 367.; Taberî, *Tefsirü't-Taberî*, 330.

¹⁴⁴ Buharî, "Libâs", 82, 84, 85, 86, 87.; Müslim, "Libâs", 33; İbn Mâce, "Libâs" 52.

¹⁴⁵ Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed Meafiri İbnü'l-Arabi, 543/1148, *Ahkâmü'l-Kur'an*, nşr. Muhammed Abdülkadir Ata, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, [t.y.]), 1.c., 230-231; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, 340.; Taberî, *Tefsirü't-Taberî*, 328-9; Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 223.

¹⁴⁶ Buhari, "Libâs", 61. "Resûlullah (s.a.v.), kadınlara benzemeye çalışan erkeklere ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara lânet etti."

¹⁴⁷ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 223.

Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış şeytanın, insanı doğru yoldan çıkarmak için yapacaklarına dair verdiği sözlerden biri olan 'Allah'ın yarattığını değiştirmeyi emretme'nin delalet ettiği mana hususunda müfessirler tarafından serd edilen kaviller ve delilleri kısaca yukarıda zikredilmiştir. Mezkur kavillerden hangisinin daha isabetli olduğu konusunda tercih esnasında iki durumla karşılaşılır. Birincisi, ayette 'Allah'ın yarattığını değiştirme' ifadesinden önce hayvanların kulaklarının kesilmesi zikredilmiştir. Bu, değişimin fiziki anlamda olacağına işarettir. İkincisi ise ayetin siyakında, şeytana uyanların Allah'a değil de putlara taptıkları geçmektedir. Dolayısıyla şeytana uyan insanlar, fitratı üzere yaratıldıkları İslam dinini değiştirmektedirler. Hulasa ayetin bağlamı değişimin hem fizikî hem de mecazî olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte bazı müfessirler yukarıda zikredilen tüm tevilleri içine alması bakımından *değiştirildiğinde şeytana dost olunacak şeyin* 'Allah'ın dini' olduğu görüşünü savunmuşlardır. Zira din, Allah'ın emrettiklerini yapmayı ve yasakladıklarından uzak durmayı gerektirir.

'Allah'ın yarattığını değiştirme' lafzının manası hususunda zikredilen görüşlerden hayvanları iğdiş etme, kulaklarını kesme, gözlerini oyma veya insanların güzellik için dövme yapması, yüzündeki tüyleri yolması, dişlerini törpülemesi, karşı cinse benzeyecek işlemlerde bulunması Allah'ın yasaklamış olduğu fiillerdir ve bunları yapan Allah'ın emirlerini yerine getirmemiş olur. Dolayısıyla dinin emir ve nehiyleri hususunda Allah'ın muradının aksini dileyen şeytanın emirlerini yerine getirerek– ayet-i kerimenin sonunda da ifade edildiği gibi- şeytanın dostu olmuş olur.¹⁴⁸ Velhâsıl yapılacak işlem ister manevî ister maddî olsun; İster hayvan üzerinde isterse insan bedeninde olsun eğer şeytana itaat kapsamında bir fiil ise; bu Allah'ın yarattığını değiştirmek kabul edilir. Mezkur ayet, çalışmanın bağlamında ele alındığında Allah'ın yaratmış olduğu insan bedenini değiştirmek için yapılan müdahalelerin bir kısmı dövme yapma, dişleri törpüleme, yüzdeki tüyleri izale etme gibi işlemler fiziki değişiklik kapsamına girmektedir.

¹⁴⁸ Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunusî İbn Âşûr, 1394/1973, *Tefsirü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, (y.y., t.y.), 3: 206.; Taberî, *Tefsirü't-Taberî*, 330.

Ayet metninde geçen *Allah'ın yarattığını değiştirme (tağyîru halkıllah)* ifadesi âmm olarak zikredilmiştir. Dolayısıyla bu hususta sadece söz konusu ayet delil kabul edildiğinde, mutlak olarak Allah'ın yaratmış olduğu bedende yapılacak her türlü değişimin yasaklandığı düşünülebilir. Kur'ân ayetlerini nasların hükümleri yönüyle tefsir eden İbni Arabî ve diğer bazı müfessirler Rasûlullah (s.a.v.)'in bazı hadisleri ve o dönemdeki uygulamaları sebebiyle lafzın umûmunun tahsîse uğradığını¹⁴⁹ söylemişlerdir.¹⁵⁰ Mesela “Fıtrat beştir (veya beş şey fıtrattandır): Sünnet olmak, eteklerin tıraş edilmesi, koltuk altı kıllarının yolunması, tırnakların kesilmesi, bıyıkların kısaltılması”¹⁵¹ rivayetinde Rasûlullah'ın teşvik ettiği işlemler, bedene müdahale kabilindendir ve yapılması sünnettir. Öyleyse cerrahi bir işlem olsun veya olmasın bedene yapılan estetik amaçlı müdahalelerin tümü değil, fıtratı tağyir gerekçesiyle bir kısmı yasaklanmıştır. Zira ayet, Allah'ın yarattığını değiştirmenin şeytanın emri olduğunu ve Allah'ın değil de şeytanın emrine uyanın şeytanı dost edinip bunun sonucu olarak büyük bir zarara uğrayacağını bildirmektedir. Ayette zemmedilen fiilin Şeytana ittiba sayılması ve akabinde zararda olduğu bildirilmesi ise o fiilin haram olduğuna işaretler. Konuya delil teşkil eden ayette zemmedilen işlemin âmm lafızla ifade edilmesi sebebiyle ayeti tahsis eden hadislerin değerlendirilmesinden sonra tüm deliller bir arada incelenecektir.

2.1.1.2.2. Hilkate Müdahale İle İlgili Hadis

Allah'ın yarattığını değiştirenlerin kınanmasıyla ilgili olarak İbni Mesud tarikiyle şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: “*Allah sırf güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti.*”¹⁵² Bu söz Benî Esed'den Ümmü Yakup adında, Kur'ân-ı Kerîm'i iyi okuyan bir kadına kadar geldi. Kadın,

¹⁴⁹ Âmm; tek vaz' ile tek bir manayı göstermek üzere konmuş bulunan ve muayyen bir miktarla sınırlı olmaksızın bu mananın kendisinde gerçekleştiği bütün fertleri kapsayan lafızdır. *فَالْيَغْيَرُ* Tahsîs; (Hanefilere göre) Müstakil ve âmma mukârin bir delil ile, âmmın kapsamına giren bazı fertlerin kastedilmiş olmasıdır. (Bk. Usulü'l-fıkhi'l-İslâmî, Zekiyyüddin Şa'ban) 'Allah'ın yarattıklarını değiştirecekler' ifadesi Allah'ın yarattığı bütün şeyleri değiştirmeyi içine alır. Oysa bazı değişikliklerin yapılması faydalı ve zaruridir. Rasûlullah'tan rivayet edilen bazı hadisler ayetin umum manasını tahsis etmiştir.

¹⁵⁰ İbnü'l-Arabi, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 231.

¹⁵¹ Buhârî, “Libâs”, 63; Müslim, “Tahâret”, 16; Sünen-i Ebî Dâvud, “Teraccül”, 16; Sünen-i İbn-i Mâce, “Fıtrat”, 8; Sünen-i Nesâî, “Tahâret”, 10.

¹⁵² “لَعَنَ اللَّهُ الْوَائِمَاتِ وَالْمُسْنُوْثِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ، وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خُلُقِ اللَّهِ تَعَالَى”

İbn Mesud'a "Hadis olarak söylediğin ve bana kadar gelen söz de nedir? Sadece güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet ediyormuşsun." Abdullah şöyle dedi: "Rasûlullah'ın lanet ettiğine ben neden lanet etmeyeyim? Hem bu kitapta da vardır." Kadın: "Ben Kur'ân'ı okudum ve böyle bir şey görmedim" dedi. Abdullah, "Eğer sen onu okusaydın görürdün. Allah, 'Rasul' ün size verdiklerini alın size nehy ettiklerinden uzak durun"¹⁵³ buyuruyor..."¹⁵⁴

İbni Mesud'dan rivayet edilen bu hadis, fıkıh açısından hilkatin değiştirilmesinin yasaklığına ilişkin hükümlere dayanak oluşturması bakımından yukarıda zikredilen ayete nazaran daha açık bir delil konumundadır. Zirâ mezkur hadis, Allah'ın yarattığını değiştirmenin şumulüne giren işlemlerin mahiyetini ve maksadını belirlemektedir. Dolayısıyla hadiste zikredilen fiillerin ve lafızların manaları tam olarak anlaşılması için bunların her biri tek tek incelenecektir.

a. Dövme

Hadiste Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmaya sebep olarak zikredilen ilk işlem وشم (veşm)/dövme yapmaktır. Hadis şârihleri dövme, 'iğne veya tığ gibi bir aleti elin üzerine, pazulara veya vücudun herhangi bir organına batırarak kanını akıtmak ve sonra da sürme, is (duman) gibi bir maddeyle o bölgeye çiçek ya da şekiller çizme sonucunda işlem yapılan organın şekle göre yeşil veya mavi renge bürünmesi"¹⁵⁵ olarak açıklamışlardır. Bazı âlimler bu işlemin çivit veya mürekkeple yapıldığını ifade etmiştir.¹⁵⁶ Ebû Davud, Sünen'inde 'Saç Ekletme'yle ilgili hadislerin ta'likinde dövme yapan kadınları, sürme veya mürekkeple yüzlerine ben yapan kadınlar olarak tanımlamıştır.¹⁵⁷ Buhârî'nin İbni Ömer'den naklettiği 'Allah saç ekleyen ve ekletene, dövme yapan ve yaptırana

¹⁵³ Haşr, 59/7.

¹⁵⁴ Buhârî, "Tefsir", 69; "Libâs", 82, 84, 85, 87; Müslim, "Libâs", 33; Ebû Davud, "Teraccül", 4.

¹⁵⁵ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî Nevevî, 676/1277, *Şerhu'n-Nevevî Alâ Sahîhi Müslim*, (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004/1425), 7: 106.; Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani Şevkânî, 1250/1834, *Neylül-Evtar Şerhi Münteka'l-Ahbar*, (Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993) 6: 226.; Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî Diyânüvî Âzimâbâdî, 1329/1911, *Avnül-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Davud*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, (Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968/1388), 11: 224.

¹⁵⁶ Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî Aynî, 855/1451, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahih-i Buhârî*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Rürâsi'l-Arabî, t.y.) 22: 61.

¹⁵⁷ Ebû Davud, "Teraccül", 4.

lanet etti.’ Rivayetin ardından Nafi‘den de ‘dövme diş etlerine yapılırdı.’¹⁵⁸ şeklinde açıklamada bulunması bu işin o dönemde farklı şekillerde yapıldığını göstermektedir.¹⁵⁹ Rivayette geçen الواشحات (dövme yapan kadınlar) ve المستوشحات (kendisine dövme yapılmasını isteyen ve yaptıran kadınlar) kavramları sebebiyle Rasûlullah (s.a.v.) döneminde bu işlemi daha çok kadınların yaptırdığı anlaşılmaktadır.

İnsana hiçbir faydası olmadığı halde acı çekerek yaptırılan dövme işlemi, hadiste Allah’ın lânetine nisbet edimesi sebebiyle ittifakla haramdır.¹⁶⁰ Ancak dövmenin haram oluşunun **illeti** konusunda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Genel itibariyle *Allah’ın yarattığını değiştirmesi* sebebiyle haramdır derken; bazı âlimler buna ‘kalıcı’ ibâresini de ekleyerek illeti, ‘*hilkatte bâkî tağyîr*’ olarak izah etmişlerdir. Bu farklılığın semeresi olarak illeti ‘Allah’ın yarattığını değiştirmek’ olarak kabul eden Mâlikîler, erkeklerin kalıcı özelliği olmayan kına, sürme gibi maddelerle süslenmesine mekruh derken; illeti ‘kalıcı değişiklik’ olarak belirleyen cumhura göre vücutta kalıcı değişikliğe sebep olan dövme, diş törpüleme gibi fiillerle süslenmek haram olup kına, sürme gibi kalıcı olmayan maddelerle süslenmek caizdir.¹⁶¹ Her ne kadar İslam âlimleri dövmenin hurmetinin illetini¹⁶² genel olarak hilkati tağyir olarak tespit etse de bu gerekçeye ek olarak dövmenin yapılış şekli ve amacına nispetle *bedene zarar verme, sağlığı tehlikeye sokma, batıl inançlara dayalı bazı şirk sembollerini barındırma ve kötü ahlaklı kişilerin özelliği olma* da buna eklenebilir.¹⁶³

b. Yüzdeki Tüyleri İzâle Etmek

Failini Allah’ın lanetine sürükleyen ikinci fiil ise نصص tüy yolma. Yüzündeki tüylerin izale edilmesini isteyen kadına المتتمصات el-mütenemmisât

¹⁵⁸ Buhârî, “Libâs”, 83; Tirmizî, “Libâs”, 25.

¹⁵⁹ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 390.

¹⁶⁰ Ebü’l-Fazl Mecîdüddîn Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsîlî, 683/1284, *el-İhtiyar li-Ta’lîl-i’l-Muhtâr*, (Kâhire: Matbaatü’l-Halebî, 1937) 4: 164.; Ebü’l-Ferec İbnü’l-Cevzî, 597/1201, *Ahkâmü’n-Nisa: Akâid, İbâdât, Muamelât, Âdâb, Sîre*, (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1985/1405), 86.; Muhammed b. Ahmed el-Hatib eş-Şîrbînî, *Muğni’l-Muhtâc ilâ Ma’rifeti Meânî Elfâzî’l-Minhâc*, (Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1994), 1: 406.

¹⁶¹ Kurtubî, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, 5: 392.

¹⁶² İlet: Hüküm gösteren veya gerekli kılan yahut hükmün kendisine bağlandığı durum, vasıf, mâna, gerekçe olarak tanımlanmıştır. (bk. DİA, “illet” md.)

¹⁶³ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme Fıtratı Bozma*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2017), 99.

denir. Ancak âlimler ‘Allah’ın yarattığını değiştirmek’ kaydını esas alarak kadının fitratında olmayan bıyık ve sakal bölgesinde biten tüylerin izalesinin caiz hatta müstehab olduğunu söylemişlerdir. İzalesi nehyedilen tüyler ise kaşların ve yüzün kenarlarında bitenlerdir.¹⁶⁴ İbn-i Abbas’tan gelen hadisi rivayetinden sonra Ebû Davud’un hadisin ta’likinde yaptığı açıklama bu manayı teyid eder. Ebu Davud, *نصص* (na-mi-sa) fiilini ‘kaşı inceltene kadar onu işlemektir (şekil vermektir)’ şeklinde izâh etmiştir.¹⁶⁵

Hiz. Âişe’den gelen bir rivayete göre ise genç bir kadın kocasına güzel görünmek için yüzündeki (cebîn alındaki) tüyleri alıp alamayacağını Hiz. Âişe’ye sorması üzerine ‘elinden geldiğince seni rahatsız eden tüyleri alabilirsin’ cevabını vermesi¹⁶⁶, fukahânın yasağı eşin iznine bağlamasına sebep olmuştur. Hanefî fukahâsı bu işlemi yabancılara karşı süslenme ve teberrüc vesilesi olarak yorumlamışlardır. Ayrıca zaruret veya ihtiyaç olmaksızın eziyete sebep olduğundan fitratı değiştirme kapsamına dahil etmişlerdir. Ancak kadının kocası için süslenmesini hâci sebeplerden sayarak eşi izin verdiğinde alınması yasaklanan tüyleri alabileceğine cevaz vermişlerdir.¹⁶⁷ Şâfiî âlimler de bu konuda Hanefîlerin görüşü doğrultusunda kadının kocası için süslenmesi gayesiyle eşinin izniyle kaşlarını inceltebileceğini ama evli olmayan kadının kaşlarını almasının yasak olduğunu söylemişlerdir.¹⁶⁸ Hanbelîler ise bu konuyu biraz daha teferruatlandırarak ‘eğer kadın, kocası o halini gördükten sonra kocası için tüylerini alırsa caizdir ancak kocası ilk durumunu görmeden yüzündeki tüyleri alırsa tedlis (aldatma) meydana geleceğinden caiz değildir’¹⁶⁹ demişlerdir. Mâlikîler ise üç mezhebin görüşünün hilâfına nehyi mutlak alarak evli-bekar veya kocasının izni olup-olmaması ayrımını yapmadan yüzde biten tüm tüylerin alınmasını yasağın kapsamına dahil etmişlerdir.¹⁷⁰ Bazı Hanbelî âlimler ise bu işlemin fâcir kadınlarla özdeşleşmesi ve onların şiarı olması sebebiyle

¹⁶⁴ Nevevî, *Şerhu’n-Nevevi*, 7: 106.; Şevkânî, *Neylül’-Evtâr*, 6: 226.

¹⁶⁵ Ebû Davud, “Teraccül”, 4.

¹⁶⁶ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 10: 378.

¹⁶⁷ İbni Âbidîn, *Reddü’l-Muhtâr*, 6: 373.

¹⁶⁸ Şirbinî, *Muğni’l-Muhtâc*, 1: 196

¹⁶⁹ İbnü’l-Cevzî, *Ahkâmü’n-Nisa*, 86.

¹⁷⁰ Ebü’l-Kâsım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kelbî İbn Cüzey, 741/1340, *Kavâninü’l-Ahkâmî’ş-Şer’iyye ve Mesâilü’l-Fürû’i’l-Fıkhiyye*, (Kahire: Alemü’l-Fikr, 1985), 735.; Kurtubî, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, 5: 392.

yasaklandığını onlara benzeme niyeti olmaksızın kocanın da izniyle caiz olduğunu söylemişlerdir.¹⁷¹

Kanaatimizce sakal ve bıyık bölgesinde biten tüyler, kadının fitratından olmaması ve bunların kadınlar için kusur sayılması sebebiyle bunların alınmasında beis yoktur. Ancak Şâri‘in, lânet gibi ağır bir ifadeyle haram kıldığı fiilin kocanın iznine bağlanması isabetli değildir. Zirâ ‘saç ekleme’ bahsinde zikredilecek olan ‘saçı dökülen kadının kocasının isteği üzerine saç ekleme talebine Hz. Peygamber (s.a.v.)’in saç ekleyene lânet edileceği cevabını verdiği’¹⁷² hadis ve Buhârî’nin bu hadisi “Kadın, Masiyet (Allah’a asi olma/günah)’te Kocasına İtaat Etmez’ bab başlığı altında rivâyet etmesi, kaş alma işleminin kocanın müsaadesine bağlanamayacağına işaretidir. Hulâsâ yüzde alınması yasak olan tüylerin koparılmasının **illeti** *Allah’ın yarattığını değiştirmekle birlikte yabancılar için süslenme (teberrüc), aldatmak, günahkar kadınlara benzeme* ve zaruret veya ihtiyaç hali olmaksızın *bedene zarar vermek (acı çekmek)* olarak belirlenebilir.

c. Dişlerin Törpülenmesi

Şâri‘ tarafından zemmedilen son işlem ise التفليج (et-teflîc) dişlerin arasını ayırmadır. Rivayette geçen şekliyle تفلج (tefellüc) tefeul babındandır. Bazı alimler tefellüce, ‘dişlerin ayrılmasını istemek’¹⁷³ anlamında talep manası yükleseler de tefeul babının içerdiği tekellüf (bir işi yaparken zorlanmak) ve mübalağa anlamları sebebiyle ‘zorlayarak dişlerin arasını ayırmak’ şeklinde anlamak daha doğru olur. Zira bir aletle dişlerin arasını törpüleme kolay bir işlem değildir.¹⁷⁴ Rasûlullah devrinde yaşayan yaşlı kadınlar ön dişleri ile küçük azı dişlerinin arasını törpületerek bu dişlerin arasını hafifçe ayırırlardı. Çünkü dişlerin bu şekilde olması gençlik alameti olarak görülürdü. Yaşlı kadınlar kendilerini daha genç ve güzel göstermek için bu uygulamayı yaptırırlardı.¹⁷⁵ Genç ve güzel görünmek için dişlerinin arasını törpületerek Allah’ın yarattığı asıl fitratı

¹⁷¹ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 10: 378.

¹⁷² Buhârî, “Nikâh”, 95.

¹⁷³ Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer Askalânî, 852/1449, *Fethü’l-Bârî bi-Şerhi Sahihi’l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb, (Beyrut: Dârü’l-Ma’rife, [t.y.]), 10: 372.; Nevevî, *Şerhu’n-Nevevi*, 106.

¹⁷⁴ Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, 61.

¹⁷⁵ İbn-i Hacer, *Fethü’l-Bârî*, 10: 372.; ‘Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, 61.; Nevevî, *Şerhu’n-Nevevi*, 106.

değiştiren kadınlar, hadiste geçen المتفلجات (el-mütefellicât) kelimesinin karşılığıdır. Ahmed b. Hanbel'in yine İbni Mesud'dan naklettiği başka bir rivâyette متفلجات (mütefellicât) kelimesi yerine الواشرات (el-vâşirât)¹⁷⁶ kelimesi zikredilmiştir. وشر (veşr) ise dişleri keskinleştirmek, sivriltmek manasına gelir.

Yaşlı kadınların genç görünme maksadıyla yaptıkları başka bir işlem de dişlerin kenarlarını törpüleyerek uçlarını sivriltmektir.¹⁷⁷ Her iki işlem de farklı rivayetlerle 'hilkati tağyir' kapsamında yasaklanmıştır. Bu işlem tedavi amacı olmaksızın sadece güzellik ve genç görünmek için yapılırsa ittifakla haramdır.¹⁷⁸ Dişleri törpülemenin **illeti** üç şeye hamledilebilir. Birincisi, mezkur yasaklanan diğer işlemler gibi *Allah'ın yarattığını kalıcı şekilde değiştirmek* mevcuttur. İkincisi, kadınlar bunu insanları *aldatmak* için yapıyorlardı ve aldatmak İslam dininde haramdır. Üçüncüsü, tedavi veya bir kusuru gidermek gibi *meşru bir amaç olmaksızın bedene acı ve zarar vermek* dinen yasaklanmıştır. Ayrıca hadiste zikredilen tüm işlemler *fâcir (kötü ahlaklı) kadınların yaptıkları şeylerdir* ve Rasûlullah (s.a.v.) Müslüman kadınların onlara benzememeleri için yasaklamıştır.¹⁷⁹

Âlimler, dişlerini törpüleyen kadınlar kavramından hemen sonra söylenen للحسن (li'l-husn) 'güzellik için' kelimesi sebebiyle tedavi ya da herhangi bir meşru maksatla dişlerin törpülenmesi, kesilmesi veya herhangi bir işlem uygulanılmasının caiz olduğunu söylemişlerdir.¹⁸⁰ Ayrıca للحسن (li'l-husn) ifadesindeki ta'lîl (sebebi) manasındaki lâmin râcî' olduğu (döndüğü) fiil konusunda kapalıdır. Lafzen kendisinden önceki fiile dönebileceği gibi burada tenâzu' olması halinde hadiste zikredilen tüm fiillere de râcî' olabilir.¹⁸¹

¹⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 410.

¹⁷⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 372.

¹⁷⁸ İbni Âbidîn, *Reddû'l-Muhtâr*, 6: 373.; 'Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 61.

¹⁷⁹ İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-Nisâ* 86.

¹⁸⁰ Nevevî, *Şerhu'n-Nevevi*, 106.; Azimâbâdî, *'Avnu'l-Mâ'bûd*, 224.

¹⁸¹ Hadiste yer alan للحسن li'l-husn'deki lâm, Arap gramer kurallarına göre Harf-i Cer'dir ve anlam olarak sebep bildirir. Söz konusu hadiste de aynı manayı içerdiğinden '**güzellik için**' anlamı verilmiştir. Ayrıca nahiv kuralları gereği her harf-i cere bir müteallak yani harf-i cerin manaca alakalı olduğu bir kelime gerekir. Bu kelime de genelde hemen öncesinde geçen fiil, fiilimsi veya fiil manalı bir kelime olur. Mezkur hadiste ل lâm harf-i cerinden önce atıfla dört fiilimsi geçmektedir. Kapalı olan husus 'güzellik için' manasının sadece sonuncu fiilimsi olan 'dişlerini törpüleyen kadınlar'a mı yoksa mezkur tüm fiilimsilere mi verileceğidir. **Tenâzu'** ise iki veya daha fazla amilin bir veya daha fazla mamulde amel etme durumunun söz konusu olmasıdır. Yani bu rivayette geçen ل lâm harf-i cerinin (âmil) rivayette geçen tüm fiilimsilere

Böyle olduğunda mana ‘güzellik için dövme yapan, yaptıran, yüzündeki tüyleri izale ettiren, dişlerini törpüleyen kadınlar’ şeklinde verilebilir.¹⁸² Mananın bu şekilde olması kuvvetle muhtemeldir. Zirâ hadiste zikredilen diğer işlemler de güzellik sebebiyle değil; tedavi maksadıyla yapıldığında caizdir. Yapılan bu çalışmada hadis-i şerifin manası ikinci görüşe göre verilmiştir.

اللَّهِ الْمَغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ ‘Allah’ın yarattığını değiştiren kadınlar’ ise dövme yapan, yaptıran, yüzdeki tüyleri izale ettiren, dişlerini törpüleyen hatta başka bir rivayete göre saç ekleten kadınlar¹⁸³ için lâzımî bir sıfat,¹⁸⁴ lanetin vâcib olması için illettir.¹⁸⁵ Yani sayılan bu işlemlerin her biri Allah’ın yarattığı bedeni değiştirme için bir müdahaledir ve Şarî‘ bu fiilleri, nehyi en kuvvetli biçimde ifade eden kavramlardan لعن (le-a-ne) ‘lânet etti’ lafzıyla haram kılmıştır. Lanet: Allah’ın rahmetinden kovulmak demektir. Allah’ın rahmetinden kovulmak da ancak Allah’ın haram kılmış olduğu bir şeyi işlemekle mümkün olur. Allah’ın rahmetinden kovulmak gibi büyük bir cezanın illeti (gerekçesi) fakîhlerce ‘Allah’ın yarattığını değiştirmek’ olarak belirlenmiştir. Asl olan buradaki illetin ‘güzel görünme maksadıyla Allah’ın yarattığını değiştirme’ olmasıdır.¹⁸⁶

Allah’ın yarattığını tağyir addedilen bu fiiller, çeşitli rivâyetlerde farklı lafız veya fiillerle birlikte zikredilerek defaatle yasaklanmıştır. Öyleyse bütünlük oluşturması hasebiyle çalışmanın konusuyla ilgili diğer rivâyetlerde zikredilen fiiller de incelenmelidir.

d. Saç Eklemek

Mezkur hadis aynı lafızla Buhârî ve Müslim’in sahihleri dışında Ebû Davud’un Süneni’nde de rivayet edilmektedir. Ancak Ebû Davud bunu iki tarikle zikretmiş ve Muhammed b. İsâ tarikiyle gelen rivayette المتمصات (yüzündeki tüyleri izale ettiren kadınlar) yerine الواصلات (saçına saç ekleyen kadınlar) lafzı

(mamullere: dövme yapan, yaptıran, yüzündeki tüyleri yolduran ve dişlerini törpüleyen kadınlar) mana vermesi söz konusudur.

¹⁸² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 61; Azimâbâdî, *Avnu'l-Mâ'bûd*, 224.

¹⁸³ Ebû Davud, “Teraccül”, 4. Ebû Davud’un Süneni’nde aynı hadise, râvîlerden Muhammed b. İsâ tarikinde الواصلات ‘saçına saç ekleten kadınlar’ kelimesi de eklenmiştir.

¹⁸⁴ Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed Meâfirî İbnü'l-Arabî, 543/1148, *Ârizatü'l-Ahvezî bi-Şerh-i Sahihî't-Tirmizî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, [t.y.]), 7: 264.

¹⁸⁵ Azmâbâdî, *a.g.e.*, 224.

¹⁸⁶ Dr. Muhammed Halid Mansur, *el-Ahkâmü't-Tıbbiye el-Muallikatü bi'n-Nisa fi'l-Fıkfi'l-İslamiyye*, (Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1999), 202.

geçmektedir. Rasûlullah döneminde kadınlar saçlarını gür/daha fazla ve uzun göstermek için başka bir kadının saçını kendi saçlarına eklerlerdi.¹⁸⁷ Kadınların başka kadınların saçlarını kullanarak kendisini olduğu şeklin dışında gösterme gayreti farklı rivayetlerde de zemmedilmiştir.

Çalışmaya delil olarak sunulan rivâyette Allah'ın lanetinin sebebi olan eylemlerden 'saça saç eklemek' hadis metinlerinde konuyla ilgili en çok karşılaşılan işlemlerdendir. Buhârî'nin, Hz. Âişe'den rivayet ettiği hadis şöyledir; Ensar'dan bir kadın evlenmişti sonra hastalandı ve saçları döküldü. Onlar, bu kadının saçlarına saç eklemek istiyorlardı ve bunu Rasûlullah'a (s.a.v.) sordular. O (s.a.v) da "Allah saç ekleyene ve ekletene lanet etti" buyurdu.¹⁸⁸ Müslim'de ise benzer bir rivayet Esmâ binti Ebî Bekr yoluyla rivayet edilmiştir. Bir kadın Rasûlullah (s.a.v)'a geldi ve kızını yeni evlendirdiğini ancak kızının geçirdiği kızamık/çiçek hastalığı sebebiyle saçlarının döküldüğünü bu sebeple kızına saç ekleyip ekleyemeyeceğini sordu. Rasûlullah (s.a.v.) ona da aynı şekilde "Allah saç ekleyene ve ekletene lanet etti" buyurdu.¹⁸⁹ Hz. Âişe'den nakledilen bir başka rivayette de Ensar'dan bir kadının kızını evlendirdiği ve hastalık sebebiyle saçlarının döküldüğünü bunu gelip Rasûlullah (s.a.v)'a anlattığını ve damadının kadından kızının saçına saç eklemesini istediğini söylediğinde Rasûlullah (s.a.v.) "Saç ekleten kadınlara lanet edildi." buyurmuştur.¹⁹⁰ Ayrıca Buhârî'nin bu hadisi Sahih'inde 'Kadın, Masiyet (Allah'a asi olma/günah)'te Kocasına İtaat Etmez' başlığında ayrı bir bâbda zikretmiş olması bize 'saç ekletme işlemi'nin Allah'a karşı gelme anlamında olduğunu göstermektedir.¹⁹¹

Yukarıda zikredilen hadislerde Hz. Peygamber, saç eklemenin yasak olduğunu bunu yapan ve yaptıranların Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılacağını ifade etmiştir. Buna ek olarak Buhârî'nin Sa'îd b. Müseyyib'den nakille rivayet

¹⁸⁷ Şevkânî, *Neylül-Evtâr*, 226.; Azmâbâdî, *Avnu'l-Mâ'bûd*, 224.; Ebû Mervân Abdülmelik b. Habîb b. Süleymân İbn Habîb Sülemî, *Kitâbu Edebi'n-Nisâ = Kitâbü'l-Gâye Ve'n-Nihâye*, thk. Abdülmecid Türki, (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1992), 224.

¹⁸⁸ Buhârî, "Libâs", 83.

¹⁸⁹ Buhârî, "Libâs", 85; Müslim, "Libâs", 33; İbni Mâce, "Libâs", 37; Nesâî, "Zînet", 22,24.

¹⁹⁰ Buhârî, "Nikâh", 95.

¹⁹¹ İbni Hacer, 'Saç Ekleme' babındaki hadisleri şerh ettikten sonra, bu rivayetlerin saça saç eklemenin nehyini savunanların delili olduğunu söylemiştir. Hz. Âişe'den nakledilen başka bir rivayette, Hz. Âişe'nin saça saç eklemeye izin verdiğini ve burada yine Hz. Âişe'den rivayet edilen "Saç ekleyene ve ekleten Allah lanet etti." Hadisinin kendi sözünü nakz ettiğini söylemiştir. (Bknz. İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 388.)

ettiği başka bir hadiste saç eklemek, ‘zûr’ (yalancılık) olarak nitelendirilmiştir. Sa’îd b. Müseyyib, olayı şöyle naklediyor: “Muaviye Medine’ye son gelişinde bize hutbe vermişti ve bir yumak kıl çıkararak şöyle dedi: ‘Yahudi kadınlarının dışında bunu yapan kimseyi görmedim. Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v) bunu yalan (aldatmak) olarak isimlendirmiştir.’ Yani Muaviye elinde tuttuğu kıl yumağıyla saç eklemeyi kastetmiştir.”¹⁹² Bundan önceki hadislerde kadının saçına başka bir insanın saçının takmasının haram olduğu anlaşıyordu. Ancak bu hadis sebebiyle âlimler, saçta insan saçı dışında bir şeyin takılıp takılamayacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bu hadis Cumhur’un ve Şâfilerin -insan saçı olsun veya olmasın- saçta herhangi bir şeyin eklenmesinin mutlak olarak haram olduğu görüşünün delilidir. Ancak Şâfiiler saçta insan saçı veya insan saçına benzeyen maddeden yapılan ekin haram olduğunu söylerken; insan saçına benzemeyen renkli ipek bezden yapılan eklemelerin mübah olduğunu söylemişlerdir.¹⁹³ Leys ve Ebû Ubeyde’ye göre yasaklanan, saçta insan saçının eklenmesidir, yünden yapılmış bir kıl yumağı, bez parçası veya başka bir maddeden yapılan eklemeler nehye dâhil değildir. Delilleri ise Ebû Davud’dan nakledilen “Saça karmalleri eklemekte bir beis yoktur”¹⁹⁴ rivayetidir. Karmel ise uzun, dalları yumuşak bir bitkidir. Bu hadiste ip, yün, ipek gibi maddelerden yapılan saç örgüsünün/topuzun saçta eklenebileceği kastedilmiştir.¹⁹⁵ Hanefilerin tercih ettiği görüş de yün veya keçi kılı gibi insan saçı olmayan maddelerin saçta eklenmesinin mübah olduğudur. Çünkü bunlarda saç eklemenin haram oluşunun iki illeti (gerekçesi) olan yalan (aldatma) ve mükerrerrem olan insan vücudundan herhangi bir organın kullanılması söz konusu değildir.¹⁹⁶

Rasûlullah (s.a.v.)’in nehyettiği saç ekleme işleminin saçta başka bir insanın saçının eklenmesi olduğunu teyid eden bir başka rivâyet de Bekr b. Eşecc tarafından nakledilmiştir. Rivâyete göre Bekr b. Eşecc’in annesi yeni evli olduğu

¹⁹² Buhârî, “Libâs”, 83; Müslim, “Libâs”, 33; Ebû Davud, “Teraccül”, 4.

¹⁹³ Muhammed b. Ahmed el-Hatib eş-Şîrbînî, *Muğni’l-Muhtâc ilâ Ma’rifeti Meânî Elfâzı’l-Minhâc*, (Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1994), 1: 406.; Ebû Zekerîyyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri Nevevi, 676/1277, *el-Mecmu’ Şerhi’l-Mühezzeb*, (Beyrut: Dâru’l-Fikr, [t.y.]), 3: 141.

¹⁹⁴ Ebû Davud, “Teraccül”, 4.

¹⁹⁵ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 10: 388.

¹⁹⁶ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz Dımaşki İbn Âbidin, 1252/1836, *Hâşiyetu Reddi’l-Muhtar ale’d-Dürri’l-Muhtar*, (Beyrut: Dâru’l-Fikir, 1992), 6: 373.

zamanlarda saçlarını yapan kadınla birlikte (kuaförü) Hz. Âişe'nin yanına gitmiştir. Hz. Âişe kuaförüne 'Bu onun saç mı?' diye sormuş, kadın da 'bir kısmı kendi saç bir kısmı da eklediğim (وصل) yün!' şeklinde cevap vermiştir.¹⁹⁷ Yine İbni Habîb'in naklettiği bir başka haberde Amre binti Abdurrahman'ın Rasûlullah'ın eşlerinden Ümmü Seleme'ye 'eşi için süslenmekten hoşlandığını' söylemesi üzerine Ümmü Seleme ona 'Saçına saç ekleme! Ama güzel bir bez parçasıyla topuzunu zenginleştirebilirsin' demiştir.¹⁹⁸ Rasûlullah (s.a.v.) ve sahabeden nakledilen rivayetlerden anlaşıldığı üzere yasaklanan saç ekleme işlemi saç hakiki saçın eklenmesidir.¹⁹⁹ Hadisler bu minvalde anlaşıldığında saç yün, ipek, ip veya farklı bir maddenin eklenmesine Hz. Âişe'nin cevaz verdiği dair rivayetlerin de bu konuda tezat oluşturmadığı görülecektir. Zirâ Hz. Âişe'den gelen bir açıklamada Rasûlullah'ın bu konudaki kınamasının saçına insan saç dışında yün, ipek vb. maddelerle yapılan eklemeleri kapsamadığı, saçı dökülen veya zayıf olan kadınların siyah yünden saçlarına ek yapabilecekleri geçmektedir.²⁰⁰

İslam âlimleri saç insan saç eklemenin yasak olduğu konusunda fikir birliği içerisinde olmasına rağmen bu yasağın illeti hakkında farklı tespitlerde bulunmuşlardır. Vârid olan hadisler ve fukahânın görüşleri mucebince saç ekleme ve ekletmenin haram oluşunun **illeti insan vücudunun her bir cüzünün mükerrerrem olması sebebiyle başkaları tarafından kullanılması ve aldatma (tezvir/tedlîs)**²⁰¹ olduğu söylenebilir.

Saçla ilgili yasakları içeren ve konuya delil teşkil edecek nitelikteki son rivayet de "Beyaz kılları yolmayınız; İslamla saç sakalı ağarmış olan her bir

¹⁹⁷ İbni Habîb, *Kitâbu Edebi'n-Nisâ*, 225-6.

¹⁹⁸ İbni Habîb, *Kitâbu Edebi'n-Nisâ*, 226.

¹⁹⁹ Fatımatüz Zehra Kamacı, *H. Peygamber Devrinde Kadınların Süslenmesi*, (İstanbul: İnkılab Yayınları, 2012), 102.

²⁰⁰ Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr b. Muhammed Suyûtî vd., *Şerhu Sünen-i İbni Mâce*, (Kıraat: Kadîmî Kütüb-hâne: [t.y.]), 1: 143.; Hz. Âişe'nin konuyla ilgili rivâyetlerde zikredilen vâsile ve müstavsile (ekleyen ve ekleten) ifadelerinin manası hususunda gençliğinde fuhuş yapan yaşlılığında ise fuhuş yapan kadınları yönetecek seviyeye ulaşan (vasl) şeklindeki yorumu da nakledilmekle birlikte asıl görüşünün yukarıdaki rivayetlerde de değinilen saçına hakiki saç ekleyen kadın olduğu anlaşılmaktadır. (bk. Suyûtî, *Şerhu Sünen-i İbni Mâce*, 1:143; İbni Kuteybe, *Uyûnu'l-Ahbâr*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, h. 1418), 4:101.)

²⁰¹ İzdihar bint Mahmûd b. Sabir Medeni, *Ahkâmu Tecmili'n-Nisa fî's-Şeriatî'l-İslâmiyye*, (Riyad: Dâru'l-Fazile, 2002/1422), 173.

Müslüman için o kıl, kıyamet gününde bir nur olur.”²⁰² Bazı İslam âlimleri saç veya sakaldaki ağaran kılları koparmayı da Allah’ın yarattığını tağyir olarak nitelendirmişlerdir.²⁰³ Bununla birlikte ağaran saçları boyamanın teşvik edildiği hadislerle²⁰⁴ aralarında teâruz (çelişki) olmadığını belirtmişlerdir. Bu farkı bazı âlimler ağaran saçları boyamanın dini maslahatı –düşmanı korkutmak ve onlara karşı heybetli görünmek- ile ağaran saçları koparmanın yasaklanmasının maslahatının– aldatmaya engel olmak- aynı olmadığı şekline açıklarken ²⁰⁵ bazıları da ağaran saçları koparmanın beyaz saçları izâle manasında olduğu boyamanın ise izâle olmadığı şeklinde açıklamışlardır.²⁰⁶ Kısaca fukahâ, teşvik edici hadislerle istinaden saç boyamayı meşru kabul etmiştir. Ancak saç siyahla boyama hakkında vârid olan yasaklayıcı naslar²⁰⁷ sebebiyle siyaha boyamayı uygun görmezken hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Savaşta düşmanı korkutmak gibi meşru bir sebep olmaksızın saç siyaha boyamanın Hanefî ulehasının çoğunluğuna göre mekruh olduğu²⁰⁸ Şafiilerin bir kısmının mekruh bir kısmının haram kabul ettiği²⁰⁹ Hanbelîlerden İbni Kudâme’nin mekruh gördüğü²¹⁰ mezheplere ait eserlerde zikredilmiştir. Saç diğer renklere değil de siyaha boyamanın kerahetinin illeti ise siyah boyanın saçın rengini tamamen değiştirmesi, diğer renklerin ise saçın rengini değiştirdiği ancak ilk rengi tamamen gidermediği şeklinde açıklanmıştır.²¹¹ Ancak günümüzdeki saç boyalarının rengi

²⁰² Ebû Davud, “Teraccül”, 16; Ahmed b. Hanbel, II, 54.

²⁰³ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 10: 388.

²⁰⁴ Ebû Davud, “Teraccül”, 16; Müslim, “Libâs ve Zînet”, 24. Câbir b. Abdullah (r.a) demiştir ki; “Mekke’ye gelindiğinde Ebu Kuhafe Rasûlullah’ın huzuruna çıkarıldı. Saçı ve sakalı ak tavşan gibi bembeyazdı. Rasûlullah (s.a.v.) “saçının rengini bir şeyle değiştirin, ancak siyahtan uzak durun (şu beyazlığı siyahın dışında bir renkle boyayın, buyurdu.”; Müslim, “Libâs ve Zînet”, 3. “Yahûdî ve Hristiyanlar saçlarını boyamaz. Siz onlara muhalefet ediniz.”

²⁰⁵ Âzimâbâdî, *’Avnu’l-Mâ’bûd*, 11: 171.

²⁰⁶ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 6:499.

²⁰⁷ Ebû Davud, “Teraccül”, 16; Müslim, “Libâs ve Zînet”, 24. Câbir b. Abdullah (r.a) demiştir ki; “Mekke’ye gelindiğinde Ebu Kuhafe Rasûlullah’ın huzuruna çıkarıldı. Saçı ve sakalı aktavşan gibi bembeyazdı. Rasûlullah (s.a.v.) “saçının rengini bir şeyle değiştirin, ancak siyahtan uzak durun (şu beyazlığı siyahın dışında bir renkle boyayın, buyurdu.”; Ebû Dâvud, “Teraccül”, 4; Nesâî, “Zînet”, 8. Rasûlullah (s.a.v.) “âhir zamanda saçlarını güvercin kursağı gibi siyaha boyayan bir kavim gelecektir. Onlar cennetin kokusunu alamayacaklardır.” Buyurmuştur. İbni Mâce, “Libâs”, 33. “Boyada kullandığınız en iyi renk şu siyah olmalıdır. Çünkü o kadınları daha rağbet ettirir ve düşmanların kalplerine daha çok korku salar.” Şeklinde siyah boyaya teşvik eden rivayetler de vardır ancak bu rivayetin zayıf olduğu bildirilmektedir. (bk. Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme*, 228.)

²⁰⁸ İbni Âbidîn, *Reddû’l-Muhtâr*, 6:756.

²⁰⁹ Nevevî, *Mecmû’ Şerhu’l-Mühezzeb*, 1:294.

²¹⁰ İbni Kudâme, *el-Muğnî*, 1: 68-69.

²¹¹ İzdihar binti Mahmûd, *Ahkâmu Tecmili’n-Nisa*, 170.

ne olursa olsun doğal görünümle tüm saçı değiştirdiği düşünüldüğünde tespit edilen bu illetin çok isabetli olmadığı anlaşılabacaktır. Siyaha boyama ve ağaran saçları koparma yasağı Şâri‘in hükümlerindeki maksatlarıyla birlikte düşünüldüğünde yasakların tabii karşılanması gereken yaşlanma belirtilerine karşı koyma gayretlerinin gereksiz olduğunu vurgulama amacı taşıdığı söylenebilir.²¹² Ayrıca ‘Gençlerinizin en hayırlısı ihtiyarlarınıza benzeyendir; ihtiyarlarınızın en şerlisi de gençlerinize benzeyendir.’²¹³ hadisi de bu konuda ışık tutmaktadır. Hadiste geçen yaşlının gence olan benzerliği hem fiziki hem de davranış benzerliğini kapsamaktadır. Çünkü önce fizikî olan benzerlik zamanla fiziğin gerektirdiği davranışlara dönüşecektir. Dolayısıyla genç görünmek için gerek ağaran saçları koparma gerekse ağaran saçları siyaha boyama işlemleri Rasûlullah (s.a.v.) tarafından hoş görülmediği için bazı İslam âlimleri bunlara mekruh demiştir.

Şimdiye kadar yapılması hilkati tağyir kabilinden addedilen ve Şâri‘ tarafından nehyedilen fiillerden bahsedildi. Oysa vârid olan bazı hadislerde, bedene yapılan her müdahalenin ‘Allah’ın yarattığını değiştirme’ kapsamında olmadığına dair istisnalar ve kayıtlar mevcuttur. Nehyin mutlaklığını takyîd eden hadislerin en önemlisi İbni Abbas’tan rivayet edilmiştir. Ayrıca Ebû Davud’un “Tedavi maksadı olmadığı halde saç ekleyen ve ekleten, yüzdeki tüyleri alan ve aldirtan, dövme yapan ve yaptıran kadınlara lânet edildi.”²¹⁴ İfadeleriyle naklettiği bu hadis, ‘güzellik için’ Allah’ın yarattığını değiştirmenin haram olduğunu bildiren rivayeti teyid etmektedir. Mezkur fiiller güzelleşme amacı dışında tedavi, kusurları giderme, vücudu asıl fitrata dönüştürme gibi maksatlarla yapıldığında caiz olmaktadır. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) ‘Tedavi olunuz. Allah yarattığı her derdin/hastalığın devâsını da yaratmıştır, ancak yaşlılığın çaresi yoktur’²¹⁵ buyurmaktadır.

Bununla birlikte Hz. Peygamber, müslümanları sünnet olunması, eteklerin tıraş edilmesi, koltuk altı kıllarının yolunması, tırnakların kesilmesi, bıyıkların

²¹² İsmail Yalçın, *Yaratılışı Değiştirme*, 78.

²¹³ Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid ve Menbâü'l-Fevâid*, (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1967), 10:270.

²¹⁴ Ebû Davud, “Teraccül”, 4; Ahmed b. Hanbel, I, 410.

²¹⁵ Buhârî, “Tıb”, 1; Ebû Davud, “Tıb”, 1.

kısaltılması²¹⁶ gibi bedene müdahale sayılan bazı işlemlere de teşvik etmiştir. Dolayısıyla Şârî'in izin verdiği hususlarda fıtratta değişiklikler yapmak bu yasaklamaya girmez. Mesela sünnet olmak da Allah'ın yarattığını değiştirmektir ama sağlığa faydalı olduğu için ona izin verilmiştir. Tırnak kesmek eller için faydalıdır.²¹⁷ Kısaca bu işlemlerden bazıları maslahata binaen bir kısmı da asıl fıtratı korumak için tavsiye edilmiştir.

Tedavi maksadıyla vücuda bazı işlemlerin uygulanması veya fıtratı korumak için yapılan bazı uygulamaların cevazı konusunda âlimler ittifak etmiştir. Ancak süslenmek için kulak deldirmenin hilkatî tağyir kapsamına girip girmediğinde ihtilaf etmişlerdir. Hanefî ve Hanbelî fakîhleri kadınların küpe takmak için kulaklarını deldirmelerine cevâz vermişlerdir. Hanefî âlimlerinden İbni Âbidîn, küpenin kadına has bir zînet olması sebebiyle kadınların ve çocukların küpe takmak için kulaklarını deldirmelerine istihsânen caiz derken; erkeklerin kulaklarını deldirmelerine cevâz vermemiştir.²¹⁸ Diğer Hanefî mezhebine ait furû' fıkıh eserlerine bakıldığında müellifler, kulak deliği ifadesini genelde 'gusûl' bahsi altında zikretmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.)'in abdest alırken yüzüğünü hareket ettirmesine kıyasla küpesi olan kadınların da guslederken küpelerini hareket ettirmeleri gerektiğini söylemeleri küpe için kulak deldirmeye cevaz verdiklerine işaret etmektedir.²¹⁹ Bazı âlimler de 'avrete bakma' başlığı altında kadınların yabancı erkeklere göstermemeleri gereken organlarını izâh ederken kulağın küpe zînetinin yeri olduğunu belirterek onu avret mahallinden saymaları da zînet için kulak deldirmeyi caiz kabul ettiklerini gösterir.²²⁰ Fetvâ kitaplarında kulak delme işleminin Rasûlullah (s.a.v.) zamanında da yapıldığı söylenerek²²¹ cevazına küpeyle ilgili hadisler delil olarak sunulmuştur. İbni

²¹⁶ Buhârî, "Libâs", 63; Müslim, "Tahâre", 16; Sünen-i Ebî Dâvud, "Teraccül", 16; Sünen-i İbn-i Mâce, "Fıtrat", 8; Sünen-i Nesâî, "Tahâret", 10.

²¹⁷ İbni Âşûr, *Tefsirü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 3: 206.

²¹⁸ İbni Âbidîn, *Reddû'l-Muhtâr*, 6: 420;

²¹⁹ Ahmed b. Muhammed b. İsmail el-Hanefî Tahtavî, *Hâşiyetü't-Tahavî alâ Merâkî'l-Felâh Şerhu Nuri'l-İzâh*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997), 1: 63.; İbni Âbidîn, *Reddû'l-Muhtâr*, 1: 152.

²²⁰ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, 483/1090, *el-Mebsût*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 10: 149.; Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud Mevsilî, *el-İhtiyar li-Ta'lîl'l-Muhtar*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1937) 4:155.

²²¹ Der. Burhanpurlu Şeyh Nizam, *Fetava-yı Hindiyye/Fetava-yı Alemgiriyye*, trc. Mustafa Efe, (Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş., 1986), 12: 129.

Abbâs, Peygamber (s.a.v.)’in bayram günü yalnız iki rekat bayram namazı kıldırıp, bu iki rekatten evvel de sonra da hiçbir namaz kılmadığını sonra yanında Bilâl’le birlikte kadınların bulunduğu tarafa geldiğini ve onlara sadaka vermeyi emrettiğini sonra her bir kadının kulağındaki küpesini Bilâl’in eteği içine atmaya başladığını²²² rivayet etmiştir. Başka bir rivâyette de “Peygamber (s.a.v.) kadınlara sadaka vermelerini emretti de ben kadınların (altın, gümüş, boncuk, küpe gibi zînetlerini alıp çıkarmak için) ellerini kulaklarına ve boğazlarına doğru uzattıklarını gördüm”²²³ demiştir. Ümmü Zer‘ hadisi olarak da bilinen Hz. Âişe’den nakledilen rivayette çok eski zamanlarda yaşayan Ümmü Zer‘ kocasını “Kocam Ebû Zer‘dir. Ama ne Ebû Zer‘! Kulaklarımı mücevherâtla doldurdu”²²⁴ ifadeleriyle övmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Hz. Âişe arasındaki sohbette geçen bu hikaye zînet için kulak deldirmenin caiz olduğuna delil getirilmiştir. Aynı delillere istinaden Hanbelî fıkıh âlimlerinden İbnu’l-Kayyım el-Cevziyye çocuklarla ilgili İslamî hükümleri işlediği kitabında kız çocuklarının kulak deldirmesi bahsinde konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Kadınların küpe için kulak deldirmelerini Allah’ın ve Rasûlû’nün bilmesi ve ikrar etmesi bu konuda en büyük delildir. Eğer bu yasaklansaydı Kur’ân’da veya sünnette olurdu. Bazı âlimlerin ‘kadınların kulaklarını deldirmesi, şeytanın emirlerinden olan hayvanların kulaklarının kesilmesine mülhaktır’ sözü kıyas maal fâriktir. Mekîsun aleyh olan asıl haram kılınmıştır ve şeytanın emri denilmiştir. Çünkü müşrikler, beş defa doğum yapan bir deve altıncısında erkek doğurduğunda onun kulaklarını yarararak işaretler ve ona binmezlerdi. Oysa kadınların kulaklarını deldirmesi bunun hilafıdır. Çünkü bunda şeriatin de uygun (caiz) gördüğü bir maslahat vardır. O da kadının süslenmesi ve güzel görünmesidir. Öyleyse bu durumda asıl haram iken; fer caizdir.”²²⁵ Buhârî şârihi İbni Hacer de İbni Abbas rivayetinin ardından kulak deldirmekle ilgili ‘eğer haram olsaydı Rasûlullah bunu söylerdi, O’nun (s.a.v.) susması bu işlemin caiz olduğuna delilidir; eğer bu olaydan sonra haram kılındıysa bu defa da sahabe bunu söylemeliydi. Malûmdur ki gerekli olduğu anda

²²² Buhârî, “Libâs”, 59.

²²³ Buhârî, “Libâs”, 59.

²²⁴ Buhârî, “Nikâh”, 82; Müslim, “Fedâ’ilü’s-Sahâbe”, 92.

²²⁵ İbnu’l-Kayyım el-Cevziyye, 751/1350, *Tuhfetü’l-Mevdûd bi Ahkâmi’l-Mevlûd*, (Dimeşk: Mektebetü Dâru’l-Beyân, 1971), 209.

bir şeyi geciktirmek caiz değildir' demiştir.²²⁶ Konuyla ilgili nakledilen hadislerin sahih olması ve bu hadislerde Hz. Peygamber'in kulak deldirme işlemini yasaklamaması, kadınların güzellik için bu müdahaleyi gerçekleştirdiklerinde hafif bir acı dışında zararın olmaması sebebiyle küpe takmak için kulak deldirme işlemi câizdir.²²⁷

Yukarıda zikredilen naslara ve İslam âlimlerinin görüşlerine istinaden 'Allah'ın yarattığını değiştirme' hakkında şunları söylemek mümkündür:

1. İbni Abbas'tan nakledilen hadiste geçen 'li'l-husn' (güzellik için) lafzı, mutlak olan nehyi mukayyed yapmıştır. Yine İbni Abbas'tan mervî hadise binâen dövme, saç ekletme ve yüzdeki tüyleri alma işlemleri tedavi maksadıyla yapıyorsa caizdir. Öyleyse güzellik amacı gütmeyen tedavi, bedende var olan bir kusuru giderme veya vücudu asıl fitratına döndürme amacıyla yapılan uygulamalar hilkati tağyir kapsamında değerlendirilmediği için caizdir.

2. 'Allah'ın yarattığını değiştirme', şer'î nasslarda yapılması tavsiye edilen uygulamalara şâmil değildir. Dolayısıyla insanın tırnaklarını kesmesi, koltuk altı tüylerini alması gibi vücut bakımı için gerekli olan ya da sünnet gibi sağlık açısından faydalı olan işlemleri yapması dinen teşvik edilmiştir ve müstehaptır.

3. Şâri'in yasakladığına dair bir nassın bulunmadığı ve vârid olan nasslarda izin verildiği anlaşılan dinen mübah görülen bir maslahatı barındıran işlemler de 'yaratılışı değiştirme' çerçevesinde değerlendirilemez. Kulak deldirme, Şâri'in mübah gördüğü maslahatlardan biri olan süslenme için yapılan ve hadislerde Rasûlullah'ın izin verdiği müdahalelerden olduğu için mubahtır.

4. Sadece güzellik ve dış görünüşünü değiştirerek daha genç görünmek maksadıyla yapılan işlemler aldatma sayıldığı için yasaklanmıştır. Dişlerin törpütilenerek aralarında hafif boşlukların oluşturulması sonucu olduğundan genç zannedilmesi veya hakiki saç ekletilerek gür saçlı olduğu vehmi oluşması aldatma kapsamına girdiği için haramdır.

²²⁶ İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 331.

²²⁷ Dr. Muhammed Halid Mansur, *el-Ahkâmü't-Tıbbiye el-Muallikatü bi'n-Nisa Fi'l-Fıkfi'l-İslamiyye*, (Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1999), 192.

5. Şâri‘in süslenmeyle ilgili makâsıdı düşünöldüğünde bu konuda çizdiği çerçeve ölçüsünde aldatma içeren güzelleşme işlemleri sınırlarının ötesinde kalmaktadır. Dolayısıyla ağaran saç ve sakalların koparılması ve saçın siyaha boyanması mekruhtur.

Estetik cerrahi konusunda istinad edilen delillerden naslar ve İslam âlimlerinin görüşleri ışığında ‘Allah’ın yarattığı bedeni/ fitratı’, “her ferдин kendine mahsus olan ilk hali değil; bütün insanların insan olmaları bakımından yaratılışlarında esas olan ve hepsinde ortak bulunan genel yaratılış şekli” olarak ifade edebiliriz. Kadınların sakal ve bıyık bölgelerinde tüylerin olmaması, yaşlanan insanın cildinin kırışması veya saçlarının beyazlaması vb. insan fitratının özelliklerindendir. ‘Allah’ın yarattığını değıştirme/fitratı tağyîr’ ise kişinin fitraten tabî görünen bedenine, bazen daha genç görünme çabasıyla bazen de daha güzel olma isteğıyle çeşitli müdahalelerde bulunmasıdır. Yaşlı bir insanın kırışan cildini gerdirmeye amacıyla veya genç bir kadının doğal olan burnunu modaya göre farklı bir biçime getirmek için cerrâhi müdahaleye başvurulması örnek olarak verilebilir. Bu başlıkta yasaklanan ‘yaratılışı değıştirme’nin çerçevesi, konuyla ilgili vârid olan naslar, Şârî‘in makasıdı ve fukahânın görüşleri ışığında belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun akabinde mezkur naslardan çıkarılan prensipler doğrultusunda bedene yapılan bazı müdahalelerin mahzûriyetini gösteren ilkeler işlenecektir.

2.1.1.3. Bedene Zarar Vermek

İslam hukukuna göre en güzel şekilde yaratılan insanın kendi bedenine müdahale hakkı ve sınırları ‘İnsan Bedeni Üzerinde Tasarruf’ başlığı altında incelenerek beden üzerinde Allah ve kul hakkının müşterek olup Allah hakkının ağır bastığı delilleriyle sunulmuştur. Bu kaidenin temelinde ise Allah’ın canı (hayatı) ve bedeni insanlara mülkiyet olarak değil emanet²²⁸ olarak vermesi yatmaktadır. Dolayısıyla can ve beden üzerindeki haklar devredilebilir, vaz geçilebilir haklar değildir. İslam hukukunda aynı zamanda sorumluluk doğuran bu haklar sebebiyle her birey kendine eksiksiz olarak verilen canı, bedeni ve aklı korumak ve yaşatmakla mükelleftir. İnsana bedenini emanet olarak veren Şârî‘

²²⁸ İbni Hümâm, *Fethu’l-Kadir*, 6: 500.

hükümlerin teşri'inde insan için faydalı olanı elde etmek (celb-i menfaat) zararlı olanı uzaklaştırmak (def'i mefsedet) gayesini öne çıkarmıştır. İlleti (gerekçesi) insanın hem bu dünyada hem ahirette maslahatı (faydası) olan şeylere yöneltmek²²⁹ olan İslam hukukunun hükümlerine bakıldığında kendi canına kıymak, adam öldürmek, yaralamak veya bunlara yol açacak fiillerin ağır bir müeyyideyle yasaklandığı görülmektedir.²³⁰ Klasik fıkıh kitaplarında 'el-Cinâyât' bahsinde geçen bu fiiller için müellifler, insan vücudu ve her bir cüzünün (organının) dokunulmaz olduğunu, ona verilen zararlar hem Allah hem de kul hakkını çiğnenmiş olacağını ifade etmişlerdir.²³¹

İslam'da insan bedeninin bütünlüğü ve saygınlığı sadece diğer insanlara karşı değil; kişinin kendisine karşı da korunmuştur. İnsanı yeryüzünde kendisinin halifesi²³² olarak yaratan Allah insana hitâben "Mallarınızı Allah yolunda harcayın Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, şüphesiz ki Allah iyilik edenleri sever."²³³ buyurmaktadır. Bağlamına ve nüzul sebebine binâen ayetin Allah yolunda cihada teşvik için infakta bulunmayı emrettiği açık olmakla beraber nüzul sebebi o ayetin manasını sınırlamayı gerektirmez. Zira Sa'dî tefsirinde 'kendi kendinizi tehlikeye atmayın' ifadesini şu şekilde yorumlamıştır. "Kul Alah'ın emrini yerine getirmeyip nehyinden kaçınmadığında bedeninin veya ruhunun helâkına sebep olabilir. Bu ibârenin altına, Allah yolunda cihad ve infaktan kaçıp da düşmanların Müslümanlara musallat olmasından tutun da kişinin canına sebep olacak düellolara katılması, tehlikeli seyahatlere çıkması, yırtıcı hayvanların ya da yılanların çok olduğu bölgede gezmesi, kısaca içinde tehlike ve risk bulunan her eylem girebilir."²³⁴ Aynı zamanda fukahâ, yeni karşılaşılan bir meselenin caiz olup olmamasıyla ilgili görüş beyân edeceği zaman 'kendi kendinizi tehlikeye atmayın' ayetiyle istidlâl etmişler ve kişinin bir işle alakalı zann-ı gâlibi o işin, kişi için selameti (güvenli/faydalı) olacağı yönündeysen o fiilin yapılmasının caiz olduğuna; eğer helakine sebep olacağı düşüncesi ağır

²²⁹ Şâtıbî, *El-Muvâfakât*, 2:118.

²³⁰ Bekir b. Abdullâh Ebû Zeyd b. Muhammed b. Abdullâh b. Bekir B. Yahya b. Muhammed, *Fıkhu'n-Nevâzil*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996), 2: 30-5.

²³¹ Serahsî, *el-Mebsût*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 26: 61.

²³² Bakara, 2/30.

²³³ Bakara, 2/195.

²³⁴ Ebu Abdurrahman b. Nâsır b. Abdullâh b. Nasır Sa'dî, 1376/1956, *Tefsiru's-Sa'dî*, (Müessesetü'l-Risâle, 2000), 1: 90.

basıyorsa o fiili yapmasının caiz olmadığına hükmetmişlerdir.²³⁵ Hatta dinen yapılması meşru‘ ve matlûb olan ibadetlerde dahi bedene zarar verecek boyutta olanlar yasaklanmışlardır. İslam âlimleri, daha çok sevap olması ümidiyle kış aylarında soğuk su ile abdest almanın doğru olmadığını Rasûlullah’tan gelen şu rivayetle delillendirmişlerdir.²³⁶ “Allah’tan kork, zirâ ailenin senin üzerinde hakkı var, misafirin senin üzerinde hakkı var, **nefsinin senin üzerinde hakkı var.**”²³⁷ Nefsin hakları, insanın insan olması bakımından ihtiyaç duyduğu mubahlardan - Allah’a ibadet etmesi için bedeni ayakta tutacak şekilde- yeme, içme ve dinlenmesidir.²³⁸ Görüldüğü üzere nefsin hakkı, insanın yaratılış amacı olan kulluğa²³⁹ bağlanmıştır.

Öyleyse hem Allah’ın hem de nefsin hakkının bulunduğu beden gerek kişinin kendisi için gerekse diğer insanlar için dokunulmazdır. Kişi üzerinde uygulanan kesme ve dikme işlemi²⁴⁰ olan cerrâhi müdahâle insan bedeninin bütünlüğü ve dokunulmazlığı kuralına aykırıdır. Ancak tedavi gibi meşru‘ bir hedefi gerçekleştirmek bu kuraldan istisnâ edilmiştir. Her ne kadar Hipokrat geleneğinde hekimlere tıbbî ahlakî sorumluluk olarak ‘hastalara en az zararla net tıbbî yararı sağlamak’ görevi yüklenmişse²⁴¹ de her tıbbî müdahalenin normal sapmaları ve risklerinin var olduğu²⁴² kaçınılmaz gerçektir. Hekimin müdahale esnasında özen ve tedbirlerine rağmen bazı komplikasyonların meydana gelmesi tıbbın öngördüğü bir şeydir. Ancak tedavi maksadıyla hastaya uygulanan müdahale ‘Zarar-ı eşedd, zarar-ı ehaff ile izale olunur’²⁴³ (ağır bir zarar hafif zararlarla giderilir.) kaidesince gerekli ve caizdir. Bunula birlikte hastalığı tedavi, vücutta meydana gelen bir kusuru gidermek veya bedeni asıl haline döndürme gibi meşru bir amaç olmaksızın sadece daha güzel ve genç görünmek için riskli ve

²³⁵ Şâtıbî, *el-Muvâfakât*, 1: 331.

²³⁶ Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs el-Karâfî, *Nefaisü’l-Usûl fî Şerhi’l-Mahsûl*, (Merkezü’n-Nehabü’l-İlmiyye, 1995), 9: 3809.

²³⁷ Ebû Davud, “Salât”, 317. Hz. Osman (r.a.) bütün gece namaz kılmak, gündüzleri de hep oruç tutmak, kadınlarla da hiç nikah yapmamak üzere yemin etmişti. Rasûlullah (s.a.v.) bunu duyduğunda yanına çağırdı ve bu hadisi zikretti.

²³⁸ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 3: 38.

²³⁹ Zâriyât, 51/56. “Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.”

²⁴⁰ Türkçe Sözlük, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005).

²⁴¹ Sevtap Metin, *Biyo -Tıp Etiği ve Hukuk*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010), 132.

²⁴² Sevim Coşkun, *Sağlık Hukuku Bildirisi Kongre Kitabı*, “Acil Müdahalelerde Tıp Etiği”, (Bursa, 2016) 223.

²⁴³ Mecelle, 27.md. الضرر الأشد يزال بالضرر الأخف

tehlikeli işlemlerin bedende uygulanmasına rıza göstermek, dokunulmaz ve saygın olan bedene zarar verme gerekçesiyle caiz değildir.

2.1.1.4. Aldatmak

Türkçedeki anlamlarından biri de “Bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı verme”²⁴⁴ olan aldatma kelimesi Arapçada tedlîs, tezvîr, ğış gibi birden fazla kelimeyle ifade edilmiştir. İnsanların iki dünyada da maslahatını gözeten İslam dini aldatma ve aldatmayı barındıran fiilleri yasaklamıştır. Müslim’in Ebû Hureyre’den nakille rivayet ettiği Rasûlullah (s.a.v.)’in ‘Aldatan bizden değildir.’²⁴⁵ hadisi aldatmanın haramlığının en öz ve önemli delillerindendir. Vürûd sebebine binâen alış-verişte hile yapan bir satıcıya ihtar niteliğindeki bu söz, insan ilişkilerinin mevcut olduğu her alana hamledilebilir. Her türlü aldatma mezkur hadisin şûmulüne girmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki ‘bizden değildir’ ibâresi hadis şârihleri tarafından ‘Müslüman değildir’ manası yerine ‘bizim yolumuzdan gitmiyordur’ veya ‘bizim sünnetimize tâbî olmamıştır’²⁴⁶ şeklinde yorumlanmıştır.

Ticarette ilgili aldatmalar genelde ‘ğış’ veya ‘garar’ kelimeleri ile ifade edilirken süslenmeyle ilgili hadislerde geçtiği üzere görüntüdeki aldatmalarda genel itibariyle ‘tezvîr’ kavramı kullanılır. Zirâ Sa’îd b. Müseyyib’ten nakledilen bir rivâyette Rasûlullah saç ekleme işlemini ‘zûr’ yalan olarak isimlendiriyor. Yalan, hakikatin zıddı olan batıl ve zan kelimeleriyle açıklanan zûr, olduğunun aksini göstermek üzere saçına saç ekleyerek insanları aldatan kadınların yaptığı işlemin açıklamasıdır.²⁴⁷ Bu sebeple bazı fukahâ saç eklemenin haramlığının illetini hilkati tağyirle birlikte tedlîs, tezvîr (aldatma) olarak açıklamıştır.²⁴⁸ İbni Mesud’dan mervî hadiste nehyedilen mezkûr fiillerin haramlığının illetlerinden biri de saç ekleme ameliyesinde olduğu gibi kişinin kendini olduğundan başka

²⁴⁴ Türkçe Sözlük, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005).

²⁴⁵ Müslim, “İmân”, 43.

²⁴⁶ İbni Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 13: 24.

²⁴⁷ Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, 22: 65.; Muhammed b. Abdülbâkî b. Yusuf ez-Zerkânî el-Mısrî, *Şerhu’z-Zerkâ ‘alel’l-Muvatta’ İmam Mâlik*, (Kâhire: Mektebetü’s-Sekâfeti’t-Dîniyye, 2003), 4: 531.

²⁴⁸ İbni Âbidîn, *Reddü’l-Muhtâr*, 6: 373.

gösterme maksadı sebebiyle tedlîstir. Sözlükte “bir şeyin kusurunu gizlemek”²⁴⁹ olarak açıklanan tedlîs, vücutta kusur olarak görünen şeklin değiştirilmesidir. Zira dişlerin törpületerek, beyaz saçların koparılarak, kaşlara şekil verilerek olduğunun aksine daha genç ve güzel görünmek diğer insanları aldatmaktır. Aldatma konusunda hassas davranan fukahâ, kocalarının iznine bağlı olarak cevâz verdikleri kadınların kaş alma işleminde aldatmanın önüne geçmek için evli olmayanlara izin vermemişlerdir.²⁵⁰ Halbuki yabancılara karşı avret sayılmayan yüzde yer alan kaşlar, diğer insanlara kadının yüzünü olduğunun dışında vehmettirecektir.

Mevzu bahis olan estetik amaçlı müdahaleler genelde kişiye olduğunun dışında bir görüntü kazandırmak maksadıyla yapılmaktadır. Modaya göre; olduğundan daha dolgun dudaklar, yaşının ileri olmasına rağmen kırışığı olmayan bir cilt, daha küçük ve şekil verilmiş bir burun v.b. için bedene müdahalede bulunmak, yasaklanmalarının gerekçesi olan aldatmanın içinde bulunduğu işlemlerden farklı değildir.

2.1.1.5. Örtülmesi Emredilen Yerlerin Açılması, Teşhir Ve Teberrüc

Allah’ın insanlara giyinmeyi öğretmesi, insanın örtünmesi ve süslenmesi için elbise, kıyafet yapacağı bitkiler yaratması²⁵¹, Yüce Yaratıcı’nın eşref-i mahlûkât olarak yarattığı Âdemoğluna verdiği nimetlerden sayılmaktadır.²⁵² Kişinin Allah’ın vücutta gizlenmesini emrettiği bölgelerini açması ve zînetlerini göstermesi, mevzu bahis olan konuda iki türlü karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, estetik müdâhale esnasında, işlemi yaptıran kişiyle, işlemi yapacak insanlar arasındaki mahremiyetin sınırlarından doğarken; ikincisi, müdâhale sonrasında işlemi yaptıran kişiyle diğer insanlar arasında cereyân etmektedir. Bu ayrım iki başlık altında incelenecektir.

²⁴⁹ İbnü’l- Esîr, *en-Nihâye*, 2: 130

²⁵⁰ Şirbinî, *Muğni’l-Muhtâc*, 1: 196.

²⁵¹ Araf, 7/26.

²⁵² Kurtubî, *Ahkâmu’l-Kur’ân*, 7: 182.

a. Müdâhale Esnasında Örtülmesi Emredilen Bölgelerin Açılması

Bedene estetik amaçlı yapılacak olan müdahaleler, genelde işlemin uygulanacağı bölgenin açılması ve oraya dokunulmasıyla mümkün olmaktadır. Estetik işlemlerinin uygulanacağı esnada fıkıhta ‘avret’ denilen, kişinin vücudunda örtülmesi emredilen bölgelerinin (avret mahallinin) açılması meselesiyle karşı karşıya gelinmektedir. “*Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik.*”²⁵³ ayetinde ‘avret yerlerinizi’ olarak mealen mana verilen سَوَاءَاتِكُمْ (sev'âtiküm) kelimesi müfessirler tarafından avret yeri olarak yorumlanmış ve bu ayeti avret mahallinin örtülmesinin vücûbiyetine delil olarak göstermişlerdir.²⁵⁴ Fukahâ arasında avret yerlerinin örtülmesinin farz olduğu konusunda ittifak olmakla beraber avret yerleri ve sınırları hususunda bazı ihtilaflar mevcuttur. Ancak tefsir ve klasik fıkıh kitaplarındaki bilgilere istinaden kadının mahremi olmayan yabancı erkeklerle karşı avreti belirlenirken el ve yüz icmayla bedenin bütününden istisna edilmiştir. Namazda el ve yüz dışında tüm vücudun örtülmesinin istenmesi, yabancı erkeklerin kadının el ve yüzüne bakmasına izin verilmesi bunun en büyük dayanağıdır.²⁵⁵ Sadece Hanefî âlimler, kadının her zaman ayaklarını kapatacağı terlik, ayakkabı bulma imkanı olmayacağından dolayı ayaklarını da avret bölgesinden istisna etmişlerdir.²⁵⁶

Kadının yabancı erkekler karşısında örtmesi mecburi olan bölgeleri olduğu gibi vücudunun bazı yerlerini kadınlara göstermesi de yasaklanmıştır. Bu da klasik eserlerde kadının kadına avret mahalli başlığı altında zikredilmiştir. Kadının diğer kadınlardan gizlemesi gereken bölgesi, diz kapağı ve göbek arasında kalan bölgedir.²⁵⁷ Fukahânın hemcinslerin dahi avret mahalline bakmalarının ve dokunmalarının yasak olduğu hususunda, Rasûlullah (s.a.v.)’den mervî “*Erkek erkeğin avretine; kadın da kadınının avretine bakamaz. Erkek erkekle; kadın da kadınla çıplak olarak bir örtünün altında*

²⁵³ Araf, 7/26. يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاءَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ النَّفَقَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ

²⁵⁴ Mukatil b. Süleyman, *Tefsîru Mukatil b. Süleyman*, 2: 33.; İbni Kesîr, *Tefsîrül'l-Kur'ânî'l-Azim*, 3: 359.; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 4: 204.

²⁵⁵ Taberî, *Tefsîrül't-Taberî*, 12: 374.; Nevevî, *Şerhu'n-Nevevî*, 4.208.; Nevevî, *el-Mecmû'*, 3:168.; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 2: 309.

²⁵⁶ Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî Kâsânî, 587/119, *Bedâi'ü's-Sanâi' fî Tertibi's-Şeraî'*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 5: 125.; Serahsî, *Mebûsû*, 10: 148.

²⁵⁷ Serahsî, *el-Mebûsû*, 10: 147.; Merginânî, *el-Hidâye*, 1: 149.

yatamaz/yanaşamaz.”²⁵⁸ hadisiyle istidlâl etmişlerdir. Bu hadis erkeğin ve kadının kendi cinsleri arasındayken de avret mahallerini örtmeleri, bakmamaları ve dokunmamalarının delilidir. Aynı örtü altında çıplak olarak yaklaşmalarının yasaklanması ise vücudunun neresiyle olursa olsun avret mahalline dokunmanın haramlığına delildir.²⁵⁹ Mutlak olarak kişinin avret mahallini açması, ona bakılması ve dokunulması yasaklanmakla birlikte ihtiyaca binâen sünnetçi, ebe, doktor veya şahitlerin bu bölgelere bakmasına, dokunmasına ittifakla izin verilmiştir.²⁶⁰ Daha önce de söylendiği gibi vücuda estetik amaçlı müdahalede bulunmak zarûrî bir ihtiyaç değildir. Bu sebeple estetikle ilgili işlemi uygulayacak kişinin kadın veya erkek olmasına nispeten avret mahallinin sınırları değişse de kadının gerek erkekten gerekse kadından gizlemesi gereken bölgelerinin olması, estetik amaçlı müdahalelerin bir kısmının mahzûriyetine gerekçe olarak sayılmaktadır.

b. Müdahaleden Sonra Ziyneti Teşhir: Teberrüc

Şâri‘ tarafından yapılması talep edilen tesettürün güzele ve güzel görünmeye meyilli olan insanın emre ittiba ederken kullandığı kıyafetler ve maddeler sebebiyle ziyet/süs kavramıyla yakından ilişkisi vardır. Allah, Rasûlü’ne hitâben Müslüman kadının kimlerin yanında ve hangi ölçüde örtüneceğini şu ayette ifade etmiştir. “Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. **Açıktaki kalanlardan başka süslerini göstermesinler.** Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınları, hizmetlerinde bulunan köleleri ve câriyeleri, cinsel arzusu bulunmayan erkek hizmetçiler, kadınların cinselliklerinin farkında olmayan çocuklar **dışında kimseye süslerini göstermesinler...**”²⁶¹ Mümin kadının erkek olsun kadın olsun bakılması yasaklanan bölgelere bakması doğru olmadığı gibi kendisi de bakması

²⁵⁸ Müslim, “Hayz”, 17.

²⁵⁹ Nevevî, Şerhu’n-Nevevî, 4: 30-1.

²⁶⁰ Serahsî, Mebsût, 10: 147; Kâsânî, Bedâiü’s-Sanâî, 5:126.

²⁶¹ Nûr, 24/31: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُنَهُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

helal olmayan kişilere karşı örtünmesi emredilen yerlerini örterek iffetini korumalıdır. İslam âlimleri, örtünmenin gerekliliği konusunda delaleti açık olan bu ayeti tefsir ederken ‘açıkta kalanlardan başka süslerini/ziynetlerini göstermesinler’ ibaresinde geçen ziyneti, hafî ziynet (gizli süs) ve zâhir ziynet (açık/görünen süs) olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Kimi âlimler, halhal, bilezik, küpe, kolye gibi takılardan oluşan süsleri kullanıldıkları organın örtülmesi gerektiğine istinaden hafî ziynet olarak adlandırmışlardır. Hafî ziynetin ve takıldıkları organların yabancılara gösterilmemesi hususunda ittifak vardır. Ancak kendiliğinden görünen zâhir ziynetin ne olduğu konusunda farklı görüşler serdedilmiştir. Bazısı elbise, dış kıyafet olarak yorumlarken bazısı da sürme, yüzük, kına, yüz ve eli zâhir ziynetten saymıştır. Taberî görüş ayrılıklarını ve delillerini zikrettikten sonra icmayla namazda örtmekten istisna edilen el ve yüzün zâhir ziynet olduğunu ifade etmiştir.²⁶² Hanefî âlimlerden Cessâs ise kendiliğinden görünen ziyneti, el, yüz ve bu bölgelerde kullanılan yüzük, kına, sürme gibi süsler olarak açıklayarak yüz, el ve bunların süslerine bakmanın mübah olduğunu belirtmiştir.²⁶³ Baş, tesettürün niteliğinin sınırlarını belirleyen ayetin sonu da tesettürün niceliğinin çerçevesini çizmektedir. ‘Yürürken, **gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar**’²⁶⁴ lafızlarıyla devam eden ayette, mümin kadınların hafî ziynetlerini göstermek için yaptığı hareketler ve çabalar yasaklanmaktadır.

Tesettürün mahiyetini ortaya koyan bir diğer ayette de Allah, Hz. Peygamber’in hanımları nezdinde tüm Müslüman kadınlara hitaben ‘Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın/ **Cahiliye teberrücü gibi teberrüc etmeyin.**²⁶⁵ buyurmuştur. Tesettürün karşıtı olarak yasaklanan teberrüc kelimesi ‘tefe’uul’ babının içerdiği tekellüf (zoraki ve külfetle bir şeyi yapmak) manasını barındırmaktadır ve ayrı bir gayretle, zorlayarak gizlenmesi gereken yerleri göstermeye çalışmaktır.²⁶⁶ Klasik tefsir

²⁶² Taberî, *Tefsîrü't-Taberî*, 19: 155.

²⁶³ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 5: 122.

²⁶⁴ Nûr, 24/31; وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ

²⁶⁵ Ahzab 33/33; وَلَا تَبْرَجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى

²⁶⁶ Ebû Saîd Nasîrüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed Beyzâvî, 685/1286, *Envarü't-Tenzil Ve Esrarü't-Te'vil*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, h.1418), 4: 114.; Ebû'l-Kasım Carullah

eserlerinde de aynı minvalde olmak üzere kibirlenerek yürümek, cilve yapmak²⁶⁷, erkeklerin dikkatini çekmek maksadıyla ziynetini göstermek ve güzelliğini teşhir etmek²⁶⁸ gibi manalar verilmiştir. Müfessir İbni Âşûr ise kelimenin manalarından yola çıkarak tebberrüce ‘kadının bedenindeki, elbisesindeki ve takılarındaki güzellikleri erkeklere göstermesi’²⁶⁹ şeklinde tarif etmiştir. Teberrüce izâfe edilen ‘önceki cahiliye dönemi’, müfessirlerce çeşitli devirler olarak yorumlansa²⁷⁰ da her bir açıklamanın ortak yönü İslam’dan önceki zamana işaret etmesidir. Zira klasik tefsir metinlerinde zikredilen yorumlardan birinde Hz. İbrahim’in risâletinden önce kadınların inciden elbiseler giyinip arz-ı endam ederek yolun ortasından yürüdükleri²⁷¹ veya cahiliye devrinde kadınların ayaklarına halhal takıp kendilerini göstermek için ayaklarını yere vurarak yürüdükleri²⁷² rivayet edilmektedir. Ve bu tür davranışlar cahiliye devrinin davranışlarına benzetilerek her dönemde tebberrüc kapsamında yasaklanmıştır. Ziyneti teşhirin cahiliye ahlaksızlıklarına benzetilerek yasaklanmasının bir sebebi de Fatma Barbarosoğlu’nun veciz bir şekilde ifade ettiği üzere ‘giyimin sahip olunan zihniyetin sembolleşmiş şekli’²⁷³ olması olabilir. Zirâ Rasûlullah (s.a.v.)’in zaman zaman ashabını, diğer dinlerin müntesiplerine ve kötü işler yapmakla meşhur olan kişilere şeklen muhâlif olmaları konusunda uyarmasının sebeplerinden biri de fizikî benzerliğin davranışsal benzerliğe yol açmasıdır.

İslam’da kadının süslenmesini değil; ziynetini teşhir etmesinin yasakladığına işaret eden bir başka rivâyet de Hz. Âişe’den nakledilmiştir. Bir gün kadınlar, Hz. Âişe’ye ‘Ey müminlerin annesi! Kına, boya, nazarlık, küpe, halhal ve ince elbise hakkında görüşün nedir?’ diye sorduklarında Hz. Âişe, ‘Allah,

---

Mahmûd b. Ömer b. Muhammed Zemahşeri, 538/1144, *El-Keşşâf An Hakâik-ı Gavâmizi’t-Tenzîl Ve Uyûni’l-Ekâvil Fî Vücûhi’t-Te’vîl*, (Beyrut: Dâru’l-Kitâbü’i-Arabî, 1407), 3: 255.

²⁶⁷ Taberî, *Tefsîrû’t-Taberî*, 29: 259-60.; Muhyissünne Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ud el-Begavî, *Tefsîrû’l-Begavî*, thk. Abdürrezzâk el-Mehdî, (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, h.1420), 3: 636.

²⁶⁸ Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani Şevkânî, 1250/1834, *Fethû’l-Kadir: El-Câmi’ Beyne Fenneyi’r-Rivaye Ve’d-Diraye Min İlmi’t-Tefsîr*, (Dimeşk: Dâru İbni Kesîr, h.1414.) 4: 320.; Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, 14: 179;

²⁶⁹ Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunusi İbn Âşûr, *Tefsîrû’t-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, (Tunus: ed-Dârû’t-Tunisiyye, 1984) 11: 12-3

²⁷⁰ Taberî, *a.g.e.*, 29: 259-60.

²⁷¹ Kurtubî, *a.g.e.*, 14:179.

²⁷² Nûr, 24/31.

²⁷³ Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Modernleşme Sürecinde Moda Ve Zihniyet*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1995), 21.

süslenmeyi (sorduğunuz şeyleri) ziynetlerinizi görmeleri haram olan kimselere göstermediğiniz (müteberric olmadığınız) müddetçe helal kılmıştır.²⁷⁴ şeklinde cevap vermiştir.

Teknolojiye bağlı olarak modanın da değişmesiyle teberrüc kavramının mahiyeti belli olmakla beraber içeriği değişmektedir. Günümüzde vücut hatlarını belli edecek ölçüde dar ve içini gösterecek kadar ince elbiseler, makyaj, parfüm, yabancı erkeklere gösterilmesi yasak olan organlardaki küpe, kolye tarzı takıların gösterilmesi gibi süslenmeler ve bunların teşhiri teberrüc kapsamında değerlendirilmektedir. Kadının kocası için süslenmesinin meşruiyeti sadece kocasının gördüğü ziynetlerle alakalıdır. Oysa bazı süslenme çeşitlerini yabancı erkekler de görmektedir. Kimi zaman yüze kimi zaman saç veya bedenin herhangi bir organına uygulanan estetiksel işlemler, yabancı erkekler tarafından görüldüğü ve dikkat çektiği oranda teberrüc kavramına dâhil olur. Estetik müdahalenin sonucunda ortaya çıkacak olan teberrüc tehlikesi, günümüzde uygulanan bazı işlemlerin caiz olmamasının sebeplerindendir.

2.1.1.6. İsrâf Ve Tebzir

İnsanı her işinde orta yola (sırat-ı müstakim) yönlendiren şer'î hükümlerin 'fiilde ve sözde haddi aşmak'²⁷⁵ olarak tanımlanan israfi uygun görmesi tasavvur edilemez. İsrâf kelimesinin her ne kadar dildeki kullanımı ve zihindeki tahayyülü itibariyle mâlî harcamalardaki savurganlık manası meşhur olsa da kişinin bulunduğu herhangi bir tasarrufta haddi aşması bu kavramın şumûlüne dâhildir. Mevzu bahis olan güzelleşmek için yapılan işlemler de bu geniş mananın içerisinde. Üstelik, zarûrî bir sebep olmaksızın yapılacak olan estetik müdahalelerde israf edilen sadece para değil; Şâri'in önemi sebebiyle üzerine yemin ettiği zamandır²⁷⁶ da. Çalışmada öncelikle estetiğin maddî boyutu olan mâlî harcamaların israf sayılıp sayılmayacağı, sonra da manevî boyutunu barındıran zamanın kullanımı incelenecektir.

²⁷⁴ Kurtubî, *el-Câmî' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 12: 310.

²⁷⁵ İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 253.; Isfehânî, *el-Müfredât*, 587.

²⁷⁶ Asr, 103/1

Maddî anlamda israf hem Kur'ân'da hem de hadislerde çeşitli şekillerde yasaklanmıştır. Konunun sınırları da göz önünde bulundurularak bu nasslardan ilgili olanlar arz edilecektir. Ziyetle israfın birlikte zikredildiği ve israfın yasaklandığı ayet şöyledir; “*Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat **israf** etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.*”²⁷⁷ Bu ayet müfessirler tarafından yorumlanırken Rasûlullah'tan mervî “(Ey mü'minler!) **İsraf etmeksizin** ve kibirlenmeksizin yiyiniz, içiniz, **giyiniz**, sadaka veriniz!”²⁷⁸ hadisiyle birlikte ele alınmıştır.²⁷⁹ Abdüllatif Bağdâdî mezkur rivayetle ilgili ‘bu hadis insanın canı ve bedeninin hem bu dünyada hem de ahirette maslahatına olan tedbirleri toplamıştır. Yeme, içme, giyme, üstelik sadaka gibi her konuda yapılan israf maişete zarar verir ve maişetin telef olmasına sebep olarak kişinin bu dünyasını mahveder.’²⁸⁰

Müfessirler israfı, ihtiyaç hâsıl olmaksızın fazladan harcama yapmak, haddi aşmak²⁸¹ şeklinde tanımlarken zaman zaman israfı aynı anlamda kullanılan tebzîre de değinmişlerdir. Bazı dilciler, ‘savurganlık’ anlamındaki tebzîrin daha çok mâlî tasarruflardaki aşırılık için kullanıldığını söylerken; israfın bütün davranışlardaki aşırılık için kullanılan daha kapsamlı bir kelime olduğunu ifade etmişlerdir.²⁸² Kurtubî, malını ihtiyacı olmaksızın sadece arzularını gidermek amacıyla harcayan kişiyi mübezzir (savurgan) olarak tanımlamıştır.²⁸³ İbni Hacer, insanın harcamalarını üç başlık altında toplayarak, malın tasarruf edildiği şeye göre hükme bağlamıştır. İlk olarak Şâri‘in yasakladığı/kınadığı alanlarda harcama yapmanın haram olduğunu belirtirken; övdüğü şeylerde mezkur şartlara (israf ve kibre düşmeden) riâyet ederek yapılacak infâkın Şâri‘ tarafından istenen bir şey olduğunu söylemiştir. Bir de insanın serbest bırakıldığı mübah alanlar vardır ki; mubahlardan kişinin maddi durumuna uygun olan harcamalar örfen de sabitse

²⁷⁷ A'râf, 7/31.

²⁷⁸ Buhârî, “Libâs”, 1; Nesâî, “Zekat”, 66; İbni Mâce, “Libâs”, 23.

²⁷⁹ İbni Kesîr, *Tefsirü'l-Kur'ânî'l-Azim*, 3: 407.

²⁸⁰ İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 253

²⁸¹ ‘Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 21: 294.

²⁸² Cevherî, *Muhtâru's-Sihâh*, 6: 63.

²⁸³ Kurtubî, *el-Câmî‘ li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 10: 247.

israf sayılmaz. Ancak örfen sabit değilse ve herhangi bir zararı gidermiyorsa israf sayılır,²⁸⁴ demiştir.

İslam dininin israf ve tebzîre karşı tutumuyla ilgili yukarıda verilen bilgiler ışığında ve hükümlerin teşriinin maksadında malın insan için dünya hayatını idâme ettirmesinde zarûriyattan olması düşünüldüğünde; insanın dünya ve ahirette maslahatı gereği israf ve tebzîrden kaçınması gerekmektedir. Bu bağlamda tedavi maksadı taşımayan ve sadece güzellik gibi meşru bir sebebi hâiz olmayıp yüksek rakamların söylendiği piyasaya sahip olan estetik müdahaleler için yapılan harcama israf kapsamına girmektedir. Zirâ ‘Sağlıkta İsrâf’ başlıklı yapılan sempozyumda, tıp alanında israfın sebepleri sıralanırken tedavi amacı güdülmeyen estetik cerrâhî işlemler de zikredilmiştir.²⁸⁵ Ayrıca modaya bağlı olarak sürekli değişim ve gelişim halinde olan estetik sektörünün sürekli büyüdüğü, Türkiye’nin estetik ekonomisinin büyüklüğünün 2 milyar dolara ulaşarak Dünya’da 10. Sırada yer aldığının bildirilmesi²⁸⁶ güzellik için sarf edilen maliyetin yüksekliğini ortaya koymaktadır.

Estetik amaçlı yapılan müdahalelerin mahzuriyetine mâlî israf/tebzîrle birlikte zaman israfı da gerekçe olarak arz edilmektedir. Zirâ İslam dininde hükümleri va‘z eden Şâri‘ önemine binâen zamana yemin etmiş²⁸⁷ müntesiplerini vakte bağlı olarak namaz,²⁸⁸ oruç²⁸⁹ ve hac²⁹⁰ ibadetleriyle mükellef tutmuştur. İnsanın başıboş olmadığı;²⁹¹ kulluk gibi büyük bir gayeyle yaratıldığı²⁹² bu sebeple vaktini amaca hizmet etmeyen abesle iştilal ile geçirmemesi gerektiği

²⁸⁴ İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 408.

²⁸⁵ Sabahattin Aydın, *Sağlıkta İsrâf*, ‘Sağlıkta İsrâf Sağlıktan İsrâf mıdır?’, Ed. Recep Öztürk, İnanç Özekmekçi, Tuba Erkoç, (İstanbul: İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı (İSAR), 2013), 10

²⁸⁶ “Türkiye’de Estetik Ekonomisinin Büyüklüğü 2 Milyar Dolar”, Haber Türk, 30 Ekim 2018, erişim 20 Ocak 2019, <https://www.haberturk.com/turkiye-de-estetik-ekonomisinin-buyuklugu-2-milyar-dolar-2198419>.

²⁸⁷ Asr, 103/1.

²⁸⁸ Nisâ, 4/103. “Namazı kıldınız mı, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah’ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü **namaz, mü’minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.**”

²⁸⁹ Bakara, 2/185. “O (sayılı günler), doğruyu eğriden ayırma, gidilecek yolu bulma konusunda açıklamalar ve insanlara rehber olarak Kur’an’ın indirildiği **ramazan ayıdır. Artık içinizden kim bu aya yetişirse onu oruçlu geçirsin...**”

²⁹⁰ Bakara, 2/197. “**Hac bilinen aylardadır.**”

²⁹¹ Kıyâmet, 75/36. “İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!”

²⁹² Zâriyât, 51/56. “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”

defâatle hatırlatılmıştır. Rasûlullah (s.a.v.)’den nakledilen “*Rasûlullah (s.a.v.) aşırı süslenme ve gösterişe kapılmamak için saç ve sakalı sıkı olarak taramayı yasakladı.*”²⁹³ rivayeti şârihlerce bu bağlamda yorumlanmıştır. Mezkur hadis, Allah Rasûlü’nün saçlarını taradığı, saçlarına bakım yaptığı ve ashabına bunları tavsiye ettiği hadislerle muâriz olarak değerlendirilmemelidir. Hz. Peygamber’in bu yasaklaması, sürekli saç ve sakalıyla –yani fiziki görüntüsüyle- meşgul olan insanlar içindir. Aynı şekilde bu davranışların, diğer din mensuplarının ve ehli dünyanın tutumuna benzemesi sebebiyle de mekruh gördüğü söylenmiştir.²⁹⁴

İslamî anlayışın karşıtlarından olan kapitalist sistemin ürettiği kozmetik ve estetik cerrâhi sektörünün kısır döngüsü sebebiyle kaçınılmaz hale gelen para ve zaman israfını, yaşadığımız toplumun kurgularını sorgulayan Yaşar Çubuklu şu şekilde özetlemektedir.

“Sürekli yeniliğin değişmez düstur kabul edildiği postmodern toplumlarda, beden de bundan nasibini almış ve sürekli değişen estetik standartlara uyum sağlamak üzere bıçak altına yatmak bir yaşam tarzına dönüşmüştür. Kozmetik cerrahi kültürü, bu arzunun sürekli şekilde yeniden kurulmasından beslenmektedir. Kişinin fiziksel görünümü ne olursa olsun, mutlaka bir yerde yetersiz kalmaya mahkûmdur ve birey, bedenini yeniden kurgulama ihtiyacı duymaktadır. Estetik cerrahiye bir kez başvuran kadın, bu döngüye kapılmakta ve sonu gelmez bir süreç boyunca bedeni parçalara indirgenip yeniden oluşturulmaktadır. Çünkü sistem, ideal güzel kadını, her bir parçası başka bir kadına ait bir bedenden toparlamıştır ve bu parçalar sürekli yenisiyle değiştirilmektedir. Tüketim kapitalizmi, mali fırsatlarını çoğaltmak için bedeni parçalamıştır. Robyn Fadden, estetik cerrahi nedeniyle tıbbi tekniklerin moda ve güzellik endüstrisinin birer parçası olarak popüler kültüre girdiğinin altını çizmektedir. Bedenin ve kişinin metalaştığı, yüzeyin birinci sıraya geçtiği postmodern toplumlarda, kozmetik cerrahi yüzeyi keserken aynı zamanda üzerinde çalışacağı yeni yeni yüzeyler yaratmaktadır.”²⁹⁵

²⁹³ Nesâî, “Ziyet” 63.

²⁹⁴ Âzimâbâdî, ‘Avnü’l-Ma’bûd, 11.c.,144.

²⁹⁵ Yaşar Çubuklu, *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik*, (İstanbul: Everest Yayıncılık, 2007), 138-9.

2.1.1.7. Karşı Cinse Benzemek

İnsan, kadın ve erkek olmak üzere çift olarak yaratılmış²⁹⁶ ve neslinin devamı bu iki cinsiyetin bir araya gelmesine bağlamıştır.²⁹⁷ Kur'ân-ı Kerim'de birden çok ayette insanın hatta hayvan ve bitkilerin erkek ve dişi olarak iki cinsiyette yaratıldığı haber verilmektedir.²⁹⁸ İslam hukukunda, kadın ve erkek diye adlandırılan iki farklı cinsiyet olarak yaratılan insanın kendine has fitrî özelliklerini koruyarak biyolojik cinsiyetine uygun davranması istenmiştir. Bu doğrultuda kişiye cinsiyetine dayalı roller ve buna bağlı olarak hak ve sorumluluklar yüklenmiştir.²⁹⁹ Yani bireyin kadın ve erkek olmasına istinaden bazı vazifeler verilmiş ve kadının erkeğe; erkeğin de kadına benzemeye çalışması neslin devamı ve toplumun düzeni maslahatına binaen yasaklanmıştır. Bu yasağı İbni Abbâs'tan nakledilen “Allah Resûlü kadınlara benzemeye çalışan erkeklere (المتشبهون) ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara (المتشبهات) lanet etti.”³⁰⁰ hadisi açık bir şekilde delalet etmektedir. İbni Abbas'tan mervî bir başka rivayette de Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in kadınlaşan erkeklere ve erkekleşen kadınlara lanet ettiği ve onların evden uzaklaştırılmasını³⁰¹ tavsiye ettiği geçmektedir. İslam âlimleri hadiste zikredilen ‘müteşebbih’ (benzeyen) kelimesini daha çok giyimde ve süslenmede benzemeye hamlederek erkeğin kadına has olan kıyafet ve takıları; kadının da erkeklere has kıyafet ve süsleri kullanması kastedilmiştir şeklinde yorumlamışlardır. Ancak lafzın âmm (genel) olması sebebiyle hal ve tavırlardaki benzerlikleri de yasağın şumulüne dahil etmişlerdir.³⁰² İbni Teymiyye ise bu yasağın hikmetini kıyafet ve süslerdeki benzerliğin duygusal ve davranışsal benzerliğe yol açacağı şeklinde açıklamıştır.³⁰³ Dolayısıyla birey kendi fitratından

²⁹⁶ en-Necm, 53/45-6 “Rahime atıldığı zaman nutfeden (embriyo) erkeğiyle dişisiyle iki cinsi yaratan da O'dur.”; Kıyâme, 75/39 “Ondan iki eşi, erkek ve dişi yaratmıştır.”

²⁹⁷ Hucûrât, 49/13 “Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık.”; Nisâ, 4/1 “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının...”

²⁹⁸ Zâriyât, 51/49; Yâsin, 36/36; Şûrâ, 42/11

²⁹⁹ Hilal Özay, “İslâm Hukuku Açısından Cinsiyet Değiştirme”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/4, 2016, 6.

³⁰⁰ Buhârî, “Libâs”, 61; İbni Mâce, “Hadler”, 38.

³⁰¹ Buhârî, “Libâs”, 62; İbni Mâce, “Hadler”, 38.

³⁰² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 22:41.

³⁰³ Takıyyüddin Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Abdulhalîm b. Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım, (Medine: Mecme'u'l-Melik Fahd li-Tabâ'ati'l-Mushafi Şerîf, 1995), 22:154.

uzaklaşarak cinsiyetine nispetle yerine getirmesi gereken yükümlülükleri yapmadığı için toplumun düzeni bozulacaktır.

İslamın ‘insanın cinsiyeti kadın ve erkek olarak ikiye ayrılır ve üçüncü cinsiyetin olması imkansızdır’³⁰⁴ felsefesine karşılık modernite cinsiyeti biyolojik ve toplumsal olarak ikiye ayırmakta ve bireyin davranışını biyolojisine değil; cinsiyet kimliğine yani hissettiği cinsiyete bağlamaktadır.³⁰⁵ Modernite, kadın ve erkek arasındaki farkın sadece biyolojik sebeplerle değil; toplumun ve kültürün etkisiyle inşa edildiğini³⁰⁶ savunarak kadın ve erkek arasındaki farkı artırdığı gerekçesiyle toplumsal cinsiyete karşıdır. Günümüzde ‘yeni’yi ilerleme sayan modernitenin tazyikiyle toplumsal ve biyolojik kimliğe karşı cinsiyet kimliği (hissedilen cinsiyet) öne çıkarılarak topluma empoze edilmektedir. Bunun sonucu olarak bazı bireyler cinsiyeti sebebiyle toplumun, dinin ve kültürün kendisine yüklediği sorumlulukları yerine getirmekten kaçınmakla birlikte cinsiyetini izhar eden bedenini değiştirmeye tevessül etmektedir. Bu yöneliş, kimisinde cinsiyetinin özelliği gereği vücudunda bulunan birtakım organları değiştirme olarak (erkeklerin kol, bacak ve göğüs kıllarını lazerle izale etmeleri, kadınların sakal ve bıyık) kalırken kimisinde cinsiyet değiştirme (transfer) ameliyatına kadar gidebilmektedir. Dolayısıyla bedene yapılacak müdahalenin karşı cinse benzeme veya cinsiyetine has bir özelliği giderme maksadıyla yapılması Allah’ın fitrata uygun olarak yarattığını değiştirme kabilinden caiz değildir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, estetik cerrâhi müdahalelerin mahzuriyetini gerektiren İslamî ilkeler arz edilirken ‘gayri Müslimlere ve kötü ahlaklı kadınlara benzeme’ prensibine değinilmiştir. Ancak küreselleşen dünyada kapitalizm ve modanın da etkisiyle Müslüman-gayrı müslim veya ahlaklı-ahlaksız giyim şekli ayrımı kalmadığı için çalışmada bu başlıklara yer verilmemiştir.

³⁰⁴ Genel yaratılıştta kadın ve erkek olarak iki cinsiyet bulunmakla birlikte çeşitli sebeplerle normal olanın dışında bir hastalık olarak anatomik cinsiyeti belirsiz insanların dünyaya gelmesi mümkündür. Bu durumda olanlara İslam hukukunda **hünsâ** denmiş ve bunlarla ilgili özel fikhî hükümler belirlenmiştir. (Bknz. Hilal Özey, İslâm Hukuku Açısından Cinsiyet Değiştirme”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/4, 2016, 6.)

³⁰⁵ İlken Çetin, *Cinsel Kimlik Nedir ve Nasıl Şekillenir?*, Erişim 15.04.2019. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_8169.htm.

³⁰⁶ Şevket Ökten, “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: G.D.A. Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni”, *Beden Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan, (İstanbul: Açılım Kitap, 20016), 540.

Hülasa hükümlerin teşri'inde gayesi insanın maslahatı olan İslam hukukunda, kişinin mevcut şartlarda hayatını en iyi şekilde idâme ettirebilmesi için şahsının ve diğer bireylerin tasarruflarına bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu bağlamda İslam şeriatı, bireyin kendine ve başkalarına zarar vermeden yaşam kalitesini artıracak, meşru ve muteber amaca istinaden bedeninde uygulayacağı estetik amaçlı müdahaleleri uygun görmüştür. Ancak, içerisinde İslam'ın felsefesiyle uyuşmayan Allah'ın yarattığı vücudu beğenmeyerek değiştirme, emanet olan bedene zarar verme, diğer insanları aldatma, güzelliği/süsü teşhir etme, malı ve zamanı meşru olmayan bir hedef uğruna israf etme gibi vasıfları barındıran işlemlere cevaz vermemiştir. Günümüzde estetik amacıyla uygulanan işlemlerin neler olduğu ve mezkur vasıfları hâiz müdahalelerin hangileri olduğu bir sonraki bölümde işleneceği için burada her birine ayrıca değinilmemiştir.

2.1.2. Estetik Cerrahinin Meşruiyetinin Temellendirilmesi

İslam hukukuna göre bedenın Allah'ın insana verdiği emanet olduğu dolayısıyla beden üzerinde tasarruf yetkisinin 'canı koruma' ve 'fıtratı değıştirmeme' ilkelerince sadece kişinin rızasına bağılı olmadığı klasik fıkıh eserlerinde geçmektedir. Bununla birlikte fukahânın Şârî'in hüküm koymadaki maksadı ve zarûret hallerini dikkate alarak beden üzerinde uygulanan bazı işlemlere izin verdiği görülmektedir. Bu bölümde, İslam hukuk sisteminin maslahat ve zaruretlere kapsayan makâsıd teorisine göre estetik cerrahi işlemlerin fikhî zemini oluşturulacaktır.

2.1.2.1. Makâsıdü's- Şerî'a

Klasik fıkıh eserlerinde, 'İslam Hukuku'nun genel gayesi' anlamında kullanılan makasıdü's-şerî'anın öneminden ve mâhiyetinden bahsedilmekle birlikte tam olarak tanımına rastlanmamaktadır. İslam âlimlerinden fikhın felsefesine hakim olma vasfıyla mümeyyez olan İbni 'Âşûr'un yaptığı tarif, eserinde bir tanım olarak geçmemekle birlikte sonraki âlimler için ışık tutmuştur. İbni 'Âşûr, makâsıdı genel ve özel olmak üzere ikiye ayırmış ve makâsıdı-âmmeyi 'şer'î hükümlerin hepsinde veya çoğunda Şârî' tarafından göz önüne alınmış nitelikler ve hikmetler' olarak tarif ederken; makâsıdı- hâssayı 'Şârî'in ümmetin tasarrufları ve aralarındaki muamelelerde onların yararına olan gayeleri koruması' şeklinde ifade etmiştir.³⁰⁷ İslam âlimleri, Allah ve Rasûlü'nün koyduğu hükümlerin maksat ve hikmetten berî olması düşünölemeyeceğini belirterek bu sözlerini Kitap (Kur'ân-ı Kerîm) ve sünnetten delillerle de ispatlamışlardır.³⁰⁸ Şârî'in teşri'de maksadının ise genel olarak 'dünya ve ahirette kulların maslahatı'³⁰⁹ veya 'maslahatın temini mefsedetin önlenmesi (celb-i menfaat der'i

³⁰⁷ Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunusi İbn Âşûr, *Makâsıdü's-Şerî'ati'l-İslâmiyye*, trc. Mehmet Erdogan, Vecdi Akyüz, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1996), 115-333.

³⁰⁸ Enbiya, 2/16 "Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık."; Mü'minûn, 23/115. "Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürölmeyeceğinizi mi sandınız."

³⁰⁹ Ebû Muhammed İzzeddin Abdülazîz b. Abdüsselam b. Ebû'l-Kâsım Sülemi İbn Abdüsselam, *El-Kavaidü'l-Kübra/Kavâ'idü'l-Ahkam Fi Islahi'l-En'am*, thk. Neziyye Kemal Hammad, Osman Cum'a Damiriyye, (Dımaşk: Dârü'l-Kalem, 2000/1421), 1: 6.; Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye, 751/1350, *İ'lâmü'l-Muvakk'in an Rabbi'l-Âlemîn*, thk. Muhammed Absüsselâm İbrahim, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1991), 3: 11-14.; Şâtibî, *Muvâfakât*, 2: 5.

mefsedet)³¹⁰, olduğunda ittifak edilmiştir. İlk dönem usülcülerden İzzeddin Absüsselâm ve muâsır fakihlerden İbni Âşûr, ‘Hükümlerin vaz‘ında Allah’ın insana ilişkin dikkate aldığı maslahatlar’ olarak veciz bir şekilde ifade edilen makâsıdın insan fitratıyla olan ilişkisine dikkat çekerek teşrî’in gayesinin fitrata dayandığını³¹¹ ve insan fitratının makâsıd olan maslahatına yönelmeye meyilli olduğunu³¹² ifade etmişlerdir.

Teşrî’de makasıdı teorik olarak ilk dile getiren İmâmü’l-Haremeyn Cüveynî’nin³¹³ talebesi olan İzzeddin Abdüsselam makâsıdla ilgili eserinde insanlara fayda sağlama ve zarar vermeme konusunda tıbbî Şeriate benzetmiştir. Tıbbın fayda, afiyet, iyilik sağlama; zararı, helakı, hastalığı giderme konusunda şeriatin gayesini taşıdığını söyleyerek şeriatı de tıbbı da aynı Zât’ın maslahatı temin ve mefsedeti giderme maksadıyla vaz‘ettiğini belirtmiştir.³¹⁴

İslam hukukunun gayesi, kulların maslahatı olduğuna göre maslahatın manası, mahiyeti, meşru maslahatın vasıfları açıklanmalıdır ki maksad hâsıl olsun.

2.1.2.1.1. Maslahat

Maslahat, sözlükte “doğru, düzgün ve kusursuz olma; iyilik, uygunluk, yararlılık” gibi mânalar içeren salâh kelimesinden türetilmiş olup “bir şeyin maksada uygun özellikte olması, fesadın zıddı, iyi, uygun, elverişli, yararlı, iyi olana ulaştıran” anlamlarına gelir.³¹⁵ Maslahat, kendisiyle fesâdın doğduğu, toplum ve bireyler için daima veya genelde zarar olan mefsedetın zıddıdır.³¹⁶ İslam âlimleri yarar ve zarar manalarındaki bu iki kelime yerine zaman zaman hayr-şer, nef‘-zarar, hasenât-seyyiât kelimelerini de kullanmışlardır.³¹⁷

³¹⁰ Ebû’l-Abbâs Şihabüddîn Ahmed b. İdris b. Abdurrahman el-Mâlikî el-Karâfî, *ez-Zahîra*, (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1994), 1: 153.; İbni Âşûr, *Makasıdü’ş-Şerî’a*, 193.

³¹¹ İbni Âşûr, *Makasıdü’ş-Şerî’a*, 129.

³¹² İzzeddin Abdüsselam, *el-Kavaidü’l-Kübra*, 1: 8.

³¹³ İmâmü’l-Haremeyn Ebû’l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî et-Tâî en-Nîsâbü’rî (ö. 478/1085); Eş‘arî kelamcısı ve Şafîî fıkıhçısıdır. (bk. DİA “Cüveynî” md.)

³¹⁴ İzzeddin İbn Abdüsselam, *el-Kavaidü’l-Kübra*, 1:7-8.

³¹⁵ İbrahim Kâfî Dönmez, “Maslahat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 28: 79.

³¹⁶ İbn-i Âşûr, *Makasıdü’ş-Şerî’a*, 194.

³¹⁷ İzzeddin İbn Abdüsselam, *el-Kavaidü’l-Kübra*, 1:7.

Fukahâ, maslahatın manası, kapsamı, akılla idrak edilip edilemeyeceği noktasında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İbn-i Âşûr maslahatı, ‘kendisiyle salâhın, iyiliğin doğduğu fiil; yani toplum veya bireyler için devamlı ve çoğunlukla yararın bulunduğu fiil’ olarak tanımlamıştır.³¹⁸ İzzeddin Abdüsselam ise maslahatı dünyevî ve uhrevî olmak üzere ikiye ayırarak dünyevi olanların akılla idrâk edilebileceğini; uhrevi olanlarınsa ancak nakille bilineceğini ifade etmiştir. Ayrıca dünyevî maslahatları lezzetler ve sebepleri, sevinçler ve sebepleri; mefsedetleri de elemeler ve sebepleri, kederler ve sebepleri şeklinde taksim etmiştir.³¹⁹ Gazâlî, Mustafa’da şer’î dellileri ele aldığı bölümde ıstıslâhı incelerken maslahat kelimesiyle yararı sağlamak (celb-i menfaat) ve zararı gidermek (def’i mefsedet) olan genel anlamı kastetmediğini, bunun insanların amacı olduğunu ve amaçlarını gerçekleştirecek olan şeyin onlar için maslahat olduğunu ifade ederek; asıl maslahatın Şer’in insanlara ilişkin amacı olduğunu beyan etmiştir.³²⁰ Gazâlî’nin bu ifadesi hakkında nas ve icma bulunmayan hususlarda insanların menfaatine göre değil; Allah ve Rasûlü’nün insanlara ilişkin maksadı olan din, can, akıl, nesil ve malın korunmasının esas alınacağına işaret etmektedir. Gazâlî ayrıca maslahatın meşru olabilmesi için onda zarûret, katîlik (maslahatın ihtimalli değil, kesin olması) ve küllîlik (maslahatın tüm toplumu kapsıyor olması) vasıflarının bulunması gerektiğini söylemiştir.³²¹

Ramazan el-Bûtî, şer’î delil olacak maslahatın özelliklerini incelediği doktora tezinde fukahânın bu husustaki ihtilaflarını ve ittifaklarını tadât ederek hakkında nass veya icma bulunmayan hususlarda meşru ölçüt kabul edilecek maslahatta bulunması gereken özellikleri şöyle başlıklandırmıştır: 1. Makâsıd-ı Şeria’nın kapsamında olmalıdır. Yani makasıd-ı hamse diye isimlendirdiği din, can, akıl, nesil ve malın korunması ve idâmesine yönelik olmalıdır. 2. Kitaba (Kur’ân-ı Kerim’e) muâriz olmamalıdır. 3. Sünnete muâriz olmamalıdır. Kısaca Kitap ve sünnetin maslahatıyla çelişmemelidir. 4. Kıyasa muâriz olmamalıdır. 5.

³¹⁸ İbn-i Âşûr, *Makasıdü’ş-Şerî’a*, 194.

³¹⁹ İzzeddin İbn Abdüsselam, *el-Kavaidü’l-Kübra*, 1: 7-11.

³²⁰ Gazâlî, *Mustasfâ: İslam Hukuk Metodolojisi*, trc. Yunus Apaydın (İstanbul: Klasik, 2006), 1:365.

³²¹ Gazâlî, *Mustasfâ*, 369.

Kendisinden daha önemli bir maslahatın kaçmasına (elden gitmesine) sebep olmamalıdır.³²²

Görüldüğü gibi maslahat, İslam âlimlerince teşri'in maksadı olarak kabul edilmekle birlikte mahiyeti ve delil olup olmaması bakımından farklı görüşlere sebep olmuştur. Mevzu bahis olan çalışmanın çerçevesi bağlamında bu ihtilaflara girilmeyip estetik cerrahinin insana sağladığı faydanın Şâri'in insana ilişkin maslahatına muvafık olup olmadığı incelenecektir. Bu bağlamda maslahatların teşri'in gayesine uygun olarak taksimi ve estetik cerrâhi işlemlerin bu taksimdeki yeri gösterilecektir. İslam âlimleri maslahatları iki kategoride değerlendirmişlerdir. Birincisinde, Şâri'in kabul edip etmemesi açısından maslahatlar sınıflandırılırken; ikincisinde maslahatın gereklilik derecesine göre taksim edilmiştir.

2.1.2.1.1.1. Şâri'İN Kabul Edip-Etmemesi Açısından Maslahatlar

Şâri'in kabul edip etmemesi açısından maslahatlar muteber (dikkate alınan), mülğâ (kabul edilmeyen) ve mürsele (bırakılmış: hakkında nas bulunmayan) olarak üçe ayrılmaktadır. Bu başlık altında bu maslahatların mahiyeti ve konuyla ilgisi izah edilecektir.

a. Maslahat-ı Muteber

Şâri'in hüküm koyarken itibar ettiği³²³ ve dikkate alınmasına dair belli bir şer'î delilin bulunduğu maslahata usulcüler muteber maslahat adını vermişlerdir. Kıyası hüccet kabul eden âlimler, bu tür manalara göre ta'lîl yapılabileceği ve bunlar üzerinde hüküm kurulabileceğinde müttefiktir.³²⁴ Şeriatin maksatlarından olan her türlü maslahat bu başlığın altına girmektedir. Mesela Şâri'in maksatlarından olması hasebiyle aklı korumak için aklı gideren şarap; canı korumak için öldürme, yaralama; malı korumak için ise hırsızlık yasaklanmıştır

³²² Muhammed Saîd Ramazan Bûtî, *Davabitü'l-Maslaha Fi's-Şeriatü'l-İslâmiyye*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1982), 115-272.

³²³ Gazâlî, *Mustasfâ*, 365.; Fahrettin Atar, *Fıkıh Usûlü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı yay. 1988), 80.

³²⁴ Zekiyyüddin Şaban, *Usulü'l-Fıkıh*, trc. İbrahim Kafi Dönmez, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), 221.

ve bunları yapanlara had ve kısas cezası verilmiştir. Tüm bunlarda şeriatin gayesinin insanın hayatını idâme ettirebilmesi için aklın, canın ve malın korunması olduğu açıktır. Mezkur örneklerde sabit olan şer‘in maksatları başka bir fiille çiğneniyorsa, kıyası hüccet kabul eden fukahâ makasından sabit olduğu fiili asıl, hakkında hüküm olmayan sonraki fiili de fer’ sayarak illet birliği sebebiyle kıyas yapıp birinci fiilin hükmünü ikinci fiile vermişlerdir. Yani şarap korunması gereken aklı giderdiği için haram kılınmıştı, sonradan ortaya çıkan ve aklı gideren diğer sarhoş edici maddeler şaraba kıyasen haram hükmünü almıştır.

Maslahat-ı muteberin Şârî‘in hüküm koyarken nazar-ı dikkate aldığı insana ilişkin maslahatlar olduğu anlaşıldığına göre tıbbın ve şeriatin ortak gayesi olan canın korunmasının itibar edilecek maslahatlardan olduğu izahtan vârestedir. Şeriatın canı koruma maksadıyla koyduğu hükümler öldürme ve yaralama gibi dışarıdan gelen müessir fiilleri yasaklamasından ibaret değildir. Farklı etkenlerle vücutta oluşan veya oluşacak olan zararların giderilmesini talep etmesi de bu amaca hizmet eden vesilelerdendir. Tedavi yoluyla canı koruma hususunda Rasûlullah (s.a.v.)’tan rivayet edilen şu hadisler konuya ışık tutmaktadır: Hz. Peygamber “*Her hastalığın bir devası (ilacı) vardır. Eğer hastalığın ilacına ulaşıldıysa Allah’ın izniyle iyileşir*”³²⁵ buyurmuştur. Diğer bir rivâyete göre Allah Rasûlü (s.a.v.)’ne ashabı ‘Ey Allah’ın Rasûlü tedavi olmamızda bir sakınca var mıdır?’ diye sorduklarında “*Tedavi olunuz ey Allah’ın kulları! Zirâ bütün noksanlıklardan münezze olan Allah, hastalıkla birlikte şifasını da yaratmıştır ancak yaşlılığın çaresi yoktur.*”³²⁶ diyerek cevap vermiştir. Yine bir tedavi yöntemi olarak hacamatı tavsiye ettiği,³²⁷ kendisinin de hacamat yaptırdığı³²⁸ ve dağlamaya izin verdiğine³²⁹ dair rivâyetler nakledilmiştir. Hatta kesici bir aletle derinin yüzeyine çizikler atıldıktan sonra fanus kapatılarak atar ve toplar damarlardaki fazla kanın alınması anlamına gelen hacamatın³³⁰ tıbbî cerrahi

³²⁵ Müslim, “Selam”, 26; Buhârî ve İbn-i Mâce’de ise aynı manayı içeren “*Allah yarattığı her hastalığın devasını da yaratmıştır*” hadisi nakledilmiştir. Buhârî, “Tıb”, 1; İbn-i Mâce, “Tıb”, 1.

³²⁶ Ebû Davud, “Tıb”, 1; Tirmizî, “Tıb”, 2; İbn-i Mâce, “Tıb”, 1.

³²⁷ Ebû Davud, “Tıb”, 3.

³²⁸ Buhârî, “Tıb”, 13; Müslim, “Selam”, 11; İbn-i Mâce, “Tıb”, 21; Tirmizî, “Tıb”, 61.

³²⁹ Buhârî, “Tıb”, 17.

³³⁰ Abdullah Köşe, “Hacamat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14:423.

müdahalenin cevazına işaret ettiği söylenmiştir.³³¹ Zikredilen hadisler tedavi ve tedavi amaçlı bedene yapılan müdahalelerin cevâzını göstermekle birlikte insanın maslahatının korunması hususunda şer‘î hükümlerin bütünlüğünü de ispat etmektedir.

Gayesi insana yarar sağlama ve insandan zararı giderme³³² olması hasebiyle şeriatle ortak amaca sahip tıp ilmi, bu gayeyi çeşitli işlemlerle gerçekleştirmektedir. Çalışmanın konusu olan plastik cerrâhi müdahaleler de tıbbın gayesini gerçekleştirmek için kullandığı yöntemlerden biridir. İnsanlar plastik cerrahi müdahalelerle maddi ve manevi olmak üzere iki açıdan muteber olan maslahatı temin etmek isterler.

Birincisi, vücudu veya herhangi bir organının normal yapısından çıkmış olan insan³³³ bedenindeki fiziksel zararı gidererek yarar sağlamak yani sağlığını kazanmak istemektedir. Doğuştan ya da sonradan olan tüm şekil ve işlev bozukluklarının düzeltilme/onarma cerrâhisi olarak bilinen plastik ve rekonstrüktif cerrâhî işlemler³³⁴ bu kapsamda değerlendirilir. Mesela, doğuştan gelen dudak yarıklığı, çene ve yüz kemik şekli bozuklukları, doğumsal tümörler, kitleler, yapışık-eksik-fazla olan organlar ya da doğum sonrası meydana gelen kaza, hastalık gibi sebeplerle oluşan derideki aşırı yanıklar, yaralar, kopan organların tedavisi için yapılan cerrahi müdahaleler Şâri‘in maksadına muvâfıktır. Kısaca tedavi maksadıyla yapılan tüm tıbbî müdahaleler gibi plastik ve rekonstrüktif cerrahi işlemler de teşri‘in gayesine mutabık olması sebebiyle caizdir.³³⁵

Kişinin estetik cerrahi işlemler sebebiyle temin edeceği ikinci maslahat ise ruh sağlığıdır. Dünya Sağlık Örgütü’nün sağlığı ‘hastalık taşıma ya da sakat olma

---

³³¹ İ‘dad Salih b. Muhammed el-Fevzân, *el-Cirâhatü’t-Tecmîliyye: Arzun Tıbbî ve Dirâse Fıkhiyye Mufasssala*, (Riyad: Darü’t-Tedmuriyye, 2008), 92.

³³² Ayşegül Demirhan Erdemir, *Tıp Etiğinde Esaslar: (İlkeler, Haklar Ve Hekim-Hasta İlişkileri Bağlamında) (Olgu Örnekleriyle Klinik Etik Gözlemler)*, (İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi, 2015), 10.

³³³ Ali Rıza Karabulut, *Tıbb-ı Nebvî Ansiklopedisi*, (Kayseri: Mektebe Yayınları, 1994), 1: 319. Hastalığın tanımı: Vücudun veya herhangi bir organın normal vaziyetinden çıkmasına ve mizacının bozulmasına hastalık denir.

³³⁴ “Plastik Rekonstrüktif Cerrahinin İlgi Alanları Nelerdir?” Erişim: 24.01.2019 <http://plastikcerrahi.org.tr/video-galeri/225/plastik-rekonstruktif-cerrahinin-ilgi-alanlari-nelerdir>.

³³⁵ Şevki Abduh Sahi, *el-Fikrül-İslâmî ve’l-Kazâyâtı Tıbbiyyeti’l-Muasıra*, (Kahire: Mektebetü’n-Nehdati’l-Mısriyye, 1990), 132.

halinden çok bedenlen, ruhen ve sosyal olarak tam iyi olma hali³³⁶ olarak tanımlaması fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönleri olan insan gerçekliğini göstermektedir. Ruh sağlığı ise ‘toplumsal yaşamın gereklerine göre, kişinin kendisine ve çevresine doyurucu bir uyum sağlaması’ şeklinde tanımlanırken ayrıca kişinin hem kendi içinde iyi olma hali hem de dış çevreye yeterli düzeyde faydalı olma durumu³³⁷ da eklenmiştir. İslam âlimleri, insanın akıl ve ruh sağlığını sağlamak ve korumanın da meşru maslahatlardan olduğunu söylemişler ve Arfece hadisi diye bilinen rivâyetle istidlâl etmişlerdir.³³⁸ “*Arfece adında bir sahabînin, Külab günü burnu kesildi. O da gümüşten bir burun yaptırdı ancak gümüş burun koku yaptı ve bunu Rasûlullah (s.a.v.)’a bildirdiğinde Allah Rasûlü (s.a.v.), kendisine altından bir burun yaptırmasını tavsiye etti (emretti).*”³³⁹ Bu hadis, Allah Rasûlü (s.a.v.)’nün insanların sürekli nazar-ı iltifat ettiği yüzde bulunan bir organın olmamasını hoş görmediğine işaretler. Zirâ altın veya gümüşten yapılan burun, burnun asıl vazifesini yerine getiremez ama görüntüsünü vehmettirerek yüzün güzelliğini tamamlar.³⁴⁰ Fukahâ ise burnun kesilmesi sebebiyle diyet verilmesinin gerekçesini burnun fonksiyonunun ve güzelliğin kaybedilmesi olarak açıklamışlardır.³⁴¹ Öyleyse burun gibi görünen dış organlar insanın vücut güzelliğini tamamlamaktadır ve onlardaki bozukluk insanların psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ruh ve beden sağlığının bir arada olmasının istenmesi ise İslam’ın maksadına aykırı değildir.

Ancak şu da bir gerçektir ki, bugün psikolojik sebepler estetik cerrahi işlemler için azımsanmayacak derecede mazeret olarak ileri sürülmektedir. Psikolojik bozukluğun, kişiyi günlük hayattaki işlerinde ve sosyal çevresiyle olan ilişkilerinde başarısızlığa ittiği³⁴² göz önünde bulundurulduğunda ve bu sebeple estetik cerrahlarına başvuran kişilerin hayatlarına bakıldığında ekseriyetinin psikolojik sebepleri içlerini rahatlatmak için kullandıkları görülecektir. Bununla

³³⁶ Gülsen Kozanoğlu, Hülya Ekberzade Gördürür, *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı (Benlik Ve Gerçek)*, (İstanbul: Alfa Basım Yayım, 1995), 23.

³³⁷ Gülsen Kozanoğlu, Hülya Ekberzade Gördürür, *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı*, 23.

³³⁸ Şevki Abduh Sahi, *el-Fikrû'l-İslâmî ve'l-Kazâyâ'tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 132.; İ'dad el-Fevzan, *el-Cirâhatü't-Tecmîliyye*, 116.

³³⁹ Ebû Davud, “Hâtım”, 7; Tirmizî, “Libâs”, 31; Nesâî, “Ziyet”, 41.

³⁴⁰ Şevki Abduh Sahi, *el-Fikrû'l-İslâmî ve'l-Kazâyâ'tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 132.

³⁴¹ Serahsî, *Mebsût*, 26: 68.; Merginânî, *Hidâye*, 4:462.; Kâsânî, *Bidâye*, 7: 308.

³⁴² Beyhan Budak, *Psikoloji Bozuk mu? Nasıl Anlarım?*, Erişim 07.02.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=Foo4ZZMeEFQ>.

birlikte Psikiyatrist Bilgici ‘Bedene Yapılan Estetik Müdahaleler Sempozyumu’nda sunduğu bildiride, insanların kozmetik estetik cerrahiye yönelmesini bireyin bedeniyle olan iletişimi sonucu ortaya çıkan beden algısının³⁴³ olumsuz yönde olmasına bağlamıştır. Yapılan araştırmalar olumsuz beden algısını materyalist yaklaşımlar sonucu görünüme yapılan yatırımların, medya maruziyeti ve yaşlılık anksiyetisi faktörlerinin etkilediği saptanmıştır. Öyleyse estetik cerrahi, ruhsal bozukluk sayılan olumsuz beden algısına sahip bireylerin problemini çözmede yeterli olmayacaktır. Problemin kaynağı yani olumsuz beden algısına sebep olan faktör tespit edilmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır.³⁴⁴

Ayrıca yapılan araştırmalar sonucu Psikiyatride Beden Dismorfobik Bozukluğu (BDF) olarak isimlendirilen kendi beden algısıyla ilgili problemleri olan kişilerin vücutlarını beğenmedikleri için yaptırdıkları estetik ameliyatların sonucunda bedenlerine yönelik şikayet ve mutsuzluklarının devam ettiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla estetik cerrahi, psikiyatrik gerekçeleri tatmin edip bu alana ait hastaları tedavi etmekte doğru adres değildir.³⁴⁵ Öyleyse psikolojik rahatsızlığı olan bireylerin öncelikle bir psikolog veya psikiyatristten yardım alması, bu rahatsızlığın farkında olmayan bireyleri ise estetik cerrahların psikoloğa yönlendirmesi gerekmektedir.

Hulâsa amaçları moda, güzellik olup da psikolojiyi mazeret olarak ileri sürenler ve BDF gibi estetik cerrahiyle tedavi olamayacak rahatsızlıkları olan bireyler geri bırakıldığında gerek fizyolojik gerekse psikolojik sağlığın korunması sebebiyle yapılan estetik müdahaleler insanı eşref-i mahlûkât olarak tanımlayan İslam şeriatinin maksadına muvafıktır.

b. Maslahat-ı Mülğâ (Merdûd)

Usûlcüler, hakkında belirli bir şer‘î delilin muteber saydığına işaret etmeyen ve Şârî‘ tarafından dikkate alınmadığı için geçersiz sayılan maslahata

³⁴³ Beden Algısı/Beden İmajı için bkz. Erol Göka, “Psikoloji ve Tıp Açısından Beden”, *Beden Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan, (İstanbul: Açılım Kitap, 2015), 378.

³⁴⁴ Mustafa Bilici, “*Estetik Ameliyat Yaptırınların Halet-i Ruhiyesi*”, Erişim 07.02.2019. https://www.youtube.com/watch?v=V6L_ulFpB_w.

³⁴⁵ Orhan Bingöl, “Estetik Cerrahi Müdahaleler Ve Modern Beden: Samsun İli Örneği”, (Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015), 118-120.

maslahat-ı mülğâ (merdûd) adını vermişlerdir.³⁴⁶ Bazı usul kitaplarında ilk bakıldığında faydalı ve hayırlı gibi görünen ancak görüldüğünün aksine zararlı olan fiillerdeki maslahata makâsıd-ı vehmiyye ismi verilmiştir.³⁴⁷ Bu konuda Hikmet sahibi Şârî'in, herhangi bir maslahatı, onun kabulü halinde ondan daha üstün bir maslahatın yitirilmesi söz konusu olmadıkça ilga etmeyeceği gözden kaçırılmamalıdır.³⁴⁸ Zirâ Şârî'in geçersiz saydığı maslahatları barındıran fiiller incelendiğinde aynı zamanda dini ve toplumsal zararları içerdiği ve daha büyük maslahatları kaçırmaya sebep olduğu gözlemlenmektedir.³⁴⁹ Mesela faiz, faizle borç alan için parayı kullanma; borç veren için de paranın artması gibi iki maslahatı barındırmaktadır.³⁵⁰ Ancak İslam'ın temel prensibine karşılık emek vermeden kazanç sağlama, toplumda ekonomik adaletsizlik gibi birçok zararı da kapsamaktadır. Öyleyse insanların tikelinin faydasına olan küçük maslahatlar toplumun fesadına sebep olacaksa itibara alınmazlar. İyileşmeden ümidi kesen hastaların öldürülmesi, neşe bulmak için sarhoş edici maddelerin kullanılması da daha büyük zararlar barındırdığı için bu kâbilden değerlendirilir.³⁵¹

Çalışmaya konu olan bir kısım estetik cerrâhi işlemler, bunlarda bulunan faydanın daha büyük zarara yol açması veya daha büyük maslahatın kaçırılmasına sebep olması açısından geçersiz sayılan maslahatla kesişmektedir. Örneğin fiziki görünümü normal olan bir kişinin daha güzel görünme maksadıyla herhangi bir organına şekil vermek için yaptırdığı işlemde, kişinin kendisinin beğeneceği ve mutlu olacağı güzelliğe erişmesi fayda sağlaması olarak görülebilir. Ancak her cerrâhi müdahalenin risk barındırması İslam'ın canın ve beden bütünlüğünün korunması maksadına ters düşmektedir. Üstelik, müdahale esnasında ve sonrasında tedavi gibi meşru bir maksat olmadığı halde acı çekmesi, Allah'a ve insanlara olan vazifelerini aksatması gibi zararlara sebep olmaktadır. Öyleyse içerisinde daha büyük ve genel zararı barındıran sadece güzellik amaçlı yapılan

³⁴⁶ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1:365; Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkıh*, 222.; Abdülkerim b. Ali b. Muhammed Nemle, *El-Mühezzebe fî İlmi Usuli'l-Fıkhi'l-Mukaren: Tahrir Li-Mesailihi Ve Dirasetiha Dirase Nazariyye Tatbikiyye*, (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1999/1420) 3:1008.

³⁴⁷ Nureddin b. Muhtar Hâdimî, *İlmü'l-Makâsıd-ı Ş-Şerîa*, (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 2001), 73.

³⁴⁸ Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkıh*, 222.

³⁴⁹ Ebü'r-Rebi' Necmeddin Süleyman b. Abdülkavi Tufi, 716/1316, *Şerhu Muhtasari'r-Ravza*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1987) 3:215.

³⁵⁰ Muhammed Mustafa Zühaylî, *El-Veciz Fî Usuli'l-Fıkhi'l-İslâmî: El-Medhal El-Mesadir El-Hükmü'ş-Şer'i*, (Katar: Vizâratü'l-Evkâf ve Şuûnü'l-İslâmî, 2006), 1: 254.

³⁵¹ Zuhaylî, *el-Veciz*, 1:254.

estetik cerrahilerdeki küçük maslahatlar Şârî‘ tarafından dikkate alınmaz denilebilir.

c. Maslahat-ı Mürsele

Hükümün kendisine bağlanması ve üzerine hüküm bina edilmesi, insanlara bir fayda sağlayan ve onlardan bir zararı gideren fakat muteber veya geçersiz sayıldığına dair belirli bir delil bulunmayan durumlar mesalih-i mürsele kavramıyla ifade edilmiştir.³⁵² Tanımdan anlaşıldığı üzere maslahatın mürsel olarak isimlendirilebilmesi için, Şârî‘in hakkında muteber veya geçersiz sayıldığına dair bir delil bulunmaması ve insanlara maslahat sağlaması şartlarını haiz olması gerekmektedir.³⁵³ Şâtıbî, hakkında Şârî‘in hükmü olmayan bu tür maslahatlar için ta‘abbüdî konuların bunlar üzerine bina edilemeyeceğini ancak yeni karşılaşılan günlük olaylarda kullanılabileceğini söylemiştir.³⁵⁴ İslam âlimleri maslahata göre hüküm verilebileceği konusunda müttetik olsalar da maslahat-ı mürselenin yeni karşılaşılan olaylarda hüküm vermek için şer‘î delil kabul edilip edilmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Mesalih-i mürseleyi hüccet kabul edenler de ona göre hüküm vermek için maslahatın, şer‘î delillere aykırı olmaması, varlığından emin olunması, küllî olması ve makul olması gibi şartlar ileri sürmüşlerdir.³⁵⁵ Gazâlî ise maslahatların zorunluluk derecelerini itibara alarak ancak zarûriyyâtta olan maslahatlara ulaşmak için ıstıslahın hüccet kabul edilebileceğini ifade etmiştir.³⁵⁶ Bu ihtilafların fıkıh usulünün konusu olması hasebiyle sadece ilgili kısımlarla iktifâ edilmiştir.

Estetik cerrâhi, bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle orantılı olarak son zamanlarda insanların hayatında önemli bir yer edinmiştir. Ancak estetik cerrahinin dayanağı olan süslenme ve güzelleşme çabaları insanlık tarihine paralel olarak insanla birlikte hep var olmuştur. Dolayısıyla her ne kadar teknolojiye bağlı olarak her gün yeni bir güzelleşme yöntemi ihdas edilse de bu mevzuda Şârî‘in

³⁵² Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkh*, 224.; Zuhaylî, *el-Vecîz*, 1:255.; Şihabüddîn el-Karâfî, *Nefâisü'l-Usûl*, 9:4070.

³⁵³ Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkh*, 224.

³⁵⁴ Şâtıbî, *Muvâfakât*, 3:285.

³⁵⁵ Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkh*, 225-226.

³⁵⁶ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 369; Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed İbn Kudame, 620/1223, *Ravzatü'n-Nazır Ve Cennetü'l-Münazır Fî Usulü'l-Fıkh Ala Mezhebi'l-İmam Ahmed B. Hanbel*, (Müessesetü'r-Reyyân li't-Tbîbâ'a ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 2002)1: 478-484.

maksadı açıktır ve bu konuyla ilgili yenilikler ilgili nass ve icmalara kıyas edilerek hükme ulaşılmıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda hakkında Şâri‘in hükmü olmayan ve kıyas edilecek şer‘î bir delil bulunmayan maslahat zuhur ederse İslam âlimlerinden maslahatı hüccet kabul edenlerin maslahatla ilgili şartları gözeterek fetva verecekleri düşünülmektedir. Öyleyse estetik cerrâhi konularda hüküm vermede misdâk kabul edilen maslahatın önem derecesine göre sınıflandırılmasına geçilebilir.

2.1.2.1.1.2. Önemi Açısından Maslahatlar

İslam hukukuna makâsıd teorisini kazandıran Şâtıbî, teşri‘in gayesinin insanın dünya ve ahiretteki maslahatı olduğunu ve dünya ve ahiret mutluluğu için bunların korunması gerektiğini ifade ederek bu maslahatları önem derecesine göre taksim etmiştir. Bu tasnif ehemmiyetinin kuvvetine göre zarûriyyât, hâciyyât ve tahsîniyyât şeklinde sıralanır³⁵⁷ ve dördüncü bir sınıfın olması mümkün değildir.³⁵⁸

a. Zarûriyyât

Zarûriyyât, toplumun varlığını koruyabilmesi için kaçınılmaz olan değerler demektir. Bunlar yitirildiğinde dünya işleri yolundan çıkar, bozgunculuk ve kötülükler her tarafa yayılır ve ahiretteki saadet de yitirilmiş olur.³⁵⁹ Şâtıbî, insan ve toplumun idamesini sağlayan bu maslahatların, varlığı için imkan oluşturmak ve onlara bilfiil zarar veren şeyleri veya zarara sebep olacak şeyleri ortadan kaldırmakla onların korunabileceğini de belirtmiştir.³⁶⁰ Teşri‘in insana ilişkin temel gayesi, korunarak varlığının devam ettirilmesi olan zarûrî değerlerin sayısı ve neler olduğu konusunda usulcülerce ihtilaf olsa da din, nefis (can), akıl, nesil ve malın³⁶¹ zarûriyyâtın olması üzerinde müttefiktirler. Makâsıdı kendi içerisinde

³⁵⁷ Zuhaylî, *el-Vecîz*, 1:124-125.

³⁵⁸ Şâtıbî, *Muvâfakât*, 2: 17.

³⁵⁹ Şâtıbî, *Muvâfakât*, 2: 17-18.; Zekiyyüddin Şâbân, *Usulü'l-Fıkh*, 535.; Abdülkerim Zeydân, *el-Vecîz fî usulî'l-fıkh*, (Bağdad: Mektebetü'l-Kuds, 1985), 379.

³⁶⁰ Şâtıbî, *Muvâfakât*, 2: 18.

³⁶¹ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1:534.; Şâtıbî, *Muvâfakât*, 2: 18.; İbni Âşûr, *Makâsıdü'ş-şerîa*, 224.; Zeydân, *el-Vecîz*, 379.

önemine göre sınıflandıran fukahânın bir kısmı, zarûriyyâtta kabul edilen bu beş değeri de kendi içerisinde ehemmiyet derecesine göre sıralamışlardır. Bu sınıflandırmaya göre korunması en elzem olan zarûrî değer din³⁶², sonra sırasıyla nefis (can), akıl, nesil ve maldır.³⁶³

Ferdin ve toplumun salâhı için korunması elzem olan zarûrî değerlerin ilki dindir. Şâri‘, dinin varlığını devam ettirmek maksadıyla kelime-i şehâdet, namaz, oruç gibi ibadetleri farz kılarken;³⁶⁴ dine gelecek zararları engellemek için de düşman saldırılarına karşı cihadı farz kılmış, İslam’dan saptırmaya gayret sarfeden ve dinin aleyhine çalışan kafirin ve bid‘atine çağıran bid‘atçının cezalandırılmasına yönelik cezâî müeyyideler vaz‘ etmiştir.³⁶⁵

Teşrî‘de korunması gaye edinilen ikinci değer araştırmaya da dayanaklık teşkil eden nefis yani candır. Canı koruma maksadıyla hayatı idâme ettirecek ölçüde yenmesi, içilmesi farz kılınmıştır. Ayrıca can, kişinin kendisinden ve başkalarından gelecek zararlara karşı kısas, had gibi dünyevî ve cezalarla korunmuştur.³⁶⁶ İbni Âşûr, fukahânın kısası canı korumaya misal vermesini eleştirerek kısasın kaybedilenin kısmen giderilmesi olması hasebiyle en zayıf yöntemle örneklendirdiklerini ifade etmiştir. Kendisi canı korumanın en önemli yolunun bulaşıcı hastalıklara karşı direnç gösterme ve can kaybolmadan önce onu korumaya yönelik tedbirlerin alınması olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte vücudun bazı organlarının korunmasının canı korumanın kapsamına girdiğini; bu organların kaybedilmesinin candan yararlanmanın ortadan kalkması bakımından canın kaybedilmesi anlamına geldiğini söylemiştir.³⁶⁷ İnsan, Şâri‘in hayatın idâmesi ve korunması maksadını, aynı gayeyi hâiz olan tıp ilmiyle gerçekleştirmektedir. Birey, yaşamını devam ettirmesini engelleyen zararları tıbbın çeşitli yöntemleriyle izale edebilmektedir. Estetik cerrâhi işlemler de hayatın devamını engelleyen zararların giderilmesi için istifade edilen tıbbî usullerden biridir. Yapışık doğan ikizlerin ayrılması, kaza veya savaş sebebiyle kopan organın vaktinde vücuda dikilmesi, aniden kesilme sonucu deride oluşan

³⁶² Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 366.

³⁶³ Zuhaylî, *el-Vecîz*, 1:125.

³⁶⁴ Şâtıbî, *Muvâfakât*, 2: 18, 19.

³⁶⁵ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 366.; Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 535.

³⁶⁶ Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 536.

³⁶⁷ İbni Âşûr, *Makâsıdü’s-Şerîa*, 226.

akut yaraların dikilmesi, her türlü cilt kanseri ve yumuşak doku tümörlerinin çıkarılması gibi hayâtî risk taşıyan hastalıkların plastik ve rekonstrüktif cerrâhî işlemlerle tedavi edilmesi zaruridir. Öyleyse estetik cerrâhî müdahalelerin bir kısmı korunması zarûrî olan cana ve insan vücuduna isabet eden zararların giderilmesi için uygulanan tedavi kapsamındadır.

Dinen korunması zarûrî olan üçüncü değer ise akıldır. Teklifin medarı olan aklın muhafazası için onu geliştirecek her şey mübah kılınırken aklın bozulmasına, kaybolmasına sebep olan sarhoş edici ve uyuşturucu maddelerin azı dahi haram addedilmiştir.³⁶⁸ Zarûriyyâtın dördüncü ilkesi klasik eserlerde ‘nesil’ olarak da zikredilen nesebin korunmasıdır. İnsanın varlığının devamı için evlilik meşru kılınmış nesebin karışıklıktan korunması için zina had cezasını gerektirecek suç sayılmıştır.³⁶⁹ Son olarak malın varlığı ve elde edilmesi için çalışmayı farz, ticarî faaliyetleri meşru kılmış; malın korunması için de hırsızlığı yasaklamış ve failine ceza tertip etmiştir.³⁷⁰

b. Hâciyyât

Hâciyyât, Şâri‘in maksadlarında önem açısından ikinci sırada yer alan maslahatlardır. İnsanların hayatlarını idame ettirmede zarûriyyât derecesinde gerekliliği olmayan ancak genişlik (tevsî‘a) ve kolaylık sağladığı için ihtiyaç duyulan bulunmadığında ise zorluk (meşakkat) ve sıkıntıya (harac) düşülen şeylerdir.³⁷¹ Bunların bulunmaması halinde birinci nevide olduğu gibi hayatın düzeni bozulmaz fakat insanlar çoğunlukla sıkıntı ve zorluklarla karşılaşır.³⁷² Hâciyyâtta olan maslahatlar da zarûrîler gibi ibadetler, âdât(günlük olayalar), muâmelât (ticarî işlemler), cezâî hükümlerde olabilir. Klasik eserlerde ibadetlerde ruhsat, âdâtta güzel ve kaliteli olanın giyilmesinin helal olması, muâmelâtta kira akdi ve cezâî hükümlerde de zanaatkârı tazminle mükellef tutmamak hâcî

³⁶⁸ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 366; Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 536.

³⁶⁹ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 367.; Şatıbî, *Muvâfakât*, 2: 20. İbni Âşûr, nesebin korunmasından maksadın üremenin yani insan soyunun devam etmesi olarak yorumlamıştır. Neslin aslına nisbet edilmesi manasını zarûrî değil; hâcî sebep olduğunu söylemiştir. (bknz. İbni Âşûr, *Makâsîdü’s-şerîa*, 227-8.)

³⁷⁰ Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 536.

³⁷¹ Şatıbî, *Muvâfakât*, 2: 21.; Abdülkerim b. Ali b. Muhammed Nemle, *el-Mühezzebe fî İlmi Usuli’l-Fıkhî’l-Mukaren: Tahrir li-Mesailihi ve Dirasetiha Dirase Nazariyye Tatbikiyye*, (Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, 1999), 3:1005.

³⁷² İbni Âşûr, *Makâsîdü’s-şerîa*, 230.; Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 536.

makasıda verilen misallerdendir.³⁷³ Tariften ve serdedilen misallerden hâcîyyâtın hayatı kolaylaştıran, zorluk ve meşakkatleri gideren maslahatlar olduğu ve yaşamın tüm alanlarını kapsadığı anlaşılmaktadır. Öyleyse insanın yaşamını kolaylaştıran ve ondaki zorluğu ve sıkıntıyı gideren bazı estetik cerrâhi müdahaleler Şâri'in bu maksadını gerçekleştirmektedir. İnsanın konuşmasını zorlaştıran ve aslî fitratına uygun olmayan doğuştan damak veya dudak yarığının düzeltilmesi, elin kullanımını kısıtlayan ve bazen ağrıya sebep olan yapışık parmakların açılması ya da fazla parmağın izalesi, sonradan oluşan yanık derinin tedavisi gibi hayatın idâmesi için zarûrî olmayan ancak insanın hayatını kolaylaştırması ve meşakkati gidermesi sebebiyle ihtiyaç duyulan estetik cerrâhî işlemler bu kategoride değerlendirilebilir.

c. Tahsiniyyât

Tahsiniyyât, zarûrî olmayan ve kendisine ihtiyaç duyulmayan maslahatlardan oluşur. Zarûrî ve hâcî olan aslî maslahatlara fazladan bir güzellik kazandırma ve kemal vasfı getirme amacına yönelik maslahatlardır.³⁷⁴ Bunların bulunmaması halinde zarûrî değerler kaybedildiğinde ortaya çıkan ferdin hayatının idamesinin elden gitmesi veya toplumun düzeninin bozulması ya da hâcî maslahatlar elden gittiğinde zorluk ve meşakkatlerle karşı karşıya kalınması gibi sıkıntılar yaşanmaz.³⁷⁵ Ancak bunlar olmadığında birinci ve ikinci nevideki maslahatların tamamlayıcısı olan güzellikler ve kemâlâtan yoksun kalınır. Tahsiniyyât da ilk iki maslahatın olduğu her alanda söz konusudur. Mesela yeme içme adabı, namaz için güzel giyinme, insanlarla iyi geçinme bu maslahatlar sınıfındandır.³⁷⁶ Araştırmaya konu olan estetik cerrâhî müdahalelerin ekseriyeti bu üçüncü mertebeye dâhil olmaktadır. Mesela burun şekillendirme işlemleri, cilt gerdirme ameliyatlari, botoks veya dolgu işlemleri, meme büyütme veya küçültme operasyonları gibi hayatın idame ettirilmesi veya meşakkatin giderilmesi maksadı güdülmeyen müdahaleler zarûrî ve hâcî olmayan işlemlerdir.

³⁷³ Şatibî, *Muvâfakât*, 2: 21-22.; Abdullah b. Yusuf el-Cüdey', *Teysîru İlmi Usûli'l-Fıkh*, (Lübnân: Müessesetü'r-Reyyan li't-Tibâ'ati ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1997) 1:334.

³⁷⁴ Gazâlî, *Mustasfâ*, 1: 367.; Şatibî, *Muvâfakât*, 2: 23.

³⁷⁵ Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu'ül-Fıkh*, 537.

³⁷⁶ Şatibî, *Muvâfakât*, 2: 23.

Daha önce de zikredildiği gibi bu taksim, maslahatın önem derecesine göre yapılmıştır. Öyleyse ‘ehem mühime tercih edilir’ kaidesince korunması elzem olan maslahatlar zarûriyyât mertebesinde olanlardır. Bunları zarûriyyâtın tamamlayıcısı olan ve ihtiyacın giderilmesi için korunacak olan hâcî maslahatlar takip ederken son olarak ilk iki nev’in tamamlayıcısı hükmünde olan tahsînî maslahatlar gelir. Bu önem sıralamasının fikhî semeresi şöyledir; tahsînî maslahat, dikkate alınması zarûrî veya hâcî bir hükmü ihlal ediyorsa ona itibar edilmez. Aynı şekilde hâcî maslahat, zarûrî değerlerin kaçırılmasına sebep oluyorsa o da dikkate alınmaz.³⁷⁷ Mesela kişinin canının korunması ve beden bütünlüğü zarûrî maslahatlardandır, tahsiniyyât çerçevesinde sayılan estetik müdahaleler ise zarûrî ve hâcî mertebesinde olmayan işlemlerdir ve bunların canı korumaya yönelik riskler taşıdığı malumdur. Öyleyse tahsînî maslahat, ‘zarûrî bir hükmü ihlal ediyorsa ona itibar edilmez’ kuralı gereğince kişinin canının ve sağlığının korunması maslahatı, daha güzel görünme maslahatına tercih edilir.

Teşrî’in gayesinin dünya ve ahirette insana ilişkin maslahatların temini ve zararların giderilmesi olduğu tespit edildikten sonra bu maksatların sonucu bazı genel ilkeler/kurallar belirlenmiştir. Bu ilkeler ışığında estetik cerrahinin meşru olduğu durumlar daha iyi anlaşılacaktır.

2.1.2.2. Makâsıd’üş- Şerî‘A Neticesinde Doğan Küllî Kâideler

Fakihler, Şârî’in hükümlerdeki ‘insana ilişkin maslahatları temin, zarar ve meşakkatleri giderme’ maksadı doğrultusunda bu maslahat ve meşakkatlere hangi şartlarda riayet edileceğini göstermek amacıyla makasidü’ş-şerîaya muvafık bazı ilkeler tespit etmişlerdir.³⁷⁸ Bu ilkeler, fıkhîta ‘küllî kâideler’ diye isimlendirilen genel hukuk prensiplerinin bir kısmını oluşturmaktadır. Söz konusu genel ilkeler serdedilmeden evvel konuya delil olması açısından küllî kâideler hakkında kısa bilgi verilecektir.

Kâide kelimesinin sözlük anlamı ‘ev veya bir binanın aslı, temeli’, çoğulu ise kavâ’id (kâideler)’dir. Bu kavram Kur’ân-ı Kerîm’de hakiki anlamı üzere

³⁷⁷ Zekiyyüddîn Şabân, *Usûlu’ül-Fıkh*, 540.

³⁷⁸ Fahreddin Atar, *Fıkıh usulü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 1988), 297.

“İbrâhim İsmâil’le birlikte **Kâbe’nin temellerini** yükseltiyordu”³⁷⁹ şeklinde zikredilmiştir. Fizik alemi için hakiki manada kullanılan kâide sonraları tasavvurâtı ifade etmek üzere fıkıh terimi olarak ‘cûziyyâtın tamamını içine alan küllî kazıyye/hüküm’ anlamını ifade etmiştir.³⁸⁰ Muâsır fıkıhçılardan Mustafa ez-Zerkâ fikhî kâideleri “konusunu ilgilendiren olaylarda genel şer’î hükümleri içeren düstur niteliğinde öz cümlelerle ifade edilen genel fikhî esaslardır” şeklinde tarif etmiştir.³⁸¹ Genel olması itibariyle küllî kelimesiyle vasıflandırılan fikhî kâideler, genel bir ilke olup kapsamındaki cüz’î olayların çoğuna uygulanabilmekle birlikte istisnası olan durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple fukahâ küllî kâideleri fetvâ ve kazada hükmün kaynağı olan şer’î delil değil, bir nass veya şer’î delile istinaden verilen hükmü teyid edici nitelikte şahit olarak kabul etmişlerdir.³⁸²

Çalışmanın konusu olan bazı estetik cerrâhi müdahalelerin meşruiyeti Şâri’in hüküm koymadaki maksadı ve bir kısım şer’î delillerle tespit edildikten sonra hükmü teyid açısından konuyla ilgili birkaç küllî kaideyle desteklenecektir. İnsanın maslahatına yönelik zararın giderilmesi (def’u’d-darar) ve meşakkatin kaldırılması (ref’u’l-harac) ile ilgili asıl ve fer’î kaideler şöyledir:

a. Meşakkat teysîri celb eder³⁸³

Zorluk ve sıkıntı karşısında kolaylığa yönelmek İslam’da önemli bir prensiptir. Allah’ın kulları için kolaylığı dilediğini ifade eden ayet ve hadisler, bu kaidenin dayanağı olmuştur.³⁸⁴ İslam âlimleri kaidede zikredilen ve kolaylığı gerektiren meşakkatin ibadetleri eda ederken veya günlük hayatta yapmakla memur olunan işlerde ortaya çıkan zorluklar olmadığını söylemişlerdir. Mesela oruç tutmak veya çalışıp rızık kazanmak meşakkati barındırır ancak kolaylık

³⁷⁹ Bakara 2/127. **وَأَذِ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ**

³⁸⁰ eş-Şerif Ali b. Muhammed el-Cürcânî, *et-Ta’rifât*, (Beyrut: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1983), 171.

³⁸¹ Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü’l-Fıkhiyyü’l-Âmm*, (Dımaşk: Dârü’l-Fikr, 1967), 2:947.

³⁸² Mustafa Zerkâ, *el-Medhalü’l-Fıkhiyyü’l-Âmm*, 2:947-948.

³⁸³ Mecelle 17.md.; Hoca Emin Efendizade Ali Haydar Efendi, 1354/1935, *Dürrerü’l-Hukkâm Şerhu Mecelleti’l-Ahkâm*, çev. Raşit Gündoğdu, Osman Erdem, (İstanbul: Osmanlı Yayınevi, [t.y.]), 1: 48.; Mustafa Zerkâ, *el-Medhalü’l-Fıkhiyyü’l-Âmm*, 2:991. **الْمَشَقَّةُ تَجْلِبُ التَّيْسِيرَ**

³⁸⁴ Bakara 2/185. “Allah sizin için kolaylık istiyor güçlük çekmenizi istemiyor.”; Hacc 22/78. “size din konusunda hiçbir güçlük yüklemedi.”

olması için oruçtan veya çalışmaktan vaz geçilmez.³⁸⁵ İbni Nüceym teklifi hükümlerde içkin olan meşakkati itibar edilip edilmemesi bakımından ağır, orta ve hafif olmak üzere üçe ayırmıştır. Mesela hacca gittiğinde canını veya bir organını kaybetmekten korkmak ağır meşakkat olup şer'an itibar edilirken; oruç tuttuğunda yaşadığı açlık hafif (bazı alimlere göre tabii meşakkat) meşakkat olduğundan dikkate alınmaz. Orta meşakkatin sınırları konusunda ihtilaf edilmekle birlikte sağlığın kaybedilmesi veya hastalığın artması gibi ağır meşakkate yakınsa kolaylığı celb edecek meşakkat sayılacağına hükmedilmiştir.³⁸⁶ Mecelle şârihi Ali Haydar Efendi de aynı minvalde olmak üzere kolaylığı gerektiren meşakkate hakkında nass olmayan konularda itibar edileceğini; hakkında nass mevcutsa meşakkat sebebiyle nassa muhalefet edilemeyeceğini bildirmiştir.³⁸⁷ Fukahâ nasslar ve şer'i delillere istinaden ibadetlerde ve diğer durumlarda hafifletmeye veya kolaylaştırmaya sebep olan halleri; yolculuk, hastalık, ikrah, unutmak, cehalet, noksanlık, darlık ve umumu belvâ olarak belirlemiştir.³⁸⁸

Meşakkatin giderilmesiyle ilgili birçok fikhî olaya asıl teşkil eden bu kaide, teysîri celb eden sebeplerden olan hastalık meşakkatinin giderilmesini de kapsamaktadır. Estetik cerrahi müdahalelerden bir kısmının insanın günlük işlerinde ve ibadetlerinde Şârî'in dikkate aldığı maslahatları sağladığı düşünüldüğünde bu kaidenin elin hareketini kısıtlayan yapışık parmaklara yapılan müdahale veya konuşmayı zorlaştıran tavşan dudak ameliyatı gibi bazı estetik cerrahi işlemlerin meşruiyetini teyid ettiği görülmektedir.

b. Zaruretler memnû' olan şeyleri mübah kılar³⁸⁹

Zarûret hali yasak olan bir şeyin işlenmesini caiz kılan bir özürdür. Burada mubahtan kastedilen ise sorumlu olmama halidir.³⁹⁰ Bir önceki kaidenin fer'i olan

³⁸⁵ Mustafa Zerkâ, *el-Medhalü'l-Fikhiyyü'l-Âmm*, 2:992.

³⁸⁶ Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri Hanefî İbn Nüceym, 970/1563, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999), 1: 70-71.

³⁸⁷ Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hukkâm*, 1: 49.

³⁸⁸ İbni Nüceym, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, 1: 64-65; Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, 911/1505, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fî Kavâidi ve Fürû'i Fikhi's-Şafi'iyye*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 1:76-80.; Ahmed Zerkâ, *Şerhü'l-Kavâidi'l-Fikhiyye*, Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1983), 105-110.

³⁸⁹ Mecelle 21. Md., Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hukkâm*, 1: 52.; Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-medhalü'l-fikhiyyü'l-Âmm*, 2: 995. *الْمَحْظُورَاتُ ثَبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ*

³⁹⁰ Mustafa Yıldırım, *Mecelle'nin Küllî Kâideleri*, (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2001), 74.

bu prensibin dayanağı zor durumda kalanların haram kılınan şeylerden yemesine izin veren ayettir.³⁹¹ İslam hukukunda bazı hallerde yasak olan şeylere izin verilmesine ruhsat denildiğinden mezkur kaide ruhsatı özetlemiştir.³⁹² Fukahâ bu kaidenin uygulanmasıyla ilgili bazı şartlar ileri sürmüşlerdir, bu şartlar şöyledir. 1. Yasak olan fiilin zararı, zarûret halinin doğurduğu zarardan daha az/hafif olmalıdır.³⁹³ 2. Zor durumda kalan kimse için o hali kendisinden giderecek yasaklanan fiilden başka bir alternatifi olmamalıdır.³⁹⁴ 3. Zarûret halini giderecek mahzurlu fiili ancak zararı giderecek kadar yapabilir.³⁹⁵ 4. Zarûret hali kesin bilgiyle bilinmeli veya zann-ı gâlibi o yönde olmalıdır. Zira vehim üzerine hüküm bina edilemez.³⁹⁶

Klasik fıkıh eserlerinde zor durumda olan kimsenin başkasının malını izinsiz olarak yemesi veya canını korumak için başkasının hayvanına zarar vermesi ancak sonra bunları tazmin etmesi mezkur kaidenin kapsadığı fer'î konular olarak örneklendirilir.³⁹⁷ Ayrıca klasik eserlerde zor durumda olan hastanın doktora avret mahallini açarak tedavi olması da bu prensip kapsamında değerlendirilmiştir.³⁹⁸ Yanık deri onarma cerrahisi veya cilt kanseri ve yumuşak doku tümörlerinin çıkarılması gibi tedavi maksadıyla yapılan estetik cerrahi müdahaleler, sağlığın, bir organın veya canın kaybedilmesi gibi zarûret hallerinin herhangi birinde uygulandığında kendisinden büyük bir zararın giderileceği sebebiyle bu kaide çerçevesinde mübah kılınmıştır.

c. Zaruretler kendi miktarınca takdir olunurlar³⁹⁹

Bu kaide yukarıdaki maddeyi takyîd ve tahsis ederek 'zaruretler, zararları izâle edecek kadar yasak olan şeyleri mübah/câiz kılar' anlamında

³⁹¹ Bakara 2/173.

³⁹² Sübkî, *el-Eşbâh ve 'n-Nezâir*, 1:49

³⁹³ Sübkî, *el-Eşbâh ve 'n-Nezâir*, 1:45; Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 52-53.

³⁹⁴ Sübkî, *el-Eşbâh ve 'n-Nezâir*, 1:45.

³⁹⁵ İbni Nüceym, *el-Eşbâh ve 'n-Nezâir*, 1: 73.

³⁹⁶ Mecelle 47. md.

³⁹⁷ Ahmed Zerkâ, *Şerhü'l-Kavâ'idü'l-Fıkhiyye*, 131.

³⁹⁸ Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 52.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-medhalü'l-fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 995.

³⁹⁹ Mecelle, 22.md.; Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 53.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-medhalü'l-fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 996. الضَّرُورَاتُ تَقْدَرُ بِقَدَرِهَا

kullanılmıştır.⁴⁰⁰ Yani zarûrî durumlarda izin verilen mahzurlu işlemler ancak zarar veya tehlikeyi giderecek kadar yapılabilir. Konuyla ilgili örnek üzerinden gidildiğinde tedavi amacıyla estetik cerrahi işlem yaptıracak kişi ancak ihtiyacı ölçüsünde bedenine müdahalede bulundurabilir. Mesela burnunda nefes almasıyla ilgili bir rahatsızlığı bulunan kişi sadece nefes almasını kolaylaştıracak işlemi yaptırmalıdır ayrıca burnuna şekil verdirmesi zaruret miktarının sınırını geçmek olacaktır.

d. Hacet umumi olsun hususi olsun zaruret menzilesine tenzil olunur⁴⁰¹

Zarûret, ulaşılmadığında can veya uzvun tehlikeye girdiği durumları kapsarken; hâcetin kaçırıldığında meşakkatin meydana geldiği haller için kullanılması hasebiyle zaruretin hâcetten daha ağır bir durum olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁰² Yasaklanan şeylere izin verilmesinin sadece zaruretlere değil meşakkat ve zorluğa sebep olan hâcet durumlarını da kapsadığı ifade edilmektedir. Bu kaideye ayrıca umum-husus kavramları da zikredilmiştir. Fukahâ umumu, ümmetin ihtiyaç duyduğu şeyler olarak yorumlarken; hususu, bir beldenin veya bir meslek erbabının ihtiyacı olarak açıklamışlardır.⁴⁰³ Ancak kişinin bedeninde doğuştan veya sonradan oluşan dezenformasyonu gidermek amacıyla hastaya fizyolojik ve psikolojik olarak meşakkat veren bir zararı gidermek için uygulanan estetik cerrahi ameliyeler tek kişinin ihtiyacına binaen yapılsa da bu kaide gereğince ruhsat olarak değerlendirilmiştir.⁴⁰⁴

e. Zarar ve mukâbele biz zarar yoktur⁴⁰⁵

İslam dininde zarar vermenin ve zarara zararla karşılık vermenin yasaklandığını ifade eden bu genel prensip aynı zamanda Rasûlullah (s.a.v.)'tan

⁴⁰⁰ Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 53-54.; Ahmed Zerka, *Şerhü'l-kavâ'idü'l-fıkhiyye*, 133.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-medhalü'l-fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 996.

⁴⁰¹ Mecelle 32.md.; Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 59.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-medhalü'l-fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 997. *الْحَاجَةُ تُنَزَّلُ مَنَزِلَةَ الضَّرُورَةِ عَامَّةً أَوْ خَاصَّةً*

⁴⁰² Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 997

⁴⁰³ İbni Nüceym, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 1:78; Suyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 1:88.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 997.

⁴⁰⁴ İ'dad Salih b. Muhammed el-Fevzan, *el-Cirâhatü't-Tecmîliyye*, 112.

⁴⁰⁵ Mecelle 19.md.; Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 50.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 977. *لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ*

aynı lafızla rivâyet edilen bir hadistir.⁴⁰⁶ Kaideye telaffuz edilen ve dinen istenmeyen zarar (darar), bir kişinin başkasına veya kendisine zarar vermesi; mukâbele biz zarar (dırâr) ise zarara zararlar karşılık vermek olarak izah edilmiştir.⁴⁰⁷ Mutlak olarak zararın yasaklandığı bu ilke zararın yasaklanması ve kaldırılmasıyla ilgili diğer kaidelerin aslı kabul edilmiştir.

f. Zarar izâle olunur⁴⁰⁸

Yukarıdaki asıl kaide gereği zarar vermemek için tüm tedbirler alınmasına rağmen bir zarar vâkî‘ olduğunda onun mutlak olarak giderilmesini ifade eden kaide aynı zamanda bu zararın ne ölçüde giderileceğini bildiren diğer kaidelere asıl olmaktadır.⁴⁰⁹ Zararın zararlar giderilemeyeceği⁴¹⁰ ve imkanlar ölçüsünde giderileceği⁴¹¹ bu kaidenin mutlaklığını takyid eden kaidelerdir.

Zararın giderilmesiyle ilgili klasik eserlerde genelde alış-verişte kusurlu malın iadesi gibi muâmelâtla ilgili örnekler⁴¹² verilse de birçok hüküm gibi tedavinin de bu kaidenin kapsamına girmesi mümkündür. Çünkü tedaviyle vücuttaki zarar yani hastalık dolayısıyla teklifi hükümlerdeki acizyet zararı izâle edilir. Bu bazen ilaçlarla bazen de cerrâhi müdahalelerle gerçekleşir. Asıl kaideyle mutlak olarak tedaviye izin verilmekle birlikte fer’ ve mukayyedi kabul edilen ‘zarar, misliyle veya daha büyük bir zararlar giderilmez’ ilkesince eğer hastalık tıbbî müdahaleyle iyileştirilmeye çalışıldığında sonrasında başka veya daha büyük bir zarar meydana geliyorsa zararı giderecek başka yollar aranır.⁴¹³

⁴⁰⁶ İbni Mâce, “Ahkâm”, 17.; Muvattâ’, “Akdiye”, 31.

⁴⁰⁷ Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 978.

⁴⁰⁸ Mecelle 20.md.; Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 51.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 982. **الضَّرَرُ يُزَالُ**

⁴⁰⁹ Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 982.; Ahmed Zerka, *Şerhü'l-kavâ'idü'l-fıkhiyye*, 125.; Suyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 1:84.: Özellikle Suyûtî bu kaideyi zaruret ile ilgili diğer kaidelere asıl yapmıştır. Mustafa Zerkâ ise ‘Meşakkatler teysîri celb eder’ kaidenin asıl kabul etmiştir.

⁴¹⁰ Mecelle 25.md.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 983.: **‘Zarar misli ile izâle edilmez.’ الضَّرَرُ لَا يُزَالُ بِمِثْلِهِ**

⁴¹¹ Mecelle 31.md.; Mustafa Ahmed Zerka, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 981.: **‘Zarar bi kadri'l-imkan def olunur.’ الضَّرَرُ يُدْفَعُ بِقَدْرِ الْإِمْكَانِ**

⁴¹² Ebû Nasr Taceddin İbnü's-Sübkî Abdülvehhab b. Ali b. Abdilkafî Sübkî, 771/1370, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muuz, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1991) 1:41.

⁴¹³ Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm*, 1: 55.

g. Zarar-ı eşedd zarar-ı ehaff ile izâle olunur⁴¹⁴

Zarar izâle edilir kaidesinin fer'lerinden olan mezkur kaide, aynı zamanda zararın misliyle izâle edilemeyeceği kaidesinin de zararın kendisinden daha hafif bir zararla giderilebileceği şeklinde açıklaması durumundadır. Klasik fıkıh eserlerinde bu kaideyle ilgili ölen hamile bir kadının, canlı olan ve yaşayacağı umulan bir çocuğu anne karnından çıkarmak için dokunulmaz olan annenin karnının yarılarak çıkarılması örnek verilmiştir.⁴¹⁵ Bazı durumlarda tedavi için yapılan esetik cerrâhi müdahalelerin de bu kaidenin kapsamına girmesi mümkündür. Zira bunda da amaç zarar çerçevesinde değerlendirilen bedene yapılan müdahaleyle daha büyük bir zarar olan hastalığı gidermektir. Yine zararın giderilmesiyle ilgili olarak, genel bir zararı izâle etmek için özel bir zararın⁴¹⁶; iki zarardan hafif olanın tercih edilebileceğini⁴¹⁷ ifade eden fer'î kaideler de tespit edilmiştir. İnsan bedenindeki zararın giderilmesine yönelik yapılan müdahalelerde küllî kaidelerin delâletinin anlaşılması sebebiyle bazı kaideleri zikretmekle iktifâ edilmiştir.

Estetik cerrâhi müdahalelerin fikhî alt yapısını oluşturmak üzere mahzûriyetine ve meşruiyetine işaret edecek nasslar ve fukahânın bunlardan çıkardığı illetler ve ilkeler serd edilmiştir. Bu bölümde zikredilen prensipler ışığında üçüncü bölümde günümüzde uygulanan estetik cerrahi işlemler incelenecektir.

⁴¹⁴ Mecelle 27.md.; Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hukkâm*, 1: 57.; Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 983. **الضَّرَرُ الْأَشَدُّ يُزَالُ بِالضَّرَرِ الْأَخَفِ**

⁴¹⁵ Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 983.; Yıldırım, *Mecelle'nin Küllî Kâideleri*, 86.

⁴¹⁶ Mecelle, 26.md., Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hukkâm*, 1: 56.; Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 982. **'Zarar-ı âmmı def' için zarar-ı hâss ihtiyar olunur.'** **يُخْتَارُ أَهْوَنُ الشَّرَرَيْنِ**

⁴¹⁷ Mecelle 29.md., Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hukkâm*, 1: 57.; Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2: 984 **'Ehven-i şerreyn ihtiyar olunur.'** **يُخْتَارُ أَهْوَنُ الشَّرَرَيْنِ**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. GÜNÜMÜZDE UYGULANAN TIBBÎ ESTETİK MÜDAHALELER VE HÜKÜMLERİ

Bu bölümde tezin konusu olan tıbbî estetik müdahalelerin bağlı olduğu Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi ve alt bölümlerinin mahiyeti, amaçları, sınırları işlenerek tıbbî estetik işlemlerin bir kısmı İslam hukuku açısından mahzûriyeti veya muşrûiyeti delilleriyle birlikte izah edilecektir.

3.1.1. Plastik Rekonstrüktif Ve Estetik Cerrahi

Tıpta plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahi adıyla bir ana bilim dalı olan plastik cerrahi tıbbın en eski dallarındadır ve başlangıcı milattan öncelere kadar gitmektedir. İlk olarak m.ö. 800’lerde Hindistan’da suçluların, kaçan kölelerin ve kocalarına ihanet eden kadınların ceza olarak kesilen burunları frontal fleplerle tamir edilmiştir. 20. y.y.’da yaşanan I. Ve II. Dünya Savaşlarında duyulan ihtiyaçla bu alan üzerinde çalışmalar artmış ve günümüzde uygulanan tekniklerin temelleri o dönmede atılmıştır.⁴¹⁸ İlerleyen teknoloji ve tıpçıların tecrübeleriyle daha da gelişen plastik cerrahi daha sonra plastik ve rekonstrüktif cerrahi ve estetik cerrahi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki bölümün sınırlarını kesin olarak belirlemek mümkün olmasa da zamanla uygulanış amaçları ve temel prensipleri doğrultusunda bu şekilde bir ayırım gerekli görülmüştür.

3.1.1.1. Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahi Nedir?

Genel olarak ‘deri ve onun içerdiği yapıların cerrahisi’⁴¹⁹ olarak tanımlanan plastik ve rekonstrüktif cerrahinin bir tamir (onarım) ve yeniden

⁴¹⁸ Arman Çağdaş, vd., *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, (İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2013), 1-3.

⁴¹⁹ Charles H. Thorne, “Plastik Cerrahide Teknikler ve Prensipler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, ed. Charles H. Thorne, çev. Selahattin Özmen, (Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016), 1.

yapma cerrahisi olduđu⁴²⁰ söylenebilir. Plastik, ‘şekillendirmek, bir kalıba uydurmak’ anlamında Yunanca ‘plasticos’tan gelen bir kavramken; rekonstrüktif ‘yeniden yapma’ manasında latin kökenli bir sözcüktür. Plastik ve rekonstrüktif, doğumsal veya sonradan edinilmiş anomalilerin (kusurlar), şekil ve fonksiyon bozukluklarının giderilmesine ve vücut imajının düzeltilmesine çalışan bir cerrahi dalıdır.⁴²¹ Uygulandığı alan bakımından vücudun her alanıyla ilgilidir. Vücudun dış kısmında olan (konjenital) anomaliler, yüz kemikleri ve yüzdeki yumuşak doku travmaları (maksilofasiyal), deri ve deri altı dokusu tümörleri, el cerrahisi ve yanıklar başlıca ilgili olduğu alanlardır.⁴²² Vücudun her alanındaki şekil ve fonksiyonel bozukluklarla ilgilenmekle birlikte bu bozuklukların doğumsal, travmatik veya edinsel olması arasında da fark gözetilmez. Mesela doğumsal olan yarık dudak veya yapışık parmak, travmatik olarak oluşan yanıklar veya kazada yüz yaralanmaları, edinsel olarak oluşan çeşitli deri ve yumuşak doku tümörleri bu cerrahi disiplin alanı içindedir.⁴²³ Bölgesel ve nedensel uygulama alanları genel olarak verilmekle birlikte plastik ve rekonstrüktif cerrahinin ilgi alanına giren anomaliler şöyle sıralanabilir:

Yüz şekil bozuklukları, asimetri, doğumsal kitleler, nadir yüz yarıkları, halk arasında tavşan dudak, kurt ağzı olarak bilinen yarık dudak ve damaklar, ağız, yüz, çene cerrahisi, çene ve yüz kemiklerinin şekil bozuklukları, burun defektleri, tümörleri, kopmaları, tükürük bezi problemleri, doğumsal tüm tümörler, benler, damar hastalıkları, yüzün kemik ve yumuşak doku yaralanmaları ve onların sonucunda ortaya çıkan bozukluklar, baş-boyun tümörleri, memenin yokluğu, asimetrisi ya da fazla meme olması, kanser sonrası kaybolan memenin yerine yeni meme yapılması, erkekte büyük meme, genital organların doğumsal anomalileri, genital organların onarımları, kopan organların dikilmesi, göğüs ve karın duvar defektleri, el cerrahisinin tüm hastalıkları, el ve ayaktaki eksiklikler, şekil bozuklukları, kol ve bacadaki sinir problemleri, deri ve yumuşak dokunun tümörleri, yanığın acil ve sonrasında oluşan tüm defektlerinin, tüm bozukluklarının tedavisi, çeşitli enfeksiyon, radyasyon ya da diğer etkilerle deri ve deri altı bölgesinde oluşan yaralar, iyileşmeyen bası yarası ya da toplar damar yetmezlikleri, şeker hastalığına bağlı ayak yaraları gibi yaralar.

⁴²⁰ Arman Çağdaş, vd., *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 1.

⁴²¹ Ömer Buhşem, “Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Nedir? Ne yapar?”, Erişim 22.03.2019. <http://omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html>.

⁴²² Arman Çağdaş, vd., *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 3-4.

⁴²³ Ömer Buhşem, “Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Nedir? Ne yapar?”, Erişim 22.03.2019. <http://omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html>.

3.1.1.2. Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahinin Hükümü

Tıpçıların plastik rekonstrüktif cerrahi ve estetik cerrahi şeklindeki taksimi İslam hukukçuları tarafından maksatlarına göre tedavi amaçlı ve güzellik amaçlı cerrahi müdahaleler şeklinde sınıflandırılmıştır. Tedavi amaçlı müdahaleler de kendi içerisinde uygulama sebebine nispetle zaruri ve hâcî sebeplerle uygulanan tedavi maksatlı cerrahi müdahale şeklinde tasnif edilmiştir.⁴²⁴

Zaruri sebep, kişinin bedeninde ölmesine veya bir organın yok olmasına sebep olabilecek noksanlık, fazlalık, kusur veya dezenformasyonların bulunmasıdır.⁴²⁵ Yapışık doğan ikizlerin ayrılması, kaza veya savaş sebebiyle kopan organın vaktinde vücuda dikilmesi, aniden kesilme sonucu deride oluşan akut yaraların dikilmesi, yanık sebebiyle deride oluşan defektlerin onarımı, her türlü cilt kanseri ve yumuşak doku tümörlerinin çıkarılması gibi hayâtî risk taşıyan hastalıkları zaruri sebeplerin doğurduğu müdahalelerdir.

Hâcî sebep, kişinin bedeninde fizyolojik ve psikolojik olarak kendisine zarar veren ancak zaruret derecesinde olmayan noksanlık, fazlalık, kusur veya dezenformasyonların bulunmasıdır.⁴²⁶ İnsanın konuşmasını zorlaştıran ve aslî fitratına uygun olmayan doğuştan damak veya dudak yarığının düzeltilmesi, elin kullanımını kısıtlayan ve bazen ağrıya sebep olan yapışık parmakların açılması ya da fazla parmağın izalesi, kanser sebebiyle alınan memenin yerine meme yapılması ve yüzdeki yumuşak dokunun veya kemiğin yaralanmasının tedavisi zaruri derecede olamayan ihtiyaçlar sebebiyle yapılan cerrahi müdahalelerdir. Özetle fıkıhçıların zaruri ve hâcî sebeplerle tedavi maksatlı yapılan cerrahi müdahaleler bölümü, tıpçıların plastik ve rekonstrüktif cerrahi bölümüne denk gelmektedir.

Plastik cerrahinin meşruiyet delillerinin sunulduğu ikinci bölümde, İslam hukukuna göre bedenin dokunulmazlığı hususunda tedavinin istisna edildiği, Şârî'in hükümlerindeki gayesinin insanın maslahatı olan canın korunması olduğu

⁴²⁴ Muhammed Halid Mansur, *el-Ahkâmü't-Tıbbiye el-Muallikatü bi'n-Nisa Fi'l-Fıkfi'l-İslamiyye*, (Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1999), 183.; Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 122-123.

⁴²⁵ Halid Mansur, *el-Ahkâmü't-Tıbbiye*, 184.

⁴²⁶ Halid Mansur, *el-Ahkâmü't-Tıbbiye*, 185.

ve cana zarar verecek durumların giderilmesinin meşru olduğu izah edilmişti. Bu sebeple tekrara düşmekten kaçınarak Şârî'in dikkate aldığı zaruri ve hacî sebeplerle uygulanan plastik ve rekonstrüktif cerrahi müdahalelerin caiz olduğunu gösteren deliller maddeler halinde serd edilecektir:

1. Rasûlullah (s.a.v.)'den nakledilen *“Her hastalığın bir devası (ilacı) vardır. Eğer hastalığın ilacına ulaşıldıysa Allah'ın izniyle iyileşir”*⁴²⁷ hadisi ve kendisine ‘tedavi olmamızda bir sakınca var mı?’ diye sorulduğunda *“Tedavi olunuz ey Allah'ın kulları! Zirâ bütün noksanlıklardan münezzeh olan Allah, hastalıkla birlikte şifasını da yaratmıştır ancak yaşlılığın çaresi yoktur.”*⁴²⁸ şeklinde verdiği cevap, İslam dininin tedaviye bakışını göstermektedir.

2. *“Arfece adında bir sahabînin, Külab günü burnu kesildi. O da gümüşten bir burun yaptırdı ancak gümüş burun koku yaptı ve bunu Rasûlullah (s.a.v.)'a bildirdiğinde Allah Rasûlü (s.a.v.), kendisine altından bir burun yaptırmasını tavsiye etti (emretti).”*⁴²⁹ hadisi Rasûlullah'ın yüzde bulunan ve insanların dikkatlerini celb eden bir organın olmamasını hoş görmediğine işarettir.

3. Can, zarureti hamse (din, can, akıl, nesil, mal) denilen korunması zorunlu olan beş temel değerden biridir. Tıp ilminin plastik ve rekonstrüktif cerrahi bölümü dinin bu maksadını gerçekleştiren yöntemlerden biridir.

4. Sağlığın korunması canı korumak demektir. Bu sebeple bedende bulunan canı ve sağlığı tehdit eden zararın giderilmesi İslam hukukunda ‘celb-i menfaat ve def’i mefsedet’ (faydayı sağlama, zararı giderme) şeklinde ilkeleştirilmiştir.

Öyleyse tedaviyle ilgili Allah Rasûlü (s.a.v.)'den nakledilen hadislerle istinaden Şârî'in maksadını gerçekleştiren plastik ve rekonstrüktif cerrahi işlemlerin caiz olduğu söylenebilir.

3.1.2. Estetik Cerrahi Nedir?

Amerikan Tıp Birliği estetiği “insanın vücudunun herhangi bir bölgesinin, toplumun geniş kesimince yaş ve etnik orjin itibarıyla normal kabul edilebilecek

⁴²⁷ Müslim, “Selam”, 26; Buhârî ve İbn-i Mâce’de ise aynı manayı içeren *“Allah yarattığı her hastalığın devasını da yaratmıştır”* hadisi nakledilmiştir. Buhârî, “Tıb”, 1; İbn-i Mâce, “Tıb”, 1.

⁴²⁸ Ebû Davud, “Tıb”, 1; Tirmizî, “Tıb”, 2; İbn-i Mâce, “Tıb”, 1.

⁴²⁹ Ebû Davud, “Hâtim”, 7; Tirmizî, “Libâs”, 31; Nesâî, “Ziyet”, 41.

görünümünün değiştirilmesi, yapısının veya birbiriyle bağlantılı kısımların oranlarının uygun hale getirilmesi amacı güden, bu arada hastanın fizik veya mental sağlığına zarar vermeyecek doğru tıbbî görüşler ışığında gerçekleştirilen bir cerrahi dalı” olarak tanımlamıştır.⁴³⁰ Tarih boyunca insanın daima daha güzel ve daha genç olma emelinin sonuçlarından biri olan estetik cerrahi, vücut imajının daha güzel ve mükemmele ulaştırılmasını sağlamak için yapılan operasyon ve girişimlerle ilgilenir.⁴³¹

Fıkıhçıların güzellik maksadıyla uygulananan müdahaleler başlığının karşılığı olan estetik işlemler, tıbbî olarak cerrahi olmayan estetik işlemler ve cerrahi estetik işlemler olmak üzere ikiye ayrılır. Bu bölümün tezin asıl konusunu oluşturması itibariyle her bir işlemin uygulanışı ve fikhî hükmü ayrı ayrı ele alınacaktır.

---

⁴³⁰ Arman Çağdaş, vd., *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 293.

⁴³¹ Ömer Buhşem, “Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Nedir? Ne yapar?”, Erişim 22.03.2019. <http://omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html>.

3.1.2.1. Cerrahi Olmayan Tıbbî (Medikal) Estetik Müdahaleler

3.1.2.1.1. Dolgu

Dolgu, son yıllarda popüler olan cerrahi gerektirmeyen (non-invazif) cilt gençleştirme işlemlerinin en fazla uygulanan yöntemlerindendir. Dolgu enjeksiyonları, önceleri sadece yüzdeki kırışıklıkları gidermek için kullanılırken uygun maliyet ve kolay uygulanabilirlik gibi özellikleri sebebiyle kırışıklıkları gidererek, hacim vererek ve yeniden şekillendirerek yüzde, elde ve vücudun diğer kısımlarında da kullanılır hale gelmiştir. Doktorlar ilk zamanlar kırışıklıkları, çizgileri ve çukurları doldurmaya odaklanırken; artık kaybedilen hacmi yerine koyarak şekillendirmeye yönelmişlerdir.⁴³² Günümüzde yaşa bağlı olarak göz, ağız ve burun çevresinde oluşan kırışıklıkların giderilmesi, dudakların dolgunlaştırılması, kaşların kaldırılması, gözaltı torbalarının ve çukurlarının kamufle edilmesi, çeneye hacim verme ve bazı vücut asimetrisinin düzeltilmesinde dolgu işlemi kullanılmaktadır.⁴³³

Dolgu uygulamasında uygun madde ilgili bölgeye enjekte edilir.⁴³⁴ Bu uygulama esnasında enjekte edilen maddenin niteliği arz etmektedir. Başlangıcından günümüze kadar pek çok maddenin kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde ise bu işlem kimi zaman kişinin kendisinden alınan dokularla kimi zamanda sentetik dolgu maddeleriyle yapılmıştır.⁴³⁵

Kişinin kendi bedeninden alınan doku greftlerinden elde edilen dolguya otolog yağ denir ve bu kalıcıdır. Vücudun kendi yağı toplanır, işlenir ve belli bölgelere hacim vermek ya da doldurmak amacıyla enjekte edilir.⁴³⁶ Sentetik dolgu maddeleri ise eriyen, yarı-kalıcı ve kalıcı olmak üzere üçe ayrılır. Eriyen dolgu maddelerinin işlemden sonraki etkisi 6 ile 12 ay arasındadır. Bu süre sonunda tamamen rezorpsiyona (emilime) uğradığı için aynı işlem tekrar tekrar

⁴³² Z. Paul Lorenc, “Dermal ve Yumuşak Doku Dolguları: Prensipler, Maddeler ve Teknikler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, ed. Charles H. Thorne, çev. Selahattin Özmen, (Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016), 458.

⁴³³ Arda Katırcıoğlu, “*Estetik Dolgu Maddeleri*”, Erişim 14.03.2019. <http://www.miaplastestetik.com/estetik-dolgu-maddeleri-fiyatlari.php>.

⁴³⁴ Z. Paul Lorenc, “Dermal ve Yumuşak Doku Dolguları: Prensipler, Maddeler ve Teknikler”, 463.

⁴³⁵ Oğuz Çetinkale, “*Estetik ve Güzellik Amaçlı İsteklere Tıbbi ve Cerrahi Yaklaşımlar*”, Erişim 14.03.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=mTf68WcXMrw>.

⁴³⁶ “Z. Paul Lorenc, “Dermal ve Yumuşak Doku Dolguları: Prensipler, Maddeler ve Teknikler”, 460.

uygulanmak zorundadır.⁴³⁷ Eriyen dolgu maddelerine kollajen ve hyaluronik asit örnek verilebilir. Sığır dermal dokusundan elde edilen kollajen bir zamanlar çok yaygın kullanılsa da alerjiye sebep olması ve hayvanlarda olan bazı hastalıklar sebebiyle artık tercih edilmemektedir.⁴³⁸ Günümüzde hayvansal olmayan ve su tutma etkisine sahip hyaluronik asit daha fazla kullanılmaktadır. Kolay uygulanabilir olması sebebiyle doktorlar tarafından tercih edilmekle birlikte etkisinin kısa sürmesi ve diğerlerine nazaran pahalı olması hastalar için dezavantajdır. Yarı-kalıcı dolgu maddelerinin etkisi 2 yıldan fazla sürebilirken silikon gibi kalıcı olan dolgu maddelerinin etkisi ancak yeni bir cerrahi işlemle giderilir. Ayrıca yerleştirildikten çok uzun seneler sonra dahi enfeksiyon kapma gibi riskler barındırdığı için günümüzde kullanımı çok azalmıştır.⁴³⁹

Kullanılan her dolgu maddesinin özelliğine göre bir kısım avantaj ve dezavantajları olmakla birlikte dolgu işleminin genelinde görülen bazı komplikasyonlar (yan etkiler) mevcuttur. Uzmanlar, enjekte edilen her maddenin olumsuz bir vakaya sebep olma olasılığından bahsederken uygulama anında kızarıklık, şişme ve vasküler (damar) uyuşma gibi olumsuz durumların meydana gelebileceğini ve nadir de olsa nekrozla (doku ölümü) sonuçlanabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca uygulama sonrasında 6 aya kadar maddenin aşırı yüzeysel yerleştirilmesi, yanlış maddenin yanlış anatomik bölgede kullanılması veya nodül (anormal doku büyümesi) gelişimi gibi olumsuz vakaların gözlemlenebileceği ifade edilmiştir.⁴⁴⁰

Dolgu işleminin mahiyetiyle ilgili yukarıda yapılan açıklamalar, dolgunun fikhî hükmünün belirlenmesi için yeterli olacaktır. Konu, uygulamada kullanılan maddeler üzerinden izah edilecek olup öncelikle maddesi kişinin kendisinden alınan yağ dolgusu incelenecektir. Doktora tezinde estetik cerrahiyi fikhî açıdan inceleyen Salih b. Muhammed el-Fevzânî kişinin kendisinden alınan yağın işlenip tekrar kendi vücuduna enjekte edilmesinden oluşan bu işlemin fikhî hükmüne ulaşmak için üç soruya cevap aramıştır: 1. İslam hukukunda bedenin bir bölgesinden başka bir bölgesine yapılan doku, yağ veya parça naklinin hükmü

⁴³⁷ İsmet Emrah Emre, Selin Ünsaler, “Yüz Estetiğinde Dolgu Kullanımı”, *Curr Pract ORL*, 14/2, (2018): 103.

⁴³⁸ Oğuz Çetinkale, *Estetik ve Güzellik Amaçlı İsteklere Tıbbi ve Cerrahi Yaklaşımlar*, Erişim 14.03.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=mTf68WcXMrw>

⁴³⁹ İsmet Emrah Emre, Selin Ünsaler, “Yüz Estetiğinde Dolgu Kullanımı”, 103.

⁴⁴⁰ Paul Lorenc, “Dermal ve Yumuşak Doku Dolguları: Prensipler, Maddeler ve Teknikler”, 462.

nedir? 2. Uygulanan bu işlem bedene zarar veriyor mu? 3. Kişi, bu işleme hangi amaç doğrultusunda yönelmiştir? ⁴⁴¹

Mecma‘u’l-Fıkhı’l-İslâmî’nin organ nakliyle ilgili aldığı “kişinin kendi organının vücudun başka bir bölgesine nakli caizdir. Ancak bu konuda ameliyat sonrası oluşacak faydanın zarara tercih edilebilir derecede olması göz önünde bulundurulmalıdır. Ve bu nakil işleminde kaybedilmiş bir uzvun yerine yapılma, normal şeklini kaybetmiş bir organı eski şekline kavuşturma, görevini yerine getiremeyen organa işlevlik kazandırma, aybı (kusuru) iyileştirilme, psikolojik veya fiziksel olarak kişiye eziyet veren çirkinliği giderme şartlarına riayet edilmelidir.”⁴⁴² şeklinde aldığı karar, estetik amaçlı yapılan dolgu uygulamalarının hükmünü belirlemede yardımcı olacaktır.

Bedenin bir bölgesinden başka bir organa yapılan doku, yağ veya parça naklinin caiz oluşu bazı şartlara bağlanmıştır. Dolgu işleminde organın eski haline kavuşturulması veya psikolojik ve fizyolojik olarak eziyet veren organın değiştirilmesi faydaları görülebilir. Nitekim yüz felci sebebiyle yüzü deforme olan organların eski haline kavuşturulmasında bu işlem uygulanmaktadır. Bununla birlikte uygulama esnasında ve sonrasında şişlik, kızarıklık gibi zararlar da meydana gelebilir. Bu zararlar, hastalık veya doğuştan dezenformasyona uğramış organın müdahale sonrası kavuştuğu normal görünüm faydasının önüne geçmez. Hatta müdahale öncesinde ve sonrasında alınacak tedbirlerle bu zararlar minimize edilebilir. Ancak konunun fikhî hükmünün anlaşılmasında önem arz eden ‘bu işlemin hangi amaçla yapıldığı’ sorusuna verilecek cevap okuyucuyu sonuca götürecektir. Zira yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi vücutta sonradan veya doğuştan olan anomaliler (normalin dışında olan) sebebiyle tedavi maksadıyla yapıldıysa caizdir. Ancak yaşının ve cinsiyetinin gerektirdiği normal görüntüye sahip olan kişinin daha genç ve güzel görünmek amacıyla dolgu işlemi yaptırması *Allah’ın yarattığı fitratı değiştirme, aldatma ve bedene zarar verme* ilkelerine istinaden caiz değildir. ⁴⁴³

⁴⁴¹ Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’-t-Tecm’iliyye*, 347.

⁴⁴² Mecmeu’l-Fıkhı’l-İslâmî’-d-Düvelî, “Karâr-ı bi-Şe’ni İntifâi’l-İnsan bi ‘A’dâi Cismi İnsanin Âhar Hayyen Kane ev Mevten”, 4/1, 11.02.1988., 26. karar

⁴⁴³ Münir Bin’Cummur, *El-Kazaya’t-Tıbbiyyetü’l-Muasıra Ve Makasidü’s-Şeria*, (Tunis: ed-Darü’t-Tunisiyye li’l-Kitab, 2014), 58.; Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’-t-Tecm’iliyye*, 348.

Sentetik maddelerle yapılan dolgu işleminde kullanılan maddenin insan anatomisine (beden yapısı) uygun olup-olmadığı akla gelmektedir. Hayvansal sentetik dolgu maddelerinin (kollajen) alerjik reaksiyona, kalıcı sentetik dolgu maddelerinin ise (slikon) enfeksiyona yol açması sebebiyle son zamanlarda genelde insan vücuduyla daha uyumlu olan hyaluronik asitin⁴⁴⁴ dolgu maddesi olarak kullanıldığı ifade edilmişti. İnsan vücudunda bulunan kollajenin yapı taşı olan hyaluronik asitten oluşan yüz dolgu maddelerine bağışıklık sistemi nadiren de olsa tepki gösterebilir. Bununla birlikte bu çalışmada isimleri zikredilmeyen pek çok sentetik dolgu maddesi bulunmaktadır ve ilerleyen zamanlarda farklı dolgu maddeleri de üretilecektir. Her hâlükârda dolgu işleminin mahiyeti itibarıyla vücuda yabancı bir madde enjekte edilecek ve uygulamada kullanılan maddenin vücut anatomisiyle uyumsuzluğu oranında risk oluşacaktır. Öyleyse tedavi gibi meşru bir maksadı gerçekleştirmenin dışında sadece daha genç ve güzel görünmek için risk barındıran işlemlere yönelmenin mahzurlu olduğu söylenebilir. Ayrıca dolgu maddelerinin ekseriyetinin bir süre sonra etkisini kaybetmesi sebebiyle bu işlemin belli aralıklarla tekrar tekrar yapılması mali ve zamansal israfa yol açmaktadır. Bununla birlikte gelecek dönemlerde gelişen teknoloji ve bilim adamlarının tecrübeleri sonucu bedene zarar vermeyen ve düşük maliyetlerle uygulanabilen dolgu maddelerinin üretilmesi söz konusu olabilir. Dolayısıyla dolgu işleminin mahzuriyetine ‘varlığı hükmün varlığına yokluğu da hükmün yokluğuna alamet olan’ sebep (illet)⁴⁴⁵ olarak sadece bedene zarar verme ve israf gösterilemez. Burada ‘işlemin hangi amaçla yapıldığı’ sorusu akla gelmelidir. Yaş faktörüyle kırışan cildini gençleştirme, sağlıklı ve normal olan dudaklarını daha güzel görünme düşüncesiyle dolgunlaştırma veya kaşlarını kaldırma gibi olduğundan daha genç ve olduğundan farklı görünme amacı taşıyan işlemler, bedene yapılan bazı müdahalelerin mahzuriyetine sebep olan aldatma (tedlis), Allah’ın yarattığını değiştirme (hilkati tağyir) ve güzelliği teşhiri (teberrüc) barındırmaktadır. Bu sebeple tedavi maksadı güdülmeden uygulanan dolgu işlemi, *aldatma, Allah’ın yarattığını değiştirme, güzelliği teşhir, bedene*

⁴⁴⁴ Aslı Eralp, “Yüz Dolgusu”, Erişim 16.03.2019 <https://www.ankarayuzdolgusu.com/yuz-dolgusu-ankara.php>. Hyalüronik asit; hücreler arası boşlukta bulunan bağ dokusunun ana elemanı olan kollajenin yapı taşıdır. Hyalüronik asitten oluşan dolgu maddeleri laboratuvar şartlarında streptokok denilen bir bakteri türünün fermantasyonu ile üretilir. Daha sonra saflaştırılıp vücutta kalış süresini uzatmak için çapraz bağlar eklenir. Doğru şekilde üretilmiş ve FDA onaylı dolgu maddeleri alerjik reaksiyonlara çok nadiren sebep olurlar.

⁴⁴⁵ Zekiyyüddîn Şâbân, *Usûlü’l-Fıkh*, 261.

zarar verme ve israf kapsamında değerlendirilir. Bütün bu gerekçelerle söz konusu uygulamalar fıkhen caiz olmayan işlemler kapsamında değerlendirilmiştir.

3.1.2.1.2. Botoks

Ameliyatsız estetik müdahalelerin en rağbet gören yöntemlerinden biri olan botoks işlemi botulinum toksinle uygulanmaktadır. Botulinum toksin, gram (-) Clostridium Botulinum bakterisinden elde edilen ve insanlık için bilinen en toksik (zehirli) maddelerden biridir. Ancak estetik için kullanıldığında kalıcı bir yan etkiye rastlanmaması sebebiyle güvenle kullanılmaktadır. Botulinum toksinin farklı çeşitleri olmakla birlikte estetik işlemlerde A toksini kullanılmaktadır.⁴⁴⁶

Botulinum toksin tip A, insanlarda ilk defa bir oftomolog (göz doktoru) tarafından blefarospazm (gözkapaklarının istemsiz sıkılması) tedavisinde kullanılmış ve 2000’li yıllarda da estetik amaçlı kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁴⁷ Estetik amaçlı deri kırışıklıklarının giderilmesinde kullanılan bu toksin deriyi direkt olarak etkilememekte sadece indirekt olarak uyarılmasını kaybettirerek kası etkilemektedir.⁴⁴⁸ Böylelikle sık kullanılan mimik kaslarının kasılmasına bağlı olarak oluşan kırışıklıkların giderilmesinde kısa süreli (4-6 ay) etki göstermektedir.⁴⁴⁹ Bilinenin aksine botoks işlemi her cilt kırışıklığında kullanılmaz. Zira uzmanlara göre yüz yaşlanması tek bir faktörden oluşmamaktadır. Dermisin (deri) incelmeye, yüz hacminin kaybı, genetik faktörler, yer çekimi, iskelet değişiklikleri ve sigara kullanımının her biri yaşlanma sürecinde rol oynamaktadır. Öyleyse botoks, etkisi sebebiyle her kırışıklığa değil bir kısmı veya tamamı kas aktivesinden kaynaklanan kırışıklıklarda kullanılmalıdır. Glabella⁴⁵⁰ (kaş çatma çizgileri), alında oluşan yatay çizgiler, kaz ayakları ve alt göz kapağı kırışıklıkları, kaş kaldırılması, boyundaki bazı kırışıklıklar, nazalobiyal kıvrım (burun kanadından başlayarak dudakların birleşim noktasına kadar gelen kırışıklıklar) ve ağız çevresi çizgileri botoksun etkin

⁴⁴⁶ Devrim Gürsoy, Serkan Öztürk, “Botoks Tedavisi ve Yaygın Tedavi Endikasyonları”, *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 29, (2009): 102.

⁴⁴⁷ Devrim Gürsoy, Serkan Öztürk, “Botoks Tedavisi ve Yaygın Tedavi Endikasyonları”, 102.

⁴⁴⁸ Michael A. C. Kane, “Botulinum Toksin”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, ed. Charles H. Thorne, çev. Selahattin Özmen, (Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016), 464.

⁴⁴⁹ Ekrem Civas, “Botulinum Toksin”, Erişim 16.03.2019. <https://www.ekremcivas.com/botulinum-toksin-nedir/>.

⁴⁵⁰ Glabella: İki kaşın arasındaki kılsız bölge (TDK)

kullanıldığı alanlardır.⁴⁵¹ İşlemin kolay uygulanabilir olmasına nispetle risk oranı düşük görülmekle birlikte işlem sonrası bazılarında baş ağrısı, morluk, şişlik ve asimetri botoksun yan etkisi olarak tespit edilmiştir.⁴⁵²

Yeni bir işlem olan botoksun hükmüyle ilgili İslam dünyasında yapılan araştırmalar incelendiğinde; Arap dünyasından bazı araştırmacıların konunun hükmünü işlemde kullanılan maddenin türü ve kişinin amacına bağladığı görülmüştür. Bunlar, İslam hukukunda bedene daha büyük zarar vermediği ölçüde zehirli maddelerle tedaviye izin verildiğine ve kişi tedavi amacıyla bu işleme yöneldiğinde hükmün caiz; ihtiyacı olmadığı halde sadece güzellik maksadıyla bu işlemi yaptırmak istediğinde hükmün caiz olmadığı yönünde fetva vermişlerdir.⁴⁵³ Mısırlı âlimlerin bir kısmı, tedavi maksadıyla yapılan botoksun şer'an caiz olduğu gibi görünüşün güzelleştirilmesi, deformasyonların giderilmesi, zorlu işler neticesinde oluşan fizyolojik ve psikolojik zararların giderilmesi için yapılan işlemde de sıkıntı olmadığını belirtmiş ve güzellik için yapılan işlemde fitratı değiştirmekle aldatma maksadının olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda evli kadınların kocaları izin verdiğinde güzellik için botoks yaptırmalarının caiz olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁵⁴ Türkiye’de ise Din İşleri Yüksek Kurulu ‘ruh ve beden sağlığı için gerekli olmadıkça botoksun caiz olmadığı’ yönünde fetvâ vermiştir.⁴⁵⁵

Söz konusu işlem, botoks hakkında verilen tıbbî bilgiler, önceki bölümde zikredilen konunun fikhî zeminini oluşturan ilkeler ışığında incelendiğinde; tedavi gibi meşru bir maksatla değil, yaşlanma belirtileri kabul edilen kırışıklıklar giderilerek olduğundan daha genç görünme, kaşların kaldırılmasıyla daha güzel bir görünüme kavuşma gibi amaçlar kişiyi bu işleme sevk ettiğinde bedene müdahalenin mahzuriyetini gerektiren şu illetler akla gelmektedir: 1. Meşru bir sebep olmaksızın bedene zarar verebilecek riskli işlemler yaptıрма. 2. Kendini olduğundan daha genç ve farklı göstererek insanları aldatma. 3. Uygulama esnasında enjekte edilen maddenin etkisinin kısa süreli olması sebebiyle 4-6 ayda bir aynı işlemi tekrar yaptırmamanın mali ve zamansal israfa yol açması. 4. İşlemin

⁴⁵¹ Michael A. C. Kane, “Botulinum Toksin”, 465-470.

⁴⁵² Gül Yıldırım, “Botoks Nedir?”, Erişim 16.03.2019. <http://drgulyildirim.com/botoks-botox/>.

⁴⁵³ Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’l-Tecm’iliyye*, 352-353.

⁴⁵⁴ Dâru’l-İftâ el-Mısriyye, “et-Tecmîl bi İstihdâmi Hikni’l-Botoks”, 27.12.2017., sayı: 4215.

⁴⁵⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalar, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 537.

daha çok herkesin göreceği yüz bölgesine yaptırılması güzelliği teşhire (teberrüc) sebep olması. Ayrıca bu maddeyle Mısırlı âlimlerin kocasının izni doğrultusunda kadınların bu işlemi yaptırmasının caiz olduğu yönündeki fetvalarının isabetsizliği ortaya çıkmış olur. Zirâ kadının yüzü sadece kocasının değil, herkesin görebileceği bölgedir.

Öyleyse estetik amaçlı yapılan botoks işleminin *bedene zarar verme, aldatma, güzelliği teşhir ve israf* illetlerine istinaden caiz olmadığı söylenebilir.

3.1.2.1.3. Lazer

Gelişen teknolojiyle tıbbın her alanında kullanılan lazer yöntemi, plastik cerrahlar tarafından başlangıçta rekonstrüktif amaçla kullanılsa da son yıllarda sıklıkla estetik amaçla da kullanılmaktadır.⁴⁵⁶ Çeşitli türleri olması sebebiyle kullanım amacına göre farklı etkiler oluşturan lazer teknolojisi hakkında yeterli bilgilere sahibi olmak hükme ulaşmada yardımcı olacaktır. Lazer kullanımında biyolojik etkiye neden olan ışın, dokuya çarpması sonucu emilen ışıktır. Lazerlerin çoğu emildikleri dokuda ısı enerjisine (termal ısı) dönüşerek oluşum hızına göre kaynaklama, pıhtılaşma, protein denatürasyonu⁴⁵⁷, kuruma veya buharlaşma meydana getirerek istenilen sonuca ulaşılır. Bazı lazerler tüm canlı dokuyu etkilerken bazıları da yarı seçici biçimde melanin veya dövme pigmentleri gibi belirli hedefleri etkilerler.⁴⁵⁸ Lazer, kullanılan türünün etkisi sonucu oluşan durum ve etkilediği dokunun alanına göre estetik amaçlı olarak cilt yenileme (peeling), dövme silme, epilasyon işlemlerinde kullanılmaktadır. Deriyi eski haline dönüştürme kabul edilen dövme silme, estetik işlem sayılmadığı için bu başlık altında işlenmeyecek olup; cilt yenileme ve epilasyon, lazer türlerinin farklı amaçlarla kullanıldığı iki ayrı uygulama olması hasebiyle ayrı ayrı incelenecektir.

a. Lazerle Cilt Yenileme (Peeling)

⁴⁵⁶ David W. Low, Ivona Percec, “Plastik Cerrahide Lazerler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 163.

⁴⁵⁷ Protein Denatürasyonu: Genelde yüksek ısı işlemine tabi tutulmuş protein kaynaklarında geri dönüşümü olmayan değişikliklerin meydana gelmesi. Yumurtanın pişirilmesi sonucu, ısı etkisiyle katılaşması ve beyaza dönmesi örnektir. (Alper Kaya, Denatürasyon Nedir?)

⁴⁵⁸ David W. Low, Ivona Percec, “Plastik Cerrahide Lazerler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 163.; Onur Gürbüz, “Lazer Uygulamaları, Lazer Epilasyon, Lazerle Dövme Silme, Lazerle Zayıflama” Erişim 19.03.2019. https://www.tavsiyedyorum.com/makale_3858.htm.

Güneş ışınları, yaş ve çevresel faktörlerden çok fazla etkilenen cildin yenilenmesi, temizlenmesi ve daha genç görünmesi için derinin üst tabakasını soyarak güzelleştirme işlemi çok eski tarihlerden itibaren farklı yöntemlerle uygulanmıştır. Lazer teknolojisinin kozmetik alanda kullanılmasıyla birlikte aynı işlem daha ucuz maliyete alternatif uygulamalarla yapılsa da cilt yenilemede lazer en çok tercih edilen yöntemlerden olmuştur. Çeşitli sebeplerle deride oluşan kırışıklık, dispigmentasyon (deri renginin azalması) ve ergenlikte çıkan akneler sonucu deride oluşan skarlar (iz) ve çıkıntıların giderilmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Lazer ışını epidermisi (üst deriyi) tahrip ederek dermisle (alt deriyle) kontraksiyon oluşturur ve bu etki sonucu yeniden epitelizasyon⁴⁵⁹ ve kollajen şekillenmesi sayesinde kırışıklıkların görünümü düzeltilir.⁴⁶⁰ Lazer ışınlarının derinin üst tabakasını tahrip etmesiyle soyulması sonucu alttaki derinin çıkartılması günümüzde dermabrazyon denilen mekanik bir yöntemle ve kimyasal peeling denilen bir takım kimyasal ilaçlarla da uygulanmaktadır.⁴⁶¹ Uygulama amaçları aynı olan cilt soyma yöntemlerinde soyulan derinin derinliğine göre iyileşme süresi uzayabilir ve izler kalabilir. Hafif asitlerle veya lazerle yapılan işlemlerden sonra yüzde kızarma ve kabuklanma olabilir ve kişi bir gün sonra normal hayatına dönebilir. Derin peeling veya dermabrazyonda iyileşme 7-10 gün kadar sürebilir ve bu süre içerisinde enfeksiyon kapma riski mevcuttur. İşlem sonrası güneşten yeterince korunmadığında lekelenmeler gelişebilmektedir. Ayrıca lazerle yapılan cilt soymadan sonra deride pigment kaybı (soluklaşma) oluşabilmektedir.⁴⁶²

Günümüzde cilt yenileme/soyma diye isimlendiren bu işlem Rasûlullah (s.a.v.) dönemindeki hanımların uyguladığı takşîre تَقْشِير (cilt soymaya) benzetilebilir. Ahmed b. Hanbel'in Hz. Âişe'ye isnad ettiği konuyla ilgili iki rivayetin ilkinde Hz. Âişe, "Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzdeki cildini soyan (القاشرة) ve soyduran, dövme yapan ve yaptıran, saç ekleyen ve ekleten kadına lanet

⁴⁵⁹ Epitelizasyon: Zedelenmeye uğramış yüzeyin epitel hücrelerinin çoğalmasıyla oluşan iyileşme.

⁴⁶⁰ Erol Benlier, Hüsamettin Top, A. Cemal Aygıt, "Yüz Cildi Yenilenmesinde er: YAG Lazer ve Dermabrazyon Uygulaması", *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 37, (2006): 5.

⁴⁶¹ Arman Çağdaş, "Estetik Cerrahi", *Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 299-300. Dermabrazyon: yüksek devirli hıza sahip bir motor ile ucuna istenilen büyüklük ve şekillerde takılan karbid silindirlerle üst deriyi soymaktır.

⁴⁶² Akın Yücel, "Yüzde Cilt Soyma İşlemleri", Erişim 20.03.2019. <https://www.akinyucel.com/yuzde-cilt-soyma-islemleri/>.

ettiğini”⁴⁶³ söylerken ikincisinde kendisi Müslüman hanımlara “Ey kadınlar! Yüz cildinizi soyma işleminden (قشر) sakının.”⁴⁶⁴ demiştir. Hadis şârihleri قشر kışr işlemini ‘kadınların yüzün üst derisini soyarak alttaki deriyi ortaya çıkaran ‘ğumre’ denilen bir maddeyi yüzlerine ilaç olarak sürmesi’ olarak izah etmişlerdir.⁴⁶⁵ Bu açıklamayla birlikte hadis şerhlerinde iki rivayetin de zayıf olduğu bildirilmektedir.⁴⁶⁶ Ancak bazı âlimler rivayetleri zayıf kabul etmekle birlikte yüz soymayı yaratılışı değiştirme kapsamına dahil ederek⁴⁶⁷ veya kaşları izale etmeye benzeterek haram kabul etmiştir.⁴⁶⁸

Konuyla ilgili mezkur rivayetlerin zayıflığı cilt yenileme işlemlerine dayanak olmasına engel teşkil etmektedir. Uygulamanın yüzde şekli bir değişikliğe sebep olmaması, İslam âlimlerinin bu işlemi yaratılışı değiştirme ve kaşları inceltmeye benzetmesinin isabetli olmadığını göstermektedir.⁴⁶⁹ Öyleyse mesele kişinin amacı ve işlemlerin uygulama esasları göz önünde bulundularak maslahat-mefsedet (yarar-zarar) denklemiyle çözümlenmelidir. Lazer, dermabrasyon cihazı veya kimyasal asitlerle yapılan bu işlem, derideki kırışıklıkları, güneş lekelerini, akne sonucu oluşan çöküntü ve izleri gidermek için ve duruma göre farklı derinliklerde uygulanmaktadır. İşlemin derinliğine göre derinin iyileşme süresi uzamakta ve komplikasyon riski artmaktadır. Kişi bunu cilt bakımı şeklinde yüzeysel olarak yaptığında deri temizlenir ve hiçbir zarar barındırmadığından gerekli görülebilir. Aynı şekilde yara izi, akne sonucu oluşan çöküntüler, sonradan oluşan deri lekeleri için de bu işlem yaptırılabilir. Ancak yaşlanma belirtisi olan kırışıklıkların giderilmesi gibi meşru olmayan bir sebeple, derin bir şekilde uygulandığında birtakım yan etkilere yol açan bir işlemin caiz olmadığı söylenebilir.

b. Lazerle Epilasyon

Lazer epilasyonun temel prensibi, kalıcı tüy azalması sağlamak amacıyla, ışık enerjisini tüy kökünü yok etmek için kullanmaktır. Bu çerçevesindeki deriye

⁴⁶³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 42: 493.

⁴⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 18: 226.

⁴⁶⁵ Şevkânî, *Neylû'l-Evtâr*, 2:227.; Muhammed b. İsmail b. Salih b. Muhammed el-Husnî, *Et-Tenvîr Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*, thk. Muhammed İshak Muhammed İbrahim, (Riyad: Mektebetü Dâru's-Selam, 2011), 9:51.; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 42: 493: Eserin muhakki Şuayb Arnaud, mezkur hadisten sonra hadisin ‘الفاشرة و المقشورة’ bölümünün **zayıf** olduğunu ifade etmiştir.

⁴⁶⁶ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, 5:270.; Muhammed b. İsmail, *Et-Tenvîr Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*, 9: 51.

⁴⁶⁷ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, 5: 270.

⁴⁶⁸ Şevkânî, *Neylû'l-Evtâr*, 2:227.

⁴⁶⁹ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*, 109.

zarar vermeden dermal papillaya⁴⁷⁰ derin bir şekilde nüfuz etmesi gereken bir dalga boyu gerektirir.⁴⁷¹ Bu sebeple istenilen sonucu elde etmek için işlemi yapan doktor, hastanın deri ve kıl yapısını analiz edip en uygun dalga boyunu tercih ederek kıl hücrelerini ortadan kaldırmalıdır. Kıl hücreleri ortadan kalkmayacak biçimde hasar gördüğünde ancak kısa süreli bir epilasyon gerçekleşmiş olur. Uzun süreli lazer epilasyon kılın rengine, derinin rengine ve emilen ışına bağlıdır. Uygun yöntem kullanıldığında kabaca her seansta kılların %15-35'i uzun süreli olarak ortadan kaldırılabilir.⁴⁷² Günümüzde lazerle epilasyon işlemi yüz, kol, bacak, koltuk altı, bikini bölgesi, sırt vb. kısaca vücudun her bölgesine uygulanmaktadır. Estetik işlemlerin en yaygın kullanım alanına sahip denilebilecek olan lazer epilasyonun ciddi komplikasyonlarından bahsedilmemekle birlikte işlem sonrası epidermal hasar, eritem (kan toplanması), ödem, ağrı, -nadiren- hipopigmentasyon (cilt renginin kaybolması) ve hiperpigmentasyon (cilt renginin koyulaşması) görülebilir.⁴⁷³ Bununla birlikte tüm lazer uygulamalarında hasta ve doktorlar dalga boyu ışınlarına karşı özel gözlüklerle korunmadıklarında göz rahatsızlığı kaçınılmazdır.⁴⁷⁴

Lazer epilasyonla ilgili zikredilen tıbbî veriler fikhî hükme ışık tutması açısından yeterlidir. Bugünkü haliyle uygulanan lazer epilasyon işlemi, İslam hukuku açısından düşünüldüğünde akla iki soru gelmektedir: 1. Kadının vücudundaki tüm tüyleri izale etmesi caiz midir? 2. Lazerle yapılan epilasyonun kılları kalıcı bir şekilde yok ettiği kabul edildiğinde bu işlem, ayet ve hadislerle nehyedilen Allah'ın yarattığını değiştirme kapsamında değerlendirilir mi? Bu sorulara verilecek cevaplar doğrultusunda meselenin hükmü açığa çıkacaktır.

Kadın vücudundaki tüylerin herhangi bir yöntemle izalesinin hükmü kılların bulunduğu bölgeye göre değişmektedir. Dolayısıyla kaşlar, yüzdeki diğer tüyler, koltuk altı-bikini bölgesi tüyleri ve vücutta oluşan diğer tüylenmeler hakkında nas olması ve bulunduğu bölge açısından ayrı değerlendirilecektir. İslam âlimleri kaşların alınması meselesinde İbni Mesud'dan rivayet edilen “Allah

---

⁴⁷⁰ Dermal Papilla: Dermisten (alt deri) epidermise (üst deri) doğru uzanan parmak biçimindeki çıkıntılar.

⁴⁷¹ David W. Low, Ivona Percec, “Plastik Cerrahide Lazerler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 168.

⁴⁷² Gonca Elçin, “Lazer Epilasyon”, *Türkderm*, 46/1, (2012): 11.

⁴⁷³ Aslı Günaydın, Tuğrul Dereli, “Lazer Komplikasyonları”, *Türkderm*, 46/1, (2012): 49.

⁴⁷⁴ David W. Low, Ivona Percec, “Plastik Cerrahide Lazerler”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 171.

sırf güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini (kaşlarını) yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti."⁴⁷⁵ hadisini mesned kabul etmişlerdir. Ulemâ, hadiste zikredilen المتمصّات (el-mütenemmisât) kelimesinin sözlük anlamının yüzdeki tüyleri izale etmek olduğunu ancak kadının yüzündeki kıllanmaların fitrattan olmaması ve kadında kusur sayılması sebebiyle bu kelimenin 'kaşlarını alan kadınlara' hamledileceğini ifade etmişlerdir.⁴⁷⁶ Ayrıca Ebû Dâvud'un hadisi naklinden sonra kelimeyi 'kaşı inceltene kadar ona şekil vermektir'⁴⁷⁷ şeklindeki izahı hadiste zemmedilen kadınların, kaşlarını alanlar olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla fukahâ kadınların kaşlarını almaları, inceltmeleri, şekil vermelerinin haram olduğu konusunda ittifak emekle birlikte bazıları bu yasağı evli olması ve kocasının izniyle tahsis ederken⁴⁷⁸; bazıları mutlak alarak evli-bekar ayrımı yapmamıştır.⁴⁷⁹ Fakihlerin bu konudaki görüşleri ikinci bölümde hadisin değerlendirilmesinde ayrıntılı olarak serdedildiği için burada temel görüşlerle ikitifa edilmiştir.

Günümüzde kaşların alınması meselesi mezkur hadise, şârihlerin hadiste geçen kelimeleri izah etmelerine, fukahânın bu konudaki görüşlerine dayanmaktadır. Hadiste kınanan fiilin 'kaşların alınması' addedilmesinde ittifak sağlanması ve kınamanın lanet etti anlamında لعن (le-'a-ne) gibi ağır bir sözle ifade edilmesi işlemin haram olduğuna delildir. Ancak İslam âlimleri haramlığın illeti hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Cevazı kocanın iznine bağlayan âlimler, yasağın illetini yabancılara karşı süslenme (teberrüc), ihtiyaç olmaksızın fitratı değiştirme⁴⁸⁰, aldatma (tedlîs)⁴⁸¹, fâcir kadınlara benzeme⁴⁸² olarak belirlemişlerdir. Dolayısıyla bu görüşe göre kadın kocası izin verdiğinde yabancılara süslenme veya facir kadınlara benzeme niyetiyle değil, hâci bir gerekçe olan kocası için süslenme niyetiyle süslenmiş olacağından hüküm caiz olacaktır. Ancak yasağın illeti hadiste 'güzellik için Allah'ın yarattığını

⁴⁷⁵ Buhari, "Tefsir", 69; "Lîbâs", 82, 84, 85, 87; Müslim, "Libâs", 33; Ebû Davud, "Teraccül", 4.

⁴⁷⁶ Nevevî, *Şerhu'n-Nevevi*, 7: 106.; Şevkânî, *Neylül-Evtâr*, 6: 226.

⁴⁷⁷ Ebû Davud, "Teraccül", 4.

⁴⁷⁸ İbni Âbidîn, *Reddül-Muhtâr*, 6: 373.; Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 1: 196.; İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 378.; İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-Nisa*, 86.

⁴⁷⁹ İbn Cüzey, *Kavaninü'l-Ahkâmi's-Şer'iyye ve Mesailü'l-Füru'î'l-Fıkhiyye*, 735.; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 5: 392.

⁴⁸⁰ İbni Âbidîn, *Reddül-Muhtâr*, 6: 373.

⁴⁸¹ İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-Nisa*, 86.

⁴⁸² İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10: 378.

değiştirmek’ olarak zikredilmiştir. Nas ile sabit olan (mansus) illet, fakihlerin ictihad (istinbat) yoluyla tespit ettikleri illetlerden evlâdır.⁴⁸³ Öyleyse kadın kocasının izniyle kaşlarını alsa dahi güzellik için fitratı değiştirme illeti vuku bulacaktır.⁴⁸⁴ Ayrıca kaşların tüm nazarları celbeden ve avret olmayan yüzde bulunması kadının süsünü sadece kocasına değil; tüm insanlara göstermesine sebep olacaktır. O halde sırf güzellik maksadıyla kadının kaşlarını inceltmesi, kazınması veya şekil vermesi güzellik için *Allah’ın yarattığını değiştirmekle* birlikte *güzelliği teşhir (teberrüc)* ve *aldatma (tedlîs)* sebeplerine istinaden caiz değildir denilebilir. Bununla birlikte günümüzde kaşa şekil verme işlemleri çeşitlilik arz etmektedir. Dolayısıyla yasağın kapsamını belirlemek açısından İslam hukukçuları fitraten normal kabul edilen kaşların moda göre inceltirilerek, kalınlaştırılarak veya tamamen kazınıp yapay kaş oluşturularak şeklinin değiştirilmesini caiz görmezken; kadın fitratına uygun olmayan kaşların arasındaki veya alna yayılan kıllarla göze ağır gelen kaşların alınmasına cevaz vermişlerdir.⁴⁸⁵

İslam âlimleri, yüzde bulunan kaşlar dışındaki tüylerin alınmasını mezkûr hadis sebebiyle kaşların alınmasıyla birlikte değerlendirmişlerdir. Fukahanın ekseriyeti kadının yüzünde biten tüylerin fitratında olmaması ve bunun güzelliğinin önüne geçen bir kusur sayılması sebebiyle sakal ve bıyık bölgesinde çıkan tüylerin izalesinin caiz olduğunu söylemişlerdir. Hatta kadınların kocaları için süslenmesi meşru maksatlardan olması sebebiyle evlilerin bu işlemi yapması müstehap görülmüştür.⁴⁸⁶ Mâliki mezhebine mensup bazı âlimler hadisteki yasağın mutlak ve âmm (genel) olduğunu kabul ederek yüzdeki hiçbir tüyün alınamayacağı görüşünü savunmuşlardır.⁴⁸⁷ Konuya mesned olan hadiste nehyin illeti ‘Allah’ın yarattığını değiştirmek’ olarak sabit olduğuna göre kadının fitratında olmayan yüzündeki tüylenmeleri gidermek fitratı değiştirmek değil; fitrata dönmek olacağından caizdir.

⁴⁸³ ان العلة الثابتة بالنص اقوي من العلة المستتبطة

⁴⁸⁴ Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’-t-Tecmiliyye*, 179.

⁴⁸⁵ Hayrettin Karaman, “Kaş Aldırmak”, Erişim 20.04.2019. <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00193.htm>.; Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’-t-Tecmiliyye*, 179.; İsmail Yalçın, *Yaratılışı Değiştirme*, 83.

⁴⁸⁶ Nevevî, *Şerhu’n-Nevevi*, 7: 106.; Şevkânî, *Neylül’-Evtâr*, 6: 226.

⁴⁸⁷ İbn Cüzey, *Kavaninü’l-Ahkâmi’s-Şer’iyye ve Mesailü’l-Füru’i’l-Fıkhiyye*, 735.; Kurtubî, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, 5: 392.

Koltuk altı ve bikini bölgesi kıllarının izale edilmesi, Rasûlullah (s.a.v.)’tan rivayet edilen “*Fıtrat beştir (veya beş şey fıtrattandır): Sünnet olmak, eteklerin tıraş edilmesi, koltuk altı kıllarının yolunması, tırnakların kesilmesi, bıyıkların kısaltılması.*”⁴⁸⁸ hadisine istinaden sünnet veya müstahap olarak kabul edilmiştir.⁴⁸⁹

Vücudun koltuk altı ve bikini bölgesi dışındaki yerlerde çıkan tüylerin alınıp alınmaması konusunda herhangi bir nas olmadığı gibi klasik fıkıh eserlerinde de bu konuyla pek karşılaşmamaktadır. Muhtemelen sürekli değişen güzellik anlayışları veya son zamanlarda kullanılan gıda ve diğer maddelerin vücuda etkisi sonucu oluşan hormonal bozuklukların sebep olduğu kıllanmalar, günümüzde bu sorunun cevabını aramaya sevk etmiştir. Kadın vücudunun büyük bölümü fıtraten kıldan âridir ve bu şekilde olmaması güzelliğine engel olan kusur sayılmıştır. Uzmanlar bu fıtratın genetik, hormonal ve metabolik faktörlerle değişebileceğini ve buna bağlı olarak göğüs uçlarında, iki göğüs arasında, omuzlarda, karında, kalçalarda ve bacakların üst kısmında kıllanmaların olacağını ve çıkması normal kabul edilen bölgelerdeki kılların artabileceğini söylemektedir.⁴⁹⁰ O halde kadın bedenindeki bazı tüyler fitrî kabul edilirken bazıları anormal kabul edilir. Anormal sayılan tüylenmelerin izale edilmesinde bir sakınca olmadığı gibi psikolojik ve fizyolojik fayda sağlaması sebebiyle kişinin durumuna göre gereklidir de denilebilir. Normal veya anormal derecesinde olmasa da kişiyi rahatsız eden tüylerin alınmasıyla ilgili muasır fetvalara bakıldığında Arap dünyasında genelde Allah Rasûlü’nün “Helal, Allah’ın kitabında helal kıldığı şeydir, haram da Allah’ın kitabında haram kıldığı şeydir. Hakkında sükût ettiği şey ise affedilmiştir. Onun hakkında soru sormayınız.”⁴⁹¹ hadisine ve ‘eşyada aslolan ibâhadır” kaidesine istinaden hakkında nas bulunmayan vücut kıllarının alınmasının mutlak caiz olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁹² Türkiye’de konuyla ilgili çalışma yapan Yaratılışı Değiştirme kitabının müellifi İsmail Yalçın kadınların çoğunda görülen kıllanmanın normal sayıldığını ve bu kıllanmanın

⁴⁸⁸ Buhârî, “Libâs”, 63; Müslim, “Tahâre”, 16; Sünen-i Ebî Dâvud, “Teraccül”, 16; Sünen-i İbn-i Mâce, “Fıtrat”, 8; Sünen-i Nesâî, “Tahâret”, 10.

⁴⁸⁹ Nevevî, el-Mecmû’, 1: 288-289.; İbni Kudâme, el-Muğnî, 1: 64-65.

⁴⁹⁰ Selçuk Can, “Kıllanma”, Erişim 20.03. 2019. <http://www.endokrinoloji.com/killanma.html>.

⁴⁹¹ İbni Mâce, “Et’ime”, 60; Tirmizî, “Libâs”, 6.

⁴⁹² Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’-t-Tecmiliyye*, 187-188.; İbni Bâz, “Hükümü İzâletü Şa’ri’l-Yedeyn ve’s-Sâkayn li’i-Mer’e”, Erişim 20.03.19 <https://binbaz.org.sa/fatwas/5938/-حكم-ازالةشعر-اليدين-والساقين-للمرأة>.

üzerindekilerin anormal kabul edildiğini söyleyerek toplum tarafından görünür düzeye gelerek rahatsızlık veren tüylerin izale edilebileceğini söylemiştir.⁴⁹³ Ancak burada normal ve anormalin sınırını belirlemek kolay olmayacaktır. Bu konuda nas bulunmaması ve ihtlaflı bir mesele olması sebebiyle sahibine rahatsızlık veren tüylerin avret bölgesi, bakması ve dokunması yasak olan kişilere açılmadan, zamansal ve mâlî israfa düşmeden izale edilmesinde bir sakınca yoktur denilebilir.

Kadın vücudunun hangi bölgelerindeki tüylerin alınmasının gerekli veya caiz olduğu sorusunun cevabı verildiğine göre şimdi bu tüylerin izalesinde lazer kullanmanın kılları kalıcı olarak gidermesi gerekçesiyle fitratta tağyir kapsamına girip girmediği incelenecektir. İnsanlar temizlik ve güzellik sebebiyle bedendeki bazı tüylerin giderilmesi için farklı yöntemler denemişleridir. Allah Rasûlü döneminde de bunun için traş etmek, yolmak veya bitkisel çözümler gibi yöntemler denenmiş olmasına rağmen Rasûlullah (s.a.v.)'ın, koltuk altı ve kasık bölgesinin kıllarının izale edilmesini buyurduğu halde hangi yöntemle yapacakları konusunda müslümanları serbest bırakması talepte asıl maksudun kılları izale etmek olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹⁴ Bu sebeple insanlar izale işleminin kolay ve temizlik süresinin uzun olduğu yöntemler arayışına devam etmişleridir. Günümüzde bunu en iyi sağlayan yöntem lazerdir. Yapılan reklamlar sonucu yükseltelen beklentilerle insanların lazer epilasyon hakkında genel kabulü kıl köklerini tamamen yok ettiği yönündedir. Ancak ticari kaygı gütmeyen plastik cerrahi uzmanları lazerle giderilen tüylerin kalıcı olmayabileceğini ifade etmekle⁴⁹⁵ birlikte her işlem sonrası kılların %15-35 oranında uzun süreli olarak ortadan kalkacağını kaydetmişlerdir.⁴⁹⁶ Dolayısıyla lazerin epilasyonda en gerçekçi etkisi kıl köklerini zayıflatması ve kılın çıkış süresini uzatması denilebilir. Zira tüyleri gidermek için kullanılan diğer yöntemlerin kökleri kalınlaştırma veya kökleri artırma gibi kıl köklerine ve yeniden çıkma sürelerine farklı etkiler yaptığı bilinmektedir. O halde lazer epilasyon da diğer yöntemler gibi kılların izalesinde kullanılabilir. Ancak bu işlem uzman kişiler tarafından

⁴⁹³ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*, 90-91.

⁴⁹⁴ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 185.; Dâru'l-İftâ el-Mısriyye, "İzâletü's-Şa'r Nihâiyyen bi'l-Vesâil-i'l-Hadîsiyye", 01.03.2013., Karar: 4147.

⁴⁹⁵ David W. Low, Ivona Percec, "Plastik Cerrahide Lazerler", *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*", 168.

⁴⁹⁶ Gonca Elçin, "Lazer Epilasyon", *Türkderm*, 46/1, (2012): 11.

uygulandığı için burada avret bölgesinin kadın veya erkeğe açılması meselesi söz konusu olmaktadır. Önceki bölümde kadının erkek ve kadınların yanında bedeninin bazı bölgelerini kapatması gerektiği delilleriyle birlikte serdedilmiştir. Burada kadının erkeğe karşı avretinin yüz, el ve ayak dışında tüm bedeni⁴⁹⁷; kadına karşı avretinin ise göbek ve diz kapağı arasında kalan bölgesi⁴⁹⁸ olduğunu söylemekle iktifa edilecektir. O halde kadın bu işlemi erkek değil kadın uzmanlara yaptırmalıdır. Ayrıca göbek ile diz kapağı arasını kadınların yanında da örtmesi gerektiğinden buradaki tüyleri bir başkasına aldırılmaz. Ancak avret bölgelerinin zarûrî durumlarda zaruret miktarınca ebe, doktor veya sünnetçiye açılabilmesi kaidesine göre hastalık derecesinde kıllanması olan ve bunu diğer yöntemlerle gideremeyen kadınlar ile yaşlılık veya hastalık sebebiyle bu bölgelerini başka birine temizletenlerin lazer epilasyon yaptırmaları caizdir. Sonuç olarak kadının avret bölgesi dışında kalan tüylerini, kadın uzmana lazerle epilasyon yaptırması caizdir denilebilir.

3.1.2.1.4. Ameliyatsız Yüz Germe

Estetik dünyasında, cerrahi müdahalenin ağırlı olması ve iyileşme süresinin uzunluğu sebebiyle cerrahi müdahalelere alternatif pek çok ameliyatsız yüz germe yöntemleri geliştirilmiştir. Daha konforlu ve kısa sürede dilediği cilt gerginliğine ulaşmak isteyenler ameliyatsız yüz germe işlemlerine yönelmişlerdir. Dünyada ve Türkiye’de çok farklı yöntemlerle gerçekleştirilen bu uygulamalardan günümüzde en çok rağbet gören örümcek ağı ve Fransız askısı teknikleri incelenecektir.

Bir Türk uzman⁴⁹⁹ tarafından geliştirilen örümcek ağı tekniğiyle yapılan cilt gençleştirme işlemi, yüzün anestezi kremle uyuşturulmasıyla başlar. Akabinde uyuşan derinin altına, çok ince iğneler içerisine yerleştirilmiş PDO ipler enjekte edilir. 6 ay içerisinde derinin altında emilme özelliğine sahip bu ipler, örümcek ağı şeklinde yerleştirilir. Vücut PDO iplere reaksiyon olarak

⁴⁹⁷ Kasani, *Bedaiü's-Sanai'*, 5: 125.; Serahsî, *Mebûsât*, 10: 148.

⁴⁹⁸ Serahsî, *el-Mebûsât*, 10: 147.; Merginânî, *el-Hidâye*, 1: 149.

⁴⁹⁹ Bülent Cihantimur, Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Uzmanı.

fibroplast⁵⁰⁰ ve büyüme faktörü içeren kollajen üretmeye başlar. Böylelikle cilt yavaş yavaş gerilir ve etki tam olarak 6 ay sonra görülmeye başlanarak 12-18 ay sürer.⁵⁰¹ Ameliyatsız yüz germe işlemlerinin diğeri ise dinamik askı da denilen Fransız askı tekniğidir. Fransız askı işleminde, yüz anestezi kremleriyle uyandırılır, dışı silikon içi polyester maddelerle yapılmış özel esnek ipler başın kulak üzeri bölgesinden deri altına yerleştirilir. Özel iplerle asılan cilt, iplerin 5-10 yıl içerisinde deforme olmasına kadar etkisini sürdürür. İşlem sonrası 3 gün içinde yüzde ağrı ve şişlik görülür.⁵⁰²

Uygulama ve etki açısından benzer olan bu iki işlem fikhî açıdan birlikte değerlendirilecektir. Zira her ikisi de olduğundan daha genç görünmek için yaptırılan, kesi gerektirmeyen ve yüz derisinin altına özel ipler yerleştirilerek uygulanan işlemlerdir. Aralarındaki fark ise Fransız askısı tekniğinin etkisinin daha uzun ve kuvvetli olmasına binaen komplikasyonlarının ve iyileşme süresinin de daha fazla olmasıdır. İşlem fikhî değerlendirildiğinde; günümüz İslam hukukçularından Hayrettin Karaman, etkisi itibarıyla yüzü değiştirmedigi ve bir başkasının yüzüne benzetmeyip sadece sahibinin eski (gençlik) yüzüne döndürdüğü için işlemi fitratı değiştirme kapsamına dahil etmemektedir.⁵⁰³

Ancak yaşlanmanın tabii seyrinde oluşan kırışıklıklar yaşa bağlı fitrî özelliklerdendir ve bu işlemde yaşın fitratının aksine bir durum için gayret sarfedilmektedir. ‘Yaratılışı değiştirme’ ifadesinin, organın büyütülmesi, küçültülmesi gibi sadece şekil değişikliğine hasredilmesinin konuyla ilgili zikredilen delillere istinaden Şârî‘in maksadına muvafık olmadığı kanaatindeyiz. Zirâ Allah Rasûlü (s.a.v.) yaşlanmanın alameti olan beyaz saç kıllarının

⁵⁰⁰ Fibroblast: Bağ dokunun temel hücresidir ve bağ dokunun ana maddesi olup yaraların iyileşmesinde işlevi olan kollajen adlı proteinin yapımından soeumludur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.atigencell.com/fibroblast/fibroblast-nedir/>.

⁵⁰¹ Bülent Cihantimur, “Örümcek Ağı Tekniği”, Erişim 23.03.2019. <https://www.dr.com.tr/tr/prosedurler/yuz/orumcek-agi-teknigi>.

⁵⁰² Nihat Dik, “Yüz Germe Ameliyato Yerine Fransız Askısı”, *Yeni Birlik*, 29 Ağustos 2017, erişim 23 Mart 2019 <https://www.gazetebirlik.com/haber/yuz-germe-ameliyati-yerine-fransiz-askisi-3351/>.

⁵⁰³ Fransız askısı ve örümcek ağıyla yüz germe, teknik ve uygulama olarak yeni bir işlem olması sebebiyle yapılan araştırmalarda Arap dünyasında ve Türkiye’de işlemlerin hükmüne dair bir fetva veya görüşe rastlanmamıştır. Bu sebeple işlemlerin hükmü Türkiye’de fetva konusunda otorite olan Din İşleri Yüksek Kurulu’na ve İslam Hukukçusu Prof. Dr. Hayrettin Karaman’a mail yoluyla sorulmuştur. Yine mail yoluyla verilen cevaplarda meseleyi değerlendirmişlerdir. Cevap olarak konuyla ilgili belirtilen görüşlere bu başlık altında gereken yerlerde atıf yapılacaktır.

yolunmasını nehyetmiş ve İslamla ağaran saçın ahirette kişiye nur olacağını⁵⁰⁴ buyurarak yaşlanma belirtisi olan ağaran saça bir değer atfetmiştir. Bazı İslam âlimleri, saç veya sakaldaki ağaran kılları koparmayı da Allah'ın yarattığını tağyir olarak nitelendirmişlerdir.⁵⁰⁵ Öyleyse yaşa bağlı olarak oluşan kırışıklıkların oluşmasını önlemek için doğrudan bedene uygulanan bu işlemin fitrata müdahale olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte estetik müdahalelerin fikhî zeminini oluşturan diğer ilkeler dikkate alındığında her iki işlemin uygulama sonrasında görülmesi muhtemel olan ağrı, şişlik, asimetri gibi bazı olumsuz sonuçların riskini barındırdığı bilinmektedir. Bu, Allah'ın insana emanet olarak verdiği bedene zarar vermek olarak addedilir. Bununla birlikte her iki işlemin hükmü için sorulması gereken en önemli soru, müdahalenin hangi amaçla yapıldığıdır. Muasır İslam hukuçusu Karaman, kadının yüzünü kocasına daha güzel gösterme veya kendi moralini iyileştirme isteğinin meşru maksat olduğunu ancak kendisiyle evlenmek isteyen veya iş vermek isteyene karşı daha genç ve güzel görünme arzusunun aldatma sayılacağı için meşru olmadığını söylemektedir. Genel olarak insanlara güzel görünme/gösterme isteği de meşru değil diyen Karaman, normal makyajın dahi dışarıda değil, ev içinde kocasının ve mahremlerinin yanında uygun gördüğünü belirtmektedir. Hükümde maksadın ehemmiyetini kabul etmekle birlikte Şârî'in nehyettiği bir fiilin 'kocaya güzel görünmek' maksadıyla tahsis veya takyid edilemeyeceği önceki bölümde açıklanmıştı. Zirâ Şârî', evli-bekar tüm kadınlara süslenme hususunda meşru sınırları belirlemiştir. Dolayısıyla bu işlemi daha genç görünmek için yapan kadının evli veya bekar olmasının hükme bir etkisi olmayacaktır. Yine insanın maddi ve manevi ihtiyaçları için yapılan harcamalar israf sayılmamakla birlikte bunlarda aşırıya gitme israfa yol açmaktadır. Mezkur mahzuriyetlerle birlikte işlemi yaptıran kişinin psikolojik olarak rahatlaması insanın maslahatı sayılsa dahi söz konusu sakıncaları bertaraf edecek bir gerekçe değildir. Zira bu tarz gençleşme algısı, kişiye dünyaya gelişinin asıl maksadını unutturarak dünyaya bağlanmasına vesile olacaktır. Oysa İslam'ın gayesi insanın bu dünyada diğer dünya için hazırlık yapmasıdır. Dolayısıyla kişideki geçici psikolojik rahatlama, İslam'ın gayesine muvafık

⁵⁰⁴ Ebû Davud, "Teraccül", 16; Ahmed b. Hanbel, II, 54.

⁵⁰⁵ İbni Hacer, *Fethu'l-Bâri*, 10: 388.

Öyleyse örümcek ağı ve Fransız askısı teknikleriyle uygulanan yüz germe/gençleştirme işlemlerinin *fitratı değiştirme, bedene zarar verme ve israf* sebeplerine istinaden mahzurlu olduğu söylenebilir.

3.1.2.1.5. Kaş Kontürü (Mikroblading)

Tıbbî estetik çerçevesine girmemekle birlikte günümüzde en sık uygulanan estetik işlemlerden olması ve dövmeyle olan alakası hasebiyle kaş kontur (mikroblading) tekniğiyle kalıcı kaş yapılması da araştırmanın içeriğine dahil edilmiştir. Kaş konturu işlemiyle, kozmetik olarak kaş bölgesinin yeniden şekillendirilmesi, düşük kaşların kaldırılması ve tıbbî nedenlerle dökülen kaşların yeniden yapılandırılması mümkündür. Kişinin kaş rengine paralel pigmentler (boya), kaşın seyrek olan kısımlarında kılların aralarına veya boş alanlara ince iğneler yardımıyla kıl şekli verilerek deri altına zerk edilir.⁵⁰⁶ Deri üzerine değil de yüzeye yakın epidermise yerleştirilen pigmentler sebebiyle bir yıla yakın kalıcılığı olan bu işlem⁵⁰⁷, uygulandığı itibarıyla dövmeyle benzetilmektedir.

Meselenin fikhî boyutu, işlemin mahiyeti ve maksadı itibarıyla incelenecektir. Öncelikle uygulama yöntemi açısından kaş kontürü bir nevi kalıcı dövme niteliğindedir.⁵⁰⁸ İşlemin deri yüzeyine yakın bir bölgeye daha ince iğnelerle uygulanmasına bağlı olarak etkisinin dövmeyle oranla yarı kalıcı olması dövmeyle benzetilmesi özelliğini değiştirmemektedir. Zira aynı yöntemle uygulanan dövme İslam dininde, Allah Rasûlü (s.a.v.)'nin “*Allah sırf güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini(kaş) yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti.*”⁵⁰⁹ hadisiyle haram kılınmıştır. Önceki bölümde dövmenin haramlığının illetini fukahanın ittifakla ‘Allah'ın yarattığı fitratı değiştirme’⁵¹⁰ olarak tespit ettikleri ifade edilmişti. Mahza estetik amaçla uygulanan kaş kontürü de bir tür dövme olması hasebiyle sadece güzellik için uygulandığında fitratı taşıyıcı illete binaen caiz değildir. Ancak dövmenin hürmetine işaret eden hadiste zikredilen ‘güzellik için’

⁵⁰⁶ Eser Aydoğdu, “Kaş ve Dudak Kontür”, Erişim 02.04.2019. <http://www.eseraydogdu.com.tr/kas-ve-dudak-kontur>.

⁵⁰⁷ Eda Kırıl, “3D Mikroblading Kaş”, Erişim 02.04.2019. <http://aseestetik.com.tr/mikroblading-kas/>.

⁵⁰⁸ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'ilîyye*, 2003-204.; İslam Web, “Resmü'l-Havâcid bi-Mâddetin Tuhkînu Bihâ Hel Yu'addü Mine'l-Veşm”, Erişim 02.04.2019. <https://fatwa.islamweb.net/ar/fatwa/126558/>.

⁵⁰⁹ “لَعَنَ اللَّهُ الْوَائِمَاتِ وَالْمُسْنُوْثِمَاتِ، وَالْمُتَمَصَّاتِ، وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خُلُقَ اللَّهِ تَعَالَى”

ittifakla ‘Allah’ın yarattığı fitratı değiştirme’⁵¹⁰ olarak tespit ettikleri ifade edilmişti. Mahza estetik amaçla uygulanan kaş kontürü de bir tür dövme olması hasebiyle sadece güzellik için uygulandığında fitratı tağyir illetine binaen caiz değildir. Ancak dövmenin hurmetine işaret eden hadiste zikredilen ‘güzellik için’ ifadesi yasağın âmmlığını(genelliğini) tahsis etmiş(hususileştirmiş) ve tedavi maksadıyla yapılan dövmeyi nehiy kapsamının dışında bırakmıştır. Bu itibarla kişinin kaşları dökölüp diğer insanlar tarafından yadırganmasına ve psikolojik olarak etkilenmesine sebep oluyor ise tedavi maksadıyla kalıcı kaş yaptırması caiz olur.⁵¹¹

3.1.2.2. Cerrahi Estetik Müdahaleler

3.1.2.2.1. Cilt Germe Ameliyatları

Cilt germe operasyonları, anatomik konumuna göre yüzde alın, boyun ve yüz derisi; üst gövde biçimlendirmesinde kol; alt vücut şekillendirilmesinde önem arz eden karın ve uyluk germe işlemlerinden oluşmaktadır. Ameliyelerin ortak müsebbibi yaşlanmayla birlikte derinin elastikiyetini kaybetmesi ve sarkması sayılsa da her bir bölüm için etken sebep farklıdır. Dolayısıyla öncelikle anatomisine göre operasyonların uygunlama sebepleri, mahiyetleri ve sonunda sebeplerine göre hükümleri incelenecektir.

Yaşa paralel olarak deforme olan bedende yüz derisi, güneş ışığına ve diğer çevresel faktörlere daha çok maruz kaldığından diğer bölgelere göre daha hızlı yaşlanma eğilimi gösterir.⁵¹² Yüz germe, yaşa bağlı olarak sarkan cildi yerçekiminin etkisine ters doğrultuda yukarı ve arkaya taşıma işlemidir. Kulak önünden başlanarak arkasına doğru uzanan kesilerle yaşlılık belirtileri veya sarkma derecesine göre cilt gerilir.⁵¹³ Germanin etkisi boyun ve alında da hissedilmekle birlikte gerektiği halde bu bölgelerde ayrı bir işlem uygulanabilir. Uzmanlar tarafından üst vücut şekillendirilmesiyle birlikte değerlendirilen kol

⁵¹⁰ Ebü'l-Fazl Mecidüddin Abdullah b. Mahmüd b. Mevdud Mevsili, 683/1284, *el-İhtiyar li-Ta'lili'l-Muhtar*, (Kâhire: Matbaatü'Halebî, 1937) 4: 164.; Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzi, 597/1201, *Ahkâmü'n-Nisa: Akaid, İbadat, Muamelat, Adab, Sire*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1985/1405), 86.;

⁵¹¹ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 204.

⁵¹² Arman ağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 295.

⁵¹³ Gürkan Kayabaşoğlu, “Yüz Germe (Gerdirme) Ameliyatı Nasıl Yapılır?”, Erişim 25.03.2019. <https://gurkankayabasoglu.com/yuz-germe/>.

germe operasyonları genelde yaşlanmaya bağlı deri sarkıklıkları⁵¹⁴ ve aşırı kilo verme sonucu oluşan deformiteler sebebiyle uygulanmaktadır. Defotmitenin yoğunluğuna göre işlemin kesisi artar ve cilt fazlalıkları alınarak tekrar dikilir.⁵¹⁵ Alt vücut biçimlendirmede karın germe işlemleri daha çok obeziteye yönelik cerrahi müdahale veya diyet ve egzersizle aşırı kilo vermeye bağlı sarkmalarla⁵¹⁶ doğum sonrası oluşan derformiteleri⁵¹⁷ gidermek için yapılır. Uyluk estetiği ise daha çok normal kiloda olmasına rağmen iç uyluk gerginliğini kaybetmesine ve aşırı kilo vermeye bağlı sarkmaları oluşanlara uygulanır.⁵¹⁸ Her iki işlemde de ameliyat yöntemi ve kesi, sarkıklığın ve yağ dokularının fazlalığına göre değişebilir. İşlem sonrası her anatomik bölgenin özelliğine göre farklı yan etkilerin olduğu gözlemlense de genel olarak cilt germe operasyonlarında hematon (kanamanın doku içerisinde birikmesi), deri nekrozu (doku ölümü), sinir hasarı, hipertrofik skar (aşırı iz), his kaybı ve enfeksiyon görülmektedir.⁵¹⁹

Çeşitli saiklerle farklı bölgelere uygulanan cilt germe işlemleri sebeplerine nispetle üç başlıkta toplanabilmektedir: 1. Yaşa bağlı olarak ciltte oluşan kırışıklıklar ve sarkmaları giderme maksadıyla yapılan işlemler. 2. Kilo alma veya doğum sebebiyle ciltte oluşan deformitelerin izalesi için uygulanan işlemler. 3. Mide ameliyatı, diyet veya egzersiz sonucu aşırı kilo vermeye bağlı ciltte oluşan derformite ve sarkmaları gideren müdahaleler. Meselenin fikhî boyutu, sebebe dayalı yapılan tasnife göre incelenecektir.

1. Yaşa bağlı olarak ciltte oluşan kırışıklıklar ve sarkmaları giderme maksadıyla yapılan işlemler: İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi geçirdiği birtakım dönemler ve bu dönemlerin tabii seyrinde uğradığı bazı fiziksel değişimler vardır. Toplum ve tıp tarafından doğal karşılanan ve yadırganmayan fitrî değişimlerden olan yaşa bağlı kırışıklık

⁵¹⁴ Saime İrkören, “Karın Kol Uyluk Germe”, Erişim 26.03.2019. <https://www.saimeirkoren.com/karin-kol-uyluk-germe-ameliyati/>.

⁵¹⁵ Susan E. Downey, “Kol Germe ve Üst Gövde Biçimlendirmesi”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 707.

⁵¹⁶ Joseph P. Hunsted, REmus Repta, “Alt Vücut Germe ve Uyluk Estetiği”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 696.

⁵¹⁷ Saime İrkören, “Karın Kol Uyluk Germe”, Erişim 26.03.2019. <https://www.saimeirkoren.com/karin-kol-uyluk-germe-ameliyati/>.

⁵¹⁸ Joseph P. Hunsted, REmus Repta, “Alt Vücut Germe ve Uyluk Estetiği”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 705.

⁵¹⁹ Charles H. Thorne, “Yüz Germe”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 509-510.; Saime İrkören, “Karın Kol Uyluk Germe”, Erişim 26.03.2019. <https://www.saimeirkoren.com/karin-kol-uyluk-germe-ameliyati/>.

ve sarkmalar yaşlılığa ait özelliklerdendir ve engellemek mümkün değildir. Ancak bulunan evreyi daha sağlıklı geçirmek için zararlı maddelerden uzak durmak, spor yapmak, temizliğe dikkat etmek gibi önlemler alınabilir. Yaş, kırışıklık ve sarkma hususunda tüm vücudu etkilediği halde dış etkenlere açık olan yüz, yağ dokularının yoğun bulunduğu üst kol, uyluk ve karın bölgesi yaştan daha fazla etkilenmektedir. Yaşlılık emarelerinin güzelliğe engel olduğunu düşünenler bunları yok etmek için yüz, kol, uyluk ve nadiren karın gerdirme operasyonlarına yönelmektedirler. Muasır fıkıhçılardan Şinkitî, yaşa bağlı olarak deride oluşan kırışıklık ve sarkmaları giderme için yapılan bu işlemleri, yaşlılık belirtilerini izale eden yaratılışı değiştirme operasyonları olarak isimlendirmektedir.⁵²⁰ İnsanın yaşı gereği cildinin sarkması ve kırışıklıkların oluşması fitrîdir ve bunun aksi için cildi gerdirerek müdahalede bulunmak Allah'ın yarattığı fitratı değiştirmektir. Öyleyse fitratı değiştirmenin mahzuriyetine delil olarak gösterilen ayet⁵²¹ ve hadis⁵²² yaşlılık sebebiyle oluşan sarkmaları ve kırışıklıkları gidermek için yapılan ameliyatların mahzuriyeti için de delildir.⁵²³ Ayrıca yaşlılığın emarelerinin izalesi için uygulanan bu işlemlerin mahzuriyetine sahabenin Allah Rasûlü'ne 'Ey Allah'ın Rasûlü tedavi olmamızda bir sakınca var mıdır?' sorusu üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in *"Tedavi olunuz ey Allah'ın kulları! Zirâ bütün noksanlıklardan münezzeh olan Allah, hastalıkla birlikte şifasını da yaratmıştır ancak yaşlılığın çaresi yoktur."*⁵²⁴ şeklinde cevap vermesiyle istidlal edilmiştir.⁵²⁵

İnsanlara olduğundan genç ve güzel görünme saikiyle uygulanan bu işlem sayesinde kişi, kendisini olduğundan farklı gösterdiği için estetik cerrahinin mahzuriyetine sebep olan aldatma (tedlis) illetini barındırmaktadır. Buraya kadar yapılan işlemin sonucuna göre bazı illetler tespit edilerek zikredildi. Bununla birlikte işlem esnasında Şârî'in maksadına muhalif bazı durumların vukuuda kaçınılmazdır. Öncelikle tedavi gibi zaruri veya hâcî bir sebep olmaksızın dokunulmaz ve saygın olan bedene cerrahi bir müdahalede bulunmak ve bu

⁵²⁰ Muhammed b. Muhammed Muhtâr b. Ahmed Mezid el-Cekeni Şinkitî, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, (Şârika: Mektebetü's-Sahabe, 1994), 192-193.

⁵²¹ Nisa 4/119. "...Şeytan: Onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler..."

⁵²² Buhari, "Tefsir", 69; "Libâs", 82, 84, 85, 87; Müslim, "Libâs", 33; Ebû Davud, "Teraccül", 4. *"Allah sırf güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti."*

⁵²³ Şevki Abduh Sahî, *El-Fikrû'l-İslâmî ve'l-Kazâyâ't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, (Kahire: Mektebetü'n-Nehdati'l-Mısriyye, 1990), 154.; Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü't-Tecmil*, 68-69.

⁵²⁴ Ebû Davud, "Tıb", 1; Tirmizî, "Tıb", 2; İbni Mâce, "Tıb", 1.

⁵²⁵ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecmil*, 266.

işleme binaen bedene zarar vermek korunması zaruri olan beden bütünlüğü ve dokunulmazlık ilkesini çiğnemek demektir. Ayrıca karın ve uyluk gibi kadınların yanında dahi örtülmesi gereken bölgelerin zaruri bir sebep olmasızın açılması hatta dokunulması İslam hukukuna göre uygun değildir.⁵²⁶ Öyleyse işlemi uygulama esnasında ve sonrasında tespit edilen *fitriatı değiştirme, dokunulmaz olan bedene zarar verme, aldatma, avret bölgesininin açılması* illetlerine istinaden yaşlılık emarelerini gidermek için yapılan cilt germe operasyonları caiz değildir.

2. Kilo alma veya doğum sebebiyle ciltte oluşan deformitelerin izalesi için uygulanan işlemler: Kilo alma ve birden fazla olan doğumların neticesinde karın bölgesinde yağlanma ve sarkma görülmektedir. Estetik olarak hoşlanılmayan bu yağ ve sarkmalar, cerrahi müdahaleyle izale edilip karına şekil verilmektedir. Muasır İslam hukukçuları, işlemin cerrahi müdahale olması sebebiyle meseleyi maslahat-mefsedet (yarar-zarar) dengesi açısından değerlendirmişlerdir. Kilo veya doğum sebebiyle oluşan sarkmalar, aşırı dikkat çekiyor, kişiye fizyolojik ve psikolojik olarak zarar veriyorsa gerdirmeye işlemine cevaz verilmiştir.⁵²⁷ Ancak genel olarak doğum ve aşırı kilo sebebiyle oluşan sarkmalar olağandır ve tabiî görülmektedir. Dolayısıyla kişiye zarar vermeyen ve tabiî olan sarkmaların cerrahi müdahaleyle giderilmesi fitratı değiştirme kapsamında dahil edilmiş olup, yaşlanmaya bağlı oluşan sarkıkların giderilmesi için yapılan işlemlerin mahzuriyetine sebep olan illetlerle burada da geçerli kabul edilmektedir. Ayrıca söz konusu işlemde mezkur illetlere ek olarak karın gerdiren kadınların tekrar hamile kalmaktan sakınması, Şârî'in korunması zaruriyyâtın olan neslin devamı maksadına muhaliftir. Öyleyse sağlığa zararı olmayan kilo ve doğum sonucu oluşan sarkmaların giderilemesi için yapılan cerrahi müdahalelerin, *fitriatı değiştirme, dokunulmaz olan bedene zarar verme, aldatma ve avret bölgesininin açılması* illetlerine istinaden caiz olmadığı söylenebilir.

3. Mide ameliyatı, diyet veya egzersiz sonucu aşırı kilo vermeye bağlı ciltte oluşan derformite ve sarkmaları gideren müdahaleler: Herhangi bir sebeple aşırı kilo alan ve veren kişilerde, yağ dokularının yoğun bulunduğu karın, kol ve uyluk bölgelerinde verilen kiloya orantılı olarak sarkmalar meydana gelmektedir.

⁵²⁶ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 266-267.

⁵²⁷ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 317.; İslam Web, "Hükmü İcrâü Ameliyyetü Şedd-i Cildi'l-Batn", Erişim 28.03.2019. <http://www.islamweb.net/ar/fatwa/16677/حكم-اجراء-عملية-شد-جلد-البطن>.

Uzmanlar oluşan sarkmaların diyet ve sporla giderilemeyeceğini ancak cerrahi müdahaleyle fazla derinin alınacağını ifade etmektedir.⁵²⁸ İslam âlimleri mezkur işlemi, aşırı kilo verme sonucu deforme olan deriyi eski haline getirme veya düzeltme olarak değerlendirerek bu ve benzeri durumlarda uygulanan müdahaleleri keyfi bir estetik operasyonu değil, tıbbî bir tedavi olarak nitelendirmişler ve mahzurlu olan cilt gerdirme ameliyatlarından istisna etmişlerdir.⁵²⁹

3.1.2.2.2. Burun Estetiği (Rinoplasti)

Burun, yüzün merkezinde yer alan ve konumu itibariyle görünüşte dikkat çeken önemli bir organdır. Fiziki yapısı kadar fonksiyonelliği de mühim olan burunun solunum, koku alma, sinüsleri boşaltma, ses oluşumuna katkı sağlama ve orta kulağı havalandırma işlevleri mevcuttur.⁵³⁰ En sık başvurulanan ve en zor (komplike) ameliyatlardan biri olan rinoplasti, burnun fonksiyonel değil; fiziksel bozukluğuyla ilgilenir.⁵³¹ Estetik burun ameliyatı veya burnu yeniden şekillendirme ameliyatı olarak bilinen rinoplastiyle burun büyültülebilir veya küçültülebilir, burun ucu veya kemerinin şekli değiştirilebilir, burun delikleri daraltılabilir veya burunla üst dudak arasındaki açı değiştirilebilir.⁵³² Bu işlemin uygulanabilmesi için açık ve kapalı (endonazal) olmak üzere iki yöntem vardır ve her yöntemin kendine göre avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Uzmanlar işlemin amacına ve hastanın durumuna göre bir tercihte bulunurlar. Lokal veya genel anestezi altında yapılan açık ameliyatta burun deliklerini birbirinde ayıran dik doku bandından (kolumella) bir kesi yapılır ve ameliyat esnasında burun derisi, kemik ve kıkırdak çatısından ayrılır. Akabinde burun şekillendirme işlemi, mevcut probleme ve doktorun uyguladığı tekniğe göre değişik yöntemlerle uygulanır ve deri, oluşturulan çatı üzerine adapte edilir.⁵³³ Son olarak burun deliklerine tamponlar yerleştirilir ve burnun üzerine alçıdan yapılan bir atel

⁵²⁸ Joseph P. Hunsted, REmus Repta, “Alt Vücut Germe ve Uyluk Estetiği”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 696.

⁵²⁹ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*” 54.;

⁵³⁰ Defne Erkara, “Burnun Anatomisi ve İşlevi”, Erişim 24.03.2019. <https://www.defneerkara.com/burun-anatomisi.html>.

⁵³¹ Charles H. Thorne, “Rinoplasti”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*”, 512.

⁵³² Türk Plastik REkonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği, “Burun Ameliyatları”, Erişim 24.03.2019. <http://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/40/burun-ameliyatlari>.

⁵³³ Türk Plastik REkonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği, “Burun Ameliyatları”, Erişim 24.03.2019. <http://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/40/burun-ameliyatlari>.

konularak operasyon tamamlanır.⁵³⁴ Ancak işlem sonrasında bir süre daha ameliyata bağlı oluşan komplikasyonlara bağlı ve burnun istenilen şekle kavuşması için dikkat edilmesi gereken prosedürler vardır. Enfeksiyon, abse, kanama, ödem, anozmi (koku almama), epifora (aşırı gözyaşı) rinoplastinin komplikasyonları arasında sıralanmaktadır.

Burun estetiğinin mahiyetiyle ilgili zikredilen tıbbî izâhât meseleyi fikhî açıdan ele almak için gerekli ve yeterlidir. Muasır İslam hukukçuları, rinoplastinin tıbbî cerrahi bir müdahale olması hasebiyle konuyu amacına istinaden tedavi maksatlı (zorunlu) ve güzellik maksatlı (tercihli) işlemler olarak iki ayrı kategoride değerlendirmişlerdir. Tedavi amacıyla uygulanan rinoplasti işlemleri ya doğuştan olan ya da sonradan meydana gelen burun dezenformasyonları sebebiyle doktorlar tarafından gerekli görülen veya tabii görüntüsü dışında olması sebebiyle bireye fizyolojik veya psikolojik olarak zarar veren durumlarda yapılan müdahalelerdir ve fıkhen caizdir.⁵³⁵

Plastik ve rekonstrüktif cerrahinin meşruiyetine delil gösterilen “*Arfece adında bir sahabînin, Külab günü burnu kesildi. O da gümüşten bir burun yaptırdı ancak gümüş burun koku yaptı ve bunu Rasûlullah (s.a.v.)’a bildirdiğinde Allah Rasûlü (s.a.v.), kendisine altından bir burun yaptırmasını emretti (tavsiye etti).*”⁵³⁶ hadisi aynı zamanda burun estetiği konusunda özel bir delildir. Bu hadis, Allah Rasûlü (s.a.v.)’nün yüzün tabii güzelliğini bozan durumların kişiye vereceği fizyolojik ve psikolojik zararı dikkate aldığına işarettir. Günümüz fıkıhçılarından Karaman’ın kendisine burun estetiğiyle ilgili yöneltilen soruya “Normalden büyük olan ve sahibini ya psikolojik veya fizyolojik olarak rahatsız eden bir burunu ameliyatla normal boyutlara getirtmek bir tedavidir ve caizdir.”⁵³⁷ şeklinde verdiği cevap durumu tedavi ve güzellik açısından değerlenirmede önemli bir örnektir. Öyleyse kaza, savaş veya yanık gibi sebeplerle kopan ve dezenformasyona uğrayan ya da doğuştan toplumun yadırgamasına sebep olacak derecede kusurlu

⁵³⁴ Arman Çağdaş, “Estetik Cerrahi”, *Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 304.

⁵³⁵ Salih b. Muhammed el-Fevzânî, *Cerâhatü’l-Tecm’iliyye*, 208-210.

⁵³⁶ Ebû Davud, “Hâtim”, 7; Tirmizî, “Libâs”, 31; Nesâî, “Ziynet”, 41.

⁵³⁷ Hayrettin Karaman, “Estetik Ameliyat”, Soru: 357, Erişim 24.03.2019. <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00357.htm>.

olan⁵³⁸ bir organın tedavi maksadıyla anomalisinin giderilmesi bu hadise kıyasla ve tedavi sebebiyle caizdir.⁵³⁹

Fonksiyonel ve şekilsel olarak normal olan bir burnun daha estetik veya moda olan bir görünüme kavuşması için yapılan estetik işlemler ise güzellik maksatlı müdahaleler kapsamında değerlendirilmektedir. Normal olan bir burnun ucunu kaldırma, küçültme, deliklerini daraltma, burun kemerine şekil verme veya burnun açısını değiştirme bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Güzellik maksatlı uygulanan rinoplasti, uygulama esasları (cerrahi bir işlem), etkileri ve komplikasyonlarıyla birlikte düşünüldüğünde ilk olarak fiziksel veya psikolojik bir zararı gidermeyen, uzmanlar ve toplum tarafından normal kabul edilen şekli yani Allah'ın yarattığı fitratı değiştiren bir işlem olduğu⁵⁴⁰ gözlemlenmektedir. İkinci olarak tedavi gibi meşru bir maksat olmaksızın bedene kısa ve uzun vadede zarar veren bir işlemdir.⁵⁴¹ Üçüncüsü bu işlemin uygulanması ve iyileşmesi için belirli bir süre ve meblağ harcanmaktadır. Müslüman bir şahsiyetin meşru bir maksat olmadan zamansal ve parasal harcamalarda bulunması israf sayılmaktadır. Dördüncüsü, burnun yüzdeki konumu itibarıyla dikkat çektiği izahtan vârestedir. İşlem sonucu burundaki değişiklik yüzde de tezahür edecek ve bakışları celb edecektir. Oysa islamî süslenme, güzelliği ve süsü teşhir etmeyi tasvip etmemektedir. Beşincisi, rinoplastiyle burnunu değiştiren kişi, kendisini olmadığı halde göstererek diğer insanları aldatmış sayılır.⁵⁴² Son olarak birey, işlemi moda veya değişen güzellik anlayışları sebebiyle yaptırıyorsa bunun sonunun gelmeyeceğini bilmelidir. Bu anlayış modanın sürekli değişmesiyle insanı, kendisini hep kusurlu gören, sürekli arayış içerisinde olan, değerli vaktini mâlâyânî işlere harcayan mutsuz birey haline getirerek asıl yaratılış amacından uzaklaştırmaktadır.

Rinoplastinin mahzûriyetine işaret eden tüm delillere rağmen, bireyin normal olan burnunu herhangi bir yönüyle kusurlu görmesi sebebiyle psikolojik

⁵³⁸ Din İşleri Yüksek Kurulu Kararları, “Estetik Ameliyat”, 28.11.2002. Erişim 25.03.2019. <https://kurul.diyaret.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2945/estetik-ameliyat>.

⁵³⁹ Şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû'l-İslâmî Ve'l-Kazâyâ't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 132.

⁵⁴⁰ Muhammed b. Muhammed Muhtâr b. Ahmed Mezid el-Cekenî Şinkîti, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, (Şârika: Mektebetü's-Sahabe, 1994), 194.

⁵⁴¹ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 208-210.

⁵⁴² Şinkîti, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye*, 195.

bunalıma girmesi, sosyal hayattan uzaklaşması, akademik veya iş hayatında başarısızlığa uğraması ve bu problemleri psikolog eşliğinde çözmemesi durumunda bu işlemin tedavi kapsamında yapılacağı söylenebilir. Ancak kişinin vehmettiği kusurun psikolojisini bozması sebebiyle işleme cevaz verilmesi izâfî (göreceli) bir durum olması itibarıyla kesin sınırları çizilememektedir. Bu durumda şahsın vicdanı misdak (ölçüt) kabul edilecektir.

Sonuç olarak sadece güzellik maksatlı yapılan burun estetiği ameliyatının, *Allah'ın yarattığı fitratı değiştirmeye ek olarak bedene zarar vermek, mâli ve zamansal israf, güzelliği teşhir (teberrüc) ve aldatma* illetlerine istinaden caiz olmadığı söylenebilir.

3.1.2.2.3. Meme Estetiği (Mammoplasti)

Dünyada ve Türkiye’de kadınların en fazla başvurdukları estetik cerrahi işlem olan meme estetiği cerrahisiyle göğüsler büyütülerek, küçültülerek, dikleştirilerek veya simetrik hale getirilerek istenilen şekle sokulmaktadır. Pek çok tekniği olan göğüs şekillendirme operasyonları, amaçlarına göre meme büyütme (augmentation), meme küçültme (reduction), meme dikleştirme (mastopeksi) ve meme asimetrisini giderme şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu teknikler müdahalenin amacına göre tek başına yapıldığı gibi büyütülerek dikleştirmede olduğu gibi kombine halinde de uygulanabilir. Meme büyütme operasyonları, göğüs kasının ya da dokusunun altına silikon veya tuzlu suyla dolu bir implant (protez) yerleştirilerek gerçekleştirilir.⁵⁴³ Bu işlem, genelde göğüslerini küçük bulan kadınların göğüslerini istedikleri boyuta getirme, hamilelik sonrası küçülen göğüsleri büyütme, farklı boyutlardaki memelerin simetrisini sağlama ve meme kanseri cerrahisi sonrasında rekonstrüksiyon amacıyla uygulanmaktadır.⁵⁴⁴ Diğer cerrahi müdahalelerde olduğu gibi bu işlem de kanama, enfeksiyon ve kapsül kontraktürü (implat çevresinde tabaka oluşması)

⁵⁴³ Steven Alan Teitelbaum, “Meme Büyütme: Prensipler, Teknikler, Protez Seçimleri ve Komplikasyonlar”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 575.; Güncel Öztürk, “Meme Estetiği Çeşitleri Neler?”, Erişim 28.03.2019. <http://www.milliyet.com.tr/meme-estetigi-cesitleri-neler-pembenar-detay-estetik-2798395/>.

⁵⁴⁴ Arman Çağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 306.

riski taşımaktadır.⁵⁴⁵ Bununla birlikte gerçekçi olmayan beklentiler, uygun olmayan implant seçimi ve iyi hazırlanmayan ameliyat planlaması sebebiyle hasta memnuniyetsizliği işlemin tekrarlanmasına sebep olabilir.⁵⁴⁶

Göğüslerin şekillendirilmesiyle ilgili ikinci işlem meme küçültme (reduction) operasyonudur. Ergenliğe geçiş dönemi (peburte), gebelik, menstural (adet) bozukluk, hormonal bozukluk veya aşırı kilo sebebiyle patolojik boyutlara ulaşan göğüsler farklı tekniklere sahip meme küçültme işlemiyle normal şekline getirilirler.⁵⁴⁷ Tek başına uygulanabildiği gibi büyütme veya küçültme işlemleriyle kombine olarak yapılabilen meme dikleştirme (mastopeksi) operasyonu, hamilelik, emzirme ve yer çekiminin etkisiyle yıllar geçtikçe oluşan sarkmalarının giderilemesi için uygulanmaktadır.⁵⁴⁸ Kanama, seroma (ölü boşlukta seroz sıvısının birikmesi), enfeksiyon, asimetri, kötü skar (iz), meme ucu duyu kaybı, meme ucu veya deri flep nekrozu (doku ölümü) komplikasyonları arasında sayılmaktadır.⁵⁴⁹ Son olarak meme başı pozisyonu, boyutu ve şekli diğer memeye göre farklı olan göğsün büyütme, küçültme, dikleştirme gibi işlemlerle asimetrisinin giderilmesi operasyonu uygulanmaktadır.⁵⁵⁰

Memeye şekil vermek üzere yapılan işlemlerin fikhî boyutu işlemin mahiyetine göre değil, niyetin hükme etkisi sebebiyle amacına göre incelenecektir. Tıbbî verilerden çıkarılan sonuca göre kadınların bu operasyonlara yönelmelerinin sebepleri iki temel başlık altında toplanabilir. Bu sebeplerin ilki, sağlık sorunları sebebiyle deforme olan memeye sahip veya memenin boyutu nedeniyle sağlık problemleri yaşayan kadınların tedavi isteğiyle ikincisi, göğüs boyutunu veya pozisyonunu modanın ya da kendisinin güzellik anlayışına uygun şekle getirme arzusudur.

⁵⁴⁵ İstanbul Cerrahi, “Meme Büyütme (Mammoplasti)”, Erişim 28.03.2019. <https://www.istanbulcerrahi.com/tr/saglikli-bilgiler/plastik-cerrahi-blog/meme-buyutme-mammoplasti>.

⁵⁴⁶ Steven Alan Teitelbaum, “Meme Büyütme: Prensipler, Teknikler, Protez Seçimleri ve Komplikasyonlar”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 580.

⁵⁴⁷ Arman Çağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 305.

⁵⁴⁸ Arman Çağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 307.

⁵⁴⁹ W. Grant Stevens, Andrea E. Van Pelt, Adrian M. Przybla, “Mastopeksi ve Büyütmeli Mastopeksi”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 585.

⁵⁵⁰ Güncel Öztürk, “Meme Estetiği Çeşitleri Neler?”, Erişim 28.03.2019. <http://www.milliyet.com.tr/meme-estetigi-cesitleri-neler--pembenar-detay-estetik-2798395/>.

1. Sağlık sorunları sebebiyle deforme olan memeye sahip veya memenin boyutu nedeniyle sağlık problemleri yaşayan kadınların tedavi isteğiyle uygulanan meme şekillendirme ameliyatları: Kanserli memenin alınması veya kaza, yangın gibi hadiselerin yol açtığı meme kaybı söz konusu sebebin ilk kısmına örnek olarak verilebilir. Memelerin büyüklüğünden kaynaklanan boyun ve sırt ağrısı, normal boyutlardan büyük veya fitratının aksine erkek göğsü gibi küçük olmasına bağlı yaşanan psikolojik rahatsızlıklar veya iki meme arasındaki aşırı asimetri kadınların meme şekillendirme ameliyatlarına tedavi amaçlı yönelmesinin ikinci boyutunu oluşturmaktadır. Mezkur durumların her birinde memeyi yaratılışa uygun hale getirmek için büyütme, küçültme, asimetrisini giderme işlemleriyle göğse müdahale edilmektedir. Tekrar fitrata döndürme ve fizyolojik veya psikolojik tedavi amacıyla uygulanan bu tür müdahaleler caizdir. Zira İslamda tedavinin meşruluğu ve Şârî'in zararın giderilip yararın sağlanması (celb-i menfaat def'i mefsedet) maksadı daha önce izah edilmişti. Ancak bu hususta mevcut zararın aynı seviyede veya daha büyük bir zararla giderilemeyeceği⁵⁵¹ dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla oprasyon sebebiyle oluşacak zarar mevcut zarardan daha hafif olmalıdır.⁵⁵²

2. Göğüs boyutunu veya pozisyonunu modanın ya da kendisinin güzellik anlayışına uygun şekle getirme arzusuyla uygulanan meme şekillendirme operasyonları: Kadın fitratına muvafık normal boyutta olan göğsün modanın empoze ettiği güzellik değerlerine göre şekillendirilmesi için uygulanan büyütme veya küçültme operasyonları ve hamileliğe, emzirme veya yaşa bağlı göğüste oluşan sarkmaları gidermek için yapılan meme dikleştirme ameliyatları kadınların tedavi değil, estetik amacıyla yönlediği işlemlerdir. Muasır fıkıhçılar genelde estetik amaçla meme şekillendirme ameliyatlarını 'şeklini değiştirerek daha güzel hale getirilmesi amaçlanan organ ameliyatları' olarak değerlendirmişlerdir.⁵⁵³ Normal boyutlardaki bir uzvun sürekli değişen güzellik anlayışı doğrultusunda daha estetik bir görünüme kavuşması için uygulanan bu işlemler, Allah'ın yarattığından razı olmayarak değiştirme girişimlerinden en fazla karşılaşılandır. Allah'ın en güzel şekilde yarattığı ve dokunulmaz kılarak her türlü tecavüzden koruduğu beden emanetini, daha güzel görünme vehmiyle değiştirmek ayet ve

⁵⁵¹ Mecelle md. 27. "Zarar-ı eşedd zarar-ı ehaff ile izâle olunur."

⁵⁵² Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecm'iliyye*, 281.

⁵⁵³ Şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû'l-İslâmî Ve'l-Kazâyâ't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 153.; Osman Şübeyr, *Ahkâmü Cerâhatü't-Tecmîl*, 64-66.

hadiste kınanan fitratı değiştirme fiilleri kapsamındadır. Fıtratı değiştirmek üzere bedene yapılan bu tür müdahalelerde Allah'ın yarattığını değiştirme irtikabıyla birlikte teşri'in maksadına muhalif addedilen dokunulmaz kılınan bedene meşru bir maksad olmaksızın zarar verme, işlem esnasında kadının avreti olan göğüsleri yabancı erkeklere gösterme, mal ve zamanı şârî'in uygun görmediği amaç uğruna harcama yani israf etme durumlarından kaçınılamaz. Güzellik amaçlı uygulanan meme estetiğinin mahzuriyetinin mezkur illetleri yanında yaşa ve emzirmeye bağlı meydana gelen göğüs sarkıklıkları, dikleştirme ameliyatından bir süre sonra tekrar oluşacaktır. Bu durumda kadın ya tekrar bu işleme baş vuracak ve süreç kısır döngü halinde devam ederek israfa sebebiyet verecek ya da kadın yeni bir doğum ve emzirmeden kaçınarak şârî'in maksadına muhalif davranacaktır.⁵⁵⁴ Her iki durum da işlemin mahzuriyeti için sebep teşkil etmektedir.

Günümüzde bazı islam hukukçuları, göğsün en önemli kadınlık ve cazibe unsuru sayılması, evlilikte karı-koca ilişkisinde muhabbeti artırması ve küçük olduğunda kocanın eşinden soğumasına sebep olabileceği itibariyle evli kadınların kocalarının isteği doğrultusunda aile birliğini devam ettirebilmeleri için meme büyütme işlemleri yaptırabileceğine dair fetvalar vermişlerdir.⁵⁵⁵ Ancak daha önce de değinildiği gibi Allah'ın nehyettiği bir fiil kocanın isteğiyle tahsis ve takyid edilemez. Ayrıca eşler arası anlaşmazlıklarında problem tek sebebe bağlanmamalı ve problemin kaynağı doğru tespit edilmelidir. Nitekim Bedene Yapılan Müdahaleler Sempozyumunda "Estetik Ameliyat Yaptıranların Halet-i Ruhiyesi" başlıklı bildirisini sunan Psikiyatrist Bilici, kocasının talebi üzere estetik cerrahına başvuran kadının yaptıracadı işlemin eşler arasındaki problemi çözmeyeceğini, bunun yerine psikologla problemin asıl kaynağına inilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁵⁶ Bu gerçeği dikkate alan günümüz İslam âlimlerinin ekserisi kocanın isteği ile fitratı değiştirme kapsamına giren bu tür işlemlerin yapılmasına cevaz vermemişlerdir.⁵⁵⁷

⁵⁵⁴ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü 't-Tecm'iliyye*, 292.

⁵⁵⁵ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü 't-Tecm'iliyye*, 280.; Ali Rıza Demircan, "Kocanın ısrarı üzerine kadınların göğüslerine sliken taktırmalarında dinen bir sakınca var mıdır?" Erişim 29.03.2019. <http://www.fetvaiste.com/kocanın-ısrarı-uzerine-goguslere-slikon-taktirmanın-dinen-bir-sakıncası-var-mi-39-712h.html>.

⁵⁵⁶ Mustafa Bilici, "Estetik Ameliyat Yaptıranların Halet-i Ruhiyesi", Bedene Müdahale Sempozyumu, Erişim 29.03.2019. https://www.youtube.com/watch?v=V6L_ulFpB_w.

⁵⁵⁷ şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû'l-İslâmî Ve'l-Kazâyât-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 153.; şinkitî, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, 191-192.

Hulâsâ estetik amaçlı meme şekillendirme işlemleri, *fıtratı değiştirme, dokunulmaz olan bedene zarar verme, israf, avret mahallini yabancı erkeklerle açma* illetlerine istinaden caiz değildir. Burada işlemi kadın doktorun yapmış olması söz konusu mahzuriyeti ortadan kaldırmış olmaz; sadece illetlerden birini izale etmiş olur ve yasaklık devam eder.

Mahzuriyet illetlerinin aynı olması sebebiyle tekrardan kaçınarak ‘normal olan organı daha güzel hale getirmek’ için uygulanan **kulak, çene, yüz şekillendirme ve genital estetik operasyonları** ayrıca ele alınmayacaktır. Şinkitî, mutad olan uzuvları daha estetik hale getirmek için yapılan işlemleri genel çerçevede birlikte ele alarak Şârî‘in muteber gördüğü zaruri veya hâcî bir sebep olmaksızın fıtratı değiştirme ve insanların heva ve heveslerine uyarak abesle meşguliyeti olarak değerlendirmiştir.⁵⁵⁸ Öyleyse fıkıhçıların şekil değiştirme müdahaleleri başlığında aynı çerçevede ele aldıkları bu işlemler, burun ve meme estetiğine kıyasla, tedavi veya uzvu asıl fıtrata döndürme maksadıyla yapıldığında caiz; tabîî olan organı daha güzel hale getirme amacıyla uygulandığında *fıtratı değiştirme, aldatma*,⁵⁵⁹ *bedene zarar verme ve israf*⁵⁶⁰ illetlerine binaen caiz değildir.

3.1.2.2.4. Vakumla Yağ Çekme (Liposuction)

Halk arasında yağ aldırma olarak bilinen vakumla yağ çekme (liposuction) işlemi günümüzde oldukça popüler olan kozmetik cerrahi operasyonlardandır ve deri altı tabakadaki yağların cerrahi olarak aspirasyonudur (emme).⁵⁶¹ Bu işlemle karın, bel yanları, basen, kalça, uyluk, diz, kol, çenealtı, yanaklar ve boyun gibi özel bölgelerdeki istenmeyen yağların alınarak vücuda istenilen şeklin verilmesi amaçlanır. Liposakşında, 3-5 mm çapında bir deri kesiğinden sokulan kanül (borucuk) denilen tüpler yardımıyla deri altındaki yerleşmiş yağ birikintilerinin vakumla emilip dışarı alınması sağlanır. Vakum etkisi doktorun tercihinine bağlı olarak vakum pompası ya da geniş bir enjektörle sağlanır. Yağ emilimi esnasında

⁵⁵⁸ Şinkitî, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, 191.

⁵⁵⁹ Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü't-Tecmil*, 64-66.; Şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû'l-İslâmî Ve'l-Kazâyâ't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 153.; Şinkitî, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, 191-192.

⁵⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecmil*, 218-235.; Şinkitî, *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*, 191-1928.

⁵⁶¹ Mary K. Gingrass, “Liposakşın”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 679.

sıvı kaybı da oluşacağından olumsuzlukları önlemek için işlem sırasında kaybolan sıvının yerine konulması çok önemlidir. Yukarıda anlatılan temel liposakşın tekniği tüm hastalara uygulanır ancak yeni tekniklerle küçük bazı değişiklikler görülmektedir.⁵⁶² Her cerrahi prosedürün riskleri vardır. Liposakşına ait ciddi komplikasyonlar nadir görülmekle birlikte en sık sekel kontur düzensizlikleri (işleme bağlı şekil bozuklukları) gözlenmiştir. Diğer riskler ise ekimoz (deri altındaki kılcal damarların hasar almasıyla kanın cilt altına sızması), kalıcı deri pigmentasyonu (cildin renksizleşmesi), hematoma (deri altı kanama), enfeksiyon, his kaybı, sıvı dengesizliği, deri nekrozu, iç organ perforasyonu (açılması, delinmesi) ve ölüm nadir olarak sayılmıştır.⁵⁶³

Tıbbî veriler ışığında mesele fikhî açıdan ele alındığında hiç şüphesiz işlemin uygulanma sebepleri, şekli ve etkisi dikkate alınacaktır. Erkeklerle oranla vücut yapısında yağ dokuları daha yoğun bulunan kadınların fazlaca yöneldiği bu işlem ya tedavi maksatlı ya da estetik amacıyla yapılmaktadır. Hernekadar liposakşın hakkındaki genel kabul zayıflama işlemi olduğu yönünde olsa da hekimler, yağ aldırma yönteminin aşırı kiloya bağlı oluşan şeker ve yüksek tansiyon hastalıklarında doğru hastaya uygulandığında bir tedavi şekli olduğunu belirtmektedir.⁵⁶⁴ Dolayısıyla işlem, tedavi maksadıyla uygulandığında hükmü tedavinin meşruiyeti kadar açıktır.

Sağlıklı ve normal vücuda sahip olan insanın vücuduna idealize edilen şekli verme veya görünümünü güzelleştirme maksadıyla liposakşına yönelmesi hakkında muasır İslam hukukçuları farklı hükümler vermişlerdir. Ulemanın bir kısmı meseleyi, klasik fetva eserlerinde zikredilen kadının kilo almak için iğne vurulmasının ve yemek yiyerek veya yemekten kaçınarak istediği kiloya ulaşmasının caiz olduğu hükmüne kıyas ederek liposakşının, kilo vermek için yağ aldırmandan başka alternatif olmaması ve mevcut durumdan daha büyük bir zarar terettüb etmemesi halinde caiz olduğunu söylemişlerdir.⁵⁶⁵

⁵⁶² Arman Çağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 309.

⁵⁶³ Mary K. Gingrass, “Liposakşın”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 683.

⁵⁶⁴ İlker Manavbaşı, “Şeker Problemine Mega Liposuction”, Erişim 29.03.2019. <https://www.yenisafak.com/saglik/seker-problemine-mega-liposuction-528759>.

⁵⁶⁵ Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü't-Tecmil*, 69-70.; Şevki Abduh Sahi, *El-Fikrû'l-İslâmî Ve'l-Kazâyâ't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra*, 155.

Bazı İslam hukukçuları işe işlemin, mahiyetine nispetle cerrahi bir operasyon olması ve dokunulmaz olan bedene zarurî veya hâcî bir sebep olmaksızın müdahalede bulunulması, işlemin her cerrahi işlem gibi bazı riskler barındırarak tedavi gibi meşru bir maksad olmaksızın zarara yol açma ihtimali olması, operasyonun uygulandığı bölgelerin avret mahalli olması itibariyle zaruret olmasının avret bölgelerinin açılmasına ve dokunulmasına sebebiyet vermesi ve ayrıca belli bir meblağ karşılığı yapılmasına binaen israfa yol açması sebebiyle caiz olmadığını ifade etmişlerdir.⁵⁶⁶ Ayrıca liposakşına kayıtlandırarak cevaz veren ilk grubun yağ aldirmayı, yemek yemeye bağlı kilo alıp-vermeyle kıyaslarını, mübah olan yemeye cerrahi bir işlemin kıyas edilemeyeceğini ifade ederek eleştirmişlerdir.⁵⁶⁷

Mecma‘u’l-Fıkhı’l-İslâmî’nin estetik cerrahi işlemlerle ilgili yayınladığı bildiride liposakşın hakkında alınan “Bilimsel yöntemlerle kilo vermek caizdir. Eğer kilo bir hastalığa sebebiyet veriyor ve cerrahi yöntemden başka bir yolla verilemiyorsa zarardan emin olmak şartıyla yağ emme (liposuction) işlemiyle kilo vermek caizdir.”⁵⁶⁸ kararı ikinci grubun görüşünü teyid eder niteliktedir.

Kanaatimizce, normal ve sağlıklı bir vücuda sahip bireyin idealize edilen beden görünümüne ulaşmak için diyet veya egzersizle verebileceği kilolarını cerrahi bir işlem olan yağ emme (liposuction) operasyonu ile izale etmeye yönelmesi hem tıbben hem de *dokunulmaz olan bedene zarar verme, avret mahallini gösterme ve israf* illetlerine istinaden fıkhen uygun değildir. Bununla birlikte diyet veya egzersizle verilemeyen bölgesel yağlanmaların giderilmesi noktasında dikkat edilmesi gereken; sözkonusu yağlanmanın kişiye zarar verip-vermediğidir. Eğer zarar veriyorsa tedavi maksatlı uygulanan liposakşın kapsamında meşruiyeti tartışılmayacaktır. Ancak zarar vermeyen sadece görüntü itibariyle hoşlanılmayan bir yağlanmadan bahsediliyorsa zarurî bir sebep

⁵⁶⁶ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü’l-Tecm’iliyye*, 311-312.; İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*, 56-57.; el-İslam Suâl Cevâb, “Hükmü İcrâu Ameliyyet-i Şifti’-d-Dühûn inde Tabîb, Erişim 29.03.2019. <https://islamqa.info/ar/answers/121731/حکم-اجراء-عملية-شفط-الدهون-عند-طبيب>; İslam Web, “Hükmü İcrâu’l-Fetât Ameliyyet-i Şifti’-d-Dühûn inde Tabîb Zeker, Erişim 29.03.2019. <https://fatwa.islamweb.net/ar/fatwa/193923/>.

⁵⁶⁷ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü’l-Tecm’iliyye*, 312.

⁵⁶⁸ Mecma‘u’l-Fıkhı’l-İslâmî, “el-Cerâhatü’l-Tecm’iliyye ve Ahkâmuhâ”, (Karar 11/18) 173. 9-14 Temmuz 2007.

olmaksızın karın, kalça, uyluk gibi avret mahallerinin açılması ve işlemin barındırdığı risklerin bedende oluşturacağı zarar sebebiyle caiz değildir.

3.1.2.2.5. Saç Ekimi (Transplantasyonu)

Kadın ve erkek için güzelliğin en önemli simgelerinden olan saç, tarih boyunca bakımı, hacimlendirilmesi veya şekillendirilmesiyle ilgili yöntemlerle insanları meşgul etmiştir. Seyrekliği veya yokluğu gerek erkekler gerekse kadınlar açısından olağandışı kabul edilmiş bazen bir hastalığın habercisi bazen de hastalığın kendisi olmuştur.⁵⁶⁹ Saç dökülmesine karşı üretilen çözümlerden en etkili yöntem saç derisine aşılama yapmak suretiyle gerçekleştirilen saç ekimidir.⁵⁷⁰ Estetik cerrahi operasyonlardan addedilen bu işlem, kişinin ense üzeri ve kulak arkasındaki devamlı büyüyen kendi saçlarından alınan sağlıklı greftlerin derideki saçsız alan üzerine binlerce küçük adacıklar halinde ekilmesidir. Kişinin kendinden nakledilen bu greftler 9-12 ay sonra büyümeye başlarlar.⁵⁷¹ Genelde saç için uygulanan ve oto organ nakli sayılan bu teknikle dökülen kaş, kirpik, bıyık ve sakal düzenlemesi de yapılmaktadır.⁵⁷²

Hayati (zarûrî) olmayıp dış görünüşteki güzelliği tamamlaması hasebiyle estetik; eksikliğinin kusur sayılarak psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermesi itibariyle tedavi kapsamında değerlendirilen saç ekimi operasyonu, bedene yapılan cerrahi bir müdahale olmasından mütevellid muasır islam hukukçularının ilgi alanına girmiştir. Çağdaş fikhî meselelerden olan saç ekiminin hükmü, fıkıhçıların işlemi estetik veya tedavi çerçevelerinden birine dahil etmelerine nispetle değişiklik arz etmektedir. Muasır ulemanın ekserisi saç ekimini fitratta meydana gelen bir kusuru gideren tedavi maksatlı müdahale addederek caiz görmüş⁵⁷³; az bir kısmı da mahza güzelleşmek için fitratı değiştirme addederek

⁵⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Saç Dökülmesi (Alopesi)”, Erişim 01.04.2019 Erişim <http://www.baskent-adn.edu.tr/dokumanlar/derma/alopesi.pdf>.

⁵⁷⁰ Carlos K. Wesley, Robin H. Unger, Walter P. Unger, “Saç Ekimi”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 549.

⁵⁷¹ Arman Çağdaş, *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*, 302.

⁵⁷² Carlos K. Wesley, Robin H. Unger, Walter P. Unger, “Saç Ekimi”, *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, 558.

⁵⁷³ Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü't-Tecmil*, 34.; Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecmil*, 145-154.; Din İşleri Yüksek Kurulu, “Saç Ektirme ve Peruk Kullanmak Caiz midir?”, Erişim 31.03.2019. <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/1002/sac-ektirmek-ve-peruk-kullanmak-caiz-midir->; Hayreddin Karaman, “Saç Ektirme ve Akıl Vahiy İlişkisi”,

haram kabul etmiştir.⁵⁷⁴ Saç ektirmenin haramlığına hükmedenler, yaratılışı değiştirmenin mahzuriyetine işaret eden delillerle istidlal etmişler ve saç eklemeye kıyasla aldatma illetini mesned kabul etmişlerdir.⁵⁷⁵

Ulemanın kâhir ekserisi ise saç ekme operasyonunu, herhangi bir sebeple kaybedilen fitrî özelliğin geri kazanılması için tedavi olarak kabul etmektedir. Zira her insan ve özelde kadınlar için fonksiyonel ve estetiksel büyük önemi haiz olan saçın kaybı, kişiye psikolojik zarar verebilmektedir ve zararın giderilmesi Şârî'in maksadına muhalif değildir. Nasıl ki vücutta eksik olan bir organın yerine görevini veya şeklini ikame edecek meşru bir çözüm üretiliyorsa; saç ekimi de kaybedilen saçların görevini ve şeklini yerine getirecek en uygun çözümdür.⁵⁷⁶ Zira haramlığına hükmeden âlimlerin kıyas ettiği nehyedilen saç ekleme işleminde bulunan başka bir insanın mükerrer olan (saygın) organını kullanma illeti saç ektirmede bulunmamaktadır. Bununla birlikte saçını daha uzun ve gür göstermek için uygulanan saç eklemenin mahzuriyetine sebep olan aldatma, kişinin kendi saç köklerinin aşılmasıyla gerçekleşen saç ekme işleminde tahakkuk etmemektedir. Zira burada kişinin diğer saçları gibi uzayabilen veya dökülebilen saç telleriyle fitrata dönüş mevcuttur.⁵⁷⁷

Yaratılışı Değiştirme kitabının müellifi muasır fıkıhçılardan Yalçın ise saç ektirmenin fitratı tağyir olmadığını kabul etmekle birlikte günümüzde imaja ve beden görünümüne atfedilen aşırı değer sebebiyle israfa ve bedene zarar vermeye müsebbib zaruri olmayan saç ektirme işleminin mekruh olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁸

Kanaatimizce fitratı tağyir addedilmeyen -bilakis fitrata rucû(dönüş) kabul edilen-bir işlemin günümüzde saç ektirmeden bağımsız ve öncesinde mevcut olan kapitalist anlayış sebebiyle helal çerçevesi daraltılarak kerih görülmesi uygun

---

Erişim 31.03.2019. <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0017.htm>.; Mecma'u'l-Fıkhi'l-İslâmî, "el-Cerâhâtü't-Tecmîliyye ve Ahkâmuhâ", (Karar 11/18) 173. 9-14 Temmuz 2007.

⁵⁷⁴ Abdüsselam Abdürrahim Sükkeri, *Nakl Ve Ziraatü'l-A'zai'l-Ademiyye*, ([y.y.]: Dârü'l-Menar, 1988), 240-241.

⁵⁷⁵ Bessâm Muhammed Kasım Ömer Ayâsıra, *Ahkâmü's-Şa'r Fi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, (Amman: Dârü'l-Hamid, 2007), 202.; Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecmîliyye*, 145-154.

⁵⁷⁶ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*, 64.

⁵⁷⁷ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü't-Tecmîliyye*, 148-151.; Osman Şübeyr, *Ahkâmu Cerâhatü't-Tecmîl*, 34.

⁵⁷⁸ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme*, 64.

değildir. Zira saçlarının seyrekliğinden veya yokluğundan psikolojik olarak rahatsız olmayan insan bu işleme yönelmeyecektir. Estetik cerrahi işlemlerin hükümlerinin karara bağlandığı Mecma‘u’l-Fıkhî’l-İslâmînin beyanatında da saç ektirme, yangın, kaza veya hastalık sebebiyle oluşan kusurların giderilmesinin caiz olduğu yöntemlerin arasında zikredilirken kadınlar hassaten vurgulanmıştır.⁵⁷⁹ Çünkü saç, tüm varlıklar içinde kadın için ayrı bir öneme sahiptir ve kadının saçının dökülmesi veya olmaması toplum tarafından daha çok yadırganmaktadır. Öyleyse insanın dış görünüşünü tamamlayan saç ekimi, estetik ve tedavi maksadının bir arada gerçekleştiği işlemlerdendir ve bunda fitratı değiştirme yerine asıl fitrata rücû (dönüş) tahakkuk ettiğinden uygulanması caizdir. İnsanın güzelliğini tamamlayan kaş, kirpik, sakal ve bıyıkların herhangi bir sebeple dökülmesi neticesinde saç ekimi tekniğiyle uygulanan kaş, kirpik, sakal ve bıyık ekimi de saç ekiminin hükmüne tabidir.

3.1.2.2.6. Diş Estetiği

Sindirim ve konuşmada fonksiyonel; konumu itibariyle estetik değeri yüksek olan dişler, tarih boyunca sağlık açısından önemsendiği gibi farklı parametrelerle güzelliğin de emaresi olmuştur. Günümüzde dişin her alanıyla ilgilenen diş hekimleri, dişe koruyucu, tedavisi ve estetiğine yönelik işlemler yapmaktadırlar. Ancak amaç konusunda bu şekilde bir sınıflandırma yapılsa dahi her işlemde sağlık ve estetiğin bir arada değerlendirildiği bir gerçektir. Çalışmanın kapsamı itibariyle dişin estetik görünümüyle ilgili uygulanan işlemler incelenecektir. Pek çok disiplinden oluşan diş hekimliğinin son zamanlarda rağbet gören alanlarından biri de amacı dişlerin dudak ve dişetiyle olan ilişkisini analiz ederek estetik bir gülüş yakalama olan diş estetiğidir.⁵⁸⁰

Diş estetiği bağlamında porselen lamine diş, beyazlatma, pembe estetik işlemleriyle gülüşler tasarlanmaktadır. Halk arasında yaprak dolgu olarak bilinen laminate veneer işleminde, uygulama dişlerin ağız dışından görünen mine tabakasının 0,3-0,8 mm derinliğinde preparasyonu (kesimi) sonrasında

⁵⁷⁹ Mecma‘u’l-Fıkhî’l-İslâmî, “el-Cerâhâtü’t-Tecmîliyye ve Ahkâmuhâ”, (Karar 11/18) 173. 9-14 Temmuz 2007.

⁵⁸⁰ Fikret Altan “Estetik Diş Hekimliği”, Erişim 03.04.2019. <https://makale.doktorsitesi.com/estetik-dis-hekimligi-dis-estetigi>.

laminatelerin dişin ön yüzüne yapıştırılmasıyla gerçekleştirilerek⁵⁸¹ diestemanın (dişler arasındaki ayrıklık) giderilmesi, diş boyunun uzatılması, diş renginin beyazlatılması ve ufak şekil bozukluklarının düzeltilmesi amaçlanmaktadır.⁵⁸²

Diş estetiğini etkileyen faktörlerden biri de dişetin rengi, dişle uyumu ve gülündüğünde görünme boyutuyla ilgili olarak dişetidir. Dişeti eksizyonu (kesimi/çıkarımı) da denilen gingivektomiyle diş etleri uzaklaştırılarak kaldırılır ve kök yüzeyleri düzeltilerek dişler estetik forma kavuşturulur⁵⁸³ ve diş eti görünümü istenilen seviyeye getirilebilir. Tıbbî bir gereklilik olmasa dahi koyu renkli dişetlerini açık pembeye çevirmek üzere klasik cerrahi, kimyasal, elektrocerrahi, lazer ve kriyoterapi (dokuda soğuk hasarı oluşturma) teknikleri kullanılmıştır.⁵⁸⁴ Her bir tekniğin uygulama farklılığı olsa da amaç diş eti dokusunu soyarak rengini açmaktır. Son olarak beyaz dişler, estetik dişlerin en önemli parçalarındandır. Sigara, bazı renkli yiyecek-icecekler ve birtakım hastalıkların etkisiyle zamanla renklenmiş dişler, kimyasal asit ve ısı yardımıyla ağartılabilmektedir.⁵⁸⁵

Diş estetiği tabiri her ne kadar son zamanlarda kullanılan bir terim olsa da çok eski dönemlerde de insanlar dişlerini güzelleştirmek veya dişleriyle kendilerini güzelleştirmek için gayret sarf etmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.)’den nakledilen rivayetlerde, o dönemde ileri yaştaki kadınların genç ve güzel görünmek için ön dişleriyle küçük azı dişlerinin arasını⁵⁸⁶ törpületerek bu dişlerin aralarını hafifçe ayırdıkları (تفلج) zikredilmektedir.⁵⁸⁷ Başka bir rivayette de aynı amaçla uygulanan ‘dişleri keskinleştirmek, sivriltmek’ manasında veşr (وشر) işlemi uygulanmıştır.⁵⁸⁸ Estetik kaygılarla yapılan bu işlemler, her iki rivayette de fitratı tağyir addedilerek yasaklanmıştır. Mezkur rivayetler, günümüzde uygulanan diş estetiği işlemlerinin hükmü açısından mesned olmaktadır. Hadis

⁵⁸¹ Metin Bakır, Seramik Ve Rezin İçerikli Farklı Cad/Cam Lamine Veneer Restorasyonlarda Bağlanma Direncinin Değerlendirilmesi, (Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, 2018), 8-11.

⁵⁸² Oya Öztan Peker, “Yaprak Porselen Nedir?”, Erişim 03.04.2019. <http://www.uzmantv.com/yaprak-porselen-nedir>.

⁵⁸³ Abdülhakim Günay, Ozon Tedavisinin Gingivektomi Sonrası Yara İyileşmesi Üzerine Histopatolojik Etkinliğinin Değerlendirilmesi, (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2018), 10.

⁵⁸⁴ Belkiz Uyar, Emine Akgün, *Dişeti Hiperpigmentasyonunun Açık Sprey Yöntemi İle Kriyoterapisi*, (İzmir: Copyright Galenos Yayınevi 2013)

⁵⁸⁵ Elif İpek, Şule Bayrak, “Diş Ağartma Yöntemleri ve Komplikasyonları”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 10/3 (2010): 125-127.

⁵⁸⁶ İbn-i Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 10: 372.; ‘Ayni, *Umdetü'l-Kârî*, 61.; Nevevî, *Şerhu'n-Nevevî*, 106.

⁵⁸⁷ Buhari, “Tefsir”, 69; “Libâs”, 82, 84, 85, 87; Müslim, “Libâs”, 33; Ebû Davud, “Teraccül”, 4.

⁵⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 410.

metninde geçen güzellik için (للحسن) kaydı, etkisi itibariyle estetik bir görünüm kazandırsa da tedavi maksatlı yaptırılan protez, ortodontik di  tedavisi, implant, zirkonyum dolgu, kompozit dolgu gibi işlemleri, yasağın kapsamından çıkarmaktadır. Ancak sağlıklı di lere sahip olan kişinin sadece estetik kaygılarla sağlam di i kestirerek modaya göre altın veya porselen kaplama yaptırması yasaklanan fiille güzellik sebebiyle di e zarar verme illet benzerliğine sahiptir.⁵⁸⁹ Di  estetiği işlemlerinden laminate veneer (yaprak dolgu) uygulaması da diğer tedavi yöntemlerine alternatif olarak tedavi maksatlı yapıldığında beis yoktur. Ancak mahza estetik kaygılarla sağlam dişlerin  n yüzeylerinin kesilerek yaprak dolgu yapıştırılması, zarar bakımından büyük risk ta ımasa dahi işlemin maddi boyutuyla birlikte fıkhen mhzurlu gözükmektedir.

Di  etine uygulanan gingivektomi (di eti kesimi), bazen di  eti büyümesi olanlara büyüyen di  etlerinin giderilmesi bazen derin  r ğ  veya kırığı olanlarda yapılacak işlemlerle di in fonksiyonelliğini artırmak maksadıyla yapılır.⁵⁹⁰ Tedavi kapsamına giren bu amaçlarla yapılan di eti kesimi caizdir.⁵⁹¹ Ancak hiçbir sağlık problemi olmaksızın dişlerin boyutu uzatılarak estetik g l   tasarlama amacıyla di etlerini kesmek nehyedilen di  törpüleme işleminde mevcut olan fitratı değiştirme ve bedene zarar verme illetlerini barındırması itibariyle mahzurludur. Sağlıklı di  etlerine uygulanan ve estetik maksatla di eti renginin soyularak pembele tirilmesi olan pembe estetik de estetik amaçlı di eti kesmeyle aynı değerlendirilir.

Zaman içerisinde oluşan renklenmelerin giderilmesi için uygulananan di  beyazlatma işlemleri di i asıl rengine döndürmesi, dişlerin temizliğini sağlaması sebebiyle caizdir. Ancak burada da uygulamaya bağlı olarak di e ve ağza zarar veriliyorsa caiz değildir.⁵⁹² Zira İslam hukukunda zarar vermek de zararı zararla izale etmek de yasaklanmıştır. Özetle diğer tıbbî işlemlerde olduğu gibi di in estetiği tedavi maksadıyla sağlanıyorsa caizdir. Ancak mahza estetik amaçla sağlıklı di e zarar veriliyorsa İslam hukuku bu işlemi mahzurlu görmektedir.

⁵⁸⁹ İsmail Yalçın, *İslam Hukuku Açısından Yaratılı ı Değiştirme*, 107.

⁵⁹⁰ Güngör Karagözlü, ‘‘Gingivektomi Ve Gingivoplasti Nedir? Di  Boyu Uzatılması Nedir Nasıl Yapılır?’’ Erişim 03.04.2019. <https://www.doktortakvimi.com/blog/gingivektomi-ve-gingivoplasti-nedir-dis-boyu-uzatilmasi-nedir-nasil-yapilir>.

⁵⁹¹ Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü’’t-Tecm’iliyye*, 498.

⁵⁹² Salih b. Muhammed el-Fevzân, *Cerâhatü’’t-Tecm’iliyye*, 498-499.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez, son yıllarda teknolojinin ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkan çeşitli tıbbî estetik müdahalelerin İslam hukukuna göre hükmünü tartışmaktadır. Ancak genel bir şekilde ‘estetik cerrahi caiz midir?’ sorusuna cevap aramaktan öte işlemin mahiyeti, bireyin amacı gibi farklı durumları da dikkate alarak estetik müdahaleleri tüm yönleriyle ele almayı hedeflemiştir. Bu sebeple güzellik algısıyla doğrudan ilgisi olan estetik işlemlerin ahkamından önce İslamın estetiğe bakış açısı incelenmiştir. Sonrasında esasında bedene müdahale olan bu işlemlerin İslam’ın beden dokunulmazlığı, bütünlüğü ve Allah’ın yarattığını değiştirmenin yasaklığı ilkelerini ihlal olması bakımından mahzuriyeti değerlendirilmiş ancak zaruret ve ihtiyaç gibi durumlar dikkate alındığında birtakım işlemlerin meşruiyeti makasid teorisi üzerinden temellendirilmiştir. Çalışmamızın neticesinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

Yaratanların (şekil verenlerin) en güzelinin⁵⁹³ en güzel şekilde yarattığı insanın⁵⁹⁴ güzele meylinin fitrî olduğu İslam alimlerince tartışılmaz bir gerçektir. Ulema konuya derûnî bir bakış açısı katarak asıl güzelliğin Allah’ın zatına ait olduğunu yaratılanlardaki güzelliğin O’ndan südür eden arızî güzellik olduğunu ifade etmişlerdir. Bunula birlikte fıkhnın ana kaynağı olan Kur’ân’da estetikle ilgili zikredilen ziynet, cemal, hüsn, huly, zuhruf, rîş gibi kelimelerin manaları ve bağlamları doğrultusunda İslam’da estetiğin sadece maddeye/şekle hasredilmediği, manevi/ahlakî güzelliği de kapsadığı tespit edilmiştir. Öyleyse düşünülenin aksine İslam’ın güzel ve güzellikle bir sorunu olmadığı izahtan vârestedir. Ancak herşeyi bir ölçü ve dengeye göre yaratan Allah, mubahlara da bir ölçü ve sınır koymuştur. Çalışmamızda ilgili naslardan ve Şârî’in hükümlerindeki maksadından istinbatla estetiğin sınırlarını belirlemeyi hedefledik.

Mahiyeti ve uygulanışı itibariyle bedene müdahaleden ayrı düşünilemeyen tıbbî estetik işlemlerin ahkamı, insan bedeni üzerinde hakkın kime ait olduğuyula doğrudan alakalı olması sebebiyle öncelikle bu konuda ulemanın farklı görüşleri

---

⁵⁹³ Müminun, 23/14.

⁵⁹⁴ Tîn, 95/4.

serd edilmiştir. Kanaatimizce en isabetli görüş, fukahanın ekseriyetinin de kabul ettiği ‘insan bedeni üzerinde Allah ve kul hakkının müşterek olduğu ve Allah hakkının ağır bastığı’ görüşüdür. Aynı zamanda İslam alimlerinin bedenin insana verilen bir emanet olduğu telakkisi insana bedeni üzerinde hakla birlikte sorumluluk da yüklemiştir. Dolayısıyla bireyin bedenini faydasına olan işlerde kullanması ve zarar verildiğinde affetme yetkisinin onda olması bedendeki kul hakkının semeresi olduğu gibi kendisine nimet olarak verilen bedeni diğer insanlardan ve kendisinden koruması beden üzerindeki Allah hakkının neticesidir. Öyleyse kul, bedenin dokunulmazlığına ve bütünlüğüne halel getirecek işlemlerden sakınmalıdır. Ancak yine zarureti hamseden (din, can, mal, nesil, akıl) olan canın korunması, hayatın idamesi veya bedende mevcut bir zararın giderilmesi gibi sebeplerle yapılan müdahalelerde insana daha büyük bir fayda sağlanması söz konusu olduğu için maslahat-mefsedet dengesi bağlamında bu tür işlemler caizdir.

Tıbbî estetik işlemlerin ahkâmının isnad edildiği en önemli delillerden biri de ‘Allah’ın yarattığını değiştirme’nin kınandığı ayet ve hadistir. Şeytanın Allah’ın huzurundan kovulması üzerine insanı saptıracağına ve yoldan çıkaracağına dair ettiği yemin, ayette şu şekilde geçmektedir: “...Ve yine andolsun, onlara Allah’ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim.”⁵⁹⁵ Âmm (genel) olarak zikredilen ‘Allah’ın yarattığı’ ifadesinden murad edilen mananın ne olduğu noktasında pek çok tefsir yapılmıştır. ‘Allah’ın yarattığını değiştirmenin’ fiziki olduğu görüşünü savunanlar Rasûlullah (s.a.v.)’den mervî “*Allah sırf güzellik için Allah’ın yarattığını değiştirerek dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüz tüylerini yolduran kadınlara ve dişlerini törpüleyen kadınlara lanet etti ...*”⁵⁹⁶ hadisiyle görüşlerini desteklemişler ve hadiste zikredilen dövme, dişleri törpüleme işlemlerini fitratı tağyir kapsamında değerlendirmişlerdir. Şârî’in ‘Allah’ın yarattığını tağyir’ lafzıyla muradının hem maddî hem de manevî değişikliği kapsamı muhtemel olmakla birlikte ‘fitratı değiştirme’ ifadesiyle neyi kastettiği ve fitratın mahiyeti de önemlidir. Bireyin doğduğu hali fitratı mıdır? Doğuştan

° وَلَاضِلَّيْنَهُمْ وَلَآمَنِيَّيْنَهُمْ وَلَآمَرْتَهُمْ فَلْيُبَيِّنَنَّ أَذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمَرْتَهُمْ فَلْيَعْبِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّبِعِ الشَّيْطَانَ وَلْيَا مَنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا Nisa, 4/119.

⁵⁹⁶ Buhari, “Tefsir”, 69; “Libâs”, 82, 84, 85, 87; Müslim, “Libâs”, 33; Ebû Davud, “Teraccül”, 4.

gözleri görmeyen veya tavşan dudak olan kişi fıtrat üzere midir? Fıtratın ne olduğu konusunda farklı görüşler olmasına rağmen üzerinde hemfikir olunan tanım özetle Elmalılı'nın 'fıtrat, her bireyin kendine mahsus cüz'î yaratılışı değil, tüm insanların insan olmaları bakımından yaratılışlarında esas olan ve hepsinde ortak bulunan genel yaratılıştır' tanımıdır. Öyleyse cinsiyetin, yaşın veya insan olmanın gerektirdiği özellikleri taşımayan kişilerde uygulanan işlemler fıtratı taşıyandan öte fıtrata rucû (dönüş) kapsamında değerlendirilmelidir.

Mezkur hadiste ve konuyla ilgili diğer rivayetlerde geçtiği üzere güzellik için yaratılışı değiştirdiği sebebiyle kınanan dövme, diş törpüleme, yüzdeki tüyleri (kaşları) izale etme, saç ekletme ve saçtaki ağaran kılları koparma işlemlerinin Rasûlullah (s.a.v.) dönemindeki uygulanış şekilleri ve amaçları bilinmeden Şâri'in bu fiileri yasaklamadaki maksadı anlaşılamayacaktır. Zira sonraki dönemlerde ortaya çıkan estetik amaçlı işlemlerin hükmünü ortaya koymada, işlemin mahiyeti ve amacına göre tespit edilen illetler, belirleyici olacaktır. Bedene zarar verme, aldatma, teberrüc (güzelliği sergilemek), örtülmesi emredilen bölgelerin açılması, israf ve karşı cinse benzemek olarak tespit edilen illetlerin tamamının bir işlemde mevcut olması şart değildir. Örneğin normal boyutlarda olan bir burun estetiği fıtratı taşıyır, bedene zarar verme, aldatma, israf illetlerini barındırırken; karşı cinse benzeme ve örtülmesi gereken yerlerin açılması illetlerini içermez. Ancak mevcut olmayan illetler işlemin yasak olmasına engel değildir.

Esasında bedenin saygınlığı, dokunulmazlığı ve Allah'ın yarattığını değiştirmenin yasaklığı gibi fıkıhın bazı ilkelerini ihlal anlamına gelen tıbbî estetik müdahalelerin maslahat, zaruret ve ihtiyaç gibi durumlarda meşruiyeti makasid teorisi bağlamında ele alınmıştır. Bireyin canını koruması, hayatını idame ettirmesi, bedeninde var olan zararın giderilmesi İslam hukukunun celb-i menfaat (yararı sağlama), def'i mefsedet (zararı giderme) olan maksadının gereğidir. Öyleyse akut yaralanmalarda kesilen derinin dikilmesi gibi hayatın idamesini engelleyen zaruret hallerinde veya tavşan dudak sebebiyle konuşmakta zorlanan kişilerin dudaklarının düzeltilmesi gibi hayatının idamesini zorlaştıran ihtiyaç durumunda estetik müdahaleler caizdir. Estetik işlemlerin meşruiyetine dayanak

olan bir diğ er delil ise maslahattır. Burada kastedilen Ş ar ı'n     m koyarken nazar-ı dikkate aldığı insana ilişkin maslahatlardır ve tıp ilmiyle şeriatin ortak gayesi olan sa lı ın korunması, bu konuda en önemli maslahattır. Fizyolojik ve psikolojik olmak üzere çift yönü bulunan sa lı ın fizyolojik boyutunun tespiti ve tedavisi diğ erine nispetle daha kolay anlaşılıp kabul edilmiştir. Ancak tanısı ve tanımını fizyolojik kadar net olmayan psikolojik zararın giderilmesi de Ş ar ı'n itibar etti ı insana yönelik maslahatlardandır. Bireyin sosyal, akademik ve iş hayatındaki başarısını engelleyecek kadar psikolojini etkileyen durumlarda ruhsal zararı giderecek ölçüde tıbbî estetik işlemlere izin verilmiştir. Bununla birlikte günümüzde insanların esteti e yönelmesinin en önemli sebeplerinden biri olumsuz beden algılarıdır. Uzmanlar tarafından ruhsal bozukluk sayılan olumsuz beden algısını, materyalist yaklaşımlar sonucu görünüme yapılan yatırımlar, medya maruziyeti ve yaşlılık belirtilerinin giderilme eğilimi etkilediği saptanmıştır. Öyleyse estetik cerrahi tek başına olumsuz beden algısını çözemeyecek ve kişi, rahatsızlığı tetikleyen etkenlere maruz kaldıkça kısır d n  halinde estetik cerrahına başvuracaktır. Bu sebeple görüntüsünün anormal olduğu vehmine kapılan bireylerin öncelikle psikolo a yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Konunun teorik zemininin ortaya çıkması neticesinde Ş ar ı'n     mleri insana rağmen değil, insana göre koyduğu anlaşılmıştır. Zira hükmü koyan ile insanı yaratan aynı varlıktır. Tezimizde son olarak ikinci bölümde  er evesi çizilen tıbbî estetik müdahalelerin fikhî temellendirmesi ışığında günümüzde uygulanan estetik işlemlerin ahkamı incelenmiştir. Basitçe estetik cerrahi diye bilinen plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahi iki bölümden oluşmaktadır. Onarım cerrahisi olarak da bilinen plastik ve rekonstrüktif cerrahi, doğumsal veya sonradan edinilmiş anomalilerin, şekil ve fonksiyon bozukluklarının giderilmesiyle ilgilenir. Kopan bir organın dikilmesi, tavşan duda ın düzeltilmesi, yanık sonrası derinin yenilenmesi onarım cerrahisine örnek olarak verilebilir. İslam hukukçuları tarafından zaruret ve ihtiyaç amaçlı yapılan estetik müdahaleler kapsamında değerlendirilen plastik cerrahi, tedavi gibidir ve caiz olmakla birlikte duruma göre farz veya vacip olabilmektedir.

Tarih boyunca insanın daima daha güzel ve genç olma emelinin sonuçlarından biri olan estetik cerrahi, vücut imajının daha güzel ve mükemmele ulaştırılmasını sağlamak için yapılan operasyon ve girişimlerle ilgilenir. Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle bedenin her alanına uygulanabilen işlemler sayesinde birey, bedenine istediği tasarrufta bulunabilme imkanına sahiptir. İslamî kurallara riayet etmek isteyen Müslümanlar, her mümkünün uygun olmadığını bilmekte ve bu müdahalelerin hangilerinin dinen uygun olduğunu öğrenmek istemektedirler. Çalışmanın bu bölümüne kadar açıklanan felsefî ve fikhî temellendirme sonucu tespit edilen ilkeler, illetler ve tıbbî veriler ışığında bu soruya cevap aramaya çalıştık.

Tıbbî estetik işlemler her ne kadar cerrahi olanlar ve olmayanlar şeklinde sınıflandırılrsa da bedene müdahale olması ve amacı bakımından ortaktır. Fiziki olarak yaşına ve cinsiyetine göre normal olan bireyin daha genç, güzel veya modanın idealize ettiği görünüme kavuşma çabası, onu tıbbî estetik işlemlere yöneltmektedir. Bu konu, birtakım estetik işlemlerin yasaklığını fikhî verilerle ispattan öte meseleyi temellendirdiğimiz İslam'ın güzellik anlayışıyla ilgilidir. Zira günümüz insanı, modernitenin 'benim bedenim, benim kararım' felsefesi ve modanın sürekli değişen güzellik kriterleriyle İslam'ın ilkeleri arasında kalmıştır. İslam'ın estetiğin kapsamına maddî güzellikle birlikte manevî güzelliği dahil etmesi, bedeni insana emanet edilen bir nimet olarak görmesi karşısında modernitenin estetiği maddeye/fiziğe indirgemesi ve beden üzerinde tasarrufta şahsın rızasını yeterli görmesi yer almaktadır. İslamî anlayışa göre insanın yaşam gayesi Allah'a kulluktur ve dünya, ahiret için bir hazırlıktır. Oysa kişinin kendisini daha genç ve güzel gösterme çabası bu asıl gayeyi unutturacak ve geçici olan dünyaya bağlanmasına vesile olacaktır. Bu sebeple fıkıhta, İslam'ın felsefesini göz ardı eden, insanı esas gayesinden uzaklaştıracak olan geçici şeylerle meşgul eden fiiller mahzurlu görülmüştür. Estetik işlemlerin mahzuriyetinin merkezinde bu görüş olmakla birlikte pergelin diğer ucunda söz konusu müdahalelerin meşru bir maksat olmaksızın bedene zarar vermeye, İslam'ın yasakladığı fitratı değiştirmeye, aldatmaya, teberrüce, avretin açılmasına, israfa ve kimi zaman karşı cinse benzemeye sebebiyet vermesi yer almaktadır. Bununla birlikte insanın aklına söz konusu işlemlerin bireye kendini iyi

hissettirme gibi psikolojik fayda sağladığı ve insanın maslahatına olan şeyin dinen meşru olabileceği gelebilir. Ancak unutulmamalıdır ki işlem sonrası bireyde meydana gelen geçici psikolojik rahatlama faydası, müdahalenin sebep olduğu fizyolojik zarar ve diğer illetler düşünüldüğünde maslahat-mefsedet dengesi bakımından muteber bir gerekçe sayılmamaktadır. Tabi söz konusu psikolojik rahatlamanın, estetik müdahalenin meşruiyetinin isnad edildiği ruhsal bir hastalık sonucu ortaya çıkan psikolojik rahatsızlığın giderilmesi olmadığı aşıkardır.

Özetle tıbbî estetik müdahalelerin ahkamını farklı boyutlarıyla tartıştığımız tezimizde fıkıh özelinde İslam'ın genel ilkeleriyle konuya bakışını temellendirdik. Ulemanın naslardan ve Şâri'in hükümleri koymadaki maksadından istinbatla belirlediği bu ilkeler ve illetler, günümüzde uygulanan estetik işlemlerin hükmünün çözümünde ölçüt olduğu gibi ileride geliştirecek olan farklı tekniklerle güzelleşme işlemleri için de misdak olmasını temenni ediyorum.

KAYNAKLAR

- Ali Haydar Efendi, Hoca Emin Efendizade. *Dürerü'l-Hukkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*. çev. Raşit Gündoğdu-Osman Erdem. 1 cilt. İstanbul: Osmanlı Yayınevi, [t.y.].
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Sıdkı Muhammed Cemil Attar. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1991
- 'Amr, Muhammed Abdü'l'aziz. *el-Libâs ve'z-Zîne fî Şeriat'il-İslâmiyye*. Beyrut: Dâru'l-Furkân, 1985.
- Akalan, Şükrü Haluk, vd. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Akipek, Jale- Akıntürk, Turgut- Ateş, Derya. *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2012.
- Aksu, Mustafa. "İSAR Bedene Yapılan Müdahaleler Sempozyumu-Estetik Amaçlı Ameliyatlara Hukuki Açidan Yaklaşım". Erişim 10.01.2019. https://www.youtube.com/watch?v=qeB_33xTFT8.
- Altan, Fikret. "Estetik Diş Hekimliği". Erişim 03.04.2019. <https://makale.doktorsitesi.com/estetik-dis-hekimligi-dis-estetigi>.
- Arıncı, R. Atilla. "Estetik Cerrahide Hekimin Hukukî Sorumlulukları ve Bu Sorumlulukların Eser Sözleşmesi Kapsamında Değerlendirilmesi". Yüksek Lisans Tezi, Özyeğin Üniversitesi, 2015.
- Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer. *Fethü'l-Bârî bi-Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb, 10 cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, [t.y.].

- Atar, Fahrettin. *Fıkıh Usûlü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı yay. 1988.
- Ayan, Mehmet. *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Kazancı Hukuk Yayınları, 1991.
- Ayâsıra, Bessâm Muhammed Kasım Ömer. *Ahkâmü's-Şa'r Fi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, Amman: Dârü'l-Hamid, 2007.
- Aydın, Sabahattin. *Sağlıkta İsrâf, 'Sağlıkta İsrâf Sağlıktan İsrâf mıdır?'*. Ed. Recep Öztürk, İnanç Özekmekçi, Tuba Erkoç. İstanbul: İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı (İSAR), 2013.
- Aydoğdu, Eser. “Kaş ve Dudak Kontür”. Erişim 02.04.2019. <http://www.eseraydogdu.com.tr/kas-ve-dudak-kontur>.
- Ayvazoğlu, Beşir. “İlmü'l-Cemâl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22:146-148 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2006.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî. *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahih-i Buhârî*. 22 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Rürâsi'l-Arabî, t.y.
- Âzimâbâdî, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî Diyânüvî. *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Davud*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. 11 cilt. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968.
- Bakır, Metin. “Seramik Ve Rezin İçerikli Farklı Cad/Cam Laminat Veneer Restorasyonlarda Bağlanma Direncinin Değerlendirilmesi”. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, 2018.
- Barbarosoğlu, Fatma Karabıyık. *Modernleşme Sürecinde Moda Ve Zihniyet*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.

- Belgesay, Mustafa Reşit. *Tıbbi Mesuliyet: Esaslar-Tipik Vakıalar Türk Tabibler Birliği Kanunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1953.
- Benlier, Erol- Top, Hüsamettin- Aygıt, A. Cemal. “Yüz Cildi Yenilenmesinde er: YAG Lazer ve Dermabrazyon Uygulaması”, *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*. 37 (2006): 5-
- Beşer, Faruk. “Süslenme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38:178-180. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Yayınları, 2006.
- Beyzâvî, Ebû Saîd Nasırüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Envarü't-Tenzîl Ve Esrârü't-Te'vîl*. 4 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, h.1418.
- Bilici, Mustafa. “*Estetik Ameliyat Yaptıranların Halet-i Ruhiyesi*”. Erişim 07.02.2019. https://www.youtube.com/watch?v=V6L_ulFpB_w.
- Bilici, Mustafa. “*Estetik Ameliyat Yaptıranların Halet-i Ruhiyesi*”. Bedene Müdahale Sempozyumu. Erişim 29.03.2019. https://www.youtube.com/watch?v=V6L_ulFpB_w.
- Bin'Cummur, Münir. *El-Kazaya't-Tıbbiyyetü'l-Muasıra Ve Makasidü'ş-Şeria*. Tunis: ed-Darü't-Tunisiyye li'l-Kitab, 2014.
- Bingöl, Orhan. “*Estetik Cerrahi Müdahaleler Ve Modern Beden: Samsun İli Örneği*”. Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.
- Budak, Beyhan. *Psikoloji Bozuk mu? Nasıl Anlarım?*. Erişim 07.02.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=Foo4ZZMeEFQ>.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el- Cami'u's Sahih*. Beyrut: Daru İbn Kesir 1987.

- Buhşem, Ömer. “*Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Nedir? Ne yapar?*”. Erişim 22.03.2019. <http://omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html>.
- Can, Selçuk. “Kıllanma”. Erişim 20.03. 2019. <http://www.endokrinoloji.com/killanma.html>.
- Cıvas, Ekrem. “Botulinum Toksin”. Erişim 16.03.2019. <https://www.ekremcivas.com/botulinum-toksin-nedir/>.
- Cihantimur, Bülent. “Örümcek Ağı Tekniği”. Erişim 23.03.2019. <https://www.drb.com.tr/tr/prosedurler/yuz/orumcek-agi-teknigi>.
- Coşkun, Sevim. *Sağlık Hukuku Bildirisi Kongre Kitabı, “Acil Müdahalelerde Tıp Etiği”*. Bursa, 2016.
- Çağdaş, Arman-vd. *Estetik Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2013.
- Çetin, İlksen. “*Cinsel Kimlik Nedir ve Nasıl Şekillenir?*”. Erişim 15.09.2019. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_8169.htm.
- Çetinkale, Oğuz. “*Estetik ve Güzellik Amaçlı İsteklere Tıbbi ve Cerrahi Yaklaşımlar*”. Erişim 14.03.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=mTf68WcXMrw>.
- Çubuklu, Yaşar. *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik*. İstanbul: Everest Yayıncılık, 2007.
- Dâru’l-İftâ el-Mısriyye. “et-Tecmîl bi İstihdâmi Hıknî’l-Botoks”, 27.12.2017., sayı: 4215.
- Dâru’l-İftâ el-Mısriyye. “İzâletü’ş-Şa‘r Nihâiyyen bi’l-Vesâilî’l-Hadîsiyye”. 01.03.2013. Karar: 4147.
- Demircan, Ali Rıza. “Kocanın ısrarı üzerine kadınların göğüslerine silikon taktırmalarında dinen bir sakınca var mıdır?”. Erişim 29.03.2019.

<http://www.fetvaiste.com/kocanin-israri-uzerine-goguslere-slikon-taktirmanin-dinen-bir-sakincasi-var-mi-39-712h.html>.

Dik, Nihat. “Yüz Germe Ameliyatı Yerine Fransız Askısı”. *Yeni Birlik*, 29 Ağustos 2017. Erişim 23.03.2019. <https://www.gazetebirlik.com/haber/yuz-germe-ameliyati-yerine-fransiz-askisi-3351/>.

Din İşleri Yüksek Kurulu. “Saç Ektirme ve Peruk Kullanmak Caiz midir?”. Erişim 31.03.2019. <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/1002/sac-ektirmek-ve-peruk-kullanmak-caiz-midir->.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2011.

Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015.

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararları. “Estetik Ameliyat”. 28.11.2002. Erişim 25.03.2019. <https://kurul.diyanet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2945/estetik-ameliyat>.

Dönmez, İbrahim Kâfi. “Maslahat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989), 28: 79-94.

Dönmezer, Sulhi – Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. 2 cilt. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1986

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş’âs es-Sicistani. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

ed-Debûsî, Ebû Zeyd Ubeydullah b. Ömer b. Îsâ. *Takvîmü’l-Edille fî Usûli’l-Fıkh*. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2001.

Emre, İsmet Emrah- Ünsaler, Selin. “Yüz Estetiğinde Dolgu Kullanımı”. *Curr Pract ORL*. 14/2 (2018): 103

Eralp, Aslı. “Yüz Dolgusu”. Erişim 16.03.2019
<https://www.ankarayuzdolgusu.com/yuz-dolgusu-ankara.php>.

Elçin, Gonca. “Lazer Epilasyon”. *Türkderm.* 46/1 (2012): 10-14.

el-Azimabadi , Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak. ‘Avnu’l-Ma‘bûd
Şerh-i Sünen-i Ebî Dâvud. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968.

el-Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud. *Me‘âlimü't-Tenzîl fî
Tefsîri'l-Kur‘ân*. 2 cilt. Riyad: Darun Tayyibetün li'n-Neşr ve't-
Tevzî‘ 1993.

El-Bûtî, Muhammed Saîd Ramazan. *Davâbitü'l-Maslaha Fi's-Şeriatü'l-
İslâmiyye*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1982.

el-Cevherî, İsmail b. Hammâd. *Sihah fî'l-Luga*. Beyrut: Dâru'l-İlmi'l-
Müslimin, 1990.

el-Cevziyye, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim. *İ‘lâmü'l-
Muvakk‘în an Rabbi'l-Âlemîn*. thk. Muhammed Absüsselâm İbrahim.
3cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-‘İlmiyye, 1991.

el-Cüdey’, Abdullah b. Yusuf. *Teyşîru İlmi Usûli'l-Fıkh*. 1 cilt. Lübnân:
Müessetü'r-Reyyan li't-Tıbbâ‘ati ve'n-Neşr ve't-Tevzî‘, 1997.

el-Cürcânî, eş-Şerif Ali b. Muhammed. *et-Ta‘rifât*. Beyrut: Dâru'l-
Kütübü'l-İlmiyye, 1983.

el-Farabi, Ebu Nasr. *İdeal Devlet: el-Medinetü'l-fazıla*. çev. Ahmet
Arslan. Ankara: Vadi Yayınları, 1997.

el-Ferâhîdî , Halil b. Ahmed. *Kitâbu'l-Ayn Müretteben Alâ Hurûfi'l-
Mu‘cem*. 2 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, tarih y.

el-Fîrûzâbâdî eş-Şîrâzî, Muhammed b. Yakub. *el-Kâmûsü'l-Muhît*. 4.cilt.
Mısır: Hey‘etü'l-Mısriyyetü'l-‘Âmmetü li'l-Küttâb, 1980.

- el-Husnî, Muhammed b. İsmail b. Salih b. Muhammed. *Et-Tenvîr Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*. thk. Muhammed İshak Muhammed İbrahim. 9 cilt. Riyad: Mektebetü Dâru's-Selam, 2011.
- el-İsfehânî, Râğîb. *Müfredât*. çev. Prof. Dr. Abdülbâki Güneş, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- el-İslam Suâl Cevâb. "Hükmü İcrâu Ameliyyet-i Şiftı'd-Dühûn inde Tabîb". Erişim 29.03.2019.
<https://islamqa.info/ar/answers/121731/-عمليّة-شفط-الدهون-عند-طبيب>
- el-Karâfî, Ebû'l-Abbas Şihâbuddîn Ahmed b. İdris b. Abdürrahîm. *El-Furûk: Envarü'l-Burûk Fî Envâ'İ'l-Furûk*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, [t.y.].
- el-Karâfî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdris b. Abdurrahman el-Mâlikî. *ez-Zahîra*. 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.
- el-Karâfî, Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs. *Nefaisü'l-Usûl fî Şerhi'l-Mahsûl*, 9 cilt. Merkezü'n-Nehâbü'l-İlmiyye, 1995.
- Köşe, Abdullah. "Hacamat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 14:422-423.
- el-Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an*. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 6 cilt. İstanbul: Eser Kitabevi, [t.y.].
- el-Cevziyye, İbnu'l-Kayyım. *Tuhfetu'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd*. Dimeşk: Mektebetü Dâru'l-Beyân, 1971.
- en-Neccâr, Yasir Abdülhamid Muhammed. *Ahkâmü'l-Cirâhati't-Tecmîliyye fî Mizâni'l-Fıkhi'l-İslami: Dirâse Fıkhiyye Mukârene*. İskenderiye: Mektebetü'l-Vefai'l-Kanuniyye, 2016

- Erdemir, Ayşegül Demirhan. *Tıp Etiğinde Esaslar: (İlkeler, Haklar Ve Hekim-Hasta İlişkileri Bağlamında) (Olgu Örnekleriyle Klinik Etik Gözlemler)*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi, 2015.
- Erkara, Defne. “Burnun Anatomisi ve İşlevi”. Erişim 24.03.2019. <https://www.defneerkara.com/burun-anatomisi.html>.
- er-Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin. *et-Tefsîrû'l-Kebîr/ Mefatihü'l-Gayb*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- er-Râzî, Ebû Muhammed Abdurrahman b Muhammed b. İdris b. El-Münzir e't-Temîmî e'r-Râzî b. Ebî Hâtîm. *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-Azîm Li'bn-i Ebî Hatîm*. 4 cilt. Suud: Mektebetü Nezzâr Mustafa, 1419.
- es-Sehârenfûrî , Halil Ahmed. *Bezlü'l-mechûd fî halli Ebî Davud*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, [t.y.].
- eş-Şâtîbî, Ebû İshak İbrâhîm b. Musa b. Muhammed el-Gırnatî. *El-Muvâfakât Fî Usûli'sh-Şerîa*. şrh. Abdullah Dirâz. Mısır: el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, [t.y.].
- eş-Şîrbînî, Muhammed b. Ahmed el-Hatib. 1 cilt. *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rîfeti Meânî Elfâzı'l-Minhâc*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994.
- el-Umerî, İsmail. *el-Hak Ve Nazariyyetü't-Te'assüf Fî İsti'mali'l-Hak Fî'sh-Şerîa Ve'l-Kanun*. Musul: Mektebetu Bessâm, 1984.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ. *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiru'l-Kâmûs*. Kuveyt: KFAS Kurum Yayınları, 2001.
- ez-Zeyn, Muhammed Bessâm Rüşdî. *Mu'cemü'l-Müfehres li-Me'âni'l-Kur'ânî'l-Azîm*. 2 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsır 1995.
- Ferrâ, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ziyad b. Abdullah ed-Deylemî. *Me'âni'l-Kur'ân*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1980.

- el-Fevzân, İ‘dad Salih b. Muhammed. *el-Cirâhatü’t-Tecmîliyye: Arzun Tıbbî ve Dirâse Fıkhiyye Mufasssala*. Riyad: Darü’t-Tedmuriyye, 2008.
- Hacak, Hasan. “İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Hâdimî, Nureddin b. Muhtar. *İlmü’l-Makâsıdî’s-Şerîa*. Riyad: Mektebetü’l-Ubeykân, 2001.
- Halef, Abdülcevad. *ez-Zîne ve’t-Tecemmül ve Ahkâmuhâ fî Şeriatî’l-İslamiyye*. Kâhire: Dâru’d-Devliyyeti’l-İstimrati’s-Sekafiyye, 2008.
- Hançerlioğlu, Orhan. *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981.
- Hökelek, Hayati. “Fıtrat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13:47-48. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Gazâlî, Muhammed b. Muhammed b. Muhamed b. Ahmed Tûsî. *Mustasfâ: İslam Hukuk Metodolojisi*. trc. Yunus Apaydın. 1 cilt. İstanbul: Klasik, 2006.
- Göka, Erol. “Psikoloji ve Tıp Açısından Beden”. *Beden Sosyolojisi*. ed. Kadir Canatan İstanbul: Açılım Kitap, 2015.
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin. *İslamda Şahsiyet Hakları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Günay, Abdulhakim. Ozon Tedavisinin Gingivektomi Sonrası Yara İyileşmesi Üzerine Histopatolojik Etkinliğinin Değerlendirilmesi.” Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2018.
- Günaydın, Aslı- Dereli, Tuğrul. “Lazer Komplikasyonları”, *Türkderm*. 46/1. (2012): 48-51.

Gürbüz, Onur. “Lazer Uygulamaları, Lazer Epilasyon, Lazerle Döğme Silme, Lazerle Zayıflama”. Erişim 19.03.2019.
https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_3858.htm.

Gürsoy, Devrim- Öztürk, Serkan. “Botoks Tedavisi ve Yaygın Tedavi Endikasyonları”. *Turkiye Klinikleri J Med Sci*. 29 (2009): 102-103.

İbn Abdüsselam, Ebû Muhammed İzzeddin Abdülazîz b. Abdüsselam b. Ebü'l-Kâsım Sülemî. *El-Kavâidü'l-Kübrâ/Kavâ'idü'l-Ahkâm fî Islâhi'l-En'âm*. thk. Neziyye Kemal Hammad, Osman Cum'a Damiriyye. 1 cilt. Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 2000/1421

İbn Âbidin, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz Dimaşkî. *Hâşiyetu Reddi'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr*. 6 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikir, 1992.

İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed Meâfirî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. nşr. Muhammed Abdülkadir Ata. 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, t.y.

İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed Meâfirî. *Ârizatü'l-Ahvezî bi-Şerh-i Sahihi't-Tirmizî*, 7 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, [t.y.].

İbn Âşûr, Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunusi. *Tefsirü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*. 3 cilt. y.y., t.y.

İbn Âşûr, Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunusi. *Makâsidü's-Şerî'ati'l-İslâmiyye*. trc. Mehmet Erdogan, Vecdi Akyüz. İstanbul: İz Yayıncılık, 1996.

İbni Bâz. “Hükmü İzâletü Şa'ri'l-Yedeyn ve's-Sâkayn li'i-Mer'e”. Erişim 20.03.19 <https://binbaz.org.sa/fatwas/5938/-حكم-ازالة-شعر-اليدين-والساقين-للمرأة>.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Ahkâmü'n-Nisâ: Akâid, İbâdât, Muamelât, Âdâb, Sîre*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1985.

- İbn Cüzey, Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kelbî. *Kavâninü'l-Ahkâmi's-Şer'iyye ve Mesâilü'l-Fürû'i'l-Fıkhiyye*. Kahire: Alemü'l-Fikr, 1985.
- İbn Fâris, Ebû Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekerıyyâ. *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luġa*. 3 cilt. Kahire: Dâru'l-Fikr, 1972.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmadüddin İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, t.y.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed. *Ravzatü'n-Nazır Ve Cennetü'l-Münazır Fî Usuli'l-Fıkh Ala Mezhebi'l-İmam Ahmed B. Hanbel*. Müessetü'r-Reyyân li't-Tıbbâ'a ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 2002.
- İbni Kuteybe. *Uyûnu'l-Ahbâr*. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, h. 1418
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. Delhi: el-Matbaü'n-Nizami, 1905.
- İbn Manzûr. *Lisânü'l-Arab*. 3 cilt. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, h.1119.
- İbn Meserre. *el-Müntekâ (Muttakilerin Yolu)*. çev: M. Necmettin Bardakçı. İstanbul: İnsan Yayınları, 1999.
- İbn Nüceym, Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri Hanefî. *el-Eşbah ve'n-Nezâir*. 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999.
- İbni Teymiyye, Takıyyüddin Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Abdulhalîm. *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım. 22 cilt. Medine: Mecme'u'l-Melik Fahd li-Tabâ'ati'l-Mushafi'Şerîf, 1995.
- İbni Kesîr, Ebü'l-Fedâ' İsmail b. Ömer. *Tefsîr-i Kur'âni'l-Azîm/Tefsir-i İbn-i Kesîr* el-Kuraşıyyi. 2 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1419.

- İbnü'l-Esir, Ebü's-Seâdât Mecdüddin Mübarek b. Muhammed. *en-Nihâye fî Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963.
- İbrahim Mustafa, Ahmed Hasan ez-Ziyad, Hâmid Abdülkadir, Muhammed ala'n-Neccâr. *Mu'cemü'l-Vesît*. Kahire: Mektebetü'l-İslamiyye, 1972.
- İmam Gazali. *İhyau Ulumi'd-Din*. çev: Ahmet Serdaroğlu. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975.
- İpek, Elif- Bayrak, Şule. “Diş Ağartma Yöntemleri ve Komplikasyonları”. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*. 10/3 (2010): 125-127.
- İrkören, Saime. “Karın Kol Uyluk Germe”. Erişim 26.03.2019. <https://www.saimeirkoren.com/karin-kol-uyluk-germe-ameliyati/>.
- İslam Web. “Resmü'l-Havâcid bi-Mâddetin Tuhkını Bihâ Hel Yu'addü Mine'l-Veşm”. Erişim 020.04.2019. <https://fatwa.islamweb.net/ar/fatwa/126558/>.
- İslam Web. “Hükmü İcrâü Ameliyyetü Şedd-i Cildi'l-Batn”. Erişim 28.03.2019. <http://www.islamweb.net/ar/fatwa/16677/-حكم-اجراء-عملية-شد-جلد-البطن>
- İstanbul Cerrahi. “Meme Büyütme (Mammoplasti)”. Erişim 28.03.2019. <https://www.istanbulcerrahi.com/tr/saglikli-bilgiler/plastik-cerrahi-blog/meme-buyutme-mammoplasti>.
- İşler, Emrullah- Özey, İbrahim. *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük*. Ankara: Fecr Yayınları, 2008.
- Kal'acî, Muhammed Revvâs. *Mu'cemü'l-Luğatu'l-Fukahâ*. çev: Ayhan Ak. İstanbul: Ocak Yayınları, 2012.

- Kamacı, Fatımatüz Zehra. *Hız. Peygamber Devrinde Kadınların Süslenmesi*, İstanbul: İnkılab Yayınları, 2012.
- Karabulut, Ali Rıza. *Tıbb-ı Nebevî Ansiklopedisi*.1 cilt. Kayseri: Mektebe Yayınları, 1994.
- Karagözlü, Güngör. “Gingivektomi Ve Gingivoplasti Nedir? Diş Boyu Uzatılması Nedir Nasıl Yapılır?”. Erişim 03.04.2019. <https://www.doktortakvimi.com/blog/gingivektomi-ve-gingivoplasti-nedir-dis-boyu-uzatilmesi-nedir-nasil-yapilir>.
- Karaman, Hayreddin. “Saç Ektirme ve Akıl Vahiy İlişkisi”, Erişim 31.03.2019. <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0017.htm>
- Karaman, Hayrettin. “Estetik Ameliyat”. Erişim 24.03.2019. <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00357.htm>.
- Kayabaşoğlu, Gürkan. “Yüz Germe (Gerdirme) Ameliyatı Nasıl Yapılır?”. Erişim 25.03.2019. <https://gurkankayabasoglu.com/yuz-germe/>.
- Kâsânî, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi. *Bedâiü's-Sanâi' fî Tertibi's-Şeraî'*. 5 cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997.
- Katircioğlu, Arda. “Estetik Dolgu Maddeleri”, Erişim 14.03.2019. <http://www.miaplastestetik.com/estetik-dolgu-maddeleri-fiyatlari.php>.
- Kırlangıç, Eda. “3D Microblading Kaş”. Erişim 02.04.2019. <http://aseestetik.com.tr/mikroblading-kas/>
- Komisyon. *Mu'cemü Elfâzu'l-Ku'âni'l-Kerîm*. 1 cilt. Kâhire:1989.
- Kozanoğlu, Gülsen-Gördürür,Hülya Ekberzade. *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı. (Benlik Ve Gerçek)*. İstanbul: Alfa Basım Yayım, 1995.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr. *El-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 7 cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2006/1427.

- Malik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari. *el-Muvatta*. Kahire: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1951.
- Manavbaşı, İlker. “Şeker Problemine Mega Liposuction”. Erişim 29.03.2019. <https://www.yenisafak.com/saglik/seker-problemine-mega-liposuction-528759>.
- Mansur, Dr. Muhammed Halid. *el-Ahkâmü't-Tıbbiye el-Muallikatü bi'n-Nisâ fi'l-Fıkfi'l-İslamiyye*. Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1999.
- Mecmeu'l-Fıkhi'l-İslâmî'd-Düvelî, “Karâr-ı bi-Şe'ni İntifâi'l-İnsan bi 'A'dâi Cismi İnsanın Âhar Hayyen Kane ev Mevten”, 4/1, 11.02.1988., 26. Karar
- Mecma'u'l-Fıkhi'l-İslâmî. “el-Cerâhâtü't-Tecmîliyye ve Ahkâmuhâ”. Karar 11/18. 173. 9-14 Temmuz 2007.
- Medenî, İzdihar bint Mahmûd b. Sabir. *Ahkâmu Tecmili'n-Nisa fi'ş-Şeriatil-l-İslamiyye*. Riyad: Dâru'l-Fazile, 2002.
- Metin, Sevtap. *Biyo -Tıp Etiği ve Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.
- Mevsılî, Ebû'l-Fazl Mecîdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyar li-Ta'lîli'l-Muhtâr*. 4 cilt. Kâhire: Matbaatü'l-Halebî, 1937.
- Mukâtil, Ebû'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir el-Ezdî el-Belhî. *Tefsiri Mukatil B. Sülyman*. 1 cilt. Beyrut: Daru İhyâ-ı't-Türâs, h.1423.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisaburî Müslim b. el-Haccac. *Sahih-i Müslim*. Kâhire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1956.
- Nemle, Abdülkerim b. Ali b. Muhammed. *El-Mühezzeb fi İlmi Usuli'l-Fıkhi'l-Mukaren: Tahrir Li-Mesailihi Ve Dirasetiha Dirase Nazariyye Tatbikiyye*. 3 cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1999/1420.

- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünenü'n-Nesâî*. Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1988.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Şerhu'n-Nevevi Alâ Sahîhi Müslim*, 7 cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *el-Mecmu' Şerhi'l-Mühezzeb*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, [t.y.].
- Ökten, Şevket. “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: G.D.A. Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni”. *Beden Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan. İstanbul: Açılım Kitap, 20016.
- Özay, Hilal. “İslâm Hukuku Açısından Cinsiyet Değişirme”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/4 (2016) 6-45.
- Özsunay, Ergun. *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1970, 254.
- Öztürk, Güncel. “Meme Estetiği Çeşitleri Neler?”. Erişim 28.03.2019. <http://www.milliyet.com.tr/meme-estetigi-cesitleri-neler--pembenar-detay-estetik-2798395/>.
- Peker, Oya Öztan. “Yaprak Porselen Nedir?”. Erişim 03.04.2019. <http://www.uzmantv.com/yaprak-porselen-nedir>.
- “Plastik Rekonstrüktif Cerrahinin İlgi Alanları Nelerdir?”. Erişim: 24.01.2019. <http://plastikcerrahi.org.tr/video-galeri/225/plastik-rekonstruktif-cerrahinin-ilgi-alanlari-nelerdir>.
- Sa'dî, Ebu Abdurrahman b. Nâsır b. Abdullah b. Nasır. *Tefsiru's-Sa'di*. 1 cilt. Müessetü'l-Risâle, 2000.
- Sâhî, Şevki Abduh. *el-Fikrû'l-İslâmî ve'l-Kazâyâ'tı Tıbbiyyeti'l-Muasıra*. Kahire: Mektebetü'n-Nehdati'l-Mısriyye, 1990.

- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *el-Mebsût*. 10 cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fî Kavâidi ve Fürû'i Fıkhi's-Şafi'iyye*. 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990.
- Sübkî, Ebû Nasr Taceddin İbnü's-Sübkî Abdülvehhab b. Ali b. Abdilkafi. *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcud-Ali Muhammed Muz. 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1991.
- Sükkerî, Abdüsselam Abdürrahim. *Nakl Ve Ziraatü'l-A'zai'l-Ademiyye*. [y.y.]: Dâru'l-Menar, 1988.
- Sülemî, Ebû Mervân Abdülmelik b. Habîb b. Süleymân İbn Habib. *Kitâbu Edebi'n-Nisâ = Kitâbü'l-Gâye Ve'n-Nihâye*. thk. Abdülmecid Türki. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1992.
- Şabân, Zekiyyüddin. *Usulü'l-Fıkh*, trc. İbrahim Kafi Dönmez. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009.
- Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlânî. *Neylül-Evtâr Şerhi Münteka'l-Ahbâr*. 6 cilt. Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993.
- Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani. *Fethü'l-Kadîr: El-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivaye Ve'd-Diraye Min İlmi't-Tefsîr*, 4 cilt. Dimeşk: Dâru İbni Kesîr, h.1414.
- Şeyh Nizam, Der. Burhanpurlu. *Fetava-yı Hindiyye/Fetava-yı Alemgiriyye*, trc. Mustafa Efe. 12 cilt. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş., 1986.
- Şinkitî, Muhammed b. Muhammed Muhtâr b. Ahmed Mezid el-Cekeni. *Ahkâmü'l-Cirahati't-Tıbbiyye Ve'l-Asarü'l-Müterettibe Aleyha*. Şârika: Mektebetü's-Sahabe, 1994.

- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Tefsirü't-Taberi/Câmiü'l-Beyân Fi Te'vili'l-Kur'an*, thk. Hani el-Hac, İmad Zeki el-Barudi, Hayri Said. 5 cilt. Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikiyye, 2004.
- Tahtavî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail el-Hanefi. *Hâşiyetü't-Tahavî alâ Merâki'l-Felâh Şerhu Nuri'l-İzâh*, 1 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997.
- Thorne, Charles H. *Grabb ve Smith Plastik Cerrahi*, ed. Charles H. Thorne. çev. Selahattin Özmen. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî. *Sünenü't-Tirmizî*. Kâhire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1978.
- Tunalı, İsmail. *Estetik*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1984.
- Tufi, Ebü'r-Rebi' Necmeddin Süleyman b. Abdülkavi. *Şerhu Muhtasari'r-Ravza*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 3 cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1987.
- Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği. “Burun Ameliyatları”. Erişim 24.03.2019. <http://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/40/burun-ameliyatlari>.
- “Türkiye'de Estetik Ekonomisinin Büyüklüğü 2 Milyar Dolar”. Haber Türk. Erişim 20 Ocak 2019, <https://www.haberturk.com/turkiye-de-estetik-ekonomisinin-buyuklugu-2-milyar-dolar-2198419>.
- Uyar, Belkiz- Akgün, Emine. *Dişeti Hiperpigmentasyonunun Açık Sprey Yöntemi İle Kriyoterapisi*. İzmir: Copyright Galenos Yayınevi 2013.
- Yahya b. Muhammed, Bekir b. Abdullâh Ebû Zeyd b. Muhammed b. Abdullâh b. Bekir. *Fıkhu'n-Nevâzil*. 2 cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996.

- Yalçın, İsmail. *İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme Fıtratı Bozma*. Ankara: Fecr Yayınları, 2017.
- Yetkin, Suut Kemal. *Estetik*. İstanbul: Devlet Basımevi, 1938.
- Yıldırım, Gül. “Botoks Nedir?”. Erişim 16.03.2019. <http://drgulyildirim.com/botoks-botox/>.
- Yıldırım, Mustafa. *Mecelle'nin Küllî Kâideleri*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2001.
- Yücel, Akın. “Yüzde Cilt Soyma İşlemleri”. Erişim 20.03.2019. <https://www.akinyucel.com/yuzde-cilt-soyma-islemleri/>.
- ez-Zerkânî, Muhammed b. Abdülbâkî b. Yusuf ez-Zerkânî el-Mısrî. *Şerhu'z-Zerkâ 'alel'l-Muvattâ' İmam Mâlik*. 4 cilt. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti't-Dîniyye, 2003.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *El-Keşşâf An Hakâik-ı Gavâmizi't-Tenzîl Ve Uyûni'l-Ekâvil Fî Vücûhi't-Te'vîl*, 3 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbü'i-Arabî, 1407.
- Zerkâ, Mustafa Ahmed. *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, 2 cilt. Dimaşk: Dârü'l-Fikr, 1967.
- Zerkâ, Ahmed. *Şerhü'l-Kavâ'idi'l-Fıkhiyye* Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1983.
- Zevkliler, Aydın. *Medeni Hukuk: Giriş Ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler- Tüzel Kişiler, Aile Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları, 1992.
- Zeydân, Abdülkerim. *El-Veciz Fî Usuli'l-Fıkh*. Bağdad: Mektebetü'l-Kuds, 1985.
- Zühaylî, Muhammed Mustafa. *El-Veciz Fî Usuli'l-Fıkhi'l-İslâmî: El-Medhal El-Mesadir El-Hükmü's-Şer'i*. Katar: Vizâratü'l-Evkâf ve Şuûnü'l-İslâmî, 2006.

ÖZ GEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Emine UYSAL		
Doğum Yeri ve Yılı	Suluova/AMASYA 1987		
Medeni Durumu	Bekar		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	Arapça İyi		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lisans	2005	2009	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans			
Doktora			
Çalıştığı Kurum (/lar)			Başlama - Ayrılma Yılı
1. Milli Eğitim Bakanlığı			2010 2011
2. Diyanet İşleri Başkanlığı			2011 Devam
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	Yok		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	Yok		
Yayınlar	Yok		
Aldığı Ödüller	Yok		
İletişim (eposta)	uysalemine.66@gmail.com.		